فرانه مصوّلی جمای

طرابلس غربیده

صحراي كبير كه دوغري

صحرا تشكلاتی و اقوامی حقنده تدقیقات

۷۲ فوطوغراف ۳ خریطه‌یی محتویدر

درسعادت نشان-بابیکیان مطبعه‌سی ۱۳۲۷

فرزانه مبعوثی جامی

طرابلس غربدن

صحراي كبيره دوغرى

صحرانك تشكلات طبيعيه‌سى ، اقليمى ، حيوانات‌ونباتاتى؛ صحرا بلدانى ايله بلدى وبدوى اقوامك طرز حيات ومعيشتلرى، عرقلرى حقنده تدقيقات و تتبعات

التمش سكز فوطوغراف ، درت رنكلى رسم ، اوچ خريطه‌يى محتويدر

مقدمه

طرابلس و صحرای کبیره عائد شو ناچیز سطرلری قارئلریمه تقدیمه جسارت ایدرکن موضوعیله متناسب بر اثرفنی عرض ایتمش اولمدیغمی تمامیله ادراك ایده‌رك سوزه باشلیورم. طرابلس غربك شمال قسمنده اون درت سنه‌دنبری واقع اولان مختلف مأموریتلر و اخیراً فزان سیاحتی و توارق آراسنده کچن مدید و زحمتلی غات ماموریتی اثناسنده‌کی مشهودات و حیاتمی عرض ایده‌جك و سودان تجارت یولی اوزرنده‌کی صحرا منطقه‌لریله اورالرده یاشایان انسانلردن بحث ایده‌جکم . سیاحت اخیره‌مك وقایعنی کونی کونه یازه‌رق قارئلریمه کلال ویرمك ایسته‌مدم. بو صورتله رفیق سیاحتم انکلتره دولتنك بورنور زیدانی موسیو هانس فیشرله برابر کچن ایام لطیفه‌یی یاد ایدرك ۱۹۰۶ سنه‌سی تموزندن ایلولنه قدر یعنی طرابلسدن مرزق بلده‌سنه قدر اولان یول آرقداشلغمزی بوتون خاطراتیله برابر یازه‌مدیغمه پك متأسفم . بوذات عالیقدره قارشی بالاخره وطنداشلریمه ایتمش اولدیغی معاونت انسانیتکارانه‌دن دولایی‌ده بروظیفهٔ تشکر ومنتایفاسنه مدیونم : ۱۳۲٤ سنه‌سی اوائلنده مرزقدن فراره موفق اولان اون سیاسی قلعه بنددن بورنویه سفیل ومحتاج بر حالده واصل اوله

بیلن سکزینی تحت حمایه‌سنه آله‌رق وعظیم مصرفلر اختیار ایده‌رك سوداندن تخلیص ایتمش وانکلتره‌یه قدر کتیرمشدی . موسیو فیشرله معارفه‌مك حصولنه وبواوزون سیاحتك قسما پك قیمتلی بر رفیق ایله امرارینه سبب اولان طرابلس غرب انکلتره قونسول جنرالی موسیو الوارث جنابلرینه‌ده بو مناسبتله تا چیز بر تشکر عانی تقدیمیله کسب مباهات ایدرم .

استانبوللیلریمز ایچین بر چوق زمانلردنبری ، قرون وسطی پرنسلرینك اسکی شاتولرنده ، انکیزیسیون تحبسلرینك زمین قاتلرنده‌کی مخوف ومظلم زندان حجره‌لری قدر قورقونج برمعنا افاده ایدن طرابلسی ، دها جنوبده فزانی وآراده‌کی چول یوللرینی کورمك‌اوزره ؛ معنای تامیله مدید ، طاقتسوز بو صحرا سفرنده قارئلریمك براز صبرله بنی تعقیب ایتملرینی رجا ایدرم .

ادارهٔ سابقه‌نك منفا اتخاذ ایتدیکی طرابلس ولایتی وفزان آرتق بوتون عثمانلیلرك دقتله تدقیق ایتمکه مجبور اولدقلری بر ساحهٔ وسیعدر . مقتصد ، جرأتکار ، کیتدکجه امتداد استعدادینی کسب ایده بیلن صلح ومسالمت دوره‌لری سایه‌سنده تزاید نفوس وثروتله وطننده چالیشه‌جق بر ، سرمایه‌سنی ایشله‌ده‌جك چوق کارلی ایش بوله‌مدیغندن دولایی بوتون ربع مسکونك صاحبسز یرلرینه طوغری طاشان بوکونکی اوروپانك ؛ قرون وسطی‌نك مجادلات داخلیه‌سیله اوغراشدیبی ضعیف زمانلرنده ، عثمانلیلرك برقاچ جسور کمیجیلری طرفندن ضبط ایدلمش اولان امویه حکمدارلری

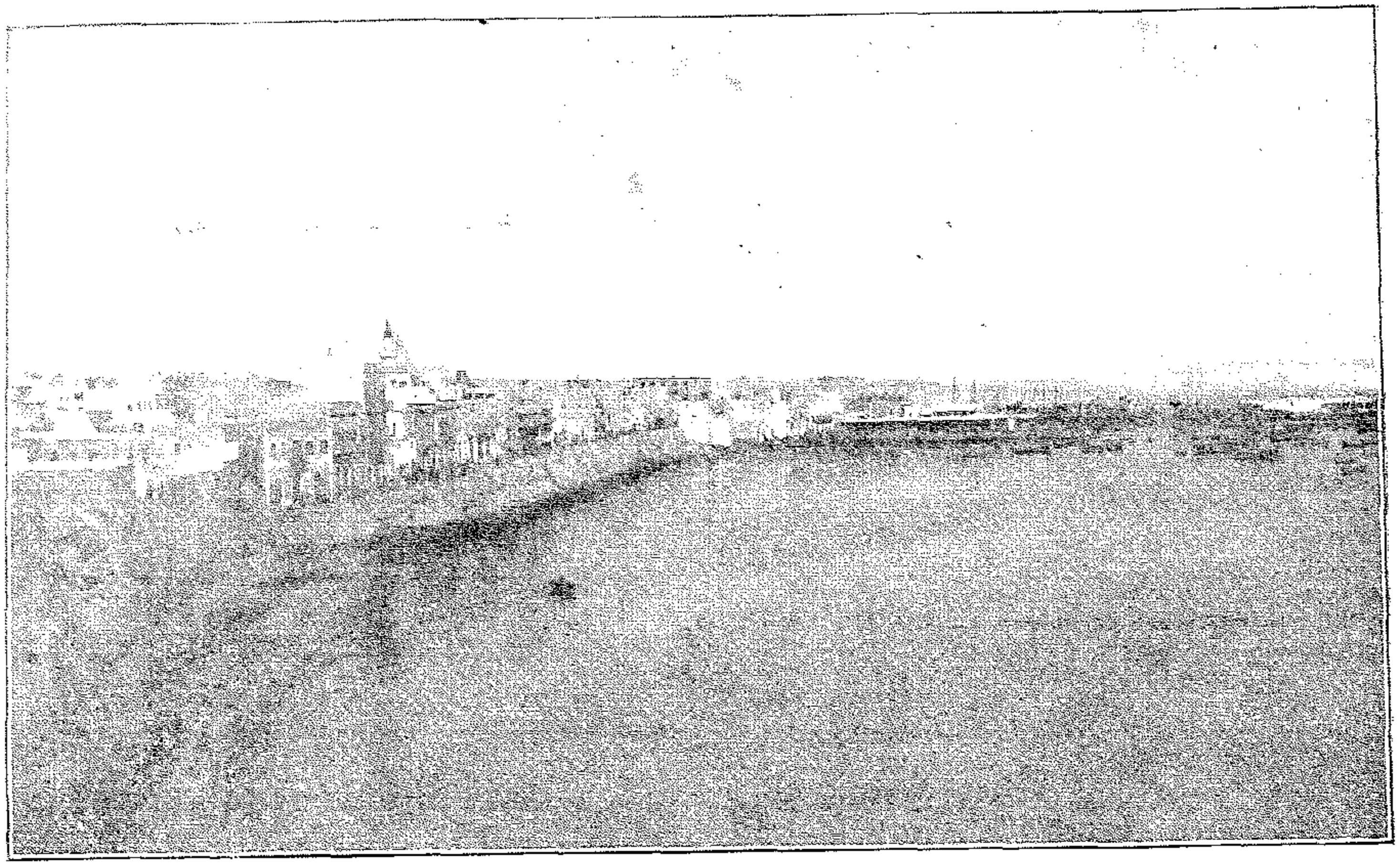

طرابلس غرب بلده‌سی ولیمانی

انقاضندن وآفریقای شمالی ساحلی اوزرنده بوتون بربرستان قطعهٔ اسلامیه‌سندن خطوه خطوه رجعت ایدن عثمانلی سنجاغنك اك صوك مرکزی اولان وسقیم بر حکومتك نظرنده حریتی ، انسانیتی سوءن ارباب ادراکی سینهٔ آتشین پر سکونته دفن ایچون منفالق ایتمکدن باشقه بر منفعتی اولیان طرابلس ولایتنك ارتق افریقای شمالیده وبحر سفیدك تام وسطنده‌کی موقعیله متناسب بر اهمیتله تقدیر اولنه‌جغنی ظن ایدرم . ادارهٔ سابقه‌نك طرابلس حقنده‌کی طرز تلقیسی اوزمانکی داخلیه ناظرینك — ارتق فزان زندانینك منفیلری استیعاب ایده‌میه‌جك‌بر حاله کلدیکنه دائر واقع اولان اشعار محلیه جواباً — فزان حبسخانه‌سنك بزه قطعیاً لزومی واردر ، توسیعی ایچین نه قدر مصرف لازمسه سریعاً اشعاری یولنده‌کی امرندن اکلاشیلیر .

طرابلس ولایتی واسع مزرعه‌لریله اسکی رومانك ذخیره انباری ایدی . حالا ساحل بویجه وداخلاً صحرالره دوغری یاییلوب کیدن وواسع بر قطعهٔ اراضیی اشغال ایدن قدیم‌روما خرابه‌لری ، صو بندلری ، وادی یتاقلرنده‌کی سد عملیاتی انقاضی شیمدی آتشین صحرا کونشلریله قاورولان بو قطعه‌نك پارلاق ومسعود بر ماضیسی اولدیغنه شهادت ایدر . طرابلس قرون اولی‌ده یالکز بونکله قالمامش ورومالیلر مملکت وضعیت فطریه‌سنك بخش ایتدیکی باشلیجه منفعتدن یعنی افریقای وسطیه دوغری قریتندن‌ده استفاده ایده‌رك جنوبه‌دوغری

ایلریله‌مش اولدقلری ، جرما وغات کبی قدیم صحرا تجارت دربندلرنده بوکون تصادف ایدیلن آثار ایله ثابتدر.

قنیکه وقدیم روما زمانندبری افریقای وسطی ایله مناسباتده بولنمش اولان طرابلسده بو زحمتلی کاربان تجارتنه آلیشمش برعنصر وجوده کلمشدی .بوتون‌سودانجه طرابلسلیلر عرق ابیضك ممثلی اولمق اوزره طانیلمش واجداددن ارثاً انتقال ایتمش اولان بو الفتك اوربا دول متجاوره‌سنك افریقاده حاصل ایتدکلری انقلابلره ، یاغما کر صحرا قبائلنك تعرضلرینه تجاوزلرینه وحکومتمزك سوء اداره وضعفنه رغماً حالا باقی قالمش اولدیغنه تشکر ایتملیز .

افریقای وسطی‌نك عالم مدنیته قارشی بر پردهٔ ظلام مجهولیتله مستور بولندیغی زمانلرده بو پرده‌یی قالدیرمغه وماورای ستره‌یی تدقیق ایچین صحرای کبیرك اعماق مخوفه‌سنه آتیلمغه جسارت‌ایدن سیاحین مشهوره‌دن رولفس « سودانه حاکم اولمق ایستین طرابلسه صاحب اولملی » دیوردی . طرابلسدن جنوبه کیدن سودان یوللری ، بحرسفید ساحلندن افریقانك قلبکاهنه متوجه طرق اتصالیه‌نك الك قیصه‌لرندن اولمسی،منزللری ونوعما کاربان سرایلر دیمك اولان‌معموره‌لرك همان متساوی ابعاددده بولنمسی بو قناعتی حاصل ایتدیرمش وبحر محیط اطلاسی ساحللرندن چاد کولی اطرافنه متوجهاً خطوه خطوه ایلریلیان اوروپا استیلا قوللری افریقانك خزائن مرکزیه‌سنه صاحب اولنجه‌یه قدر بو قناعت باقی قالمشدر . بو کون سودانی الده ایتمك ایچین طرابلسه صاحب

اولمق قولی حکمدن ساقط اولمش ایسه‌ده افریقای وسطی‌یه اك سریع بر طریق مواصلهٔ مدنیه تأسیس ایتمك ایچین طرابلسه صاحب اولمق فکری حالا قوتی غائب ایتمه‌مش واستقبالاً ده اهمیتی تزیید ایده‌جك بر حقیقتدر . فرانسزلرك سنه‌لردنبری کاغد اوزرنده قالان تراناهاریه‌ن شومندوفر پروژه‌لری محل تطبیق بولسه بیله استقباللده — معماقیه بعید بر استقبالده — اوروپای افریقای وسطی پازار تجارتنه ربط ایده‌جك اك قیصه خط مواصله طرابلسدن جنوبه کیده‌جکدر .

ادارهٔ سابقه‌نك شمالی افریقاده صوك موضع رجعتمز اولان — طرابلس حقنده‌کی نظریی طرز اداره‌سنی بوراده تدقیق وطرابلسك بحر سفید موازنه‌سی پولتیقه‌سنده‌کی موقعندن وبوخصوصده‌کی احتمالات سیاسیهٔ مستقبله‌دن بحث ایتمیه‌جکم . یالکز سیاحت ایتدیکم منطقه‌لری کوره بیلدیکم آکلایه‌بیلدیکم قدر تعریف ایده‌رك طرابلس حقنده وطنداشلریمه بر فکر حاصل ایتدیره بیلیر ومتشبث ، قوی ، نفسنه معتمد کنجلریمزك نظر دقتنی بوزواللی بو متروك ، منفرد ومادر وطنك معاونتندن اوزاق قالمش وبناءً علیه دیکر ولایات عثمانیه‌دن زیاده ذکی ، فعال وفداکار بر عنصر اداره‌یه محتاج بولنمش اولان بو ولایته جلب ایده بیلیرسه‌م بختیار اولورم .

طرابلس غرب ١٢ کانون‌اول سنه ١٣٢٤

(اخطار مخصوص)

بعض اسامیٔ بربریه وتوارق کفتهلرینك حروف عربیه ایله ضبطی
قابل اولهمدیغندن بالضروره لاتین حروفیله یازلمشدر .

طرابلس غرب بلده‌سی وجنوبه کیدن یوللر

افریقای شمالی‌نی غربدن شرقه دوغری استیلا ایتمش اولان صحرای کبیرك سکون مدید میتانه ایله امتداد ایدن واسع قوملقلری، عقیم حماده‌لری، طاشلق سریرلری شماله تقریبله بر رقیب غالب کبی یوکسلن اطلس سلسلهٔ جبالنك کندیسندن آیردیغی بحر سفیدك صاف و براق امواجنه قاوشدیغی محل طرابلسك سرت ساحلیدر. اوروپالیلرك ایکی سرتلر اسمنی ویردیکلری ایکی بویوك انحنای داخلی بحر سفیدك جنوب ساحلنی افریقانك مرکزینه یاقلاشدیرر. یونان قدیم و فنیقه کبی بوتون اقوام قدیمهٔ مدنیه‌دن بو کونه قدر بالجمله ملل بحریه کمیجیلرینه جولانکاه اولان بحر متوسطك ساحل جنوبیسندن افریقای وسطی‌یه کیدن الك قیصه طرق تجاریه‌نك مبدئی وصحرانك مدید و طاقتشکن کاربان یوللرینك اسکله‌سی اولان طرابلس بلده‌سی ایسه بو ساحلك الك قدیم مرکز تجارتیدر. طرابلس معنای تامیله صحرای کبیرك بحر سفید ایله برلشدیکی محلده شمالدن کلن طرق بحریه ایله جنوبدن کلن قافله یوللرینك ملتقاسیدر.

طرابلس بلده‌سنه دکزدن باقیلدیغی زمان منحط بر ساحل

اوزرنده یشیل بویالی علملریله بیاض مناره‌لری و دکز دالغه‌لرینك اویدیغی قصر قدیم حکومتیله شهرك الك یوکسك محلنی تتویج ایدن فنار قله‌سی و ساحل بحرده اولدقجه منتظم مبانیسیله هیئت عمومیه‌سی شرقه دوغری امتداد ایدن واسع خرمالقلرك کنارنده نظرربا بر بلده منظره‌سنی ارائه ایدر. بو خرمالقلر شهرك همان جنوبندن باشلیان واسع قوملقلرك فسحت عقیمه و سطح مقسی و نظرسوزینی ستر ایدن یشیل بر پرده حالنده ساحلی تعقیب ایده‌رك دوام ایدر. غربدن شمال شرقی یه‌دوغری دوام ایدن بر صره قیالقلرله مستور و شرقه تمامیله آچیق کنیش و طبیعی بر مرسادن عبارت اولان طرابلس لیمانی جرئی همتله مکمل بر حاله افراغ ایتمك قابلدر. ساحل بوینجه امتداد ایدن نسبةً معمور محلاتی کچیله‌رك ایچری کیریلنجه ازمنهٔ قدیمه‌نك سورله محاط بلدانندہ کوریلان تضییق بلیه‌سندن متولد دار سوقاقلر، پنجره‌سز، منفذسز بوغوجی اسکی بنالرك تشکیل ایتدیکی بلدهٔ قدیمه کندیسنی کوسترر. طرابلسك بوتون فعالیت تجاریه‌سی ایشته بو بلدهٔ قدیمه‌نك «سوق»لرنده تمرکز ایدر: سودان وافریقای وسطی‌نك مستحصلاتی، صحاریٔ وسیعه واخلرینك خرما محصولی، معمولات محلیه ایله اوروپا ادخالات صناعیه‌سی ایشته بو دار و مضیق چارشیلرده یکدیکریله تماس ایدرلر. کاتم و بورنونك طرابلسده تربیه و استحضار ایدیلن قوش‌تویلری، هر سنه‌ادخالات‌مقداری تقلل‌ایتمکده اولان‌فیل و هیپوپوتام دیشلری، قانو معمولات صناعیه‌سندن سختیانلر و بوندن معمول یرلی طاقلر، داخل ولایت معمولاتی مختلف

احرام و بطانیه‌لریله مصراطه‌نك کلیملری هپ بو سوقلرده و استانبول چارشیسنه بکزه‌ین اوستی کمرلی بدستانك لوش دکانلرنده کوریلور. اوروپا ادخالاتندن مواد صناعیه و اینجه ثوالت لوازمنی صاتان بر مغازه ایله بر اجزاخانه اراسنده منشیه باغچه‌لرینك سبزه و یمشلریی صاتان بر ماناو دکانی، دها اوته‌ده کوچوجك بر بقالیه مغازه‌سی وبر قوندره‌جی دکانی هپ شرقزده مخصوص بر قارغاشالق ایچنده غیر متجانس بر منظره ارائه ایدر.

بلدهٔ قدیمه‌ده آفریقا اقوامندن هر جنس حلقك بحر سفید ساحل اهالیسندن مختلف عرقلرك نمونه‌لریله مختلطاً قایناشدقلری کوریلور. بالنسبه سرین بر یازصباحنده بومضیق چارشیلرده اوروپا ملل مختلفه‌سندن انسانلر، عثمانلی مأمور و عسکرلری، مختلط‌العرق قول‌اوغلاری، بربری و جبالی قبائلدن بدویلر، مغربی و اسیای صغری ساحلندن کلمش موسویلر، فزان اهالیسی و نقلیهٔ تجاریه ایله مألوف عربانی، نادراً بر قاچ نقابلی توارق، آفریقای وسطی‌نك الك اوزاقلرندن کتیرلمش بورنو، وادای وباغرمیلی زنجیلر عمومی بر آمدوشد ایچنده بر مشهر اقوام وجوده کتیریرلر. بلده‌نك منتهای شرقیسندن باشلیه‌رق ۲۰ کیلومتره امتدادنده ساحل بوینجه دوام ایدن وحقیقتده ساحل واحلرندن اولان خرمالق باغچه‌لرینك سکنه‌سیله برابر طرابلس نفوسی عمومیسی ۱۳ الی ٤ بیکی غیر مسلم اولمق اوزره ٤۲ بیك راده‌سنده‌در. طرز معیشت و لسان اعتباریله

آفریقا اقوام بربریه‌سنه بك یقین اولان مالطیزلر جماعت غیر مسلمه میانده آکثریتی تشکیل ایدرلر .

خارج سورده‌کی بلدهٔ جدیده‌نك جاده‌لری اولدقجه کنیش و ابنیه‌سی منتظمدر. انجق شرقه مخصوص قارغاشالق و عدم تجانس بوراده‌ده حکمنی اجرا ایدر. مزین بر بنانك یانی‌باشنده بوش بر عرصه‌ده زنجیلره مخصوص خرما دالرندن معمول زربه‌لره ، دها اوته‌ده خرمالق کنارنده‌کی باغچه‌لرده اسکی بر چادرك دلیك دشیك جدارلرینك حمایه‌سنه صیغنمش بر بدوی عائله‌یه تصادف اولنور. سور قدیم بوینجه دوام ایدن اسکی پنجره‌چرچوه‌لری، بربری یتاق کره‌ودلرندن قوندره‌چیویلرینه قیریق نعللره وارنجیه قدر هر نوع خرده تجارتیله مشغول باراقه‌لر بر از اوته‌ده‌کی کنیش جاده‌لری تزیین ایتمکه باشلایان مبانیٔ جدیده ایله تضاد تام تشکیل ایدر .

طرابلس واحه‌سنك خرمالقلری بر ربع عصر اول سور قدیمك کنارندن بدا ایده‌رك صوك زمانلرك اثری اولان خارج سورده‌کی واروشلرك اولدقلری محللری ده اشغال ایدردی . بحر سفیدك متلاطم سطح بی‌قراریله قیزغین قوملقلرك روی مواجنی یکدیکرندن آیران بو مدید خرمالقلرك ظل کثیفنده و تحت‌الارض واسع بر صو سطحی سایه‌سنده ابتدائی اولان طرز اسقاوارواید‌رغماً هر نوع اشجار مثمره و سبزه‌یتیشدیرن باغچه‌لر شرقه دوغری دوام ایدر. بحر سفید حوضه‌سنده یتیشن هر نوع اشجار مثمره‌دن : پورتقال ، لیمون ، اینجیر ، شفتالی ، قایصی ، نار و زیتون اغاجلرینك سویهٔ حضراسی فوقنده

طرابلس غرب (سوراك باب الجديد مدخلى)

طرابلس غرب (موسوى فادينلرى قيافتى)

میلیونلرجه خرما اغاجلرینك سایه دوغری یوکسلدیکی وضربات امواج ایله هر دقیقه پارچه‌لنمقده اولان ساحلك رسوبی اوچورومله‌ری اوزرنده قویو یشیل بر پرده کبی شرقه دوغری دوام ایتدیکی کوریلور. بو سایه‌بانلر آلتنده اینکلرله جرایدیلن جلددن معمول دلوه‌لرك ٤ الی ۱۲ متره عمقنده‌کی قویولردن چیقاردیغی صاف و براق صولر آفریقانك حاروفیاض کونشنك تاثیریله بغدای ، آرپه و داری کبی حبوباته و هر نوع سبزه‌یه حیات ویرر .

طرابلس ولایتنك اك زیاده معمور و مسکون جهاتی ساحل بحربویجه امتداد ایدن معموره‌لری و بونلرك آراسنده‌ده اك اهمیتلیسی طرابلس غرب بلده‌سی اولوب نفس قصبه و جوار خرمالقلرنده ساکن اهالی یکون عمومیسی غیر مزروع وغیر معمور جواراراضیسنه نسبت ایدیلنجه کیلومتره مربعنه آنجق ۱۵ نفس اصابت ایدر .

خرمالقلرك جنوب کنارندن اعتباراً ارتق صحرای کبیرك عقامت نظرسوزی باشلار. جنوب روزکارلرینك نفخهٔ محرقیله شماله دوغری سوریلن متحرك قوم تپه‌لرینك ستر ایتدیکی واسع بر ساحهٔ عریان تموجات متواليه ایله دوام ایده‌رك افق ایله قاووشدیغی و دها جنوبده غریان و ترهونه سلسلهٔ جبالنك کشیف ماوی مدید بر پرده کبی افق ایله سمای کبودی آراسنده بر خط فاصل تشکیل ایتدیکی کوریلور . آفریقانك صحرا قسمنه مخصوص بو تضاد مدهش وله‌رساندر: باغچه‌لرك، نخلستانلرك سایهٔ حضراستدن بر خطوه اوته‌سی مدید و عقیم

بر چولدر. حرارتله رطوبتك برلشديكى نقطه‌ده فيض طبيعت بوتون قوهٔ ناميهٔ نوجوانيسيله فيشقيره‌رق اوزون و مشقتلى صحرا سفرينك تأثير الميى التنـده زبون يولجى يه تاصل روى ابتسام قبول عرض ايدرسه؛ بو واخلرك حدودينه وداع ايدن قافله‌لره‌ده صحرانك مديدومتموج تو ملقلرى، طاشلق سريرلرينك فسحت مدهشه‌سى بوتون عقامت و چيپلاقلغيله عدم و ممانك شكل ماتيسنى ارائه ايدر.

بوتون طرابلس ساحلى شمالدن اسمن بحر سفيدك راطب وفياض نسيم لطيفيله ، جنوبدن كلن صحراى كبيرك نفحهٔ حار ومحرقنك تصادم نقطه‌سيدر . ساحل قسمنده ياز موسمى منتظم ملتملر شمال شرقيدن وجنوب غربيدن داوم ايدر . بعض كونلر ايسه يرليرك (قبلى) ديدكلرى جنوب روزكارلرى اعصابى صوك درجه‌ده يوروجى برتأثيرايله هرشيئى، بوتون اذهار اوراق اشجارى بيله قورودوجى ، بوروشديريجى يبوست مدهشه‌سيله دوام ايدر . افق جنوبى اتشين بر رنك حمرايه بورونور . شديد وزانيله قالديرديغى ذرات ترابيه ، كوچك قوم دانه‌لرى طرابلسك فوقنده قرمز متراق كثيف برپرده حالنده سمانك صاف وبراق ماويلكلرينى ستر ايدر . قبلى كسب خفت ايدنجه ميليارلرجه ذرات طائره ياغمغه اشيا ، وملبوسات اوزرنده تراكمه ، صندقلره حتى ساعتلرك ماكنه اقسامنه وارنجه‌يه قدر هريره نفوذ ايتمكه باشلار . بوغوجى ، يوروجى قورودوجى نفحهٔ حار صحراوى افريقاى شماليندك بوتون فيض طبيعتنى بر كفن عظيم ماتمى التنده اولديرن بى انتها صحارىٔ

عقیمه‌نك شماله دوغری بر حملهٔ استیلاسی کیدر . اکثر زمانلر قبلی‌یی متعاقب شدتلی شمال روزکارلری سمایی سترایدن سحاب غباری جنوبه دوغری سوره‌رك ، صیره‌رق سمانك بو مملکته مخصوص صافیتنی اعاده ایدر .

قبلی روزکارلرینك دوامی اثناسنده متقدمینك بیك تعبیرلر، تفسیرلرله علامت شئامت اولدیغنه حکم ابتدکاری بر حادثهٔ غریبه وقوعبولور : اهالینك (دمع القبلی) دیدکلری‌ایری ، سیرك قطرات مطر اکثر حال معلقیتده بولنان قوم وطوپراق ذراتیله قاریشیق قرمز متراق قان رنکنده یاغار . ۱۳۱۳ سنه‌سی بو حادثه‌یی بالذات مشاهده ایتمش ونزول ایدن چامور قطره‌لریله بیاض بادانه‌لی دیوارلرك بر قاچ دقیقه‌ده قیرمزی بنکلی قپلان پوستی حالنی آلدیغنی کورمشدك . قبلی روزکارلری صحرانك قوملرینی ، توزلرینی یالکز طرابلس سماسنه قدر سورو کلکله قالماز. بوتحفهٔ عقامتی بحر سفیدك شمال ساحلنده‌کی ممالك متمدنه‌یه‌قدرسوروکلیه‌رك بوصورتله هر سنه افریقادن بر قسمی اوروپایه نقل ایتمکده‌در . قبلی‌نك ساحل قسمنده‌کی تاثیرالیمی ، یبوست مدهشه‌سنی صوکره‌لری فزانده کورمدم . ساحله‌قدرحماده‌لری ، سریرلری ، چیپلاق قیالق یایلالری کچدکجه دها زیاده حرارت ویبوست حاصل ایتمکده اولدیغنه شبهه یوقدر .

یازك مطرد ملتملرینك طرابلس سماسندن سوروکلیوب کچیردیکی بلوطلر بر قطره یاغمور براقماز ؛ انجق راطب ملتملرك بحر سفیددن جنوبه دوغری سوردیکی بخار کتله‌لرینك

نصف‌الیلدن صوکره حاصل ایتدیکی شبنم قطراتی ساحله قریب اووه‌لرده‌کی نباتاته حیات تازه ویرر. بر یاز کیجه‌سنك صباحنه یقین آچیقده وساحله قریب بولنانلر شبنم قطراتی‌ایله عادتا ایصلانیرلر .

یاغمور دورلری‌صوك بهار نهاینلریله قیشده‌در . بوتون ولایت اراضیسی افریقای شمالی‌ده سنه‌غال ساحلندن شرقه دوغری وجزئی میلله مدار سرطانی قطع ایتمك اوزره دوام ایدن یاغمورسز منطقه‌نك مرکزنده واك زیاده قوراقلغه‌محکوم‌اولان صحرا قسمنده‌در . ساحل قسمی عموم سطح ارض اوزرینه نزول ایدن باراتك موازنه‌سنه نظراً بوتون ربع مسکونك اك قوراق محلاتندندر .

*
* *

طرابلس بلده‌سی خرمالقلر حدودندن چاد کولنه‌وسودانه قدر دوام ایدن صحاریٔ وسیعه‌نك ممرلری وپاشلیجه قافله کذرکاهلرینی تدقیق ایتمه‌دن اول اصل طرابلس ایله فزان قطعهٔ وسیعه‌سنك وضعیت طبیعیه‌لرینه سریع بر نظر عطف ایده‌لم :

اصل طرابلس دنیلان شمال قطعه‌سی غابس کورفزینك منتهای‌شرقیسنی تشکیل ومطراطه‌یه‌قدردوام ایدن قسمی‌وجنوبه دوغری‌عظیم برکیرتی تشکیل ایدن سرت کورفزی‌ساحلی‌اولق اوزره شمالدن دکزله ؛ جنوبدن ایسه حماده چولی ، جبل سودا سلسله‌سی ایله سریر بن عفین کبی کاملاً صوسز و

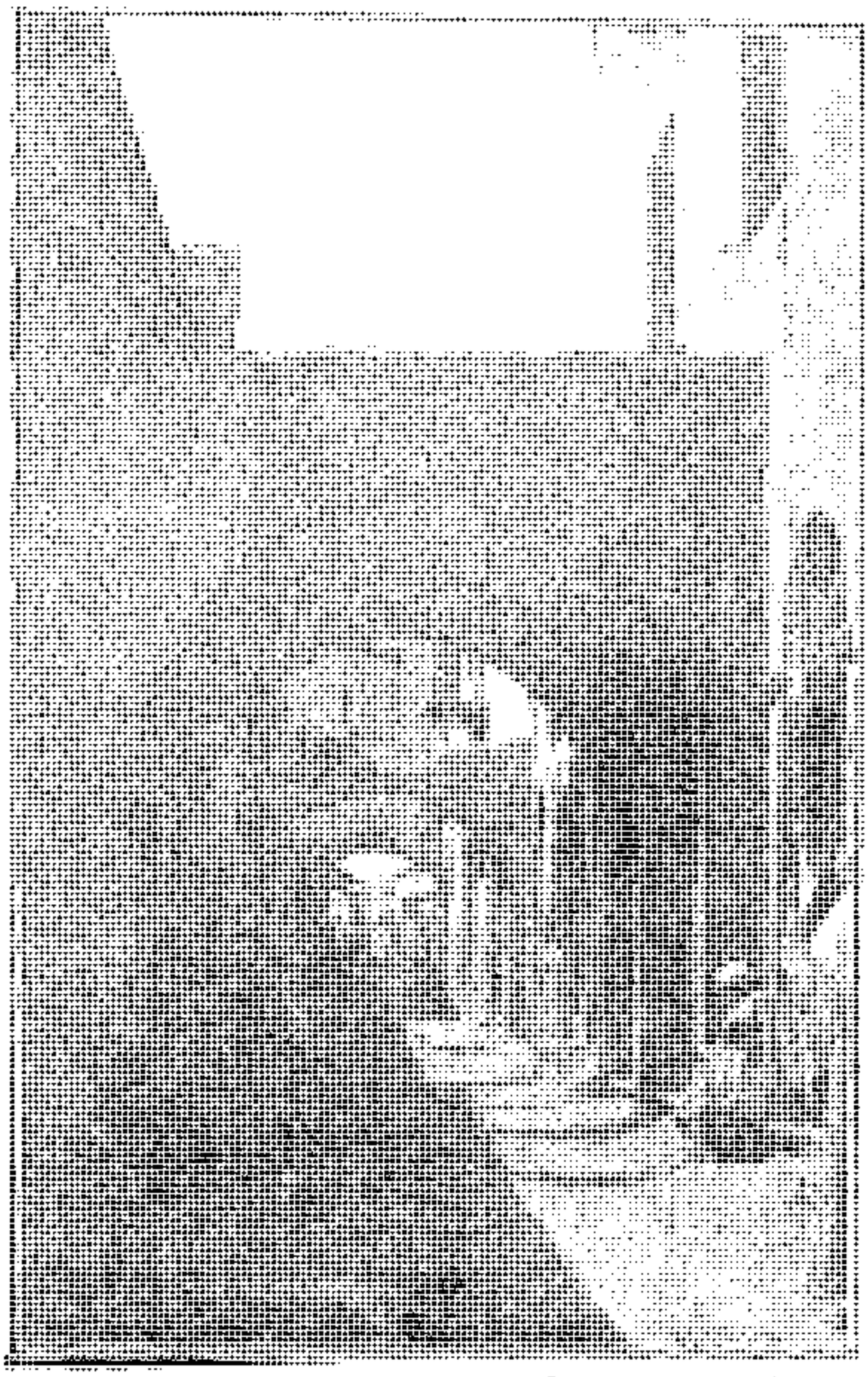

طرابلس غرب (داخل سورده برسوقاق)

طرابلس غرب (خارج سورده زربه‌لر)

ایصسز صحرالرله محدود یعنی بر طرفدن صسو، دیکر جهتدن ایسه طاشلق وقوملق دکزیله محاطدر .

اهالیسنك طرز معیشتی و اخلاقی وقسماً عرقی تمامیله یکدیکرندن فرقلی اولان طرابلس وفزان قطعاتی آراسنده بر خط فاصل طبیعی اولان بو طاش وقوملق دکزلری غربده غدامس جوارندن وتقریباً ۱۰ ، ۳۰ عرض وپارس مبدأ طولنسه نظراً یدنجی طول شرقی دائرهسسندن باشلیهرق ۲۵ ، ۳۰ عرضو ۱۱ طول دائرهسنهقدر جزئی بر میلهدوام ایدر ؛ بو نقطهدن اعتباراً جنوب شرقیه و ۴۰ ، ۲۸عرض و۱۳ طول دائرهسنك تقاطع نقطهسنه قدر دوامله حمادة الحمرا نامنی آلیر . بو صوسز چپلاق وغیر مسکون صحرا دکزلری بورادن اعتباراً شرقه دوغری یورویهرك جبل سودانك سیاه قیالق یایلالری وبو سلسلهنك قسم جنوبیسی اولان سریر بن عفینك واسع طاشلقلرینی تشکیل ایدر ، وبورادنده جنوبه تبدیل استقامت ایدر . بو صحرای عظیمك غدامسدن شرقه وفزان — اورفله یولنی قطع ایتدیکی نقطهیه قدر امتدادی اثناسندهکی عرضی یعنی شمال کنارندن جنوبه قدر اولان بعد ومسافهسی اصغری ۱۳۰ اعظمی ۲۵۰ کیلو مترهیه ینده متبدلدر . بو صوسز قوردونك یکدیکرندن تفریق ایتدیکی طرابلس وفزان قطعهلری تشکلات طبیعیه ومنظرهٔ عمومیهٔ جغرافیهجه تمامیله یکدیکرندن فرقلیدرلر . شمالدهکی اراضی امتدادلی سلسلهلرله ، خط تقسیم میاهلرله شمال ، شمال شرقی وشرق سطح مائللرندهکی اراضیٔ لحقیهدن عبارت واسع

اووەلر وكنيش وادیلردن مركب اولوب یاغمور موسملرینك جنوبه نسبةً دها مطرد اولمسندن دولایی صولرك سطح ارضدەكی تأثیراتی روزكارلرك كی ایله متوازن ، جنوبده ایسه واسع سریرلر ، صحرالر اوزرینه سرپلمش یشیل اداجقلر حالندەكی واحلرله ازمنهٔ قبل التاریخیەده بویوك یاغمورلی دورلرك وجودینه شهادت ایدن كنیش وغایت امتدادلی وفقط مجرای سفلیسنه دوغری روزكارلرك غلبهٔتأثیری ایلەدوزلنمش ، سیلنمش متقطع بویوك وادیلردن عبارتدر .

*

* *

جنوب یوللری اوزرندەكی مشهوداتمی وقایع روزمرە شكلنده یازارسەق كلال ویرمكدن اجتناب ابدەجكم . یالنكز عمومی استقامتلر وباشلیجه تشكلات ارضیەدن ، قبائل بدویەدن وصحرایه دوغری قطع ایتدیكم ایكی بویوك طریقدن مناوبةً بحث ایدرك ولایتك منتهای جنوب غربیسنده كی غات بلدەسنه قدر مشهوداتمی عرض ایدەجكم:

سقوطو ،قانو، بورنو ، كانم ووادی طرق تجاریەسنك وصحرا خطوط مواصلەسنك طرابلس بلدەسندن صوكره ایلك منزل نقطەلری جنوبده مرزق وجنوب غربیده غات بلدەلریدر. طرابلسدن بونقاطه متوجهاً : اولا جنوب غربی یه وغدامسه واورادن جنوبه توجهله غاته منتهی اولان غرب یولی ؛ ثانیاً جنوبده شاطی یه متوجهاً ایكی یه آیرلمق وینه شاطیدن جنوب غربی یه بر قول ایلەغاتەتوجه ایتمك اوزره دوام ایدن جنوب

یولی ،ثالثا فزانك حاکمیت عثمانیه‌یه انتقال ایتدیکی تاریخدن اعتباراً پوسته طریقی اتخاذ اولنان عامره یولی اولمق اوزره اوچ طریق اصلی واردر . بونلردن اصل جنوبه دوغری کیدەرك غربیان سلسلهٔ جبالنی کچدکدن صوکره ایکیه آیریلان وشاطیدن کچەرك ینه مرزقه وغاته دوغری آیری آیری استقامتلره انقسام ایدن طریق تجارت الك ایشلك یولدر.

بو یوللر عوارض زمین ویا وادیلرینك تشکلی ویاخود غاته ومرزوقه وبناءً علیه سودانه سرعتله امتعهٔ تجاریه‌یی یتشدیرمك کبی بر مقصدله اختیار ایدلەمشدر . سودان تجارلرینك نقلیاتی اجرا ایدن قبائلك توطن ایتدکلری نواحی ایله مناسبتدار اولان استقامتلرده تأسس ایتمشدر . غاته یعنی ایلك منزل نقطه‌سنه قدر امتعهٔ تجاریه‌سنی نقل ایتدیره‌جك تاجر،قافله‌سنی تودیع ایتدیکی عربان دوه‌جیلرینك مملکتلرندن کچمکه مجبوردر . اساساً بو نقلیات ایله توغل وتأمین معیشت ایدن عربان طرابلسه قدر اوزون بر سفر اختیار ایدرك کلش اولان یورغون دوه‌لرینی تبدیل ایتمك وبدل کرا مقابلنده افراد عائله‌سی ایچین طرابلس پازارندن اشترا ایتمش اولدیغی منسوجاتی ودیکر اشیای بیتیه‌یی اونلره ایصال ایتمك ایچین کندی قبیله‌سنك ساکن اولدیغی محلدن کچر، و بناءً علیه صاحب احمال اولان تاجری‌ده عین طریق اوزرندن کچیرر .

طرابلسدن فزانه وغاته قدر باشلیجه مناقلات تجاریه‌یی اجرا ایدن شاطی عربانیدر . ولایتك منتهای غربیسندن کچن غدامس — غات یولی اوزرنده ایسه سیناوون عربانی ایله

توارق دوه‌جیلری ایشله‌مکده‌درلر . شرق عامره‌طرفی اوزرنده اورفله ، سوکنه‌جوارنده‌کی عربان طرفندن منزلدن منزله‌تبدیل اولنمق اوزره‌نطع مسافه ایدیلیر .

طرابلس واحی حدودندن خارجه بر خطوه آتیلنجه واحك منتهای جنوبیسنی تشکیل ایدن باغچه‌لر کنارندن اعتباراً باشلیان جفاره وعین زاره قوملقلری ایچنه کیریلر . غایت رقیق ومتحرك قوم یغینلرینك تشکیل ایتدیکی سیار تپه‌لر اراسندن یولدهر سنه تدریجاً تبدیل موقع ایدن اعوجاجلرله دوام ایدر . ساحل قطعاتی بوینجه امتداد ایدن بوقوم تپه‌لری فزان داخلنده‌کی صحرای کبیر قوملقلرینه نظراً ارتفاعلری دها آزودهاسیال اولوب نسبة سرعتله‌تبدیل موقع ایتمکده‌درلر. جفاره‌قوملغنك غربه‌دوغری تدریجاً ومنتظماً ایلرولمکده‌اولدیغی کوریلیور . یارم عصر قدراوللری قوملقلرك غرب‌حدودنده واقع مزرعه‌لر ورسوبی اووه‌لرك بوکون قوم استیلاسنه اوغرامش اولدیغنی یرلیردن او زمانی درخاطرایدنلر حکایه ایدییورلر . تبدیل موقعده‌کی بو انتظام حرکتك شمال شرقیدن منتظماً وزان ایدن ملتملردن ایلری کلدیکنه شبهه یوقدر .

یاغمور وسیل صولرینك غریان وترهونه جبالندن کتیردیکی مواد رسوبیه‌دن تشکل ایتمش اولان بو واسع اووانك طرابلس بلده‌سی جوارنده واقع شمال قسمی بوسیار قوم تپه‌لرینك استیلاسنه اوغرامشدر . قافله‌لر بوسیار تپه‌لرك اراسندن سوزیله‌رك بوکوله‌رك‌اون بش کیلو متره قدر جنوبه

فوطو. فیشەر

مقارحه قبیلەسندن بر بدوی

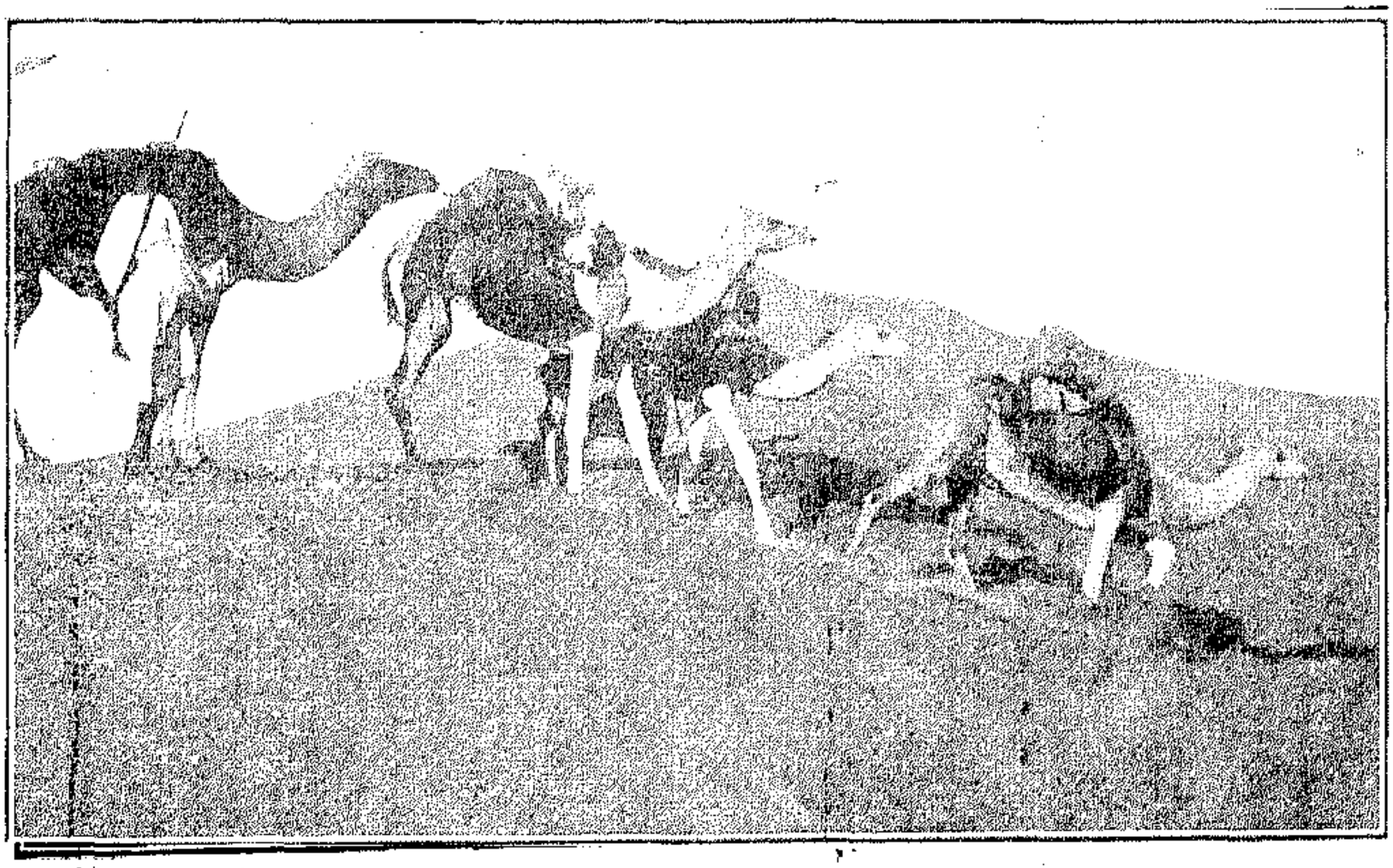

فوطو. فیشەر

قافله قوم تپەلرینی آشارکن

دوغری قطع مسافه ایدنجه آرتق صاری دنکلی قوم تپه‌لری کیریده براقیرلر وجنوباً غربیان جبالی اتکلرینه ، شرق جنوبی استقامتنده‌ده ترهونه داغلرینك کنیش وامتدادلی وادیلرله کسلمش متقطع برقدمه تشکیل ایدن اوچوروملرینه قدر دوام ایدن قرمزی اوزون بر اووا داخلنه کیررلر . طاغ اتکلرینه قدر دوام ایدن بو اووا وهلهٔ اولی‌ده دوزظن اولنورسه‌ده حقیقتده مائل ونقریباً بیکده درت نسبتنده خفیف بر میله‌در .

قوملقدن چیقدقدن‌صوکره‌جنوب‌یولی کدوه (عزیزیه)یه قدر ، جنوب شرقی یولی‌ده مجینن اوواسنه قدر قوتلی‌اراضیٔ لحقیه‌دن کچرلر . غربیان داغلرندن یاغمور صولرینی ساحله قدر اساله ایدن وادیٔ هیره وترهونه جبالندن دوغریجه زرابلس بلده‌سی جوارینه آقان مجینین وادیسیله ترهونه‌نك شمال شرقیه دوغری دوام ایدن یوکسك یایلالرینك یاغمور صولرندن متشکل سید بالتور وادیسی وبوتون بونلره عائد دیکر کوچك وادیلر هرسنه یاغمور موسملرنده یتاقلرینی تبدیل ایتمکده وسلسلهٔ جبالدن کتیرمکده اولدقلری مواد عضویه ایله زراعته صالح کنیش وامتدادلی مزرعه‌لر حاصل ایتمکده‌درلر . ترهونه سلسله‌سندن اعتباراً غربه دوغری ، غربیان ونفوسه داغ‌اتکلری بوینجه دوام ایدن بوتون‌بواراضی قوهٔ انباتیه‌جه سلسله‌فوقنده‌کی یایلالره فائق ایسه‌ده مع‌التأسف زراعت‌برکتلی یاغمورلره ووادیلر بوینجه فیضان مياهه متوقفدر

سلسلهٔ جبانك شمال وشمال غربی استقامتنده‌کی ایلك

دوکونتیلرینه قدر دوام ایدن اووا سطحی موسم صیفك حار ومؤثر کونشی التنده چاتلاقلرله منقش سرت برزمین تشکیل ایدر ، یالکز وادی یتاقلرندهکی طینه نسبةً قوملهقاریشقدر . اووا سطحنی سترایدن سدره چالیلرینك کومهلری کوکلریله حبس وائتکالنه مانع اولدقلری طوپراق تومسکلری اوزرنده نظر ربا یشللکلر حاصل ایدرلر . سدره کومهلریله مستور اولان اووانك منظرهٔ عمومیهسی قویو یشیل کویوکلرله قبارمش فورطنهلیصاری بر دکزه بکزر .

یول سدره کومهلرینك ازاسندن دولامباجلرله وبعض کوچك خرمالق وایجیر باغچهلرینك کنارندن کچهرك کدوهیه قدر دوام ایدر . کدوه اووا سطحندن یوز متره قدر ارتفاعده بر تپهدر . عزیزیه قضاسنك مرکزینی تشکیل ایدن بویوك بر قصرحکومتله برقاچ دکان وبر جامعدن عبارت اولان قصرالکدوه قریهسی بوتپهنك غرب اتکنده کائندر . صیجاق ودفعة آچیلان بر فرون مدخلنك حار ویابس نفحهٔ جهنمیسی کبی قاووروجی قبلی روزکارلرینی متعاقب وزانه باشلیان راطب شمال روزکارندن استفاده ایتمك ایچین بر تموز اقشامی کدوه تپهسنه چیقمشدم . قبلی روزکارینك تأثیریله قاینار کبی سرابی بر منظره ارائه ایدن افق غریبده کونش قویو قرمزی شعاعاتی ایچنده غروب ایدرکن شمالدن کثیف بر بولوط حالنده کلن بخار طبقاتی اووه سطحنه وسدرهلره سورونهرك ایلریلیهن بر پرده کبی یناشمقده وبوتون اشیایه دونوق بر شکل مبهمیت ویرمکده ایدی . برقاچ کوندنبری

دوام ایدن قبلی روزکارلرینك قوروتدیغی ، صوك عصاره‌سنی امدیکی یشیل سدره حیاتی ایشته بوبخار کتله‌سنك نصف اللیلدن صوکره دوکه‌جکی شبنملره مدیونلدر . بر جهتدن‌ده بو سدره‌لر غربیان سلسلهٔ جبالنك جنوبه قارشی‌تشکیل ایتدیکی سد عظیم سایه‌سنده قبلی روزکارلرینك دوغریدن دوغری‌یه تهاجم وتماسندن بر درجه‌یه قدر مصون قالمقده‌درلر .

کدوه‌دن صوکره اراضی عین طبیعت ترابیه ایله سلسلهٔ جبال اتکلرینه قدر دوام ایدر . داغلره یاقلاشدقجه سدره‌لر کیتدکجه سیرکلشمکه ونسبةً بویومکه وبعض محلاتده ایسه اوچ متره‌یه قدر ارتفاع کسب ایدرك منفرد آغاجلرحالنده کوریلمکه باشلار .ساحل جهتلرنده اراضیٔ لحقیه‌نك ستر ایتدیکی طاش طبقه‌لری آرتق کندیلرینی کوسترمکه وقافله منفرد تپه‌جکلر آراسندن کچمکه باشلار . عموم اووه داخلنده تحت الزمین صو سطحی ٥ الی ٦٠ متره بیننده جنوبه دوغری علی التدریج عمق حاصل ایده‌رك سلسلهٔ جباله قریب محلاتده قویولر ندرت حاصل ایدر . بورالرده اکثریا طین طبقاتندن اوچ متره قدر اشاغیده سرت طاش طبقه‌لرینه تصادف ایدیلدیکی جهتله قویو حفری بویوك مشکلاتله اجرا اولنمقده‌در . وادی یتاقلرینك طاشلق اقسامنده اسکی رومالیلردن قاله صهرنجلر یازین صو احتیاجنی تأمین‌ایتمکده وبدویلری قویو حفری مشکلاتندن بر درجه‌یه قدر قورتارمقده در . قدیم رومالیلرك وادی‌صولرینی ضبط وجمع ایتمك اوزره وجوده کتیرمش اولدقلری بندلره بورالرده ، یعنی وادیلرك غیر متبدل بر اساس متین تشکیل

ایدن طاشلق مجرای علویلرنده وسلسلهٔ جبالك شمال قونتر فورلری آراسنده تصادف اولنور .

طرابلس ساحل قسمنك الكزیاده قابل زرع اولان اووه سطحنده وكدوه اطرافنده یالكز ورشفانه قبائلنك ساكن اولدیغی بو اراضی هیئت مجموعه‌سی تخمیناً ١٣٠٠ كیلو متره مربعنده‌در .

بوساحه دائره‌سنده‌كی مزارع ووادی یتاقلری وسطی برکتلی زمانلرده ٢٤٠٠ طونیلاتو اربه وانجق ٣٥٠ طونیلاتو قدر یغدای یتشدیرمكده‌درلر

طرابلس غرب شهرینك اون بش كیلو متره جنوبندن اعتباراً غربیان سلسلهٔ جبالی اتكلرینه قدر بو ساحه‌ده توطن ایدن ورشفانه‌لیلرك مجموع نفوسی ١٥ بیكدر ؛ اتساع اراضیه قیاس اولونجه هر كیلو متره مربعنه انجق ٥ ، ١١ نفوس اصابت ایدر. اووه داخلنده یاشایان بوتون بدویلر خیمه نشین وكوچه‌درلر . وسطندن تك دیركلی ، مستطیل الشكل واكثریتله سیاه وبعضاً قویو بال رنكی قیلدن معمول چادرلرده یاشارلر . بو چادرلردن عبارت كوچبه بر قوناق هیئت عمومیه‌سنه یرلی عربان « نجع » و « نزله » ناملری ویررلر . اكثر یاغمور وسیل صولرینك اسقا ایتدیكی اقسامده زراعت ایچین نزه‌لر تبدیل موقع ایتدكلری زمان بر عائله‌نك ارزاق چوالدری ، دكرمن وبر ایكی تخته یمك قابندن واكثریا بر باقیر تجره‌دن عبارت اولان ارزاق واشیای بیتیه‌سندن باشقه بویله بر قیل چادری تفرعاتیله برابر نقل ایتمك

ایچین آیریجه ایکی دوه‌یه احتیاج واردر . قیش موسمی بو چادر دیره کنی یره کومه‌رك اتکلرینی زمینه ایصال ایدرلر ، یازین ایسه‌بالعکس اتکلری اوزون قازیقلرله قالدیره‌رق واتکلر بوینجه جریان هوایه مانع اولیه‌جق صورتده حصیردن اوچ جدار شاقولی وجوده کتیرر ویالکز برجهه‌یی مدخل‌اوله‌رق آچیق براقیرلر .

تموزك صیجاق بر قایله (*) سنی ورشفانه چادرلرندن بریسنده کچیرمشدك. بولندیغمز چادروسطندن ودیرك حذاسندن قیل برکلیم ایله ایکیه تفریق اولونمشدی . اوکلین یمکنی احضار ایچون خدمت ایدن ال دکرمنتك حاصل ایتدیکی مطرد ایکلتی وایشیدیلن قادین صدالری بو قسمك حرم دائره‌سی اولدیغنی افهام ایدیوردی . چادرك جدار شاقولیسی بوینجه آتیلمش ارزاق چوالرینه اتکا ایده‌ك یره سریلمش قیل چوالر اوزرینه اوزاندق.صاحب بیت بزی یمکه دعوت ایتمشدی ؛ یمك زمانته انتظاراً ال دکرمنتك آهنك مطردینی دیکلیه‌رك برآز اویقویه دالدق . اویقومن بعضاً باشمز اوزرندن آتلایان کچی اوغلاقلرینك متقطع باغیرتیلری ، بعض کره بر قاچ طاووغه ریاست ایدن عظمتلی خروسك غلغله‌لری وارزاق‌چوالرینك اراسنده یکدیکرینی‌قووالیان‌بیاض کوپك‌یاورولرینك، یوارلانه‌رق باجاقلرمز اوزرندن آتلیه‌رق قوشوشملری وبوغوشملریله

(*) زوالدن ایکی ساعت اول باشلیه‌رق بعد الزوال ساعت ایکیه قدردوام ایدن کونك صیجاق زمانی ناطق بر تعبیر محلیدر .

دوچار انقطاع اولیوردی . چادر صاحبنك بوتون حیواناتی تموزك صیجاق کونشندن محافظهٔ نفس ایچین چادرك نسبةً سرین کولکه‌سنه التجا ایتمشلردی . انسان وحیوان هیمز اوراده بر جمهور مختلط حالنده استراحته چالیشیوردق .

تخته برقصعه (قاواتا) آرپه‌اوتندن معمول بزین(*) خمیرینی یته تخته بر قاواتا ایچنده هر حالده بدوی بزینندن دها لذتلی اولان اکشی عیرانی ایچدکدن صوکره چای طاقمی اورتایه کتیرلدی . کوچك بر تخته اوزرینه دیزلمش کوچك جام قدحلرله ، کوچك بر چایدان ، بویالی تنکه‌دن چای وشکر قوطیسی هرحالده صاحب بیتك قبیله‌جه متمولاندن ودهادوغریسی اوسنه برکتلی بر محصول افتطاف ایتدیکنه دلالت ایدییوردی ، قحط سنه‌سی بدویلر هر شیلرینی حتی زوجه‌لرینی بیله باشلرندن آتارلر . طرابلس اهالیسی ایچون اوروپالیلرك مشروبات کئولیه ابتلالرندن دها مخرب اولان یشیل چای ابتلاسی کرك صحتاً وکرکسه مالاً بویوك بر آفتدر . اوروپانك مضر بویالرله ملون یشیل چایلری طرابلس بدویلری نزدنده پازار رواج بولمقده‌در . زیرا بدویلرجه اك قویو رنك ویرن چای اك مقبولیدر . یشیل چای استعمالی افریقای شمالیده وعموم

(*) بزین طرابلسلیلرك مقبول بر یمکیدر . بغدای ویاخود آرپه اوتندن معمول خمیر بر تخته قاواتانك وسطنه نصف کره شکلنده بر قبه کبی قونیلور . اوزرینه أت صویی صالچه‌سی دوکیلور وأت پارچه‌لری ایله تزیین اولنور . بوخمیردن برپارچه آلنوب أت صویی ایله یوغورلدقدن صکره ال ایله یئیلیر .

بربرستان‌ده سنوسی زوایاسی طرفندن کتیرلش‌واهالی‌یه تعمیم اولونمش بر بلیه‌در . بو منشـأدن دولاییدرکه چای یاپمق وحاضرونه توزیع واکرام ایتمك‌ده اهمیت وآداب مخصوصه‌یه رعایت شرطدر. چای یاپان ذات بر زاویه شـیخنك اخوان ومریدانه قارشی طاقندیغی اوضاعی تقلید ایدر .

جماعتمزدن شـاطیلی قوایده قبیله‌سی شـیخی احمدین علی معروف تجاردن وکباردن وسـنوسی اخواندن بر ذات اولمغله اوکون بعدالطعام چای احضاری خصوصی کندیسـنه تودیع اولونمشدی . شیخ احمد ،سنوسی زوایاسـنجه مرعی اصول دائره‌سنده هرکسه اوچر قدح توزیع ایتدکدن صوکره سـفره‌نك قالدیرلمسنی تکلیف ایتدی . حالبوکه بوتون ورشفانه ، مجینین وبالخاصه ترهونه بدویلری اوچ دکل حتی دوقوز قدحله اکتفا ایدر طاقمدن اولمدقلرندن چایده دوام ایده بیلمك ایچین صاحب بیت تحته سفره‌یی اوکنه چکدی . اودقیقه‌یه قدر فوق العاده اوزون بویننك اوزرنده وبویوك ماوی بوسکللی تونس فسـنك آلتنده ؛ پارلاق ایری سیاه کوزلری ، منقاری برونی ، اینجه دوداقلری واو اوزون چهره‌سیله سیوری چکسنك خطوط عمومیه‌سی برازمستهزی وفقط شاطر بر تأثیر اجرا ایدن صاحب بیت چای احضـاری ادابنه رعایت ایتمك ایچین اوزون بویننك عضلاتی کره‌رك ، باشنی دیکه‌رك کندیسنه بر اهمیت ووضعیت مخصوصه ویرمش ودردنجی قدحنی طولدیرمغه باشلامشدی .

*
* *

غربیان سلسلهٔ جبالنه یاقلاشلدقجه ، داغلرك شمال اتکاریسی تشکیل ایدن اوچوروملر واوچوروملرك التنده بیقنتی آثارندن بویوك کتلهلرك حصوله کتیردیکی میلی خفیف یماجلر وبو اوچوروملرك آراسنده آچیلمش بویوك وطرفینی دیك وادیلرك فتحهلری دها وضوحله کوریمکه باشلار . یول منفرد تپهلر آراسندن ، دوکوتی اثری اولان یماجلرك کنارندن وطاشلق سیل مجرالرندن کچهرك بو وادیلره ودها ایلری سلسلهٔ جباله دوغری دولامباجلرله دوام ایدرك صرپ یماجلر اوزرنده زیقزاقلی تنیه (یوقوش) لره منتهی اولور .

بر تموز کونلك کولکهده وسطی ۳۸ درجه سانتیغراده واصل اولان درجهٔ حرارتی ایله کچن بر قافله یولجیلری ایکی طرف یماجلرینك قیالق اوچوروملری وسیل صولرینك وادی یتاغنه سرمش اولدیغی بیاض چاقل طاشلرینك انعکاساتیله تضاعف ایدن درجهٔ حرارت وکوز قاماشماسندن صوك درجه بیزار اولورلر . بوتون قافلهده برکسلان عمومی اثری کوریلمکه باشلار . بو سیل یتاقلرینك چپلاقلغی ونادراً تصادف اولنان بر قاچ منفرد سدره کوتوکلرینه رغماً منظرهٔ عمومیهنك حال عقامتی ایله تپهلر اوزرندهکی یایلایی تزیین ایدن غربیان باغچهلری وزیتونلقلرینك منظرهٔ لطیفهسی آراسنده بر تضاد کوریلور .

اهالیٔ محلیهنك تنیه تسمیه ایتدکلری دیك یوقوشلر چیقیلنجه جبل نفوسه وغربیان سلسلهٔ جبالنك خط بالاسنه وغابس ، سرت کورفزلری ورسانلرینك خط تقسیم میاهنه

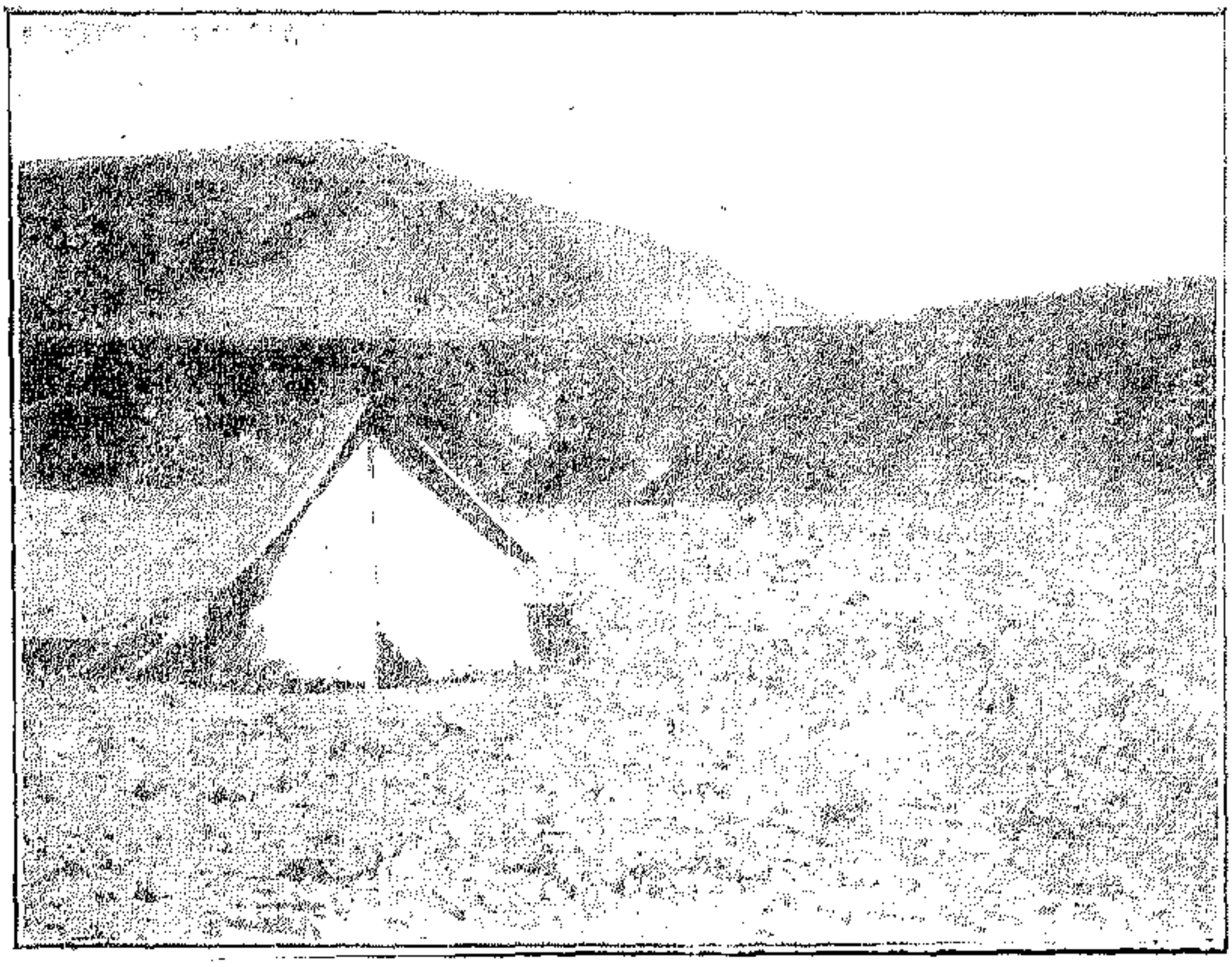

فوطو. فیشەر

غریان ایله مزده بیننده (سوف جین مضافاتی)

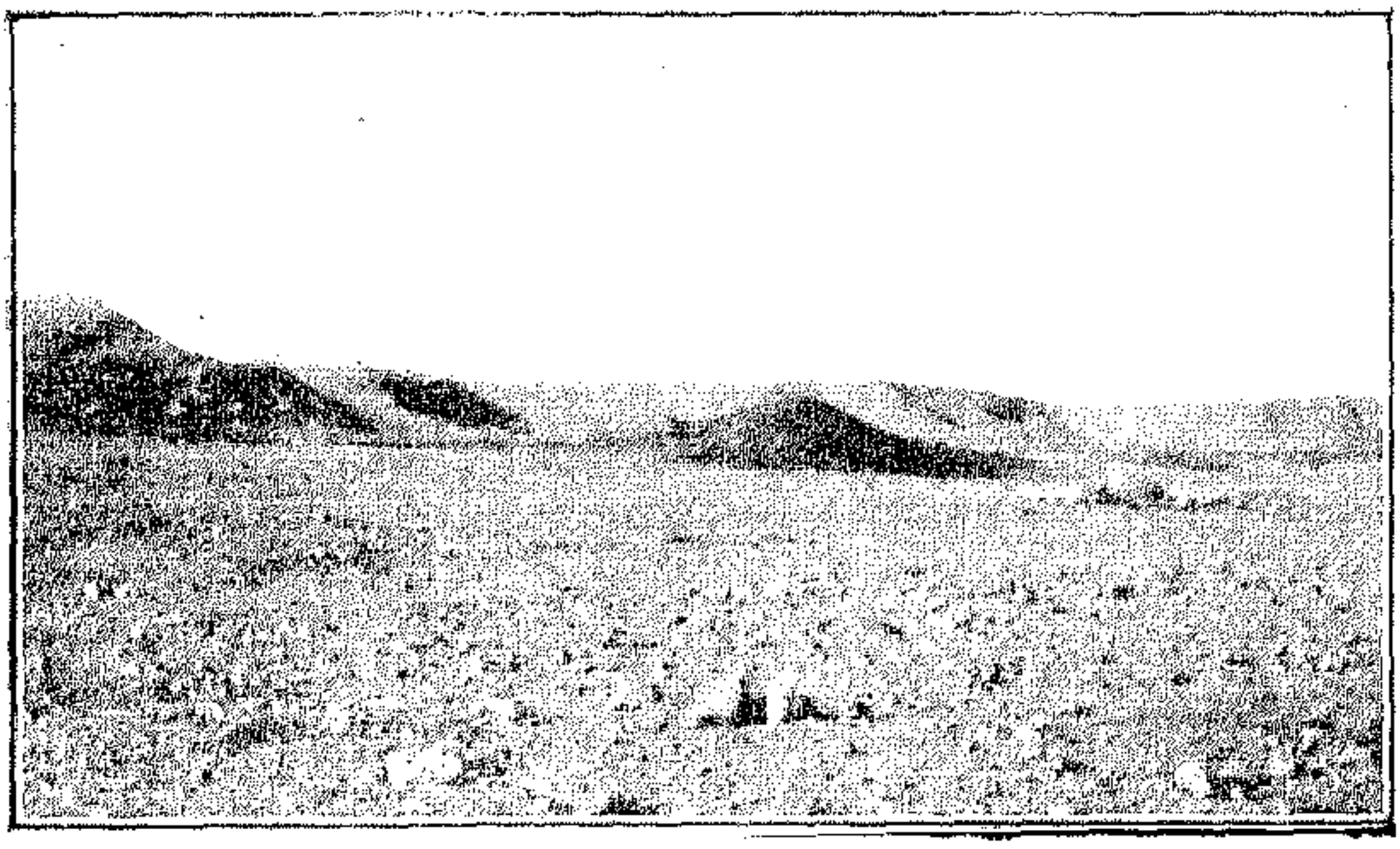

فوطو. فیشەر

وادیٔ سوف جین

یعنی طرابلس غربك منبت ومسکون اولان شمال قسمنك عمود فقریسی اوزرینه مواصلت ایدلمش دیمکدر . طرابلس غربك حیات زراعیه‌سنجه اهمیتی حائز اولان بو سلسلهٔ جبالك تشکلاتی وایکی کورفز سطوح مائله‌سنی تماشا ایچون شوراجقده براز توقف ایده‌جکم :

تونس جنوبنه قدر یاپیلان آطلس سلسله‌سنك قوللری طرابلس غرب داخلنده تالوت جوارندن باشلیه‌رق غریانه قدر جبل نفوسه نامیله دوام وبو امتدادی اثناسنده جنوبه وجنوب شرقیه دوغری بر جهتدن حماده یایلاسیله برلشمك اوزره قونترفورلرینی تمدید ایدر . سلسله غریاندن اعتباراً شرقه وشرق شمالیه دوغری دوام ایدرك ترهونه ومسلاته یایلالرینی تشکیل ایدر . اصل طرابلس غرب نامی آلان ولایتك شمال قسمنك عمود فقریسنی واضلاعنی تشکیل ایدن بو سلسلهٔ جبال باشلیجه اوچ ورسان وجوده کتیرر .

برنجیسی — شمالده دوغریدن دوغریه طرابلس ساحلنه وغابس کورفزینه منجر اولان وادیلری وسیل یتاقلرینی وجوده کتیرن شمال سطح مائلی ؛

ایکنجیسی — جنوب وجنوب شرقیده ، یفرن ، غریان وترهونه جبالنك خط بالالری ویوکسك یایلالرینك یاغمور صولرینی سرت کورفزینه ایصال ایدن وبن ولید ، سوف جین ، زمزم ونفد وادیلرینی وجوده کتیرن شرق سطح مائلی ؛

اوچنجیسی — غدامس وسیناوون استقامتنده صوف قوملقلرینه

منتهی اولان صحرا وادیلرینك سیل صولری حاصل ایدن جبل نفوسه‌نك نالوت قسمنده‌کی جنوب غربی سطح‌مائلیدر .

بو سلسلهٔ جبال اتکلرنده ویفرین ، غریان وترهونه جبالنك فوقنده‌کی یایلالرده موجود منابع جاریه‌نك اووه سطحنده‌کی زراعته هیچ بر فائده ومداری یوقدر .

طرابلسك حیات‌زراعیه‌سی یاغمورلره‌وبالخاصه‌قطیس‌ومجینین اووه‌سیله قدیم روما امپراطورلغنك اصل ذخیره انباری‌اولان شرق سطح مائلنده‌کی کنیش واوزون وادیلری،سیل صولریله اشباع ایده‌جك مبذول یاغمورلرك اوچ‌سطح‌مائلك خط تقسیم میاهی اوزرنده‌کی یایلالره منتظماً نزولیله تأمین وادامه ایدیله بیلیر . حالبوکه سلسلهٔ جبالك خط بالاسی اوزرنده غریان تپه‌لری وبعض وادیلر ایچنده قدیم روما آثارندن اولان سدلی وادیلرده‌کی زیتونلکلرله جبل نفوسه‌نك محدود وادیلرنده‌کی اشجاردن ماعدا هیچ بر اغاجه تصادف اولنماز .

دیکر جهتدن ترهونه‌یه دوغری اولان جبالك شمال شرقی قوللری اوزرنده‌کی واسع یایلالرده ، خفیف میللی تپه‌لرده واوفله‌یه قدر اولان میلی جزئی ودوز یتاقلی وادیلرده‌کی آثار قدیمه‌انقاض وخرابه‌لرینه نظراً معمور بر ماضیسی اولان بوساحهٔ عظیمه‌نك شیمدیکی‌چپلاقلی مطرد وبرکتلی یاغمورلرك نزولنه مانع اولان اسبابدندر . بر طرفدن‌ده بدویلرك‌باشلیجه بر منبع ثروتی اولان حلفه اوتنك کوکندن سوکیلمه‌سی اراضی‌یی بوسبتون چپلاق براقمقده‌در . حلفه اوتی اولجه خمس ساحلی بویندن باشلیه‌رق داخله دوغری ترهونه‌واورفله

اراسنده‌کی یوکسك یایلا ایله ترهونه جبالنك شرق ورسانی اوزرنده یولنور ایکن شیمدی خمس ساحلندن قرق بش کیلومتره‌جنوبه‌قدردوام‌ایدن‌بوساحه‌ده‌اجرا اولونان‌تخریبات‌دن و حکومتك بو منبع ثروتی محافظه خصوصنده کوسترمش اولدیغی لاقیدی یوزندن آرتق حلفه اوتی قالمامشدر .

جنوبدن و صحرای کبیرك حار و جهنمی‌سطحندن طرابلس حماده‌لرینك متعالی و یا بس سطوح عریانی کچه‌رك کلن جنوب روزکارلری جبل نفوسه یایلالرینی یالایه‌رق قوریتمقده‌ورطوبتدن اثر براقامقده‌در . بوچیلاق خط تقسیم‌میاهك‌بو صورتله یابس بولنمسی واتعکاسات‌شمسیه ایله هوای نسیمی طبقات سفلیه‌سنك تزایدحرارتی‌نزول بارانه مانع اولمقده و منبوتات ایله محافظه اولنه‌میان سطح زمین اوزرنده روزکارك تخریباتی دوام ایتمکده در .

طرابلس‌غربیده‌زراعتك‌ترقیسی ایچون آنجق‌موضعی‌فوائدی جامع اولان ارتیزیه‌ن قویولرینك حفری و یاخود منابع موجوده‌دن فن دائره‌سنده استفاده ایدلمسی کبی وسائطدن زیاده خط تقسیم‌میاه اوزرنده‌کی یوکسك یایلالرده اورمان یتشدرلمسی و بو صورتله یاغمور موسملرنده نزول بارانك تأمین ایدلمسی لازمدر . نالوتدن اعتباراً مسلاته‌یه قدر جبالك سطوح علویه‌سی و بالخاصه اسکی روما زمانندده میلیونلرله اشجار مثمره‌یه وطن اولمش اولان ترهونه ایله اورفله بیننده‌کی واسع یایلاده اورمان یتشدیرمك ایچین صرف اولنه‌جق همتله کیتدکجه انقراض بولان ثروت عمومیه تزیید اولنه‌بیلر .

مع‌التأسف شیمدیکی شکل خکومتمز رومالیلردن قالمه اعصار دیده زیتونلکلرله معموره‌لر قربنده‌کی مغروسات جدیده‌یی بیله کچی سوریلرینك دندان‌خرصندن تخلیصه موفق اوله‌میور،

*
* *

علی‌العموم سلسلهٔ جبال اوزرنده وسوف‌جین وادیسنه دوغری میللرده، یناجلرده تصادف ایدیلن لاو پارچه‌لری صحرانك طرابلس قسمنك‌ده ازمنهٔ قبل‌التاریخیه‌ده ادوار برکانیه کچیرمش اولدیغنه دلالت ایدییور. غریانك دیك و اوچوروملی شمال اتکلرندن یوکسك یایلالره چیقلدقدن صوکره تپه‌لرده و وادیلرك نسبتهً خفیف اولان مجرای علویلرنده‌کی یشیل زیتونلقلرله آچیق یشیل رنکلی اینجر یاپراقلرینك سطح ترابه سریلن لطیف کولکه‌لکلری یناجلرك قوری، قیالق منظره‌سیله تضاد تام حاصل ایدر.

غریان قصبه‌سی زیتونلکلر آراسنده کوریلان برقاچ فوقانی مربوعه (اودا)لر ایله تحت‌الزمین مساکندن عبارتدر. یقرین قصبه‌سی و جوارنی مستثنا اولق اوزره همان بوتون جبل نفوسه اوزرنده یاشایان اهالی یر آلتی أولرنده و مغاره‌لرده ساکندرلر. مسلاته‌دن اعتباراً نالوته قدر اولان جبال اوزرنده یاشایان قبائل اووه‌ده‌کی قبیله‌لره نسبتهً دها صاف بربر لسلندن اولوب یقریندن اعتباراً غربه دوغری کاملاً بربری لسانیله متکلمدرلر. افریقای شمالینك معروض اولدیغی قدیم استیلالر زمانده اهالیٔ محلیه‌یی تشکیل ایدن بو بربریلر دائما جباله

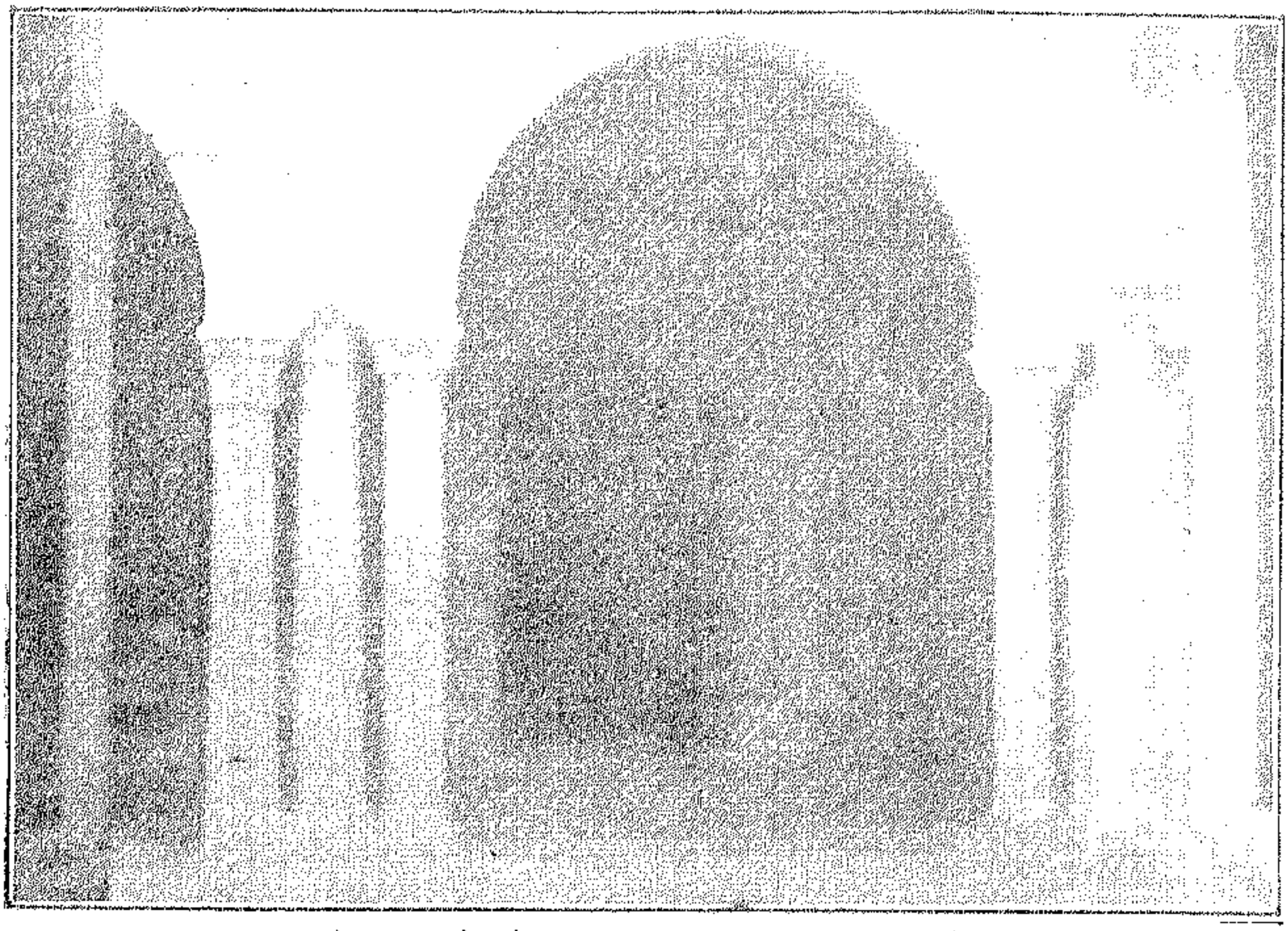

طرابلس غرب (احمد پاشا جامعی مدخلی)

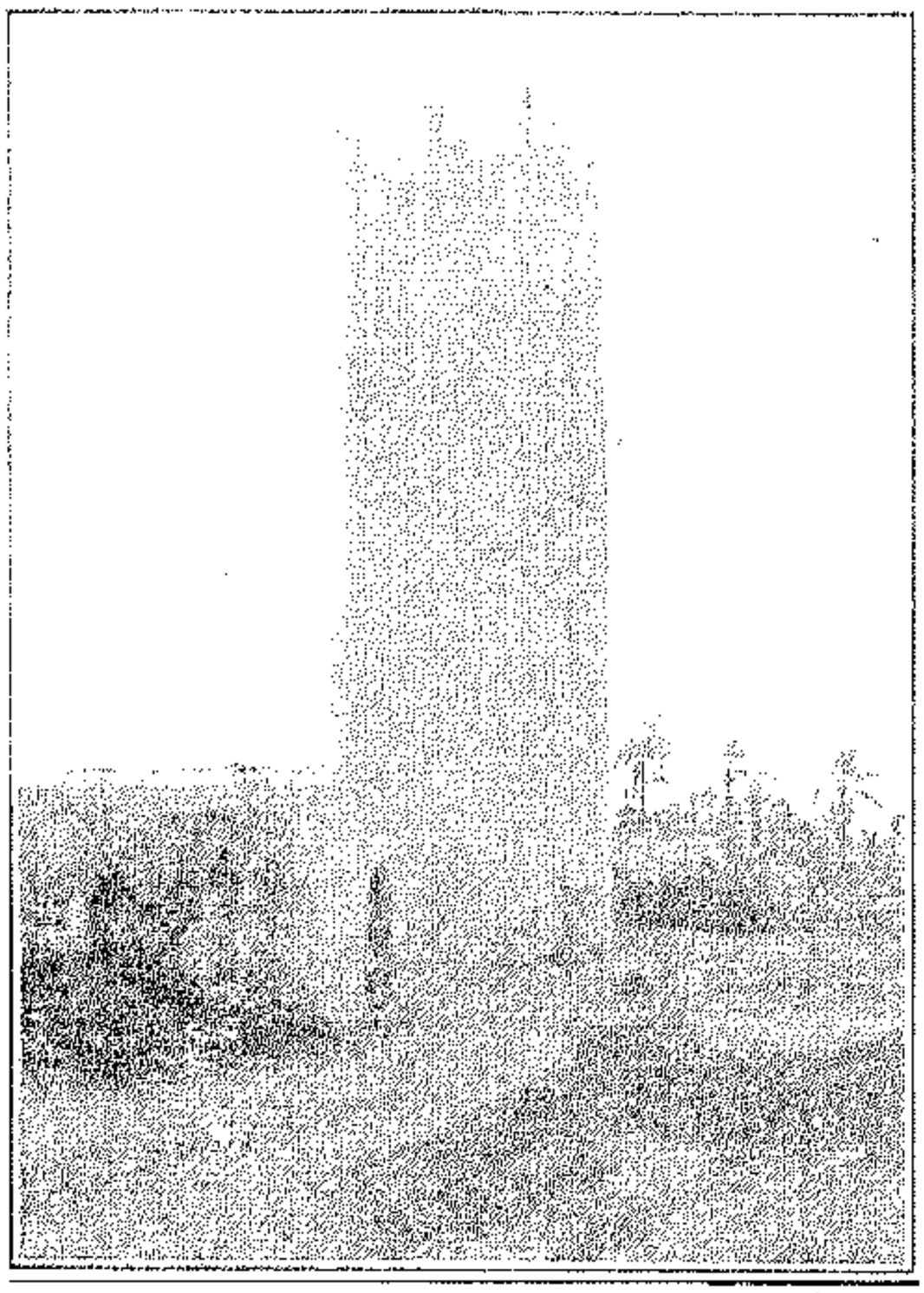

طرابلس غرب واحه‌سنده بر مسجد

التجـا ایدرلردی . بربرلر من القدیم استیلای اجانبه قارشی برودت و خشـونتله مقابله ایده‌رك لسـان وعادتلرینی محافظه خصوصنده شدتلی بر تعصب کوسترمشلر وبو استیلالر میانده اك شـدید واك عظیمی اولان عرب استیلاسنه و خصوصیله اولاد هلال سیولنه قارشی‌ده دائما آطلسك منیع التسخیر اولان شواهقنه التجا ایتمشـلردر . حالا بوکون طرابلسـده احوال وانقسام قبائل عین حال و وضعده نمایان اولمقده‌در :

سلسلهٔ جبال شمالنده واقع اووه‌ده مقداری پك جزئی اولان عربلروبرابرهٔ مستعربه خیمه‌نشین ونیم بلدی برحالده ؛ جبالك فوقنـده یایلاده‌کی مغاره و طاش قووقلرنده‌ده خالص بربرنسلی موجودبولنمقده‌وبینلرنده‌کی عداوت قدیمه شدتله دوام ایتمکده‌در . غریانك تحت الزمین مساکنی بوزمره‌دن دکلدرلر . انجق یقرینلدن اعتباراً غریبه دوغری بربرلرك قریه و مسـاکنی عادتا قارتال یووه‌سی کبی اك صرپ اوچورومارك تپه‌سـنده و مدافعه‌لری سهیل اینجه پاتیقه‌لرله یکدیکرینه متصـل اولدیغی کوریلور .

غریان أولری تقریباً بش متره قدر برعمقده کنیش برقویو ایله بوقویونك جدارینه اویولمش اودالردن عبارتدر . ظلمات لیل ایچنده بر یبانجی ایچین بو أولرك حولیسنه سـقوط ایتمك تهلکه‌سی کیجه‌لری قصبه‌ده کزمکه باشلیجه برمانع تشکیل ایدر . اودالره ، دها دوغریسی بوحجره‌لره کوچك وآلچق برقاپودن کیریلنجه اوزون بر کمر قبه وقیشین اودا داخلنده احراق ایدلمش اودون دومانمدن قارارمش و قازمه اثرلریله بر سـطح معوج

تشكيل ايتمش جدارلر و قاباصابا« موره‌سك» قورنيش تزيناتيله چوريلمش ديوار حجره‌لرى منظرهٔ عموميه‌يى تشكيل ايدر . بويرآلتى مسكنلرينك حوليسنه اينمك ايچين اوستى قپالى ماثل برتونلدن دها دوغريسى معوج بر رامپه‌دن استفاده اولنور . سلسلهٔ جبالى قيشين شدتله قامچيلايان قارايل روزكارلريله ، يازين محرق جنوب روزكارلرينه قارشى اهالىٔ محليه بويرآلتى حجره‌لرينه التجا ايله مقاومت ايده‌بيليرلر. انجق شدتلى ياغمور ـ لرده حوليده طوپلانان صولر حجره‌لره قدر هجوم ايده‌رك بعضاً انهدام تهلكه‌سنه بيله سبب اولديغى روايت اولنيور .

غريان سايه بانلرينى ترك ايتدكدن صوكره يول خفيف برميل تعقيب ايده‌رك سوف جين وادىسنه آقان برقاچ كوچك وادينك قپالق مجرالرينى قطع ايتدكدن صوكره مزده‌يه واصل اولور . ارتق غريان يايلاسندن صوكره صحرايه مخصوص اولان حال يعنى كيجه ايله كوندوز حرارت درجه‌لرى آراسنده‌كى تفاوت عظيمه كنديسنى كوسترمكه باشلار . سلسلهٔ جبالك جنوبه [*] كپى دوز ونسبةً نباتاتدن عارى اولان محللرنده تموز كيجه‌لرى بيله اك قالين يون بطانيه‌لرمزى اورتمكه وشدتله اجراى حكم ايدن آيازه قارشى تحفظه مجبوريت حاصل اوليوردى. سلسله‌نك سوف جين وادىسنه اولان اينيش محللرى نسبةً دها طاتلى ميلده‌در . مزده قريه‌سنك مبنى اولديغى محلده وادينك طرفينده‌كى يماجلرك ميلى آز وطاشلق تپه‌جكلردن عبارتدر . طاشلق وادى يتاغى ايچنده زيقزاقلر ترسيم ايدن سيل مجراسى

[*] غريان زيتونلكلرينك غربنده يوكسك ودوز برياياننك اسمى.

بویوك قیالر وچاقل طاشلریله مستور وزراعته غیرصالحدر .

مزده موقعی وادی یتاغندن تخمیناً ٤ الی ٥ متره عمقدهکی صو سطحی سایهسنده وجود بولمش برقاچ یوز خرما آغاجیله روما حرابهلری انقاضی آراسنه بنا ایدلمش کوچك برقریهدن وقزان یولی اوزرنده ، اصل طرابلس غرب قسمنك صوك معمورهسی اولمقدن باشقه بر اهمیتی حائز دکلدر . پك قلیل اولان اهالیسی نیم بدوی برحالده چادورحرجله یاپیلمش کوچك طاش بنالرده ساکندرلر .

غریاندن مزدهیه قدر نفوس عمومی کیتدکجه تقلل ایدهرك دوام ایدر . غریانك معمورهلر اطرافنده و زیتونلق باغچهلری ایچندهکی نفوس مجموعهسی قضانك اتساع عمومیسنه نظراً بهر کیلو متره مربعنه اوچ درجهسنده ایسهده اوچ ربعی غیر مسکون اولان قیالق و طاشلق اراضیده بر قاچ یوزلجیدن باشقه هیچ کیمسهیه تصادف اولنهماز .

قسم اعظمی بدوی وطرز معیشتجه طرابلسك شمال عربانندن فرقسز اولان مزده ناحیهسی عربانی ایسه مزده وادیسی قوللری و « جبل خدامیه » داغلرنده ساکن اولان اولاد بوسیف قبیلهسیده داخل اولمق اوزره دها قلیل المقدار وناحیهنك پك واسع اولان ساحهٔ امتدادینه نظراً انجق تخمیناً درت کیلومتره مربعنه بر نفر درجهسنده در . طرابلسدن اعتباراً مزدهیه قدر اولان اراضیده نفوس تدریجاً آزالمقده ونهایت زمزم وادیسنك جنوبندن اعتباراً فزان اراضیسنه قدر کاملاً غیرمسکون صحاریٔ وسیعهیه منجر اولمقدهدر. ساحلدن اعتباراً

بوسبوتون ایصسز طاش دکزی حدودینه قدر اولان اراضی* نسبةً نفوس مقیاسنجه طرابلس بلدهسی جوارندهکی کثافت نفوس ساحل بحرك شرق و غربنهده تقریباً تشکیل اولونجه ساحل معمورهلری جوارندهکی نفوسك اك کثیف و حماده سریرلرینه قدر کیتدکجه سیرکلشهرك دوام ایتدیکی وبناءً علیه ولایتك بوتون فعالیت اقتصادیهسی ساحللرده وساحله قریب اووهلرله بویوكوادی یتانلرنده تمرکزایتدیکی تظاهرایدییور.

غربیان داغلرندن صوکره مرزهیه قدر قویولر محدود ایسهده تحت الزمین صو سطحی مجنین ونطیس اووهسنه نظرا دها یقیندر . مرزهدن اعتباراً زمزم وادیسی تولرینه وحماده حدودینه قدر موجود قویوصولری املاح معدنیه وبالخاصه چوقجه مقدارده کوکرت مرکباتیله مخلوط وانجق الجای ضرورتله قابل شربدر .

*
* *

طرابلسدن مرزه جوارینه قدر برخط اوزرنده دوام ایدن فزان وغات یوللری بورادن اعتباراً اوچهانقسام ایدر . باشلیجه بوطریق اوزرنده سفر و نقلیاتی اجرا ایدن شاطی دوه جیلر ـ ینك کچدیکی بویوللردن الکسهل المرور اولانی غربیان جنوبندن اعتباراً آیریلهرق (وادی بی) دن کچن شرق یولیدر. حساونه ومقارحه قبیلهسنه منسوب دوهجیلرك نزلهومسکنلرندن کچمك اوزره التزام ایتدکلری بوطریق باشلیجهبورنو ووادایه کیدهجك تجار حمولهلرینك و مرزقه مخصوص امتعهٔ تجاریهنك نقل ایدلکده اولدیکی یولدر .

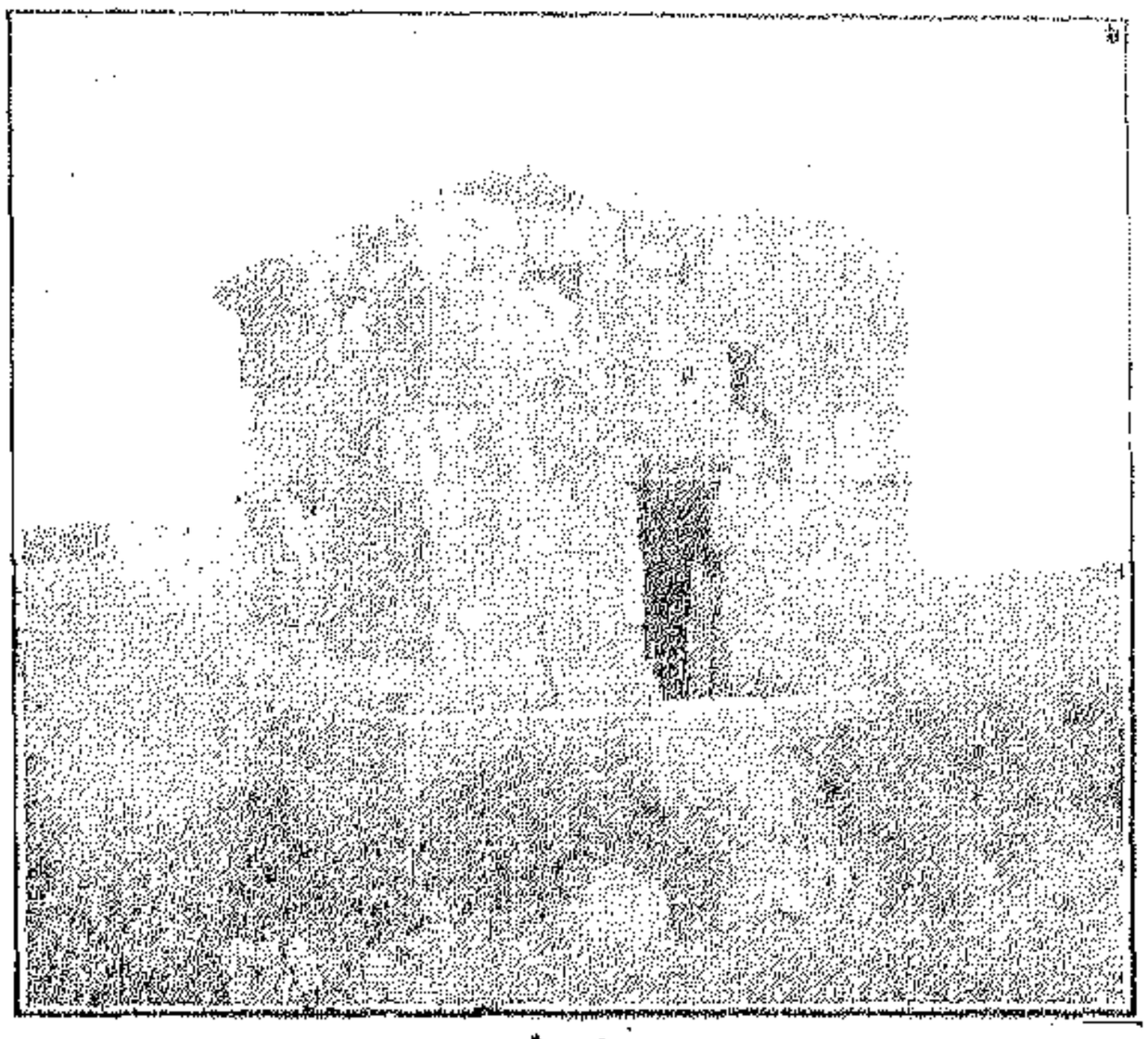

روما بقیهٔ آثارندن

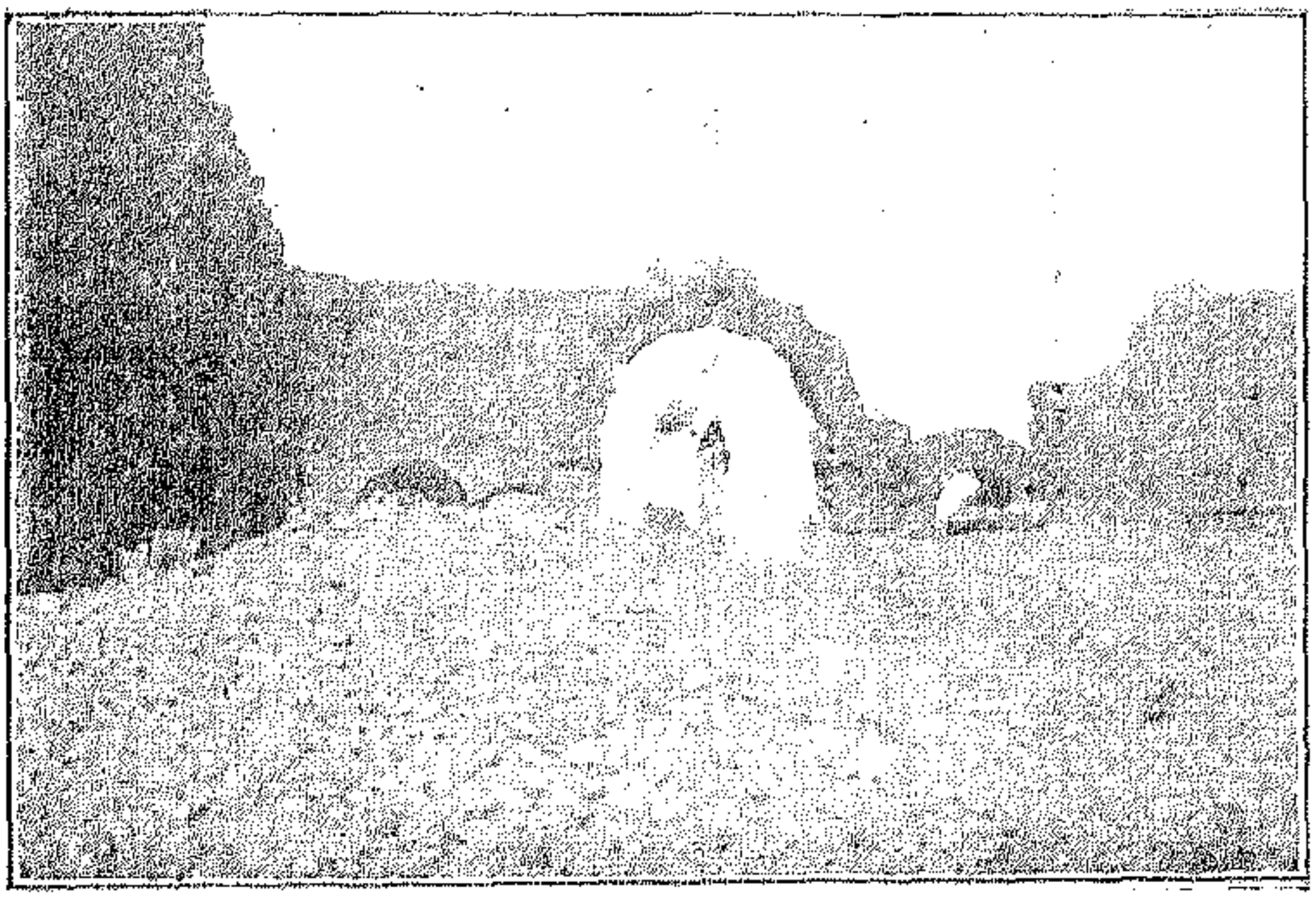

فوطو. فیشه‌ر

قریهٔ غربیه‌ده روما خرابه‌لری

دیکرلری شاطی غرب عربانك تعقیب ایتدکلری حماده یوللریدرکه شاطیدن صوکره وادیٔ غربیده ایکی یه آیریلهرق سودان قافلهلرینی غاته ؛ بورنو و وادای قافلهلرینیده مرزوق تجارت دربندینه ایصال ایدر . بویوللر، مزده کویی ایله سوف جین وادیسنك طاشلق ، قیالق یتاغنی ترك ایدهرك زمزم وادیسنك قوللرینی تعقیب ایله شرقدهکی یول زمزم ایله وادی بی آرهسندهکی صرتلره ، غرب یوللری حماده سریرینك شمالی حدودینه منتهی اولور .

زمزم وادیسنك یماجلری دیك وقیالق وادی یتاغی بو یماجلر اراسنده محبوس ایسهده سوف جینك مزده جوارندهکی مجرای علویسنه نظراً دها خفیف میلده اراضیٔ لحقیهدن متشکل و طلح اغاچلریله [*] مستور اولدیغی جهتله نظره دها لطیف بر تأثیر اجرا ایدر . برکتلی یاغمورلی سنهلرده کنیش وخفیف میلده واقع وادی یتاغنك حصوله کتیردیکی مرعا ومزرعهلریله زمزم وادیسی بوجوارده بوسیف وزنتان قبائلنك ومجرای سفلیسنده اورفله قبائلنك حیواناتی لایقیله بسلر، وسیل صولرینك یوزلرجه کیلومتره مسافهدن سوروکلیوب کتیردیکی مواد عضویه ایله قوت بولان مزارعیده کلی محصول ویرر .

زمزمدن کچدیکمز زمان وادینك کنیش شعباتی وقوللری ایچنده کی واسع مرعالرك یشیل اوتلری وبواوتلر ایچنده یاییلمش دوه وقویون سوریلری کوزل برلوحه تشکیل ایدییوردی . بولوحهٔ دلربانك اوچنجی پلانی اولان براق، ماوی رنکوز سماسیله یشیل وادی

(*) Acacia tortilis.

یتاقلری آراسنده زمزملك اوچورومای شمال یماجلری ایسه قرمزی ومهیب برپرده حالنده خط فاصل تشکیل ایدییوردی .

غات طریق تجارتی زمزم‌دن صوکرا آرتق کاملاً غیر مسکون اولان حماده سریرینه داخل اولور . حمادةالحرایه کیرمه‌دن اول بورایه قدر دوام ایدن ۳۰۰ کیلومتره طولنده واولدقجه مهم عوارض طبیعیه‌یی قطع‌ایتمش اولان یوللری تعقیب ایدن قافله‌لر ، بویکی وطاقتشکن صحرامشیتته باشلامه‌دن اول طابونیه قویوسی باشنده مدید بر استراحته وصوسز منطقه‌دن معدود اولان حماده صحراسنی سریع یورویشلرله قطع‌ایده بیلمك ایچون جمع قوته محتاجدرلر . بوقویو صحرانك شمال حدودنده واقعدر .

طابونیه جوارنده وزمزم وادیسی قوللری اوزرنده قریة الشرقیه ، قریة الغربیه اسملرنده ایکی واحه بولنمقده‌در . رومالیلردن قاله انقاض وخرابه‌لر اوزرینه بنا ایدلمش اولان بو قریه‌لرده فزانك شاطی عربانندن مقارحه‌لر توطن ایدییورلر. بونلردن قریةالغربیه‌یی زیارته موفق اولمشدم . وادی ملاقی‌نك شرق قولنده ، وادی سطحنك تحت‌الزمین صو طبقه‌سنه پك یقین بولنمسی وکوچك برمنبعك باطاقلقلرحاصل ایدن ، هوانی افساد ایدن صولری سایه‌سنده وجود بولمش قویویشیل وضیق بر خرمالق، تپه‌لرك چپلاقلغیله تضاد تام تشکیل‌ایدییوردی . وادینك شمال صرتلرنده قدیم خرابه‌لر،اقسام علویه‌سی یقلمش یوکسك قله‌لر وبوصرتلرك وادی‌یه دوغری ایلریلمش جنوب قونترفورلری اوزرنده طاش وچامورله یاپیلمش بر قریه

کوریلیوردی . طرابلسك ساحل وشمال قسمنده روما خرا-
به‌لری متروك براقیلمش ویکی بلده‌لر اکثریا بو خرابه‌لرك
جوارنده تأسس ایتمش اولدیغی حالده قریة‌الغربیه‌ده‌کی مقارحه‌لر
جامور خرجله کوچك طاشدن وجوده کتیرمش اولدقلری
خزین‌المنظر بنالرینی تمامیله خرابه‌لر اوزرینه قورمشلردر .

بویوك کسمه طاشلرله‌بنا ایدلمش‌اولان سورقدیمك‌قاپیسندن
کیریلنجه بوسورك وروما مبانیٔ جسیمهٔ قدیمه‌سنك بیقلمش ،
دوریلمش طاشلری آراسنده دار سوقاقلی کوچك برکویجکز
کندیسنی کوسترر . حالا لطافت وانتظامنی محافظه ایده‌بیلمش
اولان روما سور قدیمنك ، شیمدیکی حالده بر متره‌دن زیاده
انقاض التنده اشیکی طیقانمش وقاپانمش اولا قاپیسنك طرفینده
دیواره موضوع ومحکوك تصاویر ملائك بومدخلك رومالیلرك
خرستیانلق دورنده وجوده کتیریلمش اولدیغنه دلالت ایدر .
سور قدیمك شیمدیکی زمین سطحنه نظراً اوچ متره قدر
یوقاریسنده کوچك طاشدن‌یاپیلمش مازغالی یکی برصره‌دیوار
قریة‌الغربیه‌نك استیلای اسلامدن صوکره متروك براقیلمامش
وقابلیت تدافعیه‌سی تزییداولونمق اوزره عرب فاتحلری‌طرفندن
یکیدن تحکیم ایدلمش اولدیغنه دلالت ایدر .

غریاندن اعتباراً دها زیاده کوریلمکه باشلایان روما آثاری
قریهٔ غربیه‌یه قدر دوام‌ایدر والك زیاده وادی بویلرنده‌تصادف
اولنور . زمزم قوللرندن وادیٔ مرصیدده تصادف ایتدیکمز
قسماً خراب برمرقد قدیم، وبونك جوارنده شیمدی‌طوپراقله
طولمش قدیم برمعبرنجله کوچك بربنا خرابه‌سی اساساًرومالیلر

زمانندنبری فزان وغات طریق تجارتنك بورالردن كچمكده اولدیغنه حكم ایتدیره‌بیلیر . رفیق طریقم موسیو فیشرله‌برابر زیارت ایتدیكمز بوخرابه‌ده قسماً قیریق ، سیلیك بر«بارولیه‌ف» ده برقارتالك بر جیلانی هوایه قالدیرمسنی مصور منقوشات ونوحه‌نك ایكی طرفنده اكلیل‌اوزاتمش تصاویر ملائك‌بومباینك روما امپراطورلری ادوار اخیره‌سنده وجوده كتیرلمش اولدیغنه دلالت ایدییوردی . موسیو فیشر بو منقوشاتك اوكنده : « قارتاللر محو اولدی ، جیلانلر حالا مملكتلرنده یاشیورلر » دیمشدی .

سوف جین‌وزمزم وادیلری ایچنده‌بوكی مراقدوكوچك قصر خرابه‌لری چوقدر . فقط غریان ، ترهونه یایلالرنده وسلسلهٔ جبال‌فوقنده‌كی وادیلرك‌مجاریٔ علویه‌سنده كوریلمكده اولان سدلر كبی مدید وفعال برحیات زراعیه‌نك اثارینه بوكنیش وادیلرده‌تصادف اولونمیور. غریان ، ترهونه‌واورفله یایلالرنده‌كی مجرای علویلری دیك اولان وادیلرك سیل‌صولریله سوپوریلان زراعته صالح اقسام رسوبیه‌یی توقیف ایتمك وبو صورتله مزارع مستویه وجوده كتیره بیلمك ایچین انشا ایدلمش اولان قدمه‌لی‌سدلره، اساساً وادی‌یتاقلری خفیف‌میلده اولان زمزم‌وسوف‌جین‌وادیلرنده لزوم واحتیاج كوریله‌مزدی. طرابلسك ساحل قسمنده كوریلن قدیم معموره‌لرك مهیب ومعظم خرابه‌لری ، بویوك كمرلری وقالین بوكسك ستونلری، اسكی آغیر رومالە ژیونلرینك ضربهٔ آهنینله دنیایه حاكمیتنی طاتمش اولان جهان امپراطورلغنك عظمتیله نه درجه بلیغ

برآهنك تناسب تشكيل ايدرسه ؛ خمس ومسلاته‌دن باشليه‌رق غريانه قدر بوتون سلسلهٔ جبال اوزرنده وبالخاصه ترهونه واورغله يايلاسنده‌كى وادى يتاقلرنده وجوده كتيرلمش اولان آثار زراعيه ، بيكلرجه سدلرله حبس ايدلمش وديلرك نظره عرض ايتديكى ممتدمزرعه‌لر ، بودمير پنجه‌لى مستولينك اصل حيات فعالانه‌سندن ، صدمات اعصاره رغماً باقى قاله‌بيلمش شاهدلريدر . انسان بومعظم مبانينك ، بو واسع عمليات ترابيه وزراعيه اثارينك اوكنده مستغرق تخليات اولديى زمان ؛ بيكلرجه اسيرك ، مرحمتسز قامچى‌ضربه‌لرى آلتنده اينله‌يه‌رك سوريكله‌رك ، افريقانك حاروحرق كونشنك آلتنده صبورانه چاليشه چاليشه جان ويردكلرينى كورر .

فزاناك اراضىٔ محرومه‌سنه نسبتله فيضلى وبركتلى اولان شمال قسمنده يعنى حماده ودهاشرقده سريرسوده ايله آيريلمش اولان اصل طرابلس غرب اراضيسنده اسكى رومانك ذخيره انبارى ترهونه واورغله يايلالرنده‌كى بوسدلى ويوكسك وديلرله بالخاصه مديد بر مجرايى تعقيب ايده‌رك يرچوق مواد عضويه انقاضنى سوروكليوب كتيرن وبناءً عليه‌اك‌قوتلى مواد رسوبيه‌يى حائز اولان بن وليد ، سوف جين وزمزم وديلرينك مجارىٔ سفليه‌سيدر . بووديلرك اورغله جنوبنده‌كى سطح مستوى‌يه قريب خفيف ميله‌كى كنيش مجرالرى ويتاقلرى بركتلى برسنه‌ده بره يوزالتى‌يه قدر محصول ويردكنى يرليلر ادعا ايدييورلر ..

*

* *

حمادة‌الحمراصحراسى ، غدامسدن باشليه‌رق شرقه دوغرى

٥٨٠ كيلومتره طولنده واك كنيش محلنده ايكي يوز اللى كيلومتره عرضنده اولوب دوز، كوچك قيرمزى رنكده طاشلرله مستور يوكسك برياياردر . فرانسزلرك « پلاتو » تسميه ايتدكلرى جبال فوقنده كى دوزلكلره يايلا ديمك جائزسه حمادة الحمراده بويله فقط ، قورى وكاملاً صوسز ، غايت دوز وكنيش برياياردر . حماده وشرقنده كى سرير بن عفين صحرالرى ، سوده سلسلهٔ جبالى ، غربدن شرقه دوغرى ممتد بوجسيم صحرالر ؛ صوسز ، عقيم ، چپلاق وطاشلق سريرلر ؛ اصل طرابلس غرب دنيلن شمال قسمنى جنوبده فزان قسمندن آيران عظيم بربحر جامد اعتباراولنه بيليور . طرابلس ـ فزان خط تجارت مركزينك وادى بى طريقى اوزرنده وبوصوسز خط فاصل عظيم داخلنده واقع « الحاد » قويوسى ياغمورصولرينك عين اسمده كى وادى قعرنده وقايالرك آراسنده حاصل ايتديكى موضعى برصوطبقه سى اولوب ايكى سنه ياغمورسز كچن دواملى بر قوراتلق برقويويى ده قوريده رق طاش دكزينك آهنك عموميسنى اعاده ايدر . الحاد قويوسنك وضيعتى سبيله وادىٔ بى طريقى طرق مركزيه دن اك سهل المرور اولانيدر .

طرابلسدن زمزمه قدر دوام ايدن تقلل نفوس آرتق بورادە تماميله صفره منجراولەرق فزان حدودينه قدر اراضى كاملاً غير مسكون وحتى حيوانات وحشيه طرفندن بيله متروك وايصسز صحرالر دو .

طابونيه قويوسى باشنده استراحت ايدن قافله لر حماده نك اعماق مخوفه سنه دوغرى ايلرى آتيلدقلرى زمان ، انسان

بوعظیم بحر جامدك بی انتها افقلره دوغری اوچوب کیدن قیرمزی دوزلکلرینك غریب برتأثیری آلتنده مبهوت قالیر . طابونیه قویوسندن آیریلنجه قافله اون کیلو متره قدر ضعیف سدره‌لر ، چاپلقلر آراسندن کچدکدن صوکره عظیم برصحرانك یکنسق قیرمزی افقی ایچنده ابحار محیطه‌ده اجرای سفرایدن برسفینه کبی یولنده دوام ایدر . حماده‌یی بدرتام حالنده‌کی قمرك بویابس نواحی‌یه مخصوص صدفی ، ماویمتراق ضیالریله منور تموز کیجه‌لرنده ، دواملی ویوروجی بش کیجه‌لك یورویشله کچمشدك . قمرك اشعه‌یه مبهمیت ویرن ارتعاشات ضیائیه‌سی آلتنده بخارلی بردکز افقی کبی سمایله قاریشان حماده فسحت معظمی ایچنده دوه‌لرك کاه اوفاق غروپلر تشکیل ایده‌رك ، کاه منفرداً داغیله‌رق ، دائما اسرار انکیز ذرات نیم‌مضیه پرده‌سیله‌مستور برساحهٔ بی انتهایه‌دوغری برسیرمطرد ایله آقوب کیتملری دونوق برسطح‌معدنی‌اوزرنده جریان‌ایدن سیاه بردره‌جك‌منظره‌سنی ارائه‌ایدر . دوه‌جیلرك صحرایوللری قدر مطرد نغماتی آراسنده صبور ،ساکن، بوتون موجوداته برنظر بی قیدی ایله باقان دوه‌نك فیلوزوف طوری صحرا سفرینی دوش تحمله آلانلره‌درس صبر وقناعت وپریبور ظن اولنور .

شمالدن جنوبه دوغری کاه داغیله‌رق کاه برلشه‌رك دوام ایدن‌وعصرلردنبری مش‌وحرکتدن تولد ایتمش اولان‌یکرمی‌بی متجاوز پاتیقه‌لر سایه‌سنده پارلاق قمرلی برکیجه‌ده یول غائب ایدلمز . مظلم کیجه‌لرده ایسه حماده‌نك صاف ویابس سماسی‌هر

وقت ماوی ضیالرینی نشر ایدن پارلاق نجومیله تعیین جهانه پك مساعددر . کیجه‌دن زیاده کوندوز وخصوصاً شمسك سمت‌الرأسه قریب بولندیغی‌زمانلرده‌بوپاتیقه‌لردن شرقه وغربه تباعده جرأت ایتمك پك تهلکه‌لیدر .

حماده یولاری بعضاً کاملاً دوز بعض یرلرده اوزون فقط ارتفاعی آز ، زمین‌دالغه‌لرینی تعقیب‌ایدر . قافله‌من آقشام غروبدن اول بورویشه‌باشلارواهالیٔ محلیه‌نك « سروه » اطلاق ایتدکلری مشی تامی اجرا ایده‌رك فجر زمانینه قدر داوم ایدردی . شمسك حرارتیله فیزمش طاش پارچه‌لری وسریع سرت طوپراغی کوندوز آلدیغی حرارتی کیجه‌لین سرعتله نشر ایده‌رك نصف‌اللیلدن صوکره‌صوك درجه‌ده صوغور . غروب شمسی متعاقب یایابورویانلرزمیندن‌انتشار ایدن شعاعات حرارتی وآشاغیدن یوقاری‌یه دوغری صیجاق هوا ذراتنك یوزه اوردیغی حس ایدرلر . کیجه یاریسندن صوکره ایسه بومدید صحرا بورویشی ایله تعبناك اولان‌عضلات‌و اعصابه جزئی راحت ویرمك ایچین شویله‌جه زمینه اوزانیویرمك ، سطح ترابك اضاعه ایتمش اولدیغی حرارتك فقداننندن‌دولایی قابل اوله‌من . علی‌العموم صحرادہ بوحادثه هوانك فوق‌العاده یبوستی ودائما سطح زمینده قوم‌وچاقل کبی‌ذات‌الزوایا ذراتك حرارتی سرعتله نشر ایتملرندن ایلری کلیور . بووجهله تقریبا ١١ الی ١٢ ساعت قدر بوروجی‌بر بورویشی‌متعاقب فجرك قمری‌صولدیرن ایلك شعاعاتیله دوه‌لر اوطورتیلمه‌یه ، یوکلر چوزیلمکه وطلوع شمسدن صوکره یرلر ایصنمه‌دن اول‌سرعتله چادرلر قورولمغه شتاب اولنور .

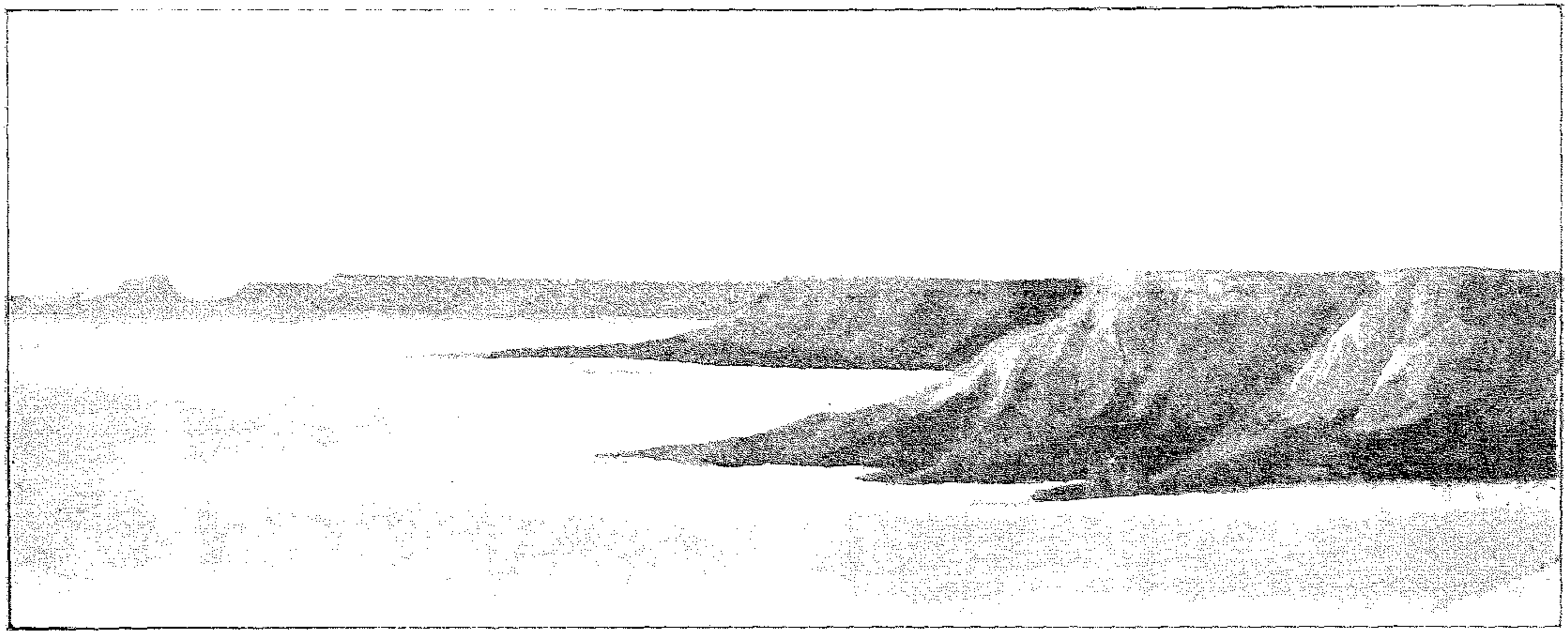

حادة الحمرانك جنوب اتكارى

حماده‌ده غروب وطلوع شمش، قرص خورشیدك تیرمزی وکسکین خطافق اوزرنده دفعةً دنیله‌جك قدرسرعتله ظهوری وغائب اولمسی ایله عجیب وغایت عظمتلی برمنظره ارائه ایدر . کوندوزلری قرمزی وواسع بردائره حالنده هرطرفدن سمایله براشمش برافق منتظم‌ارائه ایدن حماده سطحنك نظاره عرض ایتدیکی یکنسق منظره اعصابی یورار . بو واسع ، سرابلی ، بعضیلری سیاه وبعضیلری‌ده قیرمزی طاشلـه مستور فزان صحرالرینی کچرکن نظری اشغال ایده‌جك بر شی بوله‌مامقدن متولد تعب بی آمان چوق کره‌لر جهاز رؤیتك عصبانی انتاج ایدر ؛ انسان آرتق بوسطح مقعریه باقامق ، کورمه‌مك‌ایچین کوزلرینی قاپارویا مدید برخیالك اثیری صفحاتی تعقیب ایده‌رك کوزلری آچیق کور اولمایه چالیشیر . بوصحرای وسیعده‌سراب وعین حادثهٔ طبیعیه اثری اوله‌رق اشیانك بویوك کورونمسی ، مثلا بش التی کیلومتره اوزاقده‌کی بر دوه‌نك اوچ درتیوزمتره یقنده ایمشجه‌سنه برجسامت حاصل ایتمسی کوندوزلره‌مخصوص برحالدر .سراب ایچنده کلن برقافله‌نك‌هیئت عمومیه‌سی‌اوزاقدن تماشا اولندیغی زمان‌دوه‌لر ورا کبلری طولاً اوزایه‌رق ،حیوانـ ناتك ایچه واوزون قوللری راکد برصو سطحنه مرکوز بر عمودك معوج و منکسر خطوط منعکسی کبی آشاغی دوغری اعوجاجلرله اوزایه‌رق سحر آمیز برمنظره تشکیل ایدر .

حماده‌نك وسطلرنده خزین ومنفرد برقاچ قبر متروکك بوصحرای وسیعده صوصزلقدن هلاك اولمش یولجیلرك مسکن

ابديلرى اولديغنى دوه‌جيلرمزدن اوكرنمشدك . بش كون‌دوام ايدن بو منطقهٔ يايسه‌ده قافله‌لر صوسز قالمقدن قورقارلر . فقط اك زياده بونوع ضايعات قافله‌دن آيريله‌رق يوللرينى غائب ايدنلرك يوزندن واقع اولور .

بوطاشلق وچپلاق اووه كليتلى ياغمورموسملرندن‌صوكره يشيل ومزهر برطبقهٔ منبوتات ايله‌تزين ايتديكنى ويوتون‌فزان وشاطى‌عربانك حيوانلرينى رعى ايچين،يالكز دوه‌سوتى‌ايچه‌رك ويوصورتله‌ده صو آرامق احتياجندن وارسته قاله‌رق چادرلرله فصل ربيعى بوايصسز اووه‌لرده كچردكلرينى دوه‌جيلرمزحكايه ايدركن اينانمقده وه، يازك محرق كونشلريله قاورولان بوصحراى عظيمده‌بويله برفيض نوجوانى‌يه‌احتمال ويرمكده دوچارمشكلات اولبوردق . تموزده حماده سطحنده انجق « نصى » ديدكلرى كوچك وقورى‌اوت پارچه‌لرندن باشقه‌دوه‌لرمزى دويوره‌جق برشى بوله‌ميوردق . چايمزى ، يمكمزى طابونيه قويوسى جوارنده‌كى وادىلردن طوپلايه‌رق دوه‌لره يوكلتوب برابر كتيردىكمز قورى چاليلر سايه‌سنده پيشيريبوردق .

طابونيه‌دن عوينه قويولرينه قدر ٢٥٠ كيلومتره امتدادنده دوكش دكز سطحى كبى دوز ويكنسق صحراده « رجم »تعبير اولنان طاش ييغينلرندن باشقه هيچ برعلامت كوريله‌مز .يوللك وسطنه قريب ويكديكرينه يقين اولان اعظمى ايكى متره ارتفاعده‌كى بو رجملر ، يولجيلرك اوست اوسته ياپدقلرى،قويدقلرى طاشلردن حاصل‌اولمش غيرمنتظم اهرامدن عبارتدر .حماده‌نك جنوب اتكلرينه ياقلاشدقجه زمان افق شرقيده برقاچ تپه‌جك

سرابلر ایچنده تتره‌ك وسیاه خطوط مدیده حالنده کوریلمکه باشلار .یول‌جنوب اتکلرینه‌قدر دوزلکده‌دوام ایده‌رك‌اتکلره واصل اولونجه اوچورملردن دولامباجلرله عوینه وادیسنه‌اینر.

عوینه قویولری‌زمزم وشعباتنده‌کی تحت الزمین‌صوسطحی کبی عین طبقات معدنیه‌دن کچمکده وبناءً علیه چوق مقداردہ کوکورتی حاوی بولنمقده‌در . غریاندن بورایه قدر صولرده‌کی املاح‌معدنیه‌وقویواغزلرینك‌سطح‌تراب‌ایله‌عین‌سویه‌ده‌بولنمسندن دولایی روزکارلرك ایچری آتدیغی حیوان کوبره‌لری ومختلف مواد عضویه امعایی شدتله‌تخریش ایتمکده‌در. بومنطقه‌ده‌اکثریا بیانجیلر شدتله امعا ومعده راحتسزلقلرینه دوچار اولورلر . صولرك سوزکچدن کچیرلمسی وحتی قابلسه‌قایناتدلمسی‌یك لازمدر.

حماده‌نك‌جنوب اتکلرینه‌وداع ایتدکدن صوکره یول‌ایکی‌یه آیریله‌رق غربدن قوملق وشرقدن طاشلق وحماده‌یه نسبتله دهازحمتلی ۱۵۰ کیلو متره برسریری دها قطع ایتدکدن‌صوکره غرباً شاطی وادیسنك منتهاسنده‌کی ایدری‌یه‌وشرقاً « وزریق » و « برغین » واحه‌لرینه واصل اولور .

مزده‌دن بری انسان یوزی کورمك نعمتندن محروم اوله‌رق کونلرجه دوام ایدن بو صحرا یورویشندن یورولمش وجودلریمز ، بی تاب قالمش دوه‌لرمزله صوك طاشلغی‌ده قطع ایتدکدن صوکرا بر صباح ، فجرك آچیق صاری ، قناریه رنکنده‌کی‌ضیالریله‌منور خفیف‌میللی قوملی‌برسطحی‌تعقیب‌ایده‌رك وزریق کوینك خرمالری ایچنه کیردیکمز زمان بزم ایچون

کویدن کلن خوروس صدالرندن دها لطیف ، روحنواز وتلیخش برنغمه اوله‌مزدی .

کونش قوم تپه‌لرینك آرقاسندن بوتون عظمتیله ظهور ایده‌رك کنیج ، بودور خرمالرك قویو یشیل یلپازه‌لری آراسندن یکی اصفراره باشلامش خرما محصولی آلتون یالدیزلی سیل شعاعاتیله پارلاتیرکن بوتون قافله‌مزده اوزون برمفارقت الیمه‌یی متعاقب وطننه عودت‌ایدن غربتزده‌لرك حس ایده‌جکی بر انبساط شوق وسرور علائمی کوریلیوردی .

*

* *

شاطی وادیسی شرقدن غربه دوغری ممتد وایکی طرفی غایت منحط تپه‌جکلرله محدود کنیش بروادی اولوب برچوق معموره‌لرله مزین ومسکون اولان قسمی ۱۶۰ کیلو متره امتدادنده‌در . حماده‌نك‌همان جنوب‌اتکلرنده‌شاطی واحه‌لرینك وجود پذیر اولماسی تحت‌الزمین صوسطحنك پك یقین برعمقده بولنمسی واکثر محللرنده فوتلی میاه جاریه منابعنك واحه‌لری ونخلستانلری اسقا ایتمسی سایه‌سنده در . وادی طرابلس ایله فزان بیننده‌کی صوسز منطقه‌جنوبنده واقع ایسه‌ده جنوب یعنی سودان سطح مائلندن اولیوب ازمنهٔ قبل التاریخیه‌ده فزان وبوتون بوکونکی عقیم ویابس صحراقسمنك متنم اولدیغنه شبهه ایدیله‌میه‌ن طوفانی یاغمورلرك حکم سوردیکی دوره عائدوسرت کورفزینه منتهی اولان‌شمال شرقی سطح مائلی وادیلرندندر .

غربدن شرقه دوغری برصره واحه‌لروجزیره‌لر حالنده‌کی معموره‌لرده شاطی عربانی بر وجه آتی منقسم بولنیورلر:

فزانده بر واحه

ایدری قریه‌سی	، زوائد عربانی	تقریباً نفوسی	۹۰۰
وزریق »	، قوایده »	»	۵۰۰
برغین »	، خطمان و ساهکه »	»	۱۳۰۰
غوطه وقرده قریه‌لری ، حساونه	»	»	۱۲۰۰
براق و جوار قریه‌لری، مقارخه	»	»	۳۰۰۰

ایشته طرابلس صحراسنده بر عنصر مهم تلقی ایدیلن شاطی عربانك نفوس عمومیسی اك صحیح تحمینلره نظراً انجق یدی بیکه بالغ اولمقده‌در .

عربانك و اهالینك مختلطاً ساکن اولدقلری بو واحه‌لردن ایدری قریه‌سی مبذول‌میاه جاریه‌سیله وفقط بو منابعدن حاصل اولان باتاقلقلرندن متولد مالاریاسیله‌ده مشهوردر . وزریق و شرقه دوغری دیکر واحه‌لرده‌ده اللی قدر میاه جاریه منبعلری موجوددر. بالخاصه مرکز قضا اولان براق قصبه‌سنده‌کی عین کبیر حقیقة شاطینك اك کبیر منابعندندر . بوتون فزان صولری و خصوصاً منابع جاریه صولری قابل شرب ایسه‌ده بومنبعلرك اطرافنده کنیش بر حوض حالنده بریکندی حاصل اوله‌رق صولری ایچیله‌میه‌جك بر حاله ارجاع ایتمکده‌در .

شاطی‌نك اهالی صنفی قسماً کرپچله وقسماً چامورلی خرجله بنا ایدلمش طاش خانه‌لرده ساکن و عربانك اکثریسی‌ده بوکبی مساکنه مالك ایسه‌لرده یینه نیم بلدی عد اولنورلر ؛ زیرا سنه‌نك قسم اعظمنی مرعالرده حیوانلرینی اوتلاتمغله امرار ایدرلر .

وزریقدن کچدیکمز زمان موسم یازه تصادف ایتمش وعربانك قسم اعظمنی قریه‌ده مجتمع بولمش ایدك . وزریقلیلر کوندوزك صیجاق زمانلرینی اولرنده امرار ایتمکده ، کیجه ایسه اودالرده و طرز انشاسی بر چوق یووه‌لر تشکیلنه مساعد اولان دیوارلر ایچنده‌سنی، فزانك دیکر محلاتنده کیلرینه نسبتهً دها مؤثر اولان عقربلرك قورقوسندن ذکور و اناث، قریه خارجنده‌کی قوملقلره چیقه‌رق قسماً خرما دالرندن یاپیلمش زربه‌لرده ، اکثریسی‌ده اچیقده و قوم اوزرنده یاتمقده ایدیلر. وزریقلیلر علی‌العموم مملکتدن کچن قافله‌لری ، یبانجی کوزلردن قیصقاندقلری بو کیجه حالندن اوزاق بولندیرمایه چالیشدقلرندن ، بزی‌ده قریه‌دن اوزاق بر محله ایندیرمشلر و مساکن و بیوت کوریله‌میه‌جك قدر اوزاق بر خرمالی — طاتلی صو قویوسی اولمق بهانه‌سیله — قوناق محلی اوله‌رق ارائه ایتمشلردی .

شاطی سکانی عمومیت اعتباریله اهالی و قول اوغلی اولمق اوزره ایکی قسمه آیریلرلر . قول اوغلیلری‌ده زوائد، توابده خطمان که غرب عربانی و ساهکه، خساونه و مقارحه‌ده شرق عربانی اولمق اوزره باشلیجه ایکی قسمه آیریلرلر . همان اوچ ربعی دائمی بادیه‌نشین اولمق اوزره بونلردن الك کثیرالنفوس اولان مقارحه قبیله‌سیدر . فزان قطعه‌سی حکومت فعلیهٔ عثمانیه آلتنه آلندینی زماندنبری بو قبائل قول اوغلی نامی آلتنده و نفیرعام صورتنده خدمتی قبول ایتمشلر و نوعما صحرا میلیسی اعتبار اولنمشلردر. بونلر اصل‌وجدلرینك شرقدن هجرت ایتمش

عرب نسلندن اولدیغنی ادعا ایتمکده وبعض شجرات انساب‌ده ارائه ایتمکده‌درلر .

طرابلسك قرون وسطی قوهٔ مدافعه‌سنی تشکیل ایدن و اصل قرمان اوغلی اوجاغنـك عونه‌سی اولان اناطولی یکیچریلریله بربری نسلنك اختلاطندن حاصل اولمش و قرمان بکلکی زمانده ینه مدافعهٔ محلیه‌یی تغیرعام صورتیله اجرا ایتمش اولان بو صنف اهالی طرابلسك ساحل اقسامنده ۱۳۱۸ سنه‌سنه قدر غیر منتظم بر قارالتی حالنده بقا بولمش‌واو تاریخده الغا اولونمشدی . شاطی قول اوغلی عربانی ایسه شمال قول اوغللری کبی اولیوب ، فزان معموره‌لرینی یاغما و ضبط ایدمرك داعیهٔ استقلال ایله او زمانلر دولتی اشغال ایتمش اولان اولاد سلیمان قبیله‌سی رئیسی شیخ عبدالجلیل‌اوزرینه‌سوق‌اولنان قوهٔ تأدیبیه‌یه اشتراك و دها دوغریسی اولاد سلیمان ایله بینلرنده موجود ندیم قان دعوالرندن دولایی ، عبدالجلیلك تنکیلنه مأمور اولان حسن پاشا قوماندانسنده‌کی قوهٔ تأدیبیه‌یه معاونت ایتمش اولدقلرندن تکالیف امیریه‌دن معاف طوتیله‌رق فزانه مخصوص قول‌اوغلی اعتبار ایدلمشلر و اوزماندنبری برچوق کره‌لر قوهٔ ضابطهٔ محلیه کبی خدمت خصوصلرنده فزان حکومتنه ویرمش اولدقلری تعهداته هیچ بر کره اعتبار ایتمیه‌رك کاملاً باشی بوش براقلمشلردر . علی‌العموم ادارهٔ حکومتمزده‌کی کوشکلك و سزلتی‌یه میدان ویرلمه‌مك مسلك قدیم و سقیمندن دولایی قوت و قدرتجه اهمیتی اولمیان بو بر آووچ بدویلر بوسبوتون شیاردرق اوامر حکومتی قطعا

اصغا ایتمکله ، نفوذ حکومتی استخفاف و استحقاره باشلامشلر حتی بر قاچ دفعه ده عسکر علیهینده استعمال سلاحه بیله جرأت ایتمشلردر .

حکومتك شاطی عربانندن طلب ایده جکی خدمت دیکر بر قبیله یی باصمق و اموال و حیواناتنی یاغما و نهب ایتمك کبی بر احتماله زمین احضار ایدرسه درعقب اجابت واوصره ده تصادف ایتدکلری حیواناتی غصب و حتی معموره لر ایچنده بیله غارته جرأت ایدرلر . شاطی عربانك اخلاقنی و بالخاصه کثرتلی و فقیر اولدقلرندن دها زیاده شقاوته ویاغما کرلکه میال ومنهمك اولان مقارحه لرك طبیعتنی ١٣١٤ سنه سی وقوعبولان تیبو مسئله سی دها زیاده ایضاح ایدر : طرق تجاریه اوزرنده قوافله تعرض ایدن تیبو قبائل وخشیه سی تأدیب ایچین سوق ایدیلن بو قول اوغللری نسوانه ، عجزه یه تسلط و بیکلرجه حیوان نهب ایده رك و کوله لر ، جاریه لر سوزه رك مملکتلرینه عودت ایتمش وبو منهوباتی استرداد ایچین علیهلرنده ایکنجی بر قوت سوقنه فزان اداره سنی مجبور ایتمشلردی .

شاطی عربانی همان عمومیتله دوه جیدر . بورنو و قانو طرق تجاریه سی اوزرنده مرزق و غات صحرا دوبندلریله طرابلس بیننده کی مناقلات تجاریه یی اجرا ایدرلر . غدامس طریقی مستثنا اولدیغی حالده غاته و مرزقه کیده جك وکله جك امتعهٔ تجاریه یی مزده شمالندن آیریلان شرقی وادی بی طریقی اوزرنده شرق عربانی وبالخاصه مقارحه لر ، غربی حماده بولی اوزرنده غرب عربانی اجرا ایدرلر. مقارحه لرك حدود

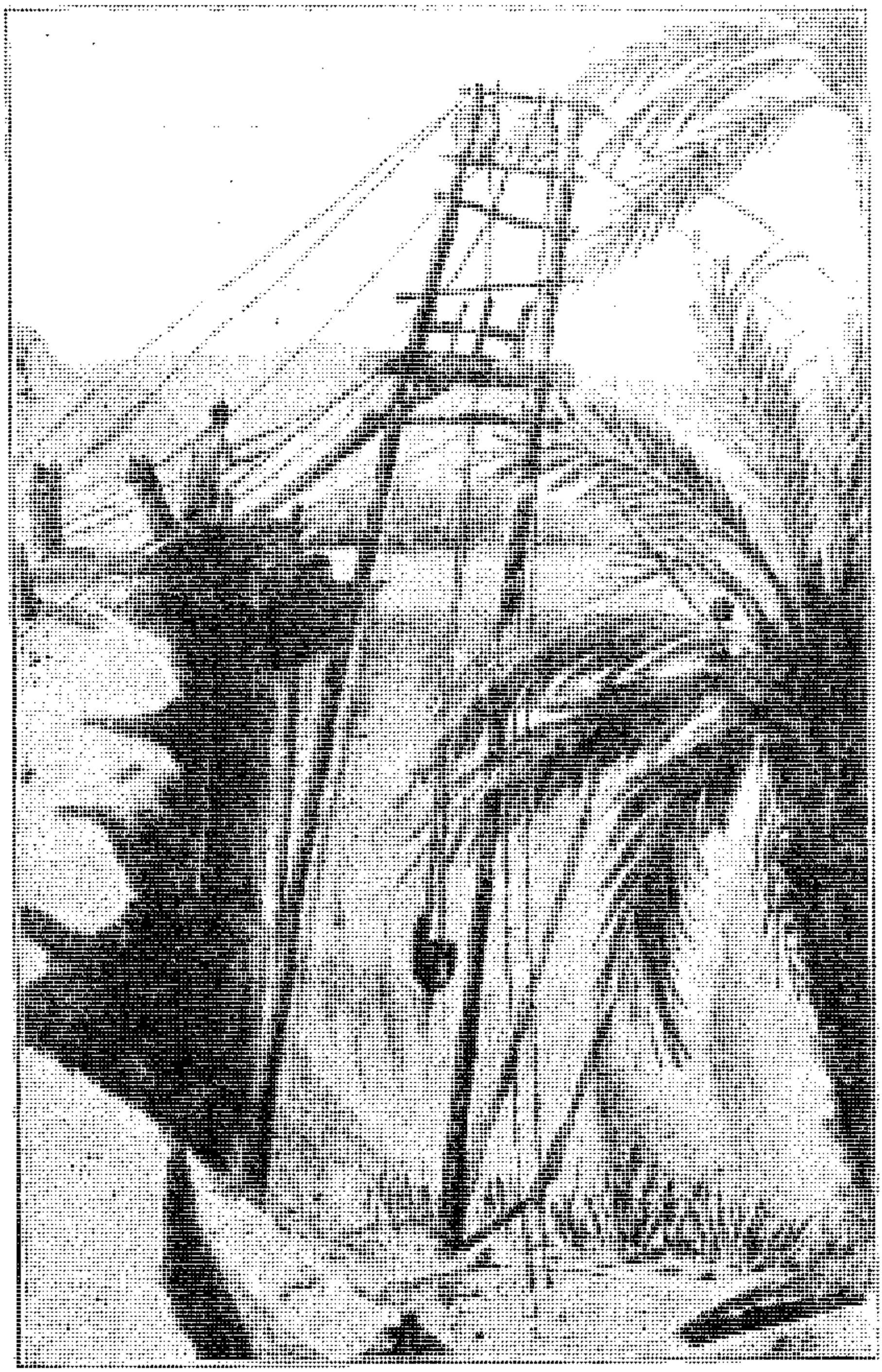

فزان قویولرنده جر ترتیباتی

نقلیاتی طرابلسدن فزانه‌قدر عرب‌عربانك ایسه غاته قدردر. بونقلیات دوه‌لرله و اوزون مسافه‌لر قطع اولنه‌رق ، طاقتشکن سفرلر اختیار اولنه‌رق تأمین ایدیله‌بیلدیکی جهتله موسملره تابعدر . بر بدوی قیشك قیصه کونلرنده بوتون زماتی مشیته حصر ایده‌رك دوه‌سنی اوتلاته‌جق وقت بوله‌مدیغی ایچین قیش سفرلرینی هیچ ارزو ایتمز . قیش موسملرینی عادتا بولوطلری تعقیب ایده‌رك کچیرر : نره‌یه یاغمور دوشرسه دوه‌سنی اورایه سورمك ایچین قوشار. یاغمورلری متعاقب نیسانك قاووروجی روزکارلرینه ندر حیواناتی مرعاده براقه‌رق ایچه بسله‌دکدن وسمیزلتدکدن صوکره ارتق نقل‌ایده‌جك اشیا آرامغه وقازاناجغی اجرت نقلیه مقابلنده طرابلس ، غات ، مرزق کی تجارتکاه هلردن عائله‌سنه هدیه‌لر کتیرمکه ، خوایج بیتیه‌سنی تأمین ایتمکه قوشار . کوندوز قایله زمانده دوه‌سنی اوتلاته‌جق زمان بوله بیلدیکی ایچین ، بدوی یاز موسمنك سروه (کیجه یورویشی) لرینی قیشك کوندوز یورویشلرینه ترجیح ایدر . بناءً علیه نیساندن اعتباراً باشلایان نقلیات فصل خریف اواسطنده ختامه رسیده اولهجق جهتله قافله‌لرك غات و فزان ایله طرابلس بینده‌کی آمد وشدی هپ بوآیلر ظرفنده واقع اولور .

بو وجهله بر دوه سنه‌ده انجق بر سفر یعنی کیدوب کله اعظمی ایکی بیك کیلو متره قدر برمسافه قطع ایده‌بیله‌جکندن طرابلسه قدر کله‌رك احمال تجاریه‌یی آلان شاطی عربانی یولده ضعیفلیان دوه‌لرینی مملکتلرینه عودتلرنده تبدیل ایده‌رك یولك جنوب قسمنی یکی و قوتلی دوه‌لرله قطع ایدرلر . بدوی علی

العموم اشيا وبالخاصه صيقيجه صارلمش متوازناً دنكلنمش امتعهٔ تجاريه حمالرينك نقلنى يولجى نقلنه ترجيح ايدر . يولجيلرك ركوب و نزول ايچون دوه‌يى چوكديروب قالديرمسى كبى يوروجى حركتلر دوه‌جيلرى چوق اغضاب ايدر .

شاطى عربانى نيم بلدى اعتبار اولنه‌جق قدر مدنى ايسه ـ لرده بونلردن يالكز مقارحه اكثريتله وادى‌بى‌ده و « ام الخيل » قويوسى جوارلرنده كوچه‌حالنده ياشادقلرندن وحشى وخشين اولوب بونلرله سياحت ايدن يولجيلرك دائما شكايتلرينى موجب اولمشلردر . مجاور قبائله تسلط و ياغماده و حكومته قارشى عصيانده ديكر قول اوغلى قبائلنه هروقت رهبر و دليل اولمشلردر . شاطى غرب عربانى ايسه اولدقجه متمول وبلدى اولوب نسبةً دها ذكى و دها زياده حسن اخلاقه مالكدرلر . غرب عربانى باشليجه غات يولى تجارت مناقلاتنى اجرا ايتدكلرندن اوته‌دنبرى سودان تجارتنك كار وكسبنى كورمش، اكلامش واولا غات بلده‌سندن باشلايه‌رق كيتدكجه توسيع دائره ايله بالفعل قانويه قدر سودان تجارتى اجراسنه باشلامشلردر . غرب عربانندن وبالخاصه خطمان و قوائده‌دن هرسنه سودانه بالذات كيدنلر و بالوكاله امتعه سوق ايدنلر چوقدر .

شاطى عربانك حيات ومعاشرت جهتيله طرابلسك ديكر عربانندن پك فرقلى اولمدقلرى قيلدن معمول چادرلرى ، تحته قصعه‌لريله بزين حامورلرى، قادين وارككك طرز تلبسلرى وغزوه ، كلين آلايلرنده ، وليمه جمعيتلرنده‌كى طرز تغنيلرينك تمامىٔ مطابقتى ايله حكم ايديله‌بيليرر . بوبدويلره دائر دها ايچه تدقيقات

اجرا ایده‌بیلمك ایچین شاطیده طول مدت اقامت ایده‌مدیکمه چوق متأسفم . انجق کچدیکمز یول اوزرنده‌کی غرب عربانی اولدقجه مکرم و مونس ، طرابلس ایله غات اره‌سنده کچن حیات سفر وبجبوری اختلاطلردن دولایی مدنیته استعدادلری چوقدر . غرب عربانندن بالخاصه خطمان و قوایده مستقبلاً ایی براداره‌یه واحتیاجله متناسب تعلیم‌وتربیه‌یه مظهر اولورلرسه طرابلسك اورفله و ترهونه کبی بادیه اهالیسندن دها چابوق تنور ایده‌جکلرینه شبهه یوقدر .

* * *

شاطی وادیسی قطع ایدن طرق تجاریه شرقدن سبهه اوزرندن فزان مرکزی اولان مرزقه و غربدن بویوك برقوملی قطع‌ایده‌رك‌اولاوادی آجاله صوکره شرق استقامتنده مرزقه و وادیٔ آجالدن بر قول ایریله‌رق غرب استقامتنده غاته کیتمك اوزره ایکی قسمه آیریلیر . شاطی وادیسنك کنیش قوملق‌اووه‌لرینی کچدکدن‌صوکره قافله چوقجه حدید مرکباتی حاوی قویو قرمزی غایت خفیف برمیلی تعقیب ایده‌رك وعین رنکده کوچك طاشلق تپه‌جکلر آراسندن کچه‌رك واسع بر قوملغه داخل اولور. زمانك یورولماز ساعیلری اولان عوامل طبیعیه‌نك تأثیریله سحق ایدلمش ادوار قبل التاریخیه‌نك سلاسل جبالی انقاضی اولان بو واسع قوملقلر عرضاً ۱۵۰ کیلو متره امتدادنده‌در . قوملغك حدود شمالیسنده شرقدن‌غربه وشاطی وادیسنه موازی اوله‌رق قوم تپه‌لری و دالغه‌لری آراسنده

وادی تعبیر ایدیلن منحط و نسبةً قوهٔ انباتیه‌یی حائز محللرده « زلاف » نخلستانلرنك خرما اغاچلری غروپلر حالنده صاری قوملق اوزرینه یشیل لکه‌لر سرپر . شاطی عربانه عائد بو خرمالقلر قوملقلرك ایچنده وقوم تپه‌لری اراسنده پك یقین اولان تحت الزمین طبقهٔ مياهدن استفاده ایده‌رك یاشایان اغاچلردن عبارتدر . بویوك قوم تپه‌لرندن عبارت اولان دها جنوبده‌کی منطقه‌یه کله‌دن زلاف داخلنده کوریلن کوچك قوم یغینلری، یکدیکرینه ملاصق تنبت‌ایده‌رك هیئت مجموعه‌سی یشیل برقبه تشکیل ایدن خرما فدانجقلرندن عبارت « وشکه » لرك کوکلریله قاله‌رق بوخرما قادرولری آره‌سنده تبدیل موقع ایده‌میورلر .

زلافدن صوکره یول کیتدکجه بویومکده اولان قوم تپه‌لرینك تشکیل ایتدیکی سلسلهٔ جبال آراسندن و بو سلسله‌لرك بویون نقطه‌لرینی آراشدیره‌رق ، اعوجاجلر و زیقزاقلر ترسیم ایده‌رك جنوبه دوغری دوام ایدر . پوصله آلتی ایله قافله‌یی معین براستقامتده سوق ایتمك، یاخود اساساً ثابت قالمسی قابل اولمیان ایزلری بولمق ممکن اوله‌مدیکی جهتله بو قوم منطقه‌سنی مطلق آیدینلقده ویا بو نواحی‌یه مخصوص صاف و براق قمر ضیاسنده کچمك مجبوریدر . قراکلق کیجه‌لرده قطع مسافه‌یی وقافله‌سز یالکزجه مشی‌وحرکتی کوزه آلدیران بعض جرأتکار یرلیلردن بیله قوم تپه‌لری آراسنده وابدی زیقزاقلر ایچنده بولنی غائب ایده‌رك بو جرأتی حیاتی بهاسنه او ده‌ینلرده اولدیغنی دوه‌جیلرمن حکایه ایدییورلردی .

حرارت مکسوبه‌یی سرعتله صرف ایتمش اولان قوم
بیغینلری آراسنده اولدقجه سرت ودوز برمحلده کیجه‌یی ، یول
قاریوله‌سی قورمق ، چادر رکز ایتمك کبی کلفتلره حاجت
قالمه‌دن کچیرمك، صاف ، رطوبتسز و قویو لاجورد سماده
پارلایان ، قاپاناشان میلیونلرجه اجرامك ماوی پارلتیلرینی تماشا
ایده‌رك زمین قوم سطحی اوزرینه مبالاتسزجه اوزانمقده
کندیسنه مخصوص وحشی و مونس برلطافت واردر . بوتون
قافله فجرك ایلك شعاعتیله تکرار یوله چیقه‌بیلمك ایچین اشیا
دنکلرینی آچمه‌دن قوم اوزرینه پرلشیر . بیلدیز ضیاسنك قوم
سطحنه بخش ایتدیکی دونوق آیدینلق ایچنده چوکدیرلمش
دوه‌لرك، بیقلمش اولدقلری یرلرده براقیلمش اشیا دنکلرینك
هیئت عمومیه‌سی کومه، کومه قارالتیلر حاصل ایدر . فجردن
قایله زمانه‌قدر کیتدکجه قیزمایه باشلیان قوملقلر آراسندن بیك
زحمتله قطع مسافه وقایله‌دن اول منحط واولدقجه دوز بر یرده
تکرار قافله ایندیریله‌رك چادرلر رکزینه مجبوریت واردر .
قوملقلرك کیجه‌سنده‌کی سحر آمیز ، اسرار انکیز لطافتی ،
کوندوزلرنده وبالخاصه کونشك سمت‌الرأسه قریب زمانلرنده‌کی
التماعاتی ایله اعصابی و جهاز رؤیتی صوك درجه اتعاب ایدن
عقامت نظر سوزی آیری آیری ایکی حالدر .

تپه‌لر و سلسله‌لر منتظماً شرقدن غربه دوغری دوام
ایدرك بو منطقه‌ده اك منتظم روز کارلرك شمال و جنوب
جهتلرندن اسمکده اولدیغنی کوستریورلر . بعض محللرده
خفیف میللر تشکیل ایدن قوم سلسله‌سنك دها دوغریسی

عظیم بیغینلرك شمال یماجلری دیك و اوچورومللی ، جنوبه دوغری دها خفیف وامتدادلی اولمسی جنوب روزکارلرینك نسبةً دها زیاده اجرای تاثیر ایتدیکنه حکم ایتدیریبور .

قوملقلر ایچنده تحت الزمین صو سطحی پك یقین و حتی «نطرونه، فردغه، نشنوشه، ماندارہ و غبره‌اون» اسمنده‌کی کوللر صو سطحنك تظاهر ایتمش اقسامندن عبارتدر . فزان لواسنك باشلیجه برمنبع وارداتی تشکیل‌ایدن نطرون‌معدنی چیقارمقده اولدقلری کوللردن الك اهمیتلیسی اولان نطرونه کولی وخرما لغنه غروب شمسدن صوکره واصل اوله‌بیلمشدك . بوکول ۸۰ : ۱۰۰ متره ارتفاعنده عظیم، امتدادلی برقوم سلسله‌سنك اتکنده ، خرما دالرندن انشا ایدلمش مساکن ایسه بوسلسله‌نك دیك یماجلری اوزرنده صره‌لنمش اولدیغی کوریلیوردی . نطرونه کولندن اعتباراً « وادیٔ آجال » ه قدر قوملغك الك کثیف ، الك عارضه‌لی قسمنده توطن ایدن اهالی « دواده » قبائلیدر . بونلر قوملق داخلنده‌کی کوللرك الك بویوکی اولان «غبره‌اون» کولندن چیقارمقده اولدقلری ، کوچك ترمزی صو قورد (دود) لرینی چکردکسز خرما ایله ازه‌رك یمکده و فزان اهالیسنجه مقبول اولان بو قورد پستیلنی مرزق پازارنده صاته‌رق تجارت ایتمکده اولدقلرندن دواده تسمیه اولنمقده‌درلر. دواده‌لر غایت قورناز، یالکز بریولجی‌یه تصادف ایدرلرسه حیاتنه قصد ایده‌جك قدر متجاسر ، زبونکش ؛ خرما اغاجی عصاره‌سنك تخمیریله حصوله کان « الاکبی » ایچکیسنه مبتلا و اخلاقسز بر زمرهٔ خلقدر . مالك اولدقلری

برچوق نخلستانلر و دود تجارتی سایه‌سنده فزانك دیکر قبائلندن دها زنکینجه درلر .

نطرونه کولندن صوکره یول کیتدکجه ارتفاعلری تزاید ایدن قوم سلسله‌لرینك بویون نقطه‌لرندن کچمکه باشلاز . قافله و دوه‌لر دیزلرینه قدر کومولهرك بیك مشقتله تومم یماجلری ارزرنده زیقزاقلر ترسیم ایده‌رك بویون نقطه‌لرینه دوغری چیقمغه باشلار . اکثر یرلرده ۶۰ الی ۸۰ متره‌یه قدر ارتفاع آلان بویونلرك بعضیلری ایکی طرفنده‌کی میللری غایت دیك اولان اوچورومله‌یله عادتا پیچاق صرتی کبی کسکین بر کچید تشکیل ایدرکه بو بویونلرك کرك یماجلرنده وکرکسه خط بالاسنده دوه‌جیلر قافله‌نك اوکنه کچه‌رك ایکی‌ویا اوچرله کیدن عسکر یورویش قوللری کبی دوه‌لرك اوکنده یورورلر وبویون خطی اوزرنده اعلا برخوراتپه‌رك کریدن کلن دوه‌لرك کچه‌بیله جکی قدر برسطح مستویٔ افقی وجوده کتیررلر . بعض محللرده ایسه بویون نقطه‌لری کنیش ومنتظم و ایکی طرفك یوکسك تپه‌لری اراسنده روز کارلردن محفوظ قالدقلرندن اولدقجه سرتلشمش اوله‌رق سهولتله قابل مشی وحرکت کچیدلر تشکیل ایدرلر . بوکچیدلرك کردباد حاصل اولان بعض محللرنده خوفی شکلنده عظیم قوم چوقورلری کورینور .

جنوبنده‌کی یوکسك قوم تپه‌سنك وقت عصر کونشنك شعاعاتیله برجهتی پارلاق آلتون رنکنده پارلیان دیکر جهتی کسکین کولکه‌لی عظمتلی براهرام شکلنده دوران زروه‌لرینك معکس خیالی اولان «ماندارہ» کولیله، کولك چوره‌سنده‌کی کثیف خرمالقلر

اوزاقدن قوم سطحی اوزرینه موضوع قویو یشیل چرچیوه‌لی برآینه کبی پارلهرق کورینمکه باشلدیغی زمان نسبةً دوز وسرت وخفیف برمیل تعقیب اولنهرق کولك جنوبنده‌کی سلسلهٔ رمالك اتکلرینه مواصلت اولنور . التی کون دوام ایدن قوملق سیاحتنه نهایت ویرمك ایچین ارتق بو صوك سلسلهیی کچمکدن باشقه بر زحمت قالمامش دیمکدر . کولك جنوبنده عظیم توم تپه‌لرینك الك مرتفع محللری تقریباً کول سطحندن یوز الی متره قدر ارتفاع آلهرق ، دیك میللرله کوله حاکم بر وضعده و بعض محللرنده خرما اغاچلرینی‌ده استیلا ایدهرك مهیب ، صاری بر ردای کثیف حالنده مد نظره حائل اولور . بعض نقطه‌لرده تهاجم رمال ایله تا باپراقلرینه ، داللرینه قدر قوم ایچنده محبوس قالمش خرما اغاچلرینك اکلیل خضراسی توملق اوچوروم سطحی اوزرندن اوزاقدن قویو یشیل برلکه حاصل ایدهرك صاری یکنسق منظرهیی اخلال ایدر . ماندارهده دوادهلرك خرما داللرندن معمول مسکنلری بو اوچوروملرك وسطنه دوغری کولك ٥٠ متره قدر فوقنده کوریلیوردی .

دوادهلر غلبه ایدهمیهجکلری کثرتلی قافلهلره معاونت مجبوریتنده قالمامق ایچین توم تپه‌لری اراسنه اختفا ایدرلر . ماندارهیه کلدیکمز زمان اولا کیمسهیی بولهمامش صوکره قوملقلر ، خرمالقلر اراسندن برقاچ کیشیی و بالخاصه بوینه قدر صویه باطمش، صاقلانمش اولان شریح تریهیی بولمشدق .

فزانك تحت الزمین سطوح میاهی الك زیاده سطح ترابه قریب و بناءً علیه واحهلری و قویولری کثیر اولان وادیٔ

تکرتیبا قریه‌سی

حمادة المرزق داخلنده ابرجوش وادیسی و ایکی توارق

آجالدن جنوبه دوغری صیتمه‌لی اقلیمیله مشهور وخیم منطقه داخلنده مالاریا میقروبلرینی نقل وتلقیح ایدن سیوری سینکلر مانع‌ره‌دن اعتباراً قافله‌مزی زیارته باشلدیلر . ارتق بورادن اعتباراً مرزوته قدر چای و قهوه کی منهاتی کثرتله استعمال ایتمك وهر صباح منتظاً براز کینین آلمق مجبوریتی حاصل اولور. ماندارەدن صوکره سرت و اعوجاجاتی آز اولان قوم سطحی کچیله‌رك صوك تپه‌لر آراسندن قافله سوزولمکه باشلادیجه وادیٔ آجال و وادی سطحنده کی « تکرتیبا » واحه‌سی و وادینك جنوب صرتلرینی تشکیل ایدن قیالق اوچوروملر کورولمکه باشلار . قوم تپه‌لری وادینك شمال صرتلرینك یماجلری اوزرنده بریکمش اولدیغی و بعض محللرنده قیالق اوچوروملری کورولور . قوم بیغینلرینك آلتنده کوریلن بو طاش طبقه‌لرینه نظراً نطرونه و ماندار جوارنده کچمش اولدیغمز عظیم سلاسل رمالك‌ده التنده‌کی متین و ثابت طبقات اساسلری اوزرینه بریکمش و بو صورتله طرابلس شمالنده مشهود قوم تپه‌لرینه نظراً دها یوکسك ارتفاعلر آله‌بیلمش اولدیغنه حکم ایدیله‌بیلیر. اساساً فزان وغات جوارنده تصادف ایتدیکم واسع قوملقلرده‌کی تپه‌لروسلسلهٔ رمالك وسطی اوله‌رق ٣٠ الی ٤٠ متره ارتفاعی تجاوز ایتمامکده اولمسی شاطی جنوبنده‌کی بو تپه‌لرك ثابت و مرتفع اساسلر اوزرینه روز کارك بیغمش اولدیغی فوقانی بر طبقهٔ کثیفهٔ رمال اولمسی فکریمی تأیید ایدییور . برجهتدن‌ده صحرا منطقه‌سنده‌کی شدید ودائمی الوزان روزکارلرك تأثیریله تجزی فعلنك شمال و ساحل منطقه‌لرندن دها زیاده واقع اولمسی و بو صورتله قومك چوق

بولنمسی‌ده محقق برکیفیتدر . انجق بو عظیم ارتفاعلرك یالکز قومدن متشکل اولمسی براز کوچجه قبول اولنور .

وهلهٔ اولی‌ده یولجیلری اخافه ایدن فزان و صحرانك بو واسع قوملقلری، طاشلق سریرلر وحماده‌لرقدر مخوف دکلدر. انجق صحرا روز کارلرینك کوندوزلری صاووردیغی قوملر حقیقةً مزعجدر ؛ بعض کره‌لرده مشی و حرکتی امکانسز بر حاله کتیره‌رك قافله‌لرك کاملاً توقفنه و روز کارك کسیلمسنی انتظار ایتمسنه سبب اولور . قوملقلر ایچنده صو وقافله حیوانلرینك قوتی‌ادامه ایده‌بیله‌جك‌قدت اوت ویشیلمکلر مبذولدر. قوم سلسله‌لرینك آراسنده‌کی منحط محللر اولدقجه بویوك چاليلر واوتلرله قافله‌لك یورغون حیوانلرینه‌قارشی وظیفهٔ‌مسافر پروری‌یی ایفا ایده‌بیلیر .

سیار قوم تپه‌لرینك میاه جاریه منابعنه و صو سطحلرینه تسلطی صحرا نواحیسنه مخصوص مهم برکیفیتدر . منابع جاریه حوضلری وآچیق کوللر سطحنه صاووریلان قوم دانه‌لری ثقلتی حسبیله قعره دوغری شتاب ایده‌رك قعری دولدیره دولدیره نهایت صو سطحنه قدر واصل اولنجه غلبهٔ قطعیه‌سنی تامین ایدر . بریاندن روزکارلرك پیغدیغی قوم کتله‌لری صو ایله مشبوع اولان طبقات سفلیه‌نك رطوبتندن نمله‌رك ثقلت پیدا ایدر و روزکاره مقاومت ایده‌رك تبدیل موقع ایتمامکه باشلار، بریاندن‌ده نشوونما بولمایه باشلایان سازلرله‌ده مقاومتنی تزیید ایده‌رك منابع جاریه‌یی کاملاً تحت حکمنه آلیر و صولر

ارتق قوملرك التندن صیزه‌رق طبقات زمین ایچنده غائب اولمغه باشلار .

*
* *

وادیٔ آجال شمالدن قوم تپه‌لری وجنوبدن حمادة المرزق یایلاسنك کسکین وقیالق اوچوروملری آراسنده واقع کنیش وشمال شرقی‌یه دوغری ممتد ، خرمالقلر و متعدد معموره‌لری حاوی غایت محصولدار بر وادیدر . ادارهٔ ملکیه اعتباریله «وادیٔ غربی» ، «وادیٔ شرقی» نامله ایکی‌یه تقسیم ایدلمش اولان وادیٔ آجالده تحت‌الزمین صو سطحی ١ متره‌دن اعظمی ٤ متره‌یه قدر برعمقده بولندیغی جهتله مواد رسوبیه‌دن مرکب مزرعه‌لرنده کلیتلی بغدای ، داری ، مصر و قافولی (بیاض دانه‌لی مصر) یتیشدیرلمکده در . علی العموم فزانجه مرعی اصول دائره‌سنده اصحاب املاك ایله جباد تعبیر اولنان رنجبر صنفی آراسنده مشارکة ایشلدیلن بومزارع ذی‌قدرت‌اولانلرده مرکبلرله دها فقراسنك قادین و ارکك انسان قوتیله جر ایتمکده اولدقلری قویو صولریله اسقا ایدیله‌رك فزانك باشلیجه ذخیره ده‌پوستی وجوده کتیرمکده‌در . طولاً یارلمش خرما آغاچلرندن مرکب بویوك برکمی آرماسی کبی ایپلرله مختلف جهتلرندن قازیقلره مربوط ترتیبات جریه‌دن فزان جبادلرینك مطرد آهنکلی تغنیلریله و قادین و چوجقلرینك ده انضمام معاونتیله صو چکمه‌لرینی و قویونك طولنه کوره آچیلمش اوزون و خفیف میلده «مرجع» تسمیه اولنان رامپه‌لی بر

خندق ایچنده ایلری وکری حرکتلری خزین برمنظرهٔ سفالت تشکیل ایدر . وادیٔ آجال اهالیسی فزانلیلر ایچنده کثرت زوجات ایله مشهوردرلر ؛ هرجبادك درت زوجه‌سی زوجلریله برابر صباحدن اقشامه قدر جرمیاه و اسقای مزروعات ایله مشغول اولەرق قارنجەلر وآریلر کبی بلا نزاع ولا فزاع غایت آهنکدار بر جمهوریت حالنده یاشارلر .

خرمالقلر آراسنده کی کریچدن انشا اولونمش آلچق وبیقیق أولرك یانی باشنده خرما دالللرندن معمول زربەلرك منظرهٔ عمومیه‌سی خزین ووحشی برآهنك حاصل ایدر. وادیٔ آجال وقتیله اسرا تجارتنك منعندن اول مصردن نیژریا حوضه‌سی وبالخاصه تومبوقتو پازارینه کیدن قافلەلرك کذرکاهی اوزرنده ایدی . صحرای کبیرك قسم غربیسنده متوطن قبائل اسلامیه حجاجی‌ده اولجه بو یولی تعقیب ایدەرك مصر طریقیله حجازه عزیمت ایتمکده ایدیلر. اسرا تجارتی ارتق منع ایدلمش وحجاج‌ده دیکر طرق بحریه‌یی التزام ایتمش اولدقلرندن شمدی بوطریق متروك بولنمقده‌در .

وادیٔ آجال داخلنده تکرتیباده استراحت ایدن قافلەلر مرزقه متوجهاً وادیٔ عرضاً قطع ایدەرك حمادهٔالمزرق یایلاسنك اتکلرینه واصل اولورلر. بورادە یول یایلا سیللرینك یتاقلرینی تعقیب ایدەرك نسبتهً میلی خفیف تنیەلردن حماده سطحنه چیقار . بو یکی وکوچك حماده اولکنه نظراً امتدادجه دها آز و تصادف ایدیلن وادی یتاقلرنده‌کی أثل[*]

(*) Tamarix articulata

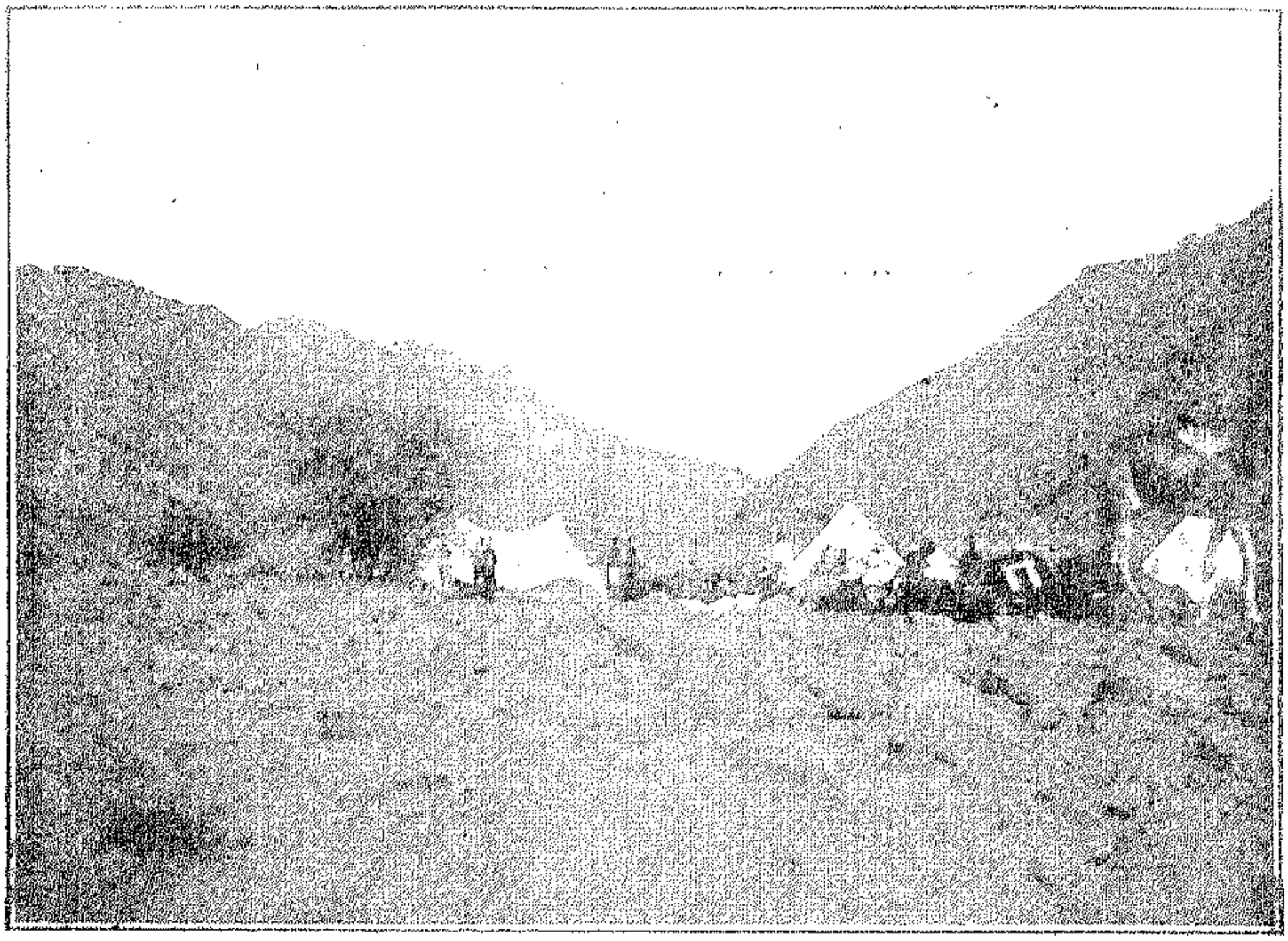

مساق وادیلری ایچنده

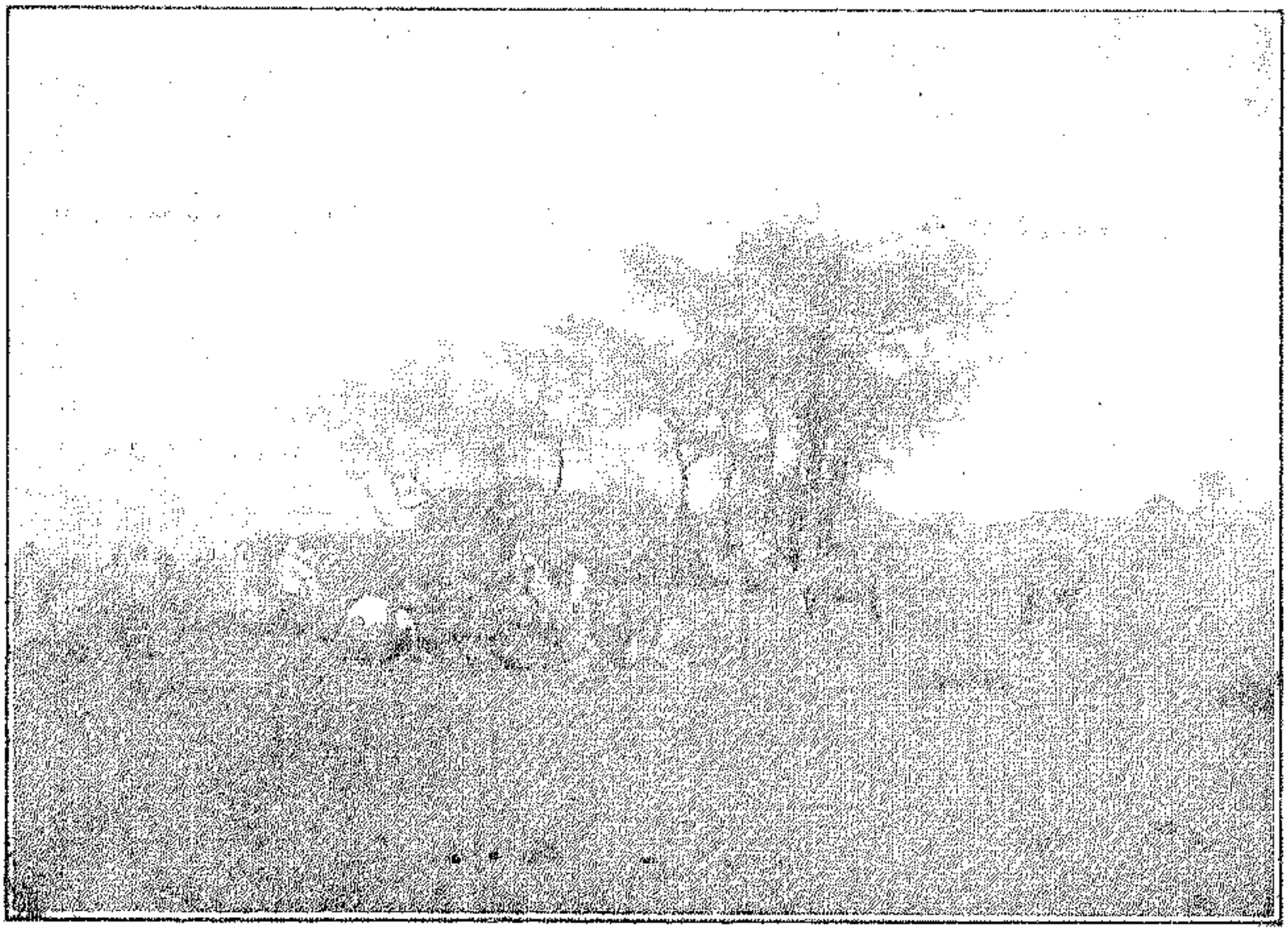

عوینات منابی (سردلس)

و طلح آغاجلرینك موجودیتیله منظره‌سی دها لطیف و میلی خفیف و کنیش وادیلرنده‌کی مرعالریله قافله‌نك حیوانلرینی بسلمکه مساعددر .

آغستوس آینك صیجاق بر اقشام کونشیله و ایکی طرف اوچورملرینك انعکاسیله قیزمش اولان وادینك محبوس هواسی ایچنده ساعت سکزدن اعتباراً یورویشه دوام ایده‌رك دولامباجلی تنه‌یی چیقدقدن صوکره تپه‌لرك اوستنده نباتات مستحاثه‌دن بویوك آغاچ کوتوکلرینه تصادف ایتدك . ٨ الی ١٠ متره طولنده واعظمی بر متره قطرنده تحجر ایتمش عظیم اشجار قدیمه دیك میللی بر یماجك سطح مائلنه دوکولمش دورییودی . صحرا شرائط اقلیمیه‌سنی کاملاً تبدیل ایدن و شیمدی یالکز روزکارلرك دست تخریبنه توديع ایدن انقلاب عظیمدن اولکی ازمنهٔ قبل التاریخیه‌ده بو عقیم چوللرك‌ده برکتلی و کثرتلی یاغمورلرله متنعم اولدیغی بر دور مسعودی اولدیغنه بو آغاچ کوتوکلری دلالت ایدیوردی . صوکره‌لری تصادفك بویوك بر اثر لطفی اولمق اوزره بو اورمانك شرقی و غربی حدودلرینی تقریباً تعیین ایده‌بیله‌جك اثاره‌ده تصادف ایتدم . تکرتیبا جنوبنده تصادف ایتدیکمز مستحاثه‌لر و عین جنسدن انقاضه و سیل یتاقلرنده بولدیغم پارچه‌لره نظراً بو عظمتلی اورمان اولجه ٣٥٠ کیلومتره امتدادنده بر ساحه‌یی استیلا ایتمش و شیمدیکی حمادةالمرزق یایلاسنك شمال اتکلری و قونترفورلری ایله غرباً «مساق» سلسلهٔ جبالنه و شرقاً «سریرالمعلا» یه قدر امتداد ایتمش اولدیغی اکلاشیلیور .

حماده سطحنه چیقدقدن صوکره یول جنوب شرقی استقامتده دوام و «انجارن» وادیسنك دیکنلی طلح آغاجلریله مستور خفیف میللی کنیش یتاغنی کچه‌رك غایت واسع ونظری یوروجی دالغه‌لی بر زمینی تعقیب ایله ۳۰ کیلومتره‌لك بر مسافه قطع ایله «وادیٔ عتبه» نك خرمالقلرینه واصل اولور. بو متموج سطح مقسی‌ده زمین دالغه‌لرینك مرتفع محللرندن وادیٔ عتبه خرمالقلری سراب ایچنده خیالی بر لوحه کبی بردنبره کورینه‌رك و دالغه‌نك اینیشی بوینجه تکرار غائب اوله‌رق نظر و اعصابی صوك درجه‌ده یورار.

وادیٔ عتبه اصل مساق سلسله‌سیله شرق ورسانندن کلن ابرجوش صولرینك کثرتلی یاغمور و فیضان سنه‌لرنده شرقه دوغری طاشه‌رق وادی زمینی تحتنده‌کی طاش طبقه‌لرینك حاصل ایتدیکی قعری املا ایتمش اولمسی یوزندن تشکل ایدن سطح ارضه یقین سطوح میاه سایه‌سنده وجود بولمش امتدادلی خرمالقلردن عبارتدر. بو خرمالقلرده قسماً اهالی و قسماً ده صحرانك اك قورقونج قورصانلرندن معدود اولان توارقلردن «کل تین آلقوم» لر ساکنلردر. بو سیاه پچه‌لی حیدودلرله قافله‌مز ایلك دفعه اوله‌رق وادی عتبه‌ده تماس حاصل ایتمشدی.

حمادةالحمرادن صوکره جنوبه دوغری و مرزق بلده‌سنه قدر عرضاً قطع ایتدیکمز وادیٔ شاطی، وادیٔ آجال ووادیٔ ابرجوشك شرقه دوغری امتدادندن حاصل اولمش اولان وادیٔ عتبه کبی کنیش وامتدادلی وادیلر؛ عموم صحرا

منطقه‌سنك ابدی‌روز کارلری ضربآتیله سپوریلان فسحت عظیمه سنك شیمدی محکوم اولدیغی قورانلق دورندن اولکی مبذول ومطرد یاغمورلرك یاغدیغی زمان مسعودنده حاصل اولمش کنیش‌وادیلردن عبارت وبحرسفید حوضه‌سنده سرت کورفزی سطح مائلنه عائددرلر . بوتون بووادیلرك عمومی استقامتلری دائماشمال شرقیه دوغری جریان ایده‌رك جبل سوده سلسله‌سنك شرقندن‌سرت کورفزینه منتهی اولق‌اوزره وتیله بویوك ومشترك بروادی تشکیل ایتمش اولدقلرینه حکم ایدیله‌بیلر. انجق صحرا اقلیمنك ادواراخیرهٔ انقلابیه‌سنده رطوبت یبوستله توازن ایده‌میه‌رك دائما تبخراتله ضیاع میاه چوغالمقده وقوراقلق تزاید ایتمکده اولمسی وبرجهتدن‌ده افریقای‌شمالی چوللرینه مخصوص شدید ودائمی روزکارلرله صاورولان قوم ذراتی بوکنیش وادیلرك دوز مجرالرینی دولدیره‌رق تسویه ایتمسی یوزندن بوکونکی سریرلردن کچن اسکی واسع مجرالرك عمومی استقامتلرینی تقریباً اولسون تعیین ایتمك قابل اوله‌میور .

وادی عتبه‌دن‌صوکره‌یول کیتدکجه چوراقلقلر وقوملقلردن وایکی طرفدن خرمالق غروپلری آراسندن کچه‌رك کوچك « ام زرغان » واحنه واصل‌اولور . وام‌زرعاندن ایکی‌ساعت صوکره فزانك مرکز اداره‌سی اولان مرزق بلده‌سنك شمال وشمال شرقیسنی واسع برهلال شکلنده سترایدن خرمالغه مواصلت اولنور . تام جنوب استقامتنده کوریلن وغربه دوغری امتدادلی برخط متلاطم حالنده دوام ایدن صحرای

كبيرك الكواسع ريكستانك آلتون رنكنده‌كى تپه‌لرى قويويشيل خرمالق پرده‌سيله تضاد تام تشكيل ايدر . بوخرمالق‌ده كچلد كدن صوكره مرزق بلده‌سى قوملى برساحه اوزرنده قويوسنجاق رنكده طوپراق نبالريله واولاد محمد حاكميتى زماننـدن قاله يوكسك قصرحكومتك برجى اوزرينه مركوز سنجاق ديركى ايله كنديسنى كوسترر .

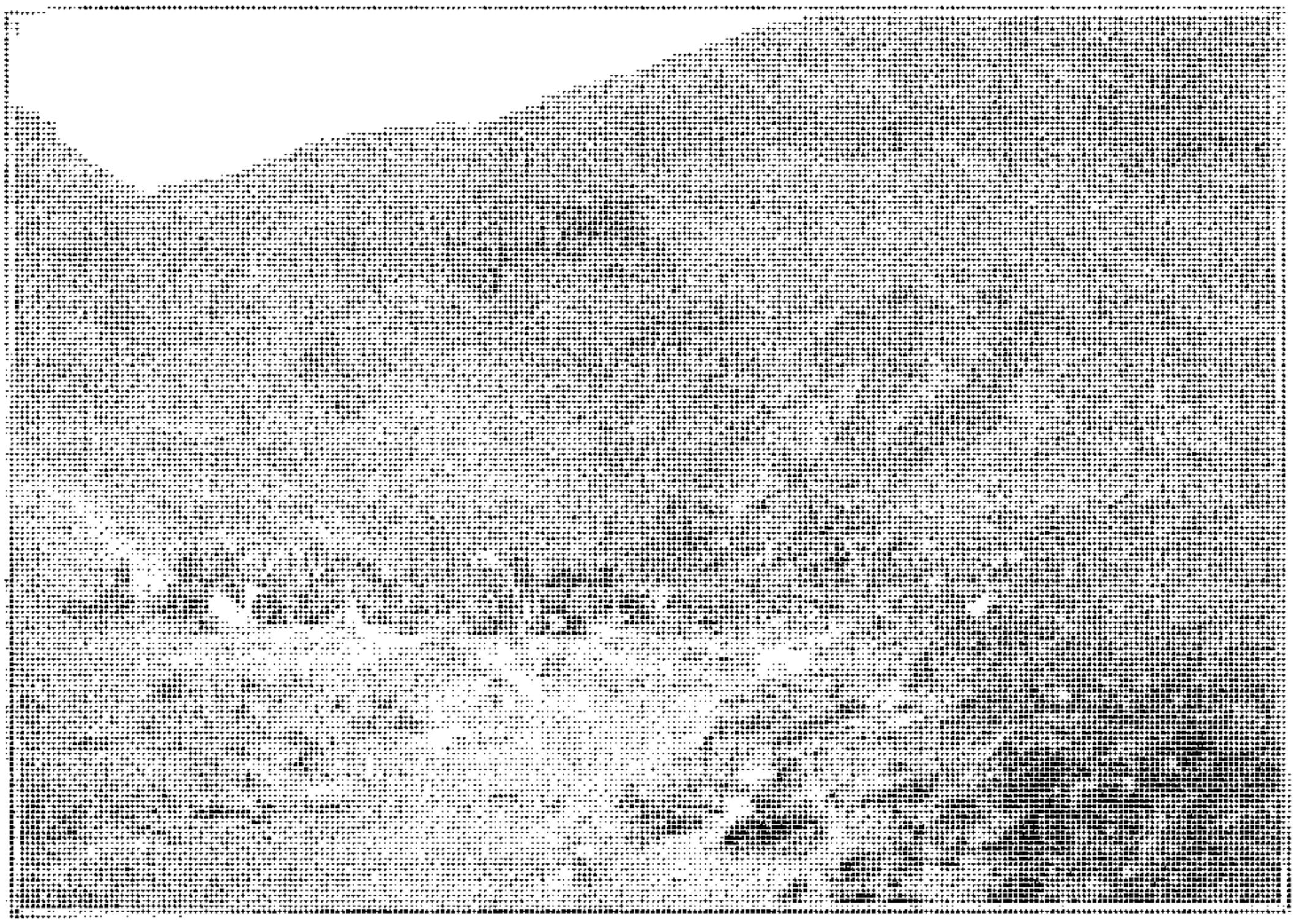

تادرارت سلسلهٔ جبالنده ایلاغلاغان کچیدی

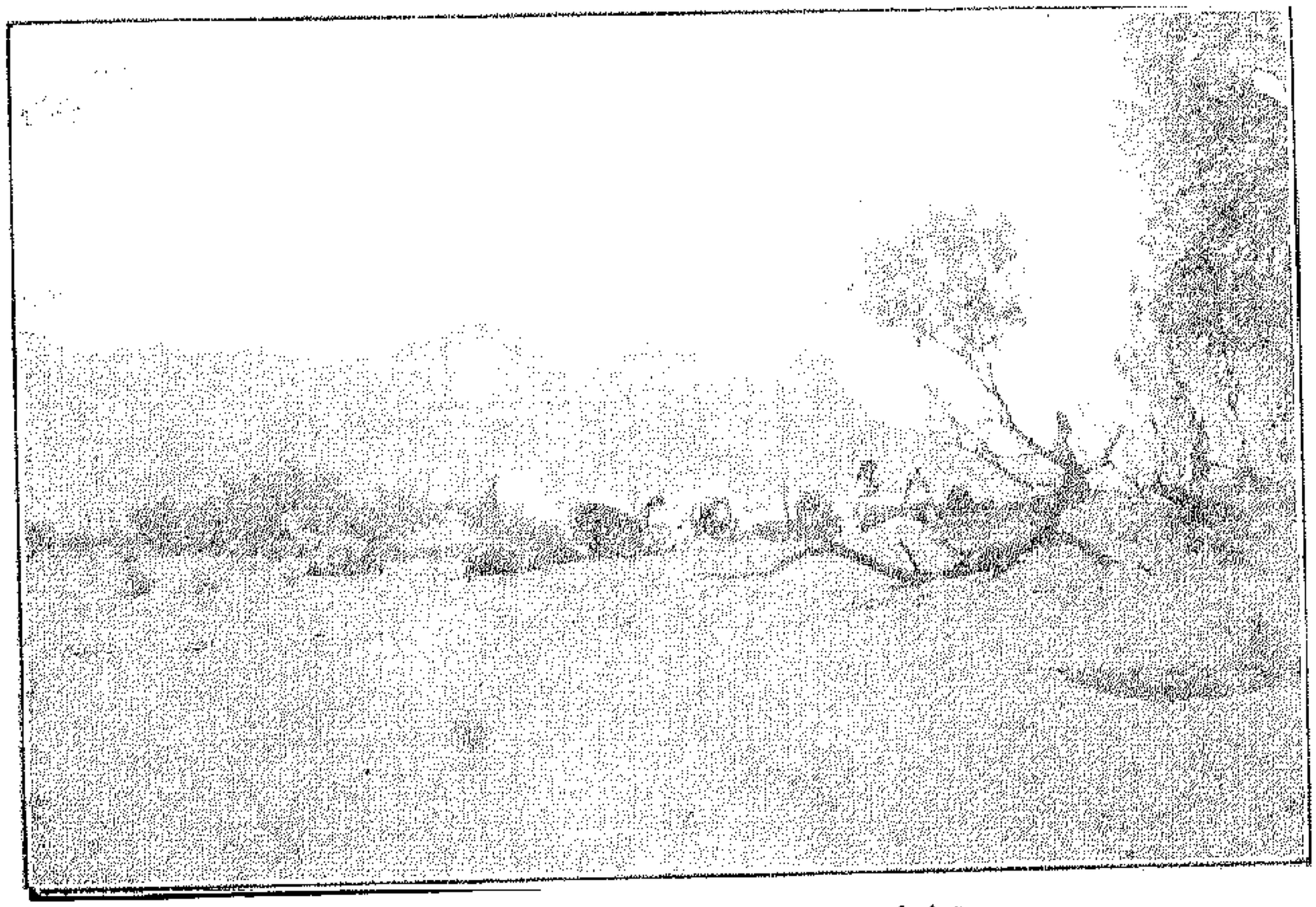

تەنەزوفت وادیسی و «اودان» داغی

عامره یولی

قدمانك بورنووچادکولی تجارتی اورفله — سوکنه اوزرندن وفزان‌شرقنده‌کی زویله بلده‌سندن‌کچن خط مواصله اوزرنده اجرا اولنوردی . فزانك حاکمیت فعلیهٔ عثمانیه‌یه انتقال ایتدیکی تاریخدن اعتباراً طرابلس — فزان پوسته‌یولی اتحاذ ایدیلن بوطریق اهالیٔ محلیه‌جه عامره طریقی نامیله معروفدر . فزان تشکلات طبیعیه‌سی ، ادارهٔ ملکیه وتاریخی نقطهٔ نظرندن اهمیتی حائز اولان بوطریق اوزرنده ده سرعتلی برسفر اجراسی ایچون قارئلرمك کریه دوغری ارجاع نظر ایتملری رجا ایدرم .

عامره یولی طرابلس جنوبندن اعتباراً ، مجنین وادیسنك قطع ایتدیکی کنیش جفاره‌قوملقلریله مستور منطقهٔ متموجه‌یی کچدکدن صوکره ترهونه جبالی اتکلرینه قدر خفیف میلده اراضیٔ لحقیه‌ی تعقیب ایده‌رك بویول اوزرنده‌ده غریانه قدر جنوب طریقنك کچدیکی ورشفانه وقطیس اراضیسی کبی تشکلات وعین منظرهٔ طبیعیه کوریلور . ترهونه داغلری واووا سطحنه حاکم اولان دیك اوچوروملری ویماجلری چیقیلنجه سلسله فوقنده‌کی کنیش یایلالری ووادی یتاقلرینك

مجرای علویلرنده‌کی حفیف میللری وکنیشلکلری جبل نفوسه‌نك اقسام فوقانیه‌سنه بکزر . انجق ترهونه یایلاسی مغروسات ایچین پك مساعد ونسبتهً دهامتد برساحه‌در . سلسلهٔ جبال اتکلرندن نبعان ایدن بش بیوك پیکار ، قونترفورلر آراسنده محبوس دیك میللی وادیلرك طاشلق یتاقلرینی کچه‌رك اوواسطحنه چیقنجه قوملی رسوب آره‌سنده تکرار غائب اولور وتحت الزمین شاله دوغری توجهله ساحلده وادیٔ رمله‌یی تشکیل ایده‌رك دکزه آقار .

یایلاطاتلی میلده یاصصی تپه‌لری ، کنیش وادیلری ایله‌سیئهٔ اهالئ الك آجی برمثالی اولمق اوزره عمراندن خالی بولنمقده‌در. هرخطوه‌ده تصادف ایدیلن روما خرابه‌لری ، وادیلرده‌کی سدعملیاتی اصل قدیم روما ذخیره انبارینك بونقطه‌دن اعتباراً جنوب شرقی‌یه دوغری دوام ایتمکده اولدیغنی کوستریبور . تعبیرمحلی وجهله زمان جاهلیتده [*] ترهونه واورفلا یایلا- لرنده ومعموره‌لر آره‌سنده‌کی طرق مواصله اوزرنده کاربانلرك کولکه‌ده شد مراحل ایتدکلرینی یرلیلر اجداددن منتقل خرافات صره‌سنده حکایه ایدییورلردی . رومالیلر زمانده واسع زیتونلکلرله مستور اولان بوساحهٔ فیضدارایچنده بوکون موجود برقاچ منفرد زیتون وبادم آغاچلرینی بیله شکل حاضر حکومتمز کچی سوریلرینك دندان تعرضندن قورتاره‌میه‌رق یکی غرسیات ایچین اهالینك جسارتی کسر ایتمکده وبیغین ، بیغین خرابه‌لری،

[*] بورایرلیلرنجه ده ظهوراسلامیتدن اقدم مجوسیلك وعبادت اصنام دورینه اطلاق اولنور .

و امتدادلی سدلریله ماضی‌ده مسعود ومبتسم برروی حضرا ارائه ایتدیکنی افاده ایدن بوتوتلی ، برکتلی یایلایی برپوشیده غمکین عقامتله مستور براقه‌رق بوتون عالمه قارشی نزاع حیاتده‌کی استعدادسزلغنی کوسترمکده‌در .

شیمدیکی حالیله ترهونه یایلاسی آرپه وبغدای محصولندن باشقه طرابلسك اك کثرتلی اوزوم یتشدیرن محلیدر . اهالیسی عمومیتله بدوی وخیمه نشین‌اولوب باشلیجه حیوان یتشدیرمك وطرابلسه حلفه اونی نقل ایتمکله تأمین‌معیشت ایتمکده‌درلر.

ترهونه سلسله‌سنك دیك ودولامباجلی یماجلرینی وقونتر-فورلر آراسنده‌کی دار وطاشلق وادیلری کچدکدن صوکره یایلاسطحنه چیقان‌عامره طریقی یایلانك‌منفردتپه‌لری وامتدادی جزئی‌خط بالاسلسله لرینك بویونلری آراسندن کچه‌رك بن‌ولید وادیسنه‌قدر میلی پك‌خفیف وادیلری تعقیب ایده‌رك سلسلهٔ جبانك خط بالاسندن صوکره شمال شرقی ورسانه منتهی اولان « وادیٔ تماسلن » ك کنیش یتاقلرینی قطع ایدر ـ طرابلسدن اورفه‌یه کیدن اوچ مختلف طریق بووادی‌ده برلشه‌رك وطاتلی میلی ، یاصی‌وکنیش‌تپه‌لرك آراسندن‌کچه‌رك وادی « ووکره » یه واصل اولور . بورایه قدر یولك طرفینده منفرد قصر خرابه‌لری ، وادی داخلنده سدلر و صو یوللری انقاضنه پك‌چوق تصادف اولنور . موسمسز کسیلمك ، کوکندن سوکیلمك دقتسزلکلرندن دولایی خمس ساحلندن ترهونه‌یه قدرهجرت ایتمش اولان‌خلفه اوتی بوکنیش تپه‌لرده تنبت‌ایدر. ووکره‌دن چیقنجه وادی طاشلق ، قیصه برسریردها کچدکدن

صوکره وادی‌غلبون ومتعاقباً وادیٔ دینـاره داخل اولور؛ جنوب غربی استقامتنده کوریلن « جبال ترهونه » سلسله‌سی شمالدن جنوبه دوغری کثیف ماوی رنکده برپرده کبی افقی ستر ایدر . وادیٔ دینار داخلنده کنیش وخفیف میللی وادی یتـاغی هرایکی یوز متره‌ده برقدمه تشکیل ایدرك ۲۰ کیلومتره قدر دوام ایتدکدن صوکره یولایکی طـاشلق صرتی آشه‌رق بو سرتلر اراسنده واقع « قصراوه » و « تاوتانت » اسمنده کوچك ایکی وادی‌یی کچر و بویوك « بن‌ولید » وادیسنه داخل اولور . دینار وادیسی بوتون امتدادنجه رومالیلر طرفندن انشا ایدلمش سدلر سایه‌سنده کنیش و سیل صولرینك برانديعی اقسام رسوبیه ایله زراعته صالح بر وادیدر . ترهونه جبالندن بن‌ولید وادیسنه قدربویایلاوزرنده‌کی اثار عمران، طوپراغنك فیض‌وبرکتی ، وادی یتـاقلرینك کنیشلکی اقلیمنك لطـافتی رومالیلر زمانـنده‌کی معموریت قدیمه‌سی ایله شیمدیکی حال متروکیت و خرابیتی خزین بر تضـاد تشکیل ایدر . اوتده بریده تك ، توك کوریلن آغاچلر و سـدره چالیلقلری‌ده بر جهتـدن تخریب ایدلمکده و هر سنه کوکنـدن توپارلان خلفـه اوتلری‌ده انقراض بوله‌رق عقامت سنه‌دن سنه‌یه ترقی ایتمکده‌در . مملکتك شمدیکی بو خرابیت و عقـامتی ادارهٔ عثمانیه‌نك اثری دکلدر . حقیقة قارتاجلیلر زمانندنبری بر چوق استیلالر ، مدهش ومتعدد انقلابلر واختلالار کورمش ونهایت الامر طوائف ملوك حکومت ظالمه‌سنك جبروتضییق آلتنده خراب اولمش اولان بو ملکی حکومت عثمانیـه بو حالده

بولمشدی ، فقط تأسف اولنورکه اوچ ربع عصر ظرفنده بولدیمی کبی براقدی .

یول صوك طاشلق بایردن دولامباجلرله ایندکدن صوکره وادیٔ بن‌ولیدك صیق زیتونلکلری التندن کچه‌رك شرق صرتلرینك اوچوروملری اورادن‌ده معوج و اولدقجه کنیش بر یولدن خراب و خزین‌المنظر اورفله قریه‌سنه داخل اولور. صنع بشرك جزئی بر تماسنی کوسترن و اورفله بلده‌سی سکنه‌سنك صو احتیاجلرینی تأمین ایتمك ایچین وادیٔ‌یه قدر هر کون اینوب چیقمه‌لرینه خدمت ایدن بو یول بیله صحرا سیاحین مشهوره‌سندن مادمازل «تینه» نك [*] اثری اولدیغنی اورفله‌ده سویلیورلردی .

وادیٔ بن‌ولید اورفله قصرینك مبنی اولدیمی محلده اعظمی ۱۵۰۰ متره عرضنده و دیك میللی صرتلرله محاط دولامباجلی بر وادیده یکرمی کیلومتره طولنده زیتونلکلرله مستور اولان کنیش و دوز وادی یتاغی و یماجلرنده‌کی کوچك قریه‌جکلرله مزین ایکی طرف تپه‌لرینك صرتلریله طرابلس غربك بو سفوری عد اولنه‌بیلر . اکثریسی رومالیلر زماندن قلمه اعصاردیده اغاچلردن عبارت اولان بو زیتونلکلر وادی قعرنده انشا ایدلمش سدلر سایه‌سنده حاصل اولمش تراچه‌لر

---

[*] مادمازل Mlle Tinne هولاندالی بر سیاحه اولوب ۱۸۶۹ سنه‌سی اغستوسك برنجی کونی مرزقك ایکی کون غربنده وارجوش وادیسنده توارقلر طرفندن اتباعیله برابر قتل و قافله‌سی یاغما اولونمشدر .

اوزرینه غربن اولنمشلردر . ترهونه‌دن اعتباراً اورفله‌یه قدر آقار صو و قویو بیله موجود اولیوب بن‌واید وادیسی ایچنده و زیتونلکلر اراسنده رومالیلردن قاله ٧٥ متره عمقنده‌کی، قویولردن صو چکیله‌رك بو آغاچلرك اسقاسی قابل اوله‌مدیی جهتله هر سنه ترهونه یایلاسنه دوکیلن یاغمورلرك حصوله کتیردیکی سیللرله اسقا ایدیلن بو زیتون آغاچلری یاغمورسز سنه‌لرده قورومقده‌درلر . بعضاًده سیل صولری درجهٔ کفایه‌ده اوله‌میه‌رق انجق وادینك بر قسمنی اسقا ایده‌بیلر . بویله قوراقلق سنه‌لرده زیتون محصولی کلی تناقص ایدر .

طرابلسك اك زنگین و اك محصولدار قسمنی تشکیل ایدن بو شمال شرقی ورسانی داخلنده‌کی کنیش وادیلر عین صورتده فیضان میاهه محتاج مزارعدن اولدقلری جهتله بو وادیلر آراسنده‌کی یایلا اقسامی ایله بوتون جبل نفوسه‌نك یوکسك یایلالری اوزرنده منتظماً نزول بارانه خدمت ایده‌جك صورتده اورمانلر یتشدیرلمسی طرابلسك حیات زراعتی ایچین یاشلیجه بر شرطدر .

سیاه طاشلرله بنا ایدلمش کوچك أولری وخراب وجسیم بر قصر حکومت و قشله‌سیله قسوت‌انگیز بر قریه‌جکدن عبارت اولان اورفله قضاسی مرکزندن چیقدقدن صوکره عامره طریقی اولاً کنیش وقیالق بر صرتی کچه‌رك اولدقجه دیك میللی بر خط اجتماع میاهی تعقیب ایله «غوبین» وادیسی ایچنده دوام ایدر؛ صوکره‌ده اولدقجه امتدالی صرتلری آشه‌رق «وادیٔ میمون» ه داخل اولور . غوبین و میمون وادیلری

آغاچلقلی وکنیش مزارعدن عبارت اولوب بوراده جبالی آثار قدیمه مشاهده اولنمقده‌در . وادیٔ میموندن صوکره طریق یمنه طاشلق صرتلری‌واولدقجه امتدادلی قیالق حماده‌لری تعقیب ایده‌رك خفیف میللردن سوف‌جین وادیسنه نزول ایدر. سوف‌جین وادیسنك بوراسی مجرای سفلاسی اولدیغندن غایت کنیش و امتدادلی بر ساحه تشکیل ایده‌رك بش کیلومتره قدر وسعت پیدا ایدن عریض و مستوی وادی یتاغی ایچنده کمال سکونتله یاییلان سیل صولری الك قوتلی مواد رسوبیه‌یی براقه‌رق چکیلدکدن صوکره قبائل زراعت ایچون بورایه قوشوشرلر . وادی بوینجه دوام ایدن سدره آغاچلری و جداری [*] کومه‌لری ایکی طرفك امتدادلی فسحتلری ایچنده سراب تأثیریله تره‌رك ، امتدادلی یشیل بر چیزکی کبی اعوجاجلر ترسیم ایده‌رك افق شمالینك ماویلکلری ایچنده غائب اولور .

سوف‌جین وادیسندن صوکره یول صاغده «القطار» منبعنك دیك قیالق یتاجلرندن ترشح ایتدیکی «تلعه» تپه‌سی صاغ طرفده ترك ایده‌رك ۲۰ کیلومتره قدر دوز و کنیش بر ساحه‌یی قطع ایله «دور واعر» سلسلهٔ جبالنه واصل اولور. بو داغلرك سطح مائللری شمال شرقیه دوغری «نفد» وادیسنی و جنوب شرقی‌ده زمزم وادیسنك قوللرینی وجوده کتیرر . وادیٔ نفد حالا باقی قالابیلن متعدد اثار قدیمه ایله‌ده ثابت اولدیغی وجهله وقتیله طرابلسك الك معمور نواحیسندن

[*] Rhus oxyacanthoides.

برى ايدى. بو وادى روماليلرك اثرى اولان متعدد قويولرى، كنيش مزرعه‌ومرعالرى ايله حالا بو واديلر ايچنده اك مسكون و معمور اولانيدر .

تقددن صوكره زمزم واديسنه قدر ٥٠ كيلومتره امتداد ايدن خفيف ميللى صرتلر ، طرفين واديلرينك قوللرى ايله كنيش مرعالر سورولرله چيلانلره اختفا كاه اولان سايه‌بانلر تشكيل ايده‌رك اولدقجه نظرربا بر منظره ارائه ايدر . زمزمه ايمك ايچون يول بو شعباتدن «وادى مبلم»ى تعقيب ايدر . زمزم واديسى‌ده سوف‌جين كبى غايت كنيش مزارع ومرعالريله مشهور و اورفله قبائلى ايله مسكوندر . عامره طريقى بو وادينك مجراى سفلاسنى روماليلردن قالمه ٥٠ متره عمقنده‌كى «طويلةالمعمل» قويوسى جوارنده قطع ايدر . اورفله‌دن اعتباراً تصادف ايديلن درينلكلرى چوق اولان بو قويولردن دوه‌لرله صو چكيلمكده‌در . روماليلرك اثرى اولان مقطعى مربع‌الشكل اولان بو قويولرك وادى سطحنده ايكى متره قدر يوكسك آغزلرندن اعتباراً تحته بر مقاره‌دن آشيرلمش اولان قويو اپى دوه‌يه طاقيله‌رق ٥٠ متره طولنده خفيفجه بر ميلده دوه‌نك آشاغى ، يوقارى بطى حركتلرى ايله كنج بدويلرك صو چكمه‌لرى قويو باشنده مصاحبته دالمش بدويلرله كنيش اوزون يالاقلره دولديرلمش صويى ايچمك ايچين ايتيشه، قاقيشه قوشوشان دوه‌لرك ، قويون و كچيلرك منظرهٔ عموميه‌سى ساكن و ايسز صحرالر و كنيش واديلرك منظرهٔ عموميه‌سى ايچنده اوزاقدن نظرى جلب ايدر . صحراده و كركسه صحرا

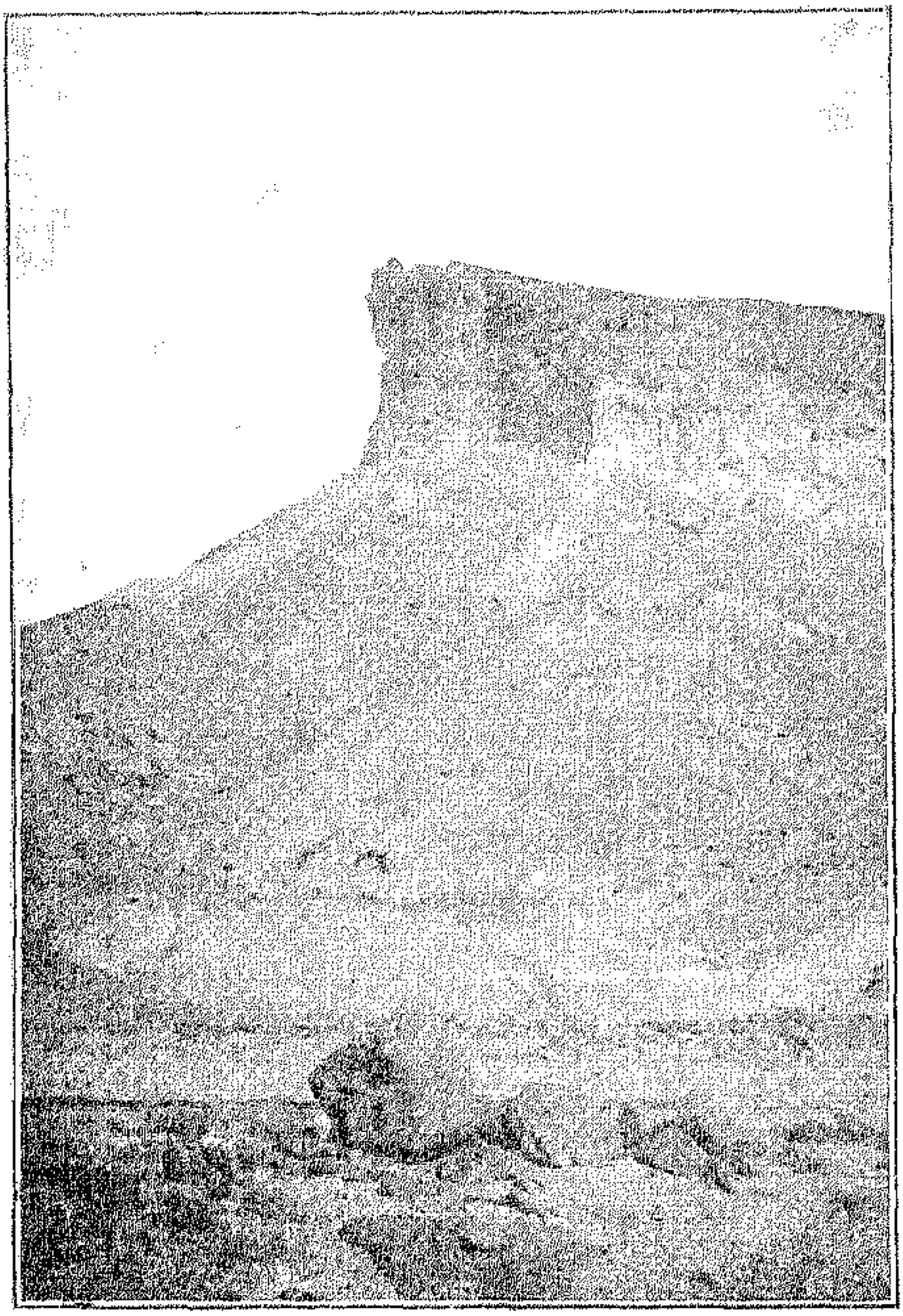

صحرا جبالنك طرز تشكلى

جبل جنوبى (ايدينه‌ن)

بلدانـده بو قویو باشلری وقایع روزمره‌نك نشرواعلان اولندیغی مراکزی تشکیل ایدرلر .

زمزم وادیسی بوتون دیکر وادیلره نظراً دها یشیللکلی دها لطیف و کنیش یتافلرینك وجوده کتیردیکی امتـدادلی مزارعیله طرابلسك الك زیاده قوهٔ انباتیه‌یی حائز بروادیسیدر. ارتق زمزمدن صوکره عامره یولی اوزرنده منظره وتشکلات طبیعیـه تبـدله ، چیلاقلق و صحرانك رنك خزین ماتیسی وادیلرك یشیللکلرینه غلبه ایتمکه باشلر . زمزمك میللری غایت حفیف جنوب صرتلرندن اولان منفرد بر تپه‌نك اتکنده واقع طویلةالعسل قویوسندن صوکره قافله اون کیلومتره امتدادنجه دوز و چیلاق بر اووایی تعقیب ایله «جبل دخله» قدمه‌سنی آشارق زمزم شمالنده‌کی وادیلره نسبتهً دها خفیف و جیلیز سدره چالیلقلریله مستور «سبیط» و «ام‌غربال» وادیلرینی متعاقب وادی‌بی دوزلکنه داخل اولور . وادیٔ بی عامره طریقنك قطع ایتدیکی محلده یدی کیلومتره قدر کنیشلکده عظیم بر دوزلك حاصل ایدر . ارتق ساحله قریب اراضینك مستفید اولدیغی راطب هوادن محروم اولان وادیٔ بی نسبتة دها چیلاق و آغاچلری سیرك بر وادیدر . معمافیه بك نادر اولان جنوب یاغمورلری زمانندهکی فیضانلرده بوراسی‌ده عظیم حاصلات تأمین ایدن مزارع مهمـه‌دندر . زمزمدن اعتباراً ارتق صولرده املاح معدنیه چوقجه مقدارده منحل اوله‌رق بولنمقده و دها جنوبده فزان اراضیسنه کیریلنجه یه‌قدر بو حال کیتدکجه آرتمقده در. کرك حمادةالحمرا طریقی وکرکسه

عامره یولی اوزرنده صوسز منطقه‌یه وصولدن اول تصادف ایدیلن برکانی الطبیعیه منطقهٔ اراضیده عین جنس طبقات معدنیه‌نك وجودینه دلالت ایدن تحت‌الزمین صو طبقاتی غربدن شرقه دوغری چوقجه مقداردہ کوکورت و ماغنزیالی مرکبات ایله مشبوع اولوب کوچله ایچیله‌بیلمکده‌در . وادیٔ بی دن‌جنوبه دوغری قافله‌لر بی‌الخائب تسمیه ایدیلن کاملاً عقیم ، چپلاق بر ساحه‌ده ٤٠ کیلومتره قدر دها اجرای سفردن صوکره اورفله قبائلنك جنوبده الك صوك معموره‌لری اولان «بونجم» قریه‌سنه واصل اولورلر . یرلیلرك زعمنجه بی‌الخائب وادیسی جنوبده بورنودن اعتباراً کلن بوتون یاغمور صولرینك، سیللرینك مجمعیدر . حالبوکه بی‌الخائب انجق ٥٠ کیلومتره داخلنده نادراً نزول ایدن یاغمور صولرینی اصل وادیٔ بیه ایصال ایدن کنیش و قوراق بر وادیدر .

*

* *

بونجم یوزه قریب خرما آغاچلریله اوتوز قدر کوچك خانه‌دن متشکل کنیش بر اووا داخلنده کوچوجك بر قریه اولوب بر قاچ دسته موم ، کبریت و بر چوال شکرله برصندق یشیل چایه منحصر بویوك سرمایه(!) لی کوچك بر بقال دکانی‌ده تکمیل چارشیسنی تشکیل ایدیور دی . یول اوزرنده‌کی منزللرك بو حالندن دولایی علی‌العموم طرابلسدن جنوبه دوغری صحرا سیاحتلرنده بوتون ارزاق ، تجهیزات و مالزمهٔ سفریه‌یی برابرجه نقل ایتمك لزوم قطعیسی واردر . بونجم قریه‌سی فزان پوسته چانطه‌سنك مبادله موقعی اولمق اوزره

وجوده کتیرلمش بر مرکزك اطرافنه طوپلانمش بر قاچ‌کلبه‌دن وجود بولمشدر . مع‌مافیه اورفله‌دن اعتباراً بش کون ایسز وادیلری طاشلق صرتلری آشه‌رق کلن بر قافله‌یه طوزلیجه صویی ، بر قاچ خرماسی ، خوروسلرینك لطیف الحانیله راسمهٔ خوش‌آمدی اینا ایتمسی یله انکار اولنه‌میه‌جق بر ممنونیتی موجب اولور .

اورفله عربانلرك حدود جنوبیسنی ارائه ایدن بونجم قریه‌سندن کچلدکدن صوکره ارتق عامره یولی ، حکومت عثمانیه‌نك طرابلسه ابتدای دخولنده تنکیله مجبور اولدیغی اولاد سلیمان قبیله‌سیله سوکنه و ریاح عربانلرك ساکن اولدقلری صحرالره داخل اولور . بونجمك جنوبنده صحرا روزکارلرینك بازیجه‌سی اولان پارچه پارچه منفرد قوملقلر آراسنه صیقشمش اولان بئر کلایانك طوزلی صویی‌ده طاتهرق قافله ۶۰ کیلومتره جنوبده‌کی «توزیست» داغلرینك دار ، صیقیشیق بوغازینه کلنجه‌یه قدر پارچه پارچه قوملقلر منفرد آلچق تپه‌لر، ضعیف و کوچك وادیلر و سیل مجرالری آراسندن منظره‌سی قسوتلی بر قطعهٔ اراضی‌یی قطع ایدر ؛ توزیست بوغازندن صوکره دوغریدن دوغری‌یه سرت کورفزینه منتهی اولان و «وادی زمام» اسمی آلتنده طوپلنان صولرك اجتماع ایتدیکی کنیشجه بر سریره داخل اولور . کرك توزیست سلسله‌سی کرکسه خرمةالمحله ، خیمه تپه‌لری و دها سائر بو کبی منفرد اقسام جبال عمومیت اعتباریله ارتفاعلری اووه سطحندن ۵۰ متره‌دن دون فقط سطوح عالیه‌لری غایت دوز عادتا بر حماده حالنده

و منفرد اولانلری‌ده عین سویه‌ده زروه‌لری باصیق تپه‌لر شکلنده‌درلر . خصوصاً توزیست داغلرینك منظرهٔ عمومیه‌سی، اوچوروم و کسکین یماجلری ، دیك خطوط اجتماع میاهیله کنارلری غیر منتظم کیلمش بر طاش صفیحه‌سنه مشابهدر . بو سلسله‌نك شمال قسمنده بولنان اقسام منفکه‌نك احجاری آیریلمش اولدقلری طبقات افقیه‌یه نظراً شماله دوغری بحر سفید استقامتنده صحور مائله حالنده بولنمسی نظر دقتی جالب بر کیفیتدر .

بو داغلر کچلدکدن صوکره شرقده ینه بو سلسله کبی فقط ارتفاعی دها دون »شعب غورد« یوکسکلکلری مدید بر پرده کبی کوریلور ، غربده ایسه «بوطبل» داغلری شرق جنوبی‌یه دوغری یاقلاشه‌رق و وادی زمام ، وادی الحاد صولرینی جمع ایدن سریرده کیتدکجه بو سلاسل متقاربه ایچنه داله‌رق دوام ایدر . الحاد وادیسندن صوکره جبل بوطبل منفرد تپه‌لر حالنی آله‌رق یول بونلرك آراسندن کچر و «تمد الملح» و «تمد طار» نامیله معروف ، صولری آغزه آلنمیه‌جق قدر آجی ایکی قویویه واصل اولور . بو صولرده املاح معدنیه اودرجه چوقدرکه ناقابل شرب بر حالده‌درلر . بویله اولمقله برابر بو صولرله الفت ایتمش اولان بدویلره یبانجیلرده مشهود اولان مسهل تأثیری اجرا ایتمیورلر . بو قویولردن کچیلنجه طلح آغاچلری و اولدقجه یشیل مرعالری حاوی دار وادیلر تعقیب اولنور و نهایت «دور محرق» سلسله‌سیله «هون» داغلرینك بوغاز تشکیل ایتدیکی پردن

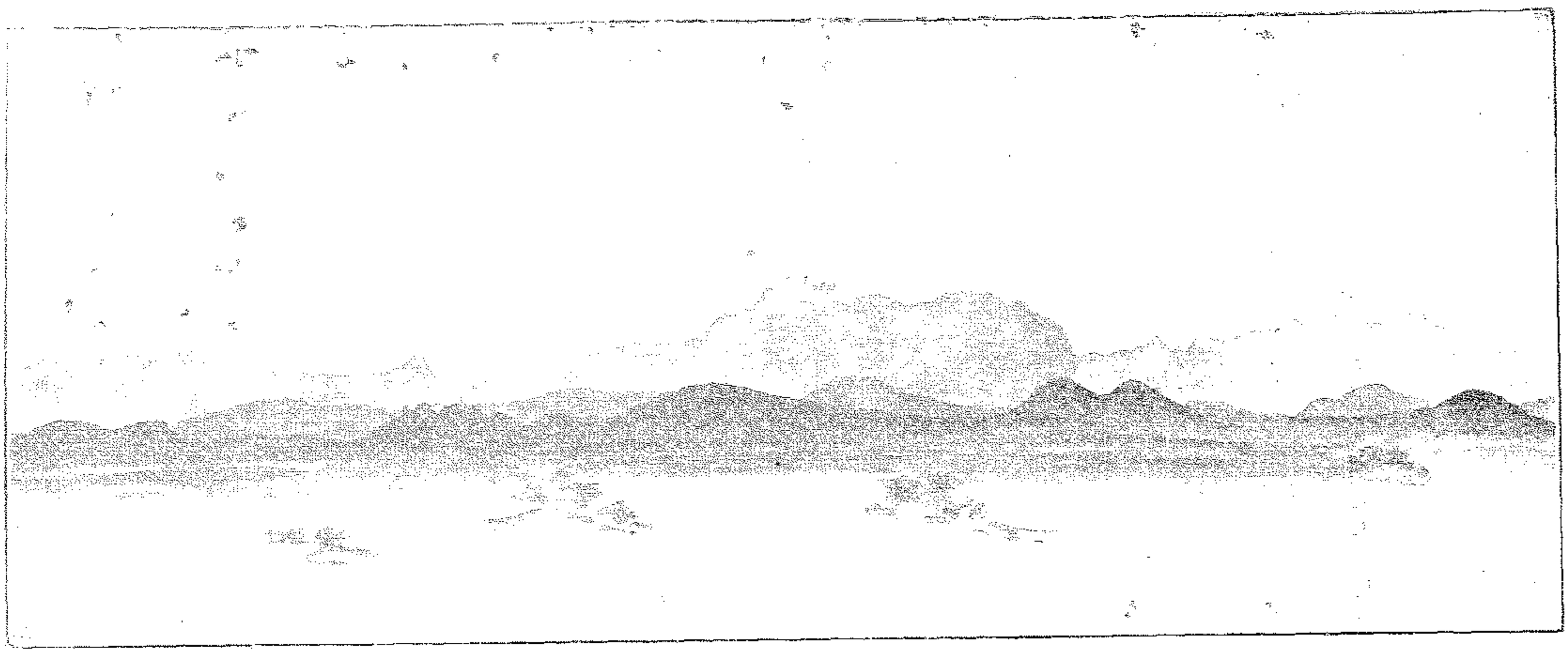

تأدیارت سلسله‌سنك منظرهٔ عمومیه‌سی

«الجوفرا» اوواسنه چیقیلیر. بو یوندن ایکی طرف داغ قوللری آره‌سنده تشکل ایتمش اووه سطحی اوزرنده وجنوب استقامتنده الحمام منبعی اطرافنده‌کی قوم پیغنلری ایله سیرك خرمالقلر و دها جنوبده سوکنه بلده‌سیله دها کریده جبل السوده‌نك افق جنوبی‌یی کثیف بر پرده حالنده ستر ایدن قویو مور رنکده‌کی خیالی مشهود اولور.

الحمام منبعی صحرا قوملقلرینك میاه جاریه منبعلرینه تسلطنه غایت بارز برنمونه اوله‌رق کوستریله‌بیلر. شمدیکی حالده برمتره‌دن زیاده برقطرده صوسطوتی اووه سطحندن اون‌بش متره ارتفاعده بولنان کثیف برقوم تپه‌سنك ذروه‌سنه قدر ایصال ایده‌بیلن وینه اوقوم سطحی اوزرنده اوتوز متره قدر جریان ایتدکدن صوکره قوملر اراسنده تکرارغائب‌اولان بومنبعك، وقتیله اووه سطحنده دها قوتله نبعان ایدرك آقدیغنه شبهه یوقدر. انجق مرورزمانله صحرا روزکارلریله صاووریله‌رق و منبع سطحنه وجوار راطبه‌سنه دوشه‌رك کسب ثقلت ایدن قوم دانه‌لری ارتق روزکارله صاوریله‌میه‌جق بر حاله کلنجه اوست اوسته یغیله یغیله منبعی حبس ایتمشدر. انجق دها جنوبده تصادف ایتدیکم ضعیف وقوتسز منابعده قوم پیغنلری صویه کاملاً غلبه وسطحنده تثبت ایدن سازلرله‌ده قوت بولدقلری حالده، عین حامده بر متره قطرنده‌کی قوتلی صو سطونی غلبه‌سی وقوم پیغنلری اوزرنده بیله اوتوز متره‌قدر جریانی تأمین ایتمش بولنیور. الحمام صوینك اسالەسی ومنبعنك وسائط صناعیه ایله محافظه‌سی ایله جوارنده بویوك

باغچه‌لر ومعموره‌لر وجوده کتریله‌رك ویکی بر واحه دها احداث ایدیله‌رك بوقسوت انکیز صحراده یشیل برنقطه دها حاصل ایدیله‌مامش اولدیغنه آجیمامق قابل اوله‌میور .

* * *

سوکنه بلده‌سی «الجوفرا» نامیله معروف کیللی تومدن متشکل واسع براووانك وسطنده واتعدر . الجوفرا اوواسی انجق شرقه دوغری امتداد ایدرك جهات ثلثهٔ سائره‌سندن جبالایله محاطدر. سوکنه وجوارنده‌کی هون و ودان‌واحه‌لریله برابر بواووا طرابلس‌غرب ولایتنك حاکمیت فعلیهٔ عثمانیه‌یه کچمسی آوانده فزان نواحیسنی‌تخریب ایتمش اولان عبدالجلیلك جولانکاهی اولمش وسوکنه اهالیسی بو ذاته اطاعت ایتمك ایستمدکلری جهتله عبدالجلیل‌ده عونه‌سیله سوکنه‌یی محاصره ایتمش و هر نه قدر بلده‌یی تسخیره موفق اوله‌مامش ایسه‌ده الجوفرا داخلنده‌کی سوکنه‌لیلرك خرما آغاجلرینی کاملاً خراب ایتمش وبوکونکی حالك بادیسی اولمشدر . دیکر فزان بلدانی کبی بوصاحب ظهوره انقیاد ایتمکی شین عد ایدن مغرور سوکنه بلده‌سی یدی قاپیسی واوتوزاوچ برجله مجهز شکل ذوسبعة الاضلاعده‌کی سور دیواریله اووه‌نك همان وسطنده حالا ایکی بیك قدر نفوسی حائز برصحرا بلده‌سیدر . ذویله وقطرون اوزرندن کچن قرون اولیه‌نك بورنو خط تجارتی کذرکاهنده واقع اولان بوبلده‌نك اوزمانجه‌ده معروف اولمسی لازم‌کلور. فزاندن کچن بورنوخط تجارتنك ایشلك زمانلرنده سوکنه معمور بر بلده ایدی ؛ سوکنه لیلرده غایت چالیشقان

و ذکی اولوب بو تجارتله متوغل باشلیجه تجار صنفی‌ده بو مملکتدن ظهور ایتمش وهونلرله ، سوکنه‌لیلر بوکونه قدر سودان تجارتنده یکدیکریله رقابت ایده‌کلمشلردر . سوکنه سوری‌داخلنده‌کی بش‌جامعی ایله ایکی ابتدائی مکتبی سوکنه‌لیلرك من‌القدیم نسبی بررفاه وسعادتله نائل ومدنیتله متحلی اولدقلرینه دلالت ایدر . ایپك ایشلمه‌لی سختیاندن معمول آیاق قابلری ویوك‌دن معمول احرامل‌کبی سوکنه‌نك یرلی صنایعی‌ده واردر. بورنو تجارتنك زوالندن صوکره عموم فزانجه اولدیغی‌کبی سوکنه‌ده تدنی ایتمش وانحق بلده خارجنده‌کی خرمالقلری وفزانله ساحل بلدان وقبائلی آراسنده‌کی کوچك صحرا تجارتیله ادامهٔ موقع ایده‌بیلمشدر .

بو نواحی‌یه پك نادراً دوشن یاغمورلر زراعته مهم بر تأثیر اجرا ایده‌مدیکی جهتله سوکنه جوارنده‌ده زراعت قویولردن جر ایدیلن صولرله باغچه‌لرده اجرا اولنمقده‌در . الجوفره داخلنده صو اوچ الی بش متره عمقده اولوب بو صورتله طرابلسده‌کی اصول داتره‌سنده جر ایدیلن صو ایله امراسقا سهولتله اجرا ایدلمکده ومع‌التأسف عددی پك قلیل اولان باغچه‌لرنده هرنوع سبزه وحبوبات زرع‌اولنمقده واکثریتی خرما تشکیل ایتمك اوزره بعض یمش آغاجلری یتشدیرلمکده‌در. بو سهولتله برابر باغچه‌لرك عدداً تزاید ایتمامسی اهالیده‌کی تنبللکدن زیاده صحرا بلدانتك باشلیجه شرط موجودیتی اولان تجارت وقوافل تجاریه‌نك آمد وشدی آرتق منقطع اولمسندندر. بوتون سوکنه‌لیلرده بورنو مواردات تجاریه‌سنك انقطاعندن

صوكره مملكتلرينك‌ده انحطاطه يوز طوتمش اولديغنى سويليورلر .

بلده‌نك هيئت عموميه‌سى، خرما كرسته‌سندن معمول بويوك سور قاپيلرى ، دار سوقاقلرى ايله فزان بلده‌لرى منظره‌سنى ارائه ايدرسه‌ده طرز انشاجه طرابلس‌ساحل بلدائى ايله فزان آراسنده برشكل متوسطده اوله‌رق كيللى چامورلى خرجله كسمه طاشدن وسقفلرده بوتون فزان داخلنده‌كى بنالر كبى خرما قنطره‌سندندر .

سوكنه اهاليسى طرابلسك جبل نفوسه وغدامس اهاليسى كبى بربرىٔ الاصلدر. الآن سواكنه لسانى ديه معروف اولان لسان محلى، توارق لسانيله مشترك بر چوق كلماتى احتوا ايدر وتوارق لسانى كبى اوده «تاماهاغ» وياخود «تاماجاق» نام بربرى لسانى اصلمرندن مشتقدر.

*
* *

سوكنه‌دن جنوبه توجه اولنديغى زمان افق جنوبى‌يى قويو مور رنكده بر پرده كبى ستر ايدن «جبل‌السوده» سلسله‌سنه واصل اولنجه‌يه قدر يول، اولا سوكنه‌نك جنوب خرمالقلرينى كچر، صوكره تين‌زيكار خطيه (*) سنى صاغده ترك ايدرك اون بش كيلومتره قدر دوزلكى تعقيب ايله «قطيفه» واديسنه داخل اولور. قطيفه واديسى لايعداعوجاجلرله ٢٠ كيلومتره قدر كيتدكجه يوكسله‌رك بئر قطيفه‌يه منتهى‌اولوركه

(*) فزانده غيرمسكون واحه‌لره داخلنده مساكن اولميان خرما اغاجى اورمانلرينه تسميه اولنور.

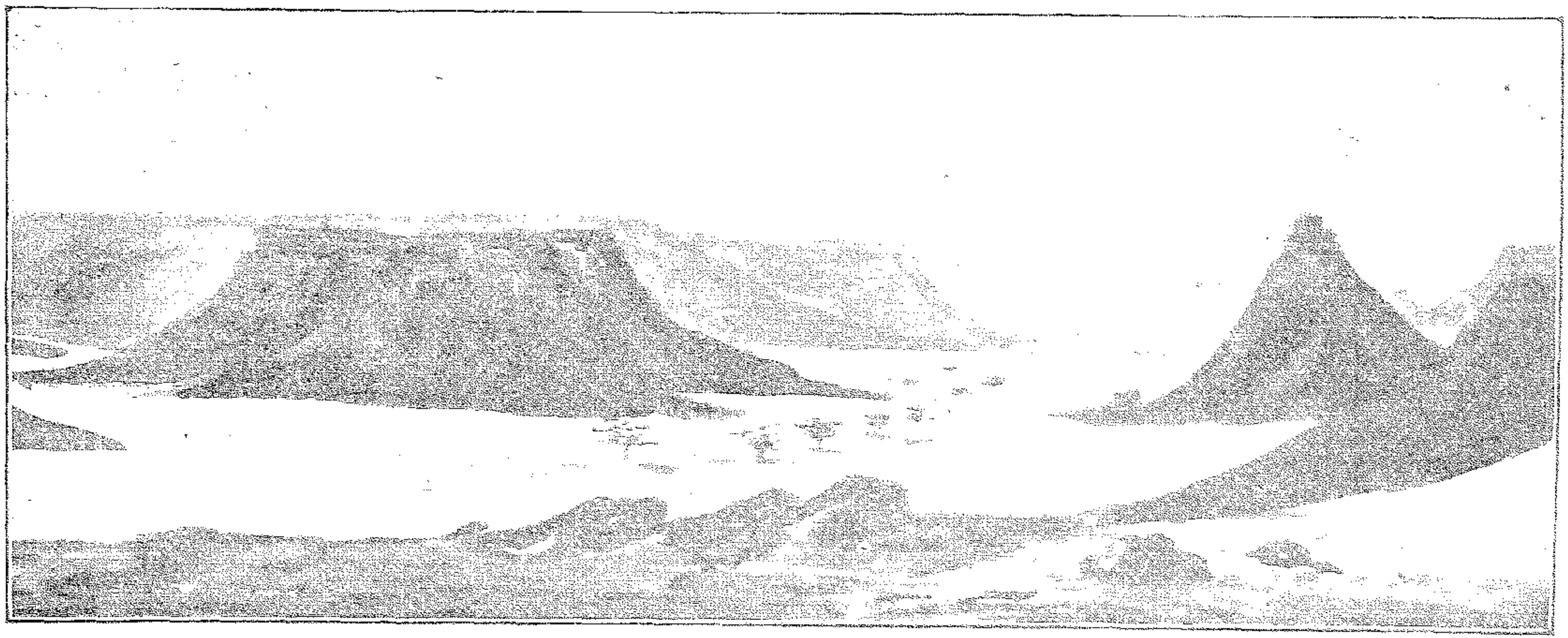

مساق سلسله‌سنده « تامیله‌لت » وادیسی

بو قویو ۱۹۰ کیلومتره امتدادنده‌کی واسع صوسز منطقه‌نك شمال حدودینی تشکیل ایدر. الجوفرا اووه‌سی سطحندن ۲۰۰ متره ارتفاعده واقع اولان بو قویودن صوکره یول براز دها اعوجاجلرله وادیٔ غویرة‌الریاحك طاشلی ، قیالی سیل یتاغنی تعقیب ایدرك نهایت جبل السوده‌نك خط بالاسنه یعنی ظهرة المؤمن صرتنه واصل اولور . بورایه قدر وادیلرك منظرهٔ عمومیه‌سی اوچوروم ودیك، یتاجلرنده‌کی کیلی تشکلات ایله سطح بالا اوزرنده کوریلان قویو سیاه وولقانیق قیالر وبوقیالرك سیل یتافلرینه یوارلانمش اولان ایریلی اوقاقلی پارچه‌لری وحشی بر منظره حاصل ایدرسه‌ده وادیلرده‌کی مبذول چالیلقلر وطلح اغاچلری بووحشتی قسما ازاله ایتمکده‌در .

اووه سطحندن ٤۰۰ متره ارتفاعده واقع ظهرة‌المؤمنك منظره‌سی ایسه پك موحش ونظرسوز بر درجه‌ده‌در؛ اوچ کیلومتره قدر برعرضده اولان بو صرت ، شرق وجنوب غربی‌یه دوغری کوزآله‌بیلدیکنه قدر دوام‌ایدرك «غارة‌تاسقو، ورقان ، جبل‌کحله» کبی دیك ومحروط ناقص شکلنده‌کی ذروه‌لریله منطقی برروولقان منظره‌سنی ارائه ایتمکده‌در . بوتون بو سطح بالا اوتوز سانتیم عرضنده غایت سیاه ، وولقانیك بر طاش طبقه‌سیله مستور اولوب عوامل خارجیه‌نك تأثیریله پارچالانان بو پوشیدهٔ معدنی التنده‌کی قویو قرمزی آرژیل طبقه‌لریله بعض یرلرده‌کی بیاض طبقات کلسیه بو سیاه سطحده نظردقتی جلب ایدر. بو سیاه طاشلقدن کچنجه‌یه قدر

كونشك تأثيريله التماع ايدن بوقوزغونى سياه طاشلرك پارلتيسى كوزلرى صوك درجه‌ده اتعاب ايدر .

ظهره المؤمنك جنوب يماجلرندن جبل السوده‌نك جنوب ورسانى تشكيل ايدن «مزيرعات» وادیسنه ایمکه باشلاندیغی زمان نادراً یاغان یاغمور زمانلرینك غیریسنده یابس بر لنان بووادینك نسبتهً حزین منظره‌سی ویماجلر اوزرنده یوارلانمش سیاه طاش کتله‌لری کوریلور. جبل سوده‌نك اتکلرینی وشرق ورسانندن نزول ایدن یاغمورسیللرینك حاصل ایتدیکی وادیلری تعقیب ایدن یولك امتدادنجه صرتلرده نسبتهً یکدیکرینه قریب، یماجلرده دها سیرك وسیل یتاقلرنده داغینق بر حالده تصادف ایدیلن سیاه طاشلر و بوتون عظیمتیله کوریلن سلسلهٔ جبال خط بالاسیله زروه‌لرنده‌کی ردای مظلم؛ بوتون بوسیاه طبقه‌نك مختلف اندفاعات برکانیه اثری اوله‌رق ونتیله بوتون جبالی واسع برمانتو حالنده قاپلامش اولدیغی حالده عوامل طبیعیه‌نك تعاقب اعصار ایله آچدیغی وادیلرده ایسه قریلوب دوکیله‌رك ستر ایتدیکی التنده‌کی طبقات ابتدائیه‌سی میدانه چیقمشدر .

مزیرعات وادیسنده برقویو حفری ایله صوسز منطقه‌نك تقصیری خصوصنده فزان اداره‌سنك تشبثاتی مع التأسف عقیم قالمش و ٦٠ متره عمقه قدر صو بولنه‌میه‌رق عملیات حفریه علی حاله ترك اولنمشدر.

جبل السوده‌نك صوك اتکلرینی کچدکدن صوکره یول شرقی وغربی قاف (کهف‌دن غلط اوله‌جق) نام ایکی تپه‌نك اراسندن بالمرور ، یاصصی و امتدادلی تراچه حالنده‌کی بو

تپه‌لری‌ده کریده براقه‌رق «سریربن‌غفین» صحراسنه داخل‌اولور. شرقده واقع حماده صحراسنه نظراً امتدادسز اولان بن‌عفین سریری دها مزعج و دها یوریجی اولوب همان وسطنده واقع «رملةالکبیره» قوملقلرینه قدر بربحر جامد حالنده دوام ایدر؛ سریرك حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایدن «رملةالصغیره»یه قدر اولان قسم ثانیه‌سنده ایسه بك خفیف ووسعتلرندن دولایی ناقابل فرق اولان اراضی دالغه‌لری حالنده «بئرقنیر»ه منتهی اولور. راکد بر صو سطحی قدر دوز اولان بو صحرای وسیع ایچنده قافله‌لرك قوناق محلی و بعض وقایع مهمه‌نك وقوعبولدیغی محلاته اسملر ویرلمش ایسه‌ده بو اسامی‌یه مسمی اوله‌جق ظاهراً بر شی کوریله‌مز.

رملة الصغیره‌ایچنده‌کی بئرقنیر سنه‌نك برچوق موسملرنده قوراق اولدیغی جهتله صوسز منطقه‌نك اصل حدود جنوبیسنی تشکیل ایدن «ام‌العبید» منبعلری وقتیله بورنودن سوق ایدیلن اسرا قافله‌سنك قوناقلادیغی کنیش بر وادیدن عبارتدر. اصل معموره‌لر ام‌العبیدك ۲۰ کیلومتره جنوبنده واقع زیغان بلده‌سندن باشلیه‌رق سیهیه قدر یول لاینقطع بو بلده‌لر وخطیه‌لردن کچه‌رك شمالده‌کی اقسامه‌نظراً طریقك اك‌سهل‌المرور قسمنی تشکیل ایدر. بو قسمده‌کی زیغان، سمنو، تمنهند وسیهه بلده‌لری عمومیتله کرپیچ بنالردن مرکب کوچك قریه‌لر اولوب انجق سیهه بونلرك اك اهمیتلیسی واولجه عبدالجلیلك مرکز حاکمیتی تشکیل ایتمش و عثمانلی قوای عسکریه‌سنه قارشی

مقاومت ایدەرك آفات حربیه ایله خراب اولمش و حالا اثار خرابیتی محافظه ایتمش بر بلدەدر.

سبهه مصردن اوجله وجالو، زله طریقیله سودان غربی یه کیدن قدیم قوافل تجاریه کذرکاهی اوزرنده اولمقله‌ده آیریجه بر اهمیت تاریخیه‌یی حائزدر. بو منزلدن صوکره طریق بعض منفرد تپه‌لردن کچەرك بیابان وادیسنی تعقیب ایله سریر معلایی قطع ایدر وفزان مرکزینه واصل اولمق ایچین صوك مرحله اولان غدوه قریه‌سنك خرمالغنه داخل اولور. مجموعی الای باب کوچك کرپیچ خانه‌یی تجاوز ایده‌مین غدوه قریه‌سنك اطرافنی احاطه ایدن خرمالقلرك جنوب حدودندن صوکره قافله مرزق شهرینك باغچه‌لری حدودینه قدر ۷۰ کیلومتره امتدادنده واسع و طاشلق بر سریری‌ده کچدکدن صوکره «شکوه» کوینك ضعیف خرمالقلرینه مواصلت ایتدیکی زمان ارتق مرزقك جهت شمالیه‌سنی احاطه ایدن واسع بر نصف دائره شکلنده‌کی نخلستان افقده برخط کثیف حالنده کورینور.

فزانك منظرهٔ عمومیه سی و فزانلیلر

تونسدن اعتباراً سرت کورفزی ساحللرینه قدر غربدن شرقه دوغری امتداد ایدن صوسز منطقهنك جنوب قسمی فزان نامیله معروفدر . بوقطعهنك تشکلات طبیعیهسی، اقلیمی، اهالیسنك عرق و جنسی شمالدهکی طرابلس قسمنه نسبتله فرقلیدر. اطلس سلسلهٔ جبالنك، تونس ساحلنی تعقیب ایدهرك جنوبه و اورادن طرابلس اراضیسنه داخل اولهرق اولاً شرقه و بعده شمال شرقیه دوغری تدریجاً تنزل ایدن صوك قونترفورلری، جنوبه دوغری کنیش بر یایلا حالنده توسع ایدرك غدامسدن اعتباراً برآز جنوب شرقیه دوغری دوام ایدر و ۵۸۰ کیلومتره طولندهکی حمادهیی تشکیل ایدر . حماده ایله جبل السوده سلسلهسنك جنوب قسمی اصل فزان اطلاق اولنان تطعهٔ اراضیدرکه بورا یرلی حلقی ده حمادهیی طرابلس ایله فزان آراسنده عادتا بیطرف بر منطقه کبی تلقی ایدییورلر .

کوچك طاش قرینتیلریله مستور سرت برزمیندن عبارت اولان یوکسك حمادهلر و دها بویوکجه طاش و قایا پارچهلریله مالی اولان واسع سریرلرله ، بعض معین منطقهلرده بریکمش

بويوك وسيار وفقط بطى الحركه قوم سلسله‌لرى وكنيش قوملق ساحه‌لر و بونلرك آراسنده ادوار ماضيهٔ قبل التاريخيه‌نك طوفانى ياغمورلرينك اثرى اولان كنيش واديلر و تحت الزمين صو طبقاتنك رطوبتى كونشك حرارتيله نسبت مطلوبه‌يى حاصل ايتديكى محلاتده‌ده نباتاتك محير العقول برفيض و بركتله ظهوريله حاصل اولان واحه‌لر، فزانك منظرهٔ عموميه‌سنى تشكيل ايدر. صحراى كبيرك الك بويوك آفتى و دها دوغريسى سبب موجوديتى اولان صحرا روزكارلرى و فيرطنه‌لرى اودرجه شدت و دوام ايله و زان ايدركه حماده وسريلر سطحنده بولنان كوچك طاش پارچه‌لرينك بيله قوملرله هم حال اوله‌رق ضربهٔ صرصرله سطح زمينده قوشوشديغى، هوايى اينجه قوم ذراتنك اشباع ايتديكى و روزكارك سمت جريانته نظراً ايلك تصادف ايتدكلرى مانعه‌نك اوكنده بيغلمغه باشلدقلرى كوريلمور. اكثريا فيرطنه‌لى زمانلرده خطوط متوازيه حالنده بولنان قوم سلسلهٔ جبالى، زروه‌لرندن قوپان دودرمالك هواده صاوريله‌رق اوچمسى ايله، وولقان منظره‌سنى آكديرر. خصوصاً يازين همان هر كون وزان ايدن و اكثريا سرعتله وختى بعضاً بر قاچ كره تبديل استقامت ايدن شدتلى روزكارلر، فيرطنه‌لر صحراى كبيرك سبب موجوديتى اولوب بر جهتدنده توسعنى موجب اولمقده‌در. ياز موسمنده صحرا روزكارلرى همان كاملاً كوندوزه منحصر برحادثه‌در. بعدالطلوع كونش سطح زمينى تسخين ايتمكه باشلديغى زمان شعاعات شمسيه‌نك انكسارندن دولايى حاصل اولان موضعى تفاوت حرارتدن

سطحه قریب اولان هوای نسیمی کتله‌سنك دفعة انبساطی صحرا اقلیمنه مخصوص اولان دائمی روزکارلر سبب اولمقده وبو شدید ومزعج جریانلر همان عمومیت اعتباریله اقشام اوزری وکیجه‌لری کسب سکون ایتمکده‌در . بو انلیمده روزکارلرك سطوح مقاومت اوزرنده حاصل ایتدیکی تأثیر ذرات متحرکه‌نك دلك وتماسی نتیجه‌سنده حاصل ایتدکلری تجزی فعلندن دها شدیددر .

ایشته بو سبله‌درکه هرکون طلوع شمسی متعاقب وزانه باشلیان مختلف جریانلرك تأثیریله صحرای کبیرك بارز صخور حجریه‌سندن قوپان ذرات پك نادر یاغمورلرك آچدیغی وادیلری کنیشلتمکه، قعرلرینی دوزلتوب دولدیرمایه، کردباد حصوله کلن یرلرده چوقورلر آچمایه باشلار . آقالیم معتدله‌نك اورمانلر ، جالیلمقلر و دها کوچك نباتاتله مستور صرتلرینه ، یاجلرینه اجرای تأثیر ایده‌مین بومزعج ، ذرات تراب ایله مشبوع هوا جریانلری وادیلرك طرفینده‌کی یاجلرینی ومیللرینی آشندیره‌رق دیك اوچوروملر حالنه کتیرر ؛ و انجق نادر یاغان یاغمورلرك خط اجتماع مياهده حاصل ایتدیکی طاتلی میل برحدمعین دائره‌سنه منحصر قالیر. بو وجهله چوق کره‌لر فزانك بویوك وادیلرینك ایچنه کریلدیکی زمان پك معین زمانلرده اسه‌ن ملتم روزکارلرینه برحونی کبی آچیق دوران بحض وادی شعباتنه تصادف اولنورکه بورادہ هوا جریانلری محبوس برمحلده چارپنه‌رق دور ایتدیکی جهتله عادتا اطرافده‌کی یاجلری اویه‌رق یارم استوانه‌یه قریب بر شکل حاصل ایدر.

کیجه ایله کوندوز بیننده‌کی تفاوت عظیمهٔ حرارتك تحت تأثیرنده اولان فزان جبالی هر ساعت میلیونلرجه صاووریلن قوم دانه‌لریله‌ده اویوله‌رق وسیله‌رك اوچورومله حاصل ایتمکده‌در . بوقبیلدن اوله‌رق الك زیاده نظر دقتی جلب ایدن غاتك شمالنده‌کی «ایدینه‌ن» داغی بویوك «ته‌نه‌زوفت» وادیسنك وسطنده واقع اوله‌رق شدتله معروض اولدیغی شمال وجنوب جریانلرینك تأثیریله عادتا بر دیوار دنیله‌جك کبی هر ایکی جهتدن دوزلمش وملتمه قارشی اولان شمال شرقی جبهه‌سنده کنیش و بویوك بر اویوق حاصل اوله‌رق طاغك هیئت عمومیه‌سی شمال شرقیه متوجه هلال شکلنده قالین بردیوار حالنی آلمشدر.

یوکسك حماده‌لر داخلی بر جریان ایله سپوریلدیکندن بو اووه‌لر سطحنده مقاومتی زیاده اولان صخوره بارز برکتله حالنده تصادف اولنمقده، بر یاندن‌ده پارچلنان اقسام سائره روزکارك اوکنده صاووریله‌رق سریرلرده یر یر بریکه‌ن قوم سلسله‌لرینك ذراتی تکثیر ایچین اوچه اوچه قوشوشمقده اولدقلری کورلمکده‌در. بوسبله بوتون بو ذرات، اوچوروم، بویوك برقایا، صولوق محل وحتی کوچك برچالی کی روزکارك سیرینه مانع اوله‌جق برشی بولدیغی محلده بریکه‌رك تومتپه‌لرینی تشکیل ایتدیکی جهتله صحرا اسکیدن ظن اولندیغی کبی عموماً قومله مستور اولمیوب بالعکس اکثر محللری روزکارلرله سوپوریلن سرت و اولدقجه بویوك طاش پارچه‌لریله مستور اولان سریرلردر.

سودان قافله‌سی

مرزق سوری وباب‌الکبیر مدخلی

صحرا واحه‌لرنده‌کی اشجار ونباتات ایسه اقالیم معتدله‌نك اورمانلری و چالیلری، کوکلری ذوتلی عظیم اشجاری کبی اولمیوب بر چوق خطیه‌لرده و بویوك قدیم نخلستانلرده ، روزکارلرك متمادیاً ذرات ترابیه‌یی اوچورمسندن خرما کوکلرینك بر متره‌یه قریب میدانه چیقه‌رق صاچافلر حالنده صارقدیی کوریلور .

فزانك یاغمورلری پك نادردر. اون، اون‌بش سنه فاصله ایله کلن برکتلی یاغمورلر اکثر برمنطقهٔ محدوده‌یه منحصر قالیر. فقط بونادر یاغمورلر اودرجه شدتله نزول ایدرلرکه بر قاچ دقیقه ظرفنده صولر طاشلق حماده‌لر سطحنده طوپلنه‌رق کنیش وادیلره دوغری آقمغه باشلدیغی وکونشلك تأثیریله قاورولان بوقوری وادیلرك بر از صوکره طغیان ایده‌رك و اوکنه تصادف ایدن هرشیئی قوپاره‌رق، سوروکلیه‌رك سریرلره منتهی اولدیغی و اوراده دنیش برکول سطحی کبی یاییله‌رق نسبة منحط نقطه‌لری دولدیردیغی کوریلور.

وادی یتاقلرنده قوملی اولان طبیعت‌ترابیه‌نك مساعده‌سیله امتصاص پك چوق اولدیغی جهتله بو یاغمور صولری تحت الزمین ناقابل نفوذ اولان طبقات مقعره‌یی املا ایدرك، صحرا سکنه‌سنك همت بازوسی وحیوانلرینك تأمین ایتدیکی ابتدائی وسائط جریه ایله تکرار سطح ارضه کله‌رك فزانك یشیل واحه‌لرینی، سهاواته دوغری اوزانان خرما آغاجلرینی بسلر.

یالکز بو تحت الزمین صو سطحلرندن تجراتدن دولایی ضایع اولا مقدار پك نادر یاغان موضعی یاغمورلرله تلافی

ایدیلهمیه‌جك جهتله صحرای کبیرك فزانه عائد قسمنده هر سنه یبوست رطوبته غلبه ایدرك حماده‌لر و سریرلر توسیع حدود ایتدکلری و — هر حالده پك بعید بر استقبالده — بر کون کله‌رك شیمدی صحرانك کربانسرایلری ومنزل نقطه‌لرینی تشکیل ایدن وکنیش بر طاش دکزی ایچنده یشیل ومنفرد ویا مجتمع آطه‌جقلر حالنده بولنان واحه‌لر کیتدکجه تورومغه و بونلره بدل ساحلدن خط استوا یاغمورلرینك منتظماً اجرای تأثیر ایتدیکی منطقهٔ جنوبیه‌یه قدر هرکون روزکارلرله چالقانان واسع برصحرانك مدید سکون ماتیسی قائم اوله‌جغی کوریلیور.

* * *

حماده‌نك جنوب اتکلری وجبل سوده سلسله‌سیله بونلرك جنوبنده واقع اولوب مرزق حماده‌سنی احتوا ایدن «مساق» و دها غربه دوغری «تادرارت» سلسله‌لری و آزغر توارقلرینك توطن ایتدیکی «تاسیلی» جملهٔ جبلیه‌سی آراسنده اوچ بویوك وادی اولاً شرقه وصوکره شمال شرقیه دوغری استقامت آله‌رق دوام ایله حاصل ایتدکلری کنیش دوزلکلر منتهی اولدقلری سریرلر ایله وعی اصل فزانك منبت قسمنی تشکیل ایدر. بو وادیلر اولکی بحثده‌ده ذکری سبقت ایتدیکی وجهله اوللری سرت کورفزینه منتهی اولان بحرسفید سطح مائلی وادیلرندندر. تادرات سلسله‌سنك غربنده واقع اولان توارق اراضیسنك برچوق وادیلری ایسه اولا شمال غربیه وبعده تاماً شماله دوغری استقامت آلان «ایغارغار» وادیٔ عظیمی شعباتندن اولوب غابس کورفزینه منصب اولان بحر

سفيد مائله‌سى وادىلرندندر . فزان لوحهٔ صحرائيسنه شيرازه اولان جنوب جملهٔ جبليه‌سى ايسه دها جنوبده كاملاً برلشه‌رك جنوب شرقى استقامتنده دوام ايله «تومو» داغلرينه منتهى اولور كه ايشته بو خط مديد بحر سفيد سطح مائلنى سودان مائله‌سندن تفريق ايدر .

فزان داخلنده‌كى بويوك وادىلرك الك اهميتلىسى اولان وادىٔ شاطى ١٦٠ كيلومتره دوام ايدن قسمنده‌كى معموره‌لرى وبو معمورەلره موازى اوله‌رق جنوبده وقوملق ايچنده واقع زلاف نخلستانى‌ده داخل اولق اوزره تخميناً ١٨٠ بيك خرما آغاجنى حاوى ومسكون بروادىدر . فقط بوندن دها مهم اولديغى حالده مع‌التأسف قابليتى نسبتنده مزروع بولنميان وادىٔ آجال‌ده انجق ١٦٠ بيك خرما آغاجى واردر . فزانك اهميتلى يرآرزاق دپوسى ديمك اولان حفره وشرقيه ناحيه‌سى واسع برساحهٔ منحطه‌دن عبارت اولوب تحت الزمين صو سطحنك پك قريب اولمسندن بو ساحه‌نك نسبتهً محدود بر قسمنده ٢٠٠ بيك خرما آغاجى بولنمقده‌در. بوكبى بويوك وادىلردن باشقه فزان مركزى اولان مرزق بلده‌سى ايله اطرافنده ٦٠ بيك ، سبهه‌ده ٧٥ بيك ، سمنوده ٤٠ بيك ، وادى عتبه ٦٠ بيك وقطرون ناحيه‌سنده ١٠٠ بيك اولمق اوزره اصل فزان قسمنده ٨٧٥ بيك وادارة فزانه مربوط بولنان سوكنه هون ، ودان ١٣٠ بيك وزله ناحيه‌سى باشلى‌باشنه ١٢٠ بيك وغات بلده‌سى‌ايله توابعنده ٤٠ بيك قدر خرما آغاجى موجود اولديغى اولجه اجرا اولنان تعداد اشجار ايله ثابتدر . حالبوكه

ايلريده ايضاح اولنه‌جق اسبابدن طولايى تقلل نفوس بليه‌سى يوزندن بو اشجارده متروك بر حالده وبونك دها اوچ مثلى يتشديره‌جك واسع واديلرده بوش دورمقده‌درلر .

صحرالرك زينتى اولان بو شجرهٔ قيمتدار فزانك حيات اجتماعيسنده مهم بر وظيفهٔ مدنيه ايفا ايدر . خرما آغاجنك محصولى ايله اقسام مختلفه‌سندن ايشه ياراماز هيچ برشى يوقدر. خشبه تسميه ايديلن كوتوكندن، ديرك، قنطره، صرتك، پنجره وقاپى سوكه‌سى و قانادلرى كبى ممالك سائره‌ده ديكر جنس آغاجلردن اعمال ايديلن اقسام خشبيه اعمال اولنور . جريد تعبير اولنان دالارندن ايسه اطراف وادىلرده ديكر جنس آغاجلر بولنديغى حالده محروقات مقامنده استعمال اولنديغى كبى زربه‌لر و ياغچه چيتلرى، پاپراقلرندن سپت وقادينلرك استعمال ايتديكى برنوع چاريق وآغاجلك اقسام ليفيه‌سندن‌ده فزانده عمومىتله استعمال اولنان ايپلر اعمال اولنمقده‌در .

خرما محصولى تازه اكن اولنديغى كبى برايكى سنه قدرده قومنقلرده‌كى مطموره (چوقور) لرده حفظ اولنه‌بيليور . محصولايله انسانلر ادامهٔ حيات ايتدكلرى كبى چكردكلرى ايله‌ده حيوانات اهليه بسلنمكده‌در . بوندن باشقه طرابلس غرب وديكر ساحل واحه‌لرنده اولديغى كبى آغاجك داللرى كسيله‌رك و يوقاريدن قشرى طراش ايديله‌رك عصاره‌سى دستيلرده جمع اولنور وبعدالتخمر نوش‌ايديلر. عموم افريقاى شمالى ممالكنده معروف اولان بو ايچكيه «الاكبى» تسميه اولنور .

خرما آغاجى على‌الاكثر بويوك آغاجلرك ديب طرفندن

مرزقده قصر حکومت

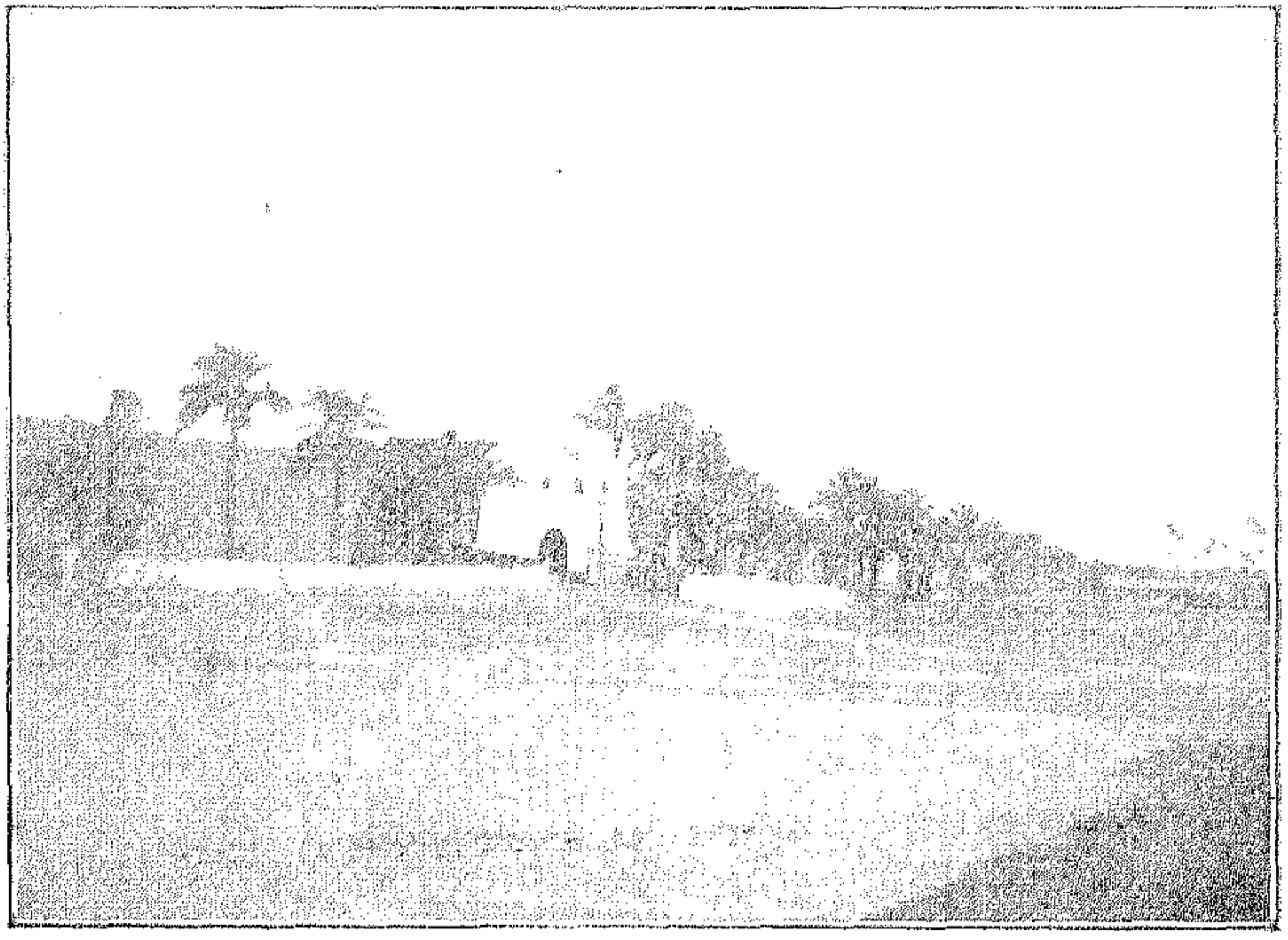

مرزق . باب الشریعه

سورن فدانلردن غرس اولنه‌رق یتشدیریلر . بو فدانلر اصل آنادن آیریله‌رق دیکیلدکدن صوکره ایکی، اوچ سنه قدر اسقا اولنه‌رق قوتلنمسنه خدمت اولنور . ارضك قوتنه نظراً اوچ الی بش سنه صوکره یکی فدان محصول ویره‌جك حاله کلیر . فزان داخلنده‌کی اجناسك موسم کمالنده جزئی، کلی تخالف اولدیغندن اغستوسدن تشرین اول ابتدالرینه قدر خرما محصولی اقتطاف اولنور . فزانده کرك محصوللرینك زمان کمالی وکرکسه حاوی اولدقلری شکرمقداری ویاشکل خارجیلری وحتی قابل حفظ وادخار اولوب اولمامسی کبی فرقلره نظراً ۷۵جنس مختلف خرما موجوددر. قابل ادخار اولان محصول مطموره‌لره وضع اولنمه‌دن اول تمیز قوملقلره فرش اولنه‌رق کونشده قورودیلور. خرما محصولی هر نه قدر وجود بشره غایتله نافع بر غدا ایسه‌ده، باشلی باشنه وجودك ضایعاتی تلافی ایده‌مدیکی جهتله بلدیلر بو غدایی دیکر حبوباتله، بدویلرایسه دوه سوتی وأت کبی سائر مواد غدائیه ایله برابر اکل ایدولر. انجق خرمادیشلرك سرعتله خرابیتنه سبباولدیغندن فزانلیلرك اسنان طاحنه‌لری همان عمومیتله محو اولمش کیدر .

جسیم نخلستانلرك سایه‌لرنده واقع عمق آز قویولردن جر ایدیلن طاتلی صو ایله بغدای ، آرپه ، داری ، قافولی ابیض (بر نوع بیاض مصر) قافولی مصری (بیلدیکمز مصر) کبی حبوبات وقباق، پاطلیجان، ملوهیه کبی سبزه و اوزوم و سائر اشجار مثمره‌ده یتشدیرلمکده وتك توك سوداندن کتیرلمش آغاجلره‌ده تصادف ایدلمکده‌در .

الده‌کی اعشار قیوداتنه نظراً بش سنه‌لك حاصلات عشریه تخمیس اولنه‌رق حاصل اولان نتیجه‌یه نظراً حاصلات سنویه تقریباً:

بغدای حاصلاتی ۱۰۸٤۰ کیله
آرپه » ٤٦٤۰ »
قاولی » ۸۸۲۰ »

درجه‌سنده تخمین اولنور. حقیقته بك قریب اولان شوعددلره نظراً فزان اراضیسی طرابلس مزارعنده‌کی نسبتله مکوساً آرپه‌دن زیاده بغدای یتشدیرمکده اولدیغی کوریلور. فزان اهالیسنك قسم اعظمی بدوی، خیمه‌نشین ونفوسی‌ده مقید اولدیغنه نظراً یالکز بر بلدی وواحه‌لر سکنه‌سی تخمیناً یکرمی الی یکرمی‌بش بیك راده‌سنده اولوب بوحسابه نظراً حاصلات سنویه‌سندن اولان مجموع حبوباتی نفوسنه نسبت ایدیلنجه آدم باشنه برکیله‌دن دون ویکرمی قیه قدر حبوب دوشرکه بوده مملکتك درجهٔ فقرینی ارائه‌یه کافیدر. فزان واحه‌لرینی تزیین ایدن خرمالرك محصولی اولماسه شوحال ضرورتی تهوین و بو نسل سفالتدیده‌یی ادامه قابل اوله‌مازدی.

* * *

بعض وادیلری یننده جزئی وکلی فرق ایتمك اوزره صحرانك یبوسته تحمل ایده‌رك یاشایه‌بیلن نباتات همان هر طرفده برکیدر. فزانك کنیش وادیلرنده‌کی طلح، أثل کبی ضعیف آغاجلرله دیرین، سبط [۱] آتول [۲] حاد [۳]

Arthratherum pungens [۱]
Alhagi Maurorum [۲]
Cornulca monacantha [۳]

سوید [۱] کبی دوه‌لرك یدیکی نباتاته و رتم [۲] جداری وتنفافیه [۳] لره تصادف اولنورکه آز چوق یاغمورلرله تازه حیات بولورلرسه آنجق فصل ربیعده یشیلکلرینی محافظه ایده‌بیله‌رك یازك حارومحرق آیلرنده قوری کوکلرندن باشقه برشیلری کورینمز . یالکز تاسیلی وادیلری وخصوصاً غات بلده‌سی جوارنده‌کی آقالالا (فالزلز) [٤] اسمنده‌کی مدهش سمدار نبات اصل فزان وادیلرنده یوقدر . بوندن باشقه قرد [٥] تسمیه اولنان غایت سرت آغاج نسبتهً طبقات میاه یقین اولان محللرده نادراً کوریلور .

فزان داخلنده‌کی حیوانات وحشیه‌ده محدود و عدداًده قلیلدر . بوزمره‌دن اوله‌رق الك زیاده صو ایچمه‌دن یاشامایه ویدکلری اعضان اشجار ونباتات عصاره‌لریله اقسام مایعهٔ وجودیه‌لرینك احتیاجنی تأمین ایتمکه موفق اولان جیلان (غزال ، ریم) یابان صغیری (بقرالوحش) کبی حیوانات اکثر تواملقلرده وقوم سلسله‌لری آراسنده‌کی اراضیٔ منحطه‌ده یاشارلر . ودان (داغ کچیسی) الك زیاده مساق ، تاسیلی کبی جبال مرتفعه‌نك اوچورومارنده بولنمقده وطاشلق وادیلرك قیالری آراسنده‌کی نباتات ایله ادامهٔ حیات ایتمکده‌درلر . دیکر صحرا حیواناتندن اولان دوه‌قوشی ، زرافه وحتی ازمنهٔ اولیهٔ تاریخیه‌ده افریقای شمالیده

---

[۱] Suæda fruticosa
[۲] Retama
[۳] Calotrapis procera
[٤] Hyoscyamus falezlez
[٥] Acacia nilotica

دخی یاشامقده اولان فیللرك آرتق نسللری منقطع اولمشدر. فزان صحراسنده یاشایان پیرتیجی حیوانلر صیرتلان ، چاقال ، فینك (قوم تیلکیسی) کبی حیوانات اولوب قپلان و آرسلان کبی حیوانات مفترسه بولنماز . انجق اك مهم اولان انکرك جنسندن سملری شدید «الافعه»لره وعقربلره وادیلرده وقوملق اراضیده پك چوق تصادف اولنور .

فزان داخلنده حیواناتاهلیه‌نك مقداری‌ده پك‌محدوددر. جبل السوده ایله «هاروج» جبالی اراسنده‌کی مرعالر مستثنا اولمق اوزره کلیتلی دوه بسلیه‌بیله‌جك قدر واسع مرعالرك فقدانندن دولایی اصل فزان قسمی داخلنده کلیتلی دوه سوریلرینه تصادف ایدیله‌مز . بلده‌لرده تجارك وسائر اصحاب مصالحك الده‌بسله‌دکلری تك‌توك‌دوه‌لروهجنلرك امراعاشه‌لری‌ده اوتك فقداندن دولایی پك‌مشکلدر. قویون‌ده نادراً بولنور؛ فزانك حیوانات اهلیه‌سی میانده نسبة کچی وطاووق دیکرلرینه فائقدر .

بری جنوب و دیکری شمال جنسنه مخصوص اولمق اوزره باشلیجه ایکی جنس دوه بولنمقده‌در . شمال دوه‌لرینك ارتفاعلری آز ، بویونلری قالین وقیصه ، باشلری بویوك ووجودلری قیش موسمنده اوزایه‌رق کاملاً جلدی ستر ایدن اوزون یوکلرله مستوردر. جنوب جنسندن صحرایه منسوب دوه‌لرایسه اطراف سفلیه‌لری اینجه و اوزون ، وجودلری ظریف وتویسز ، بویونلری اوزون و باشلری کوچکدر .

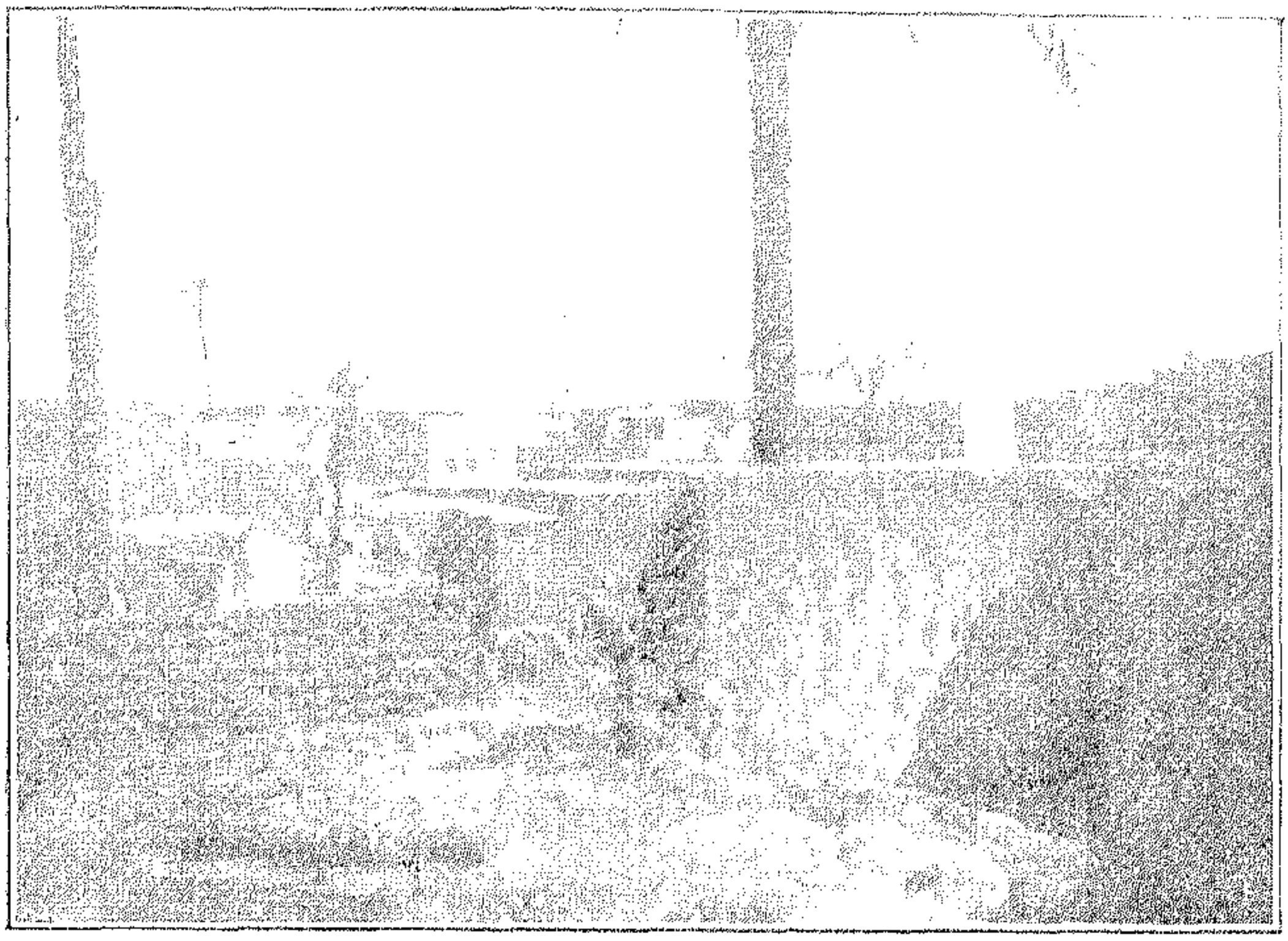

مرزق بلده‌سی

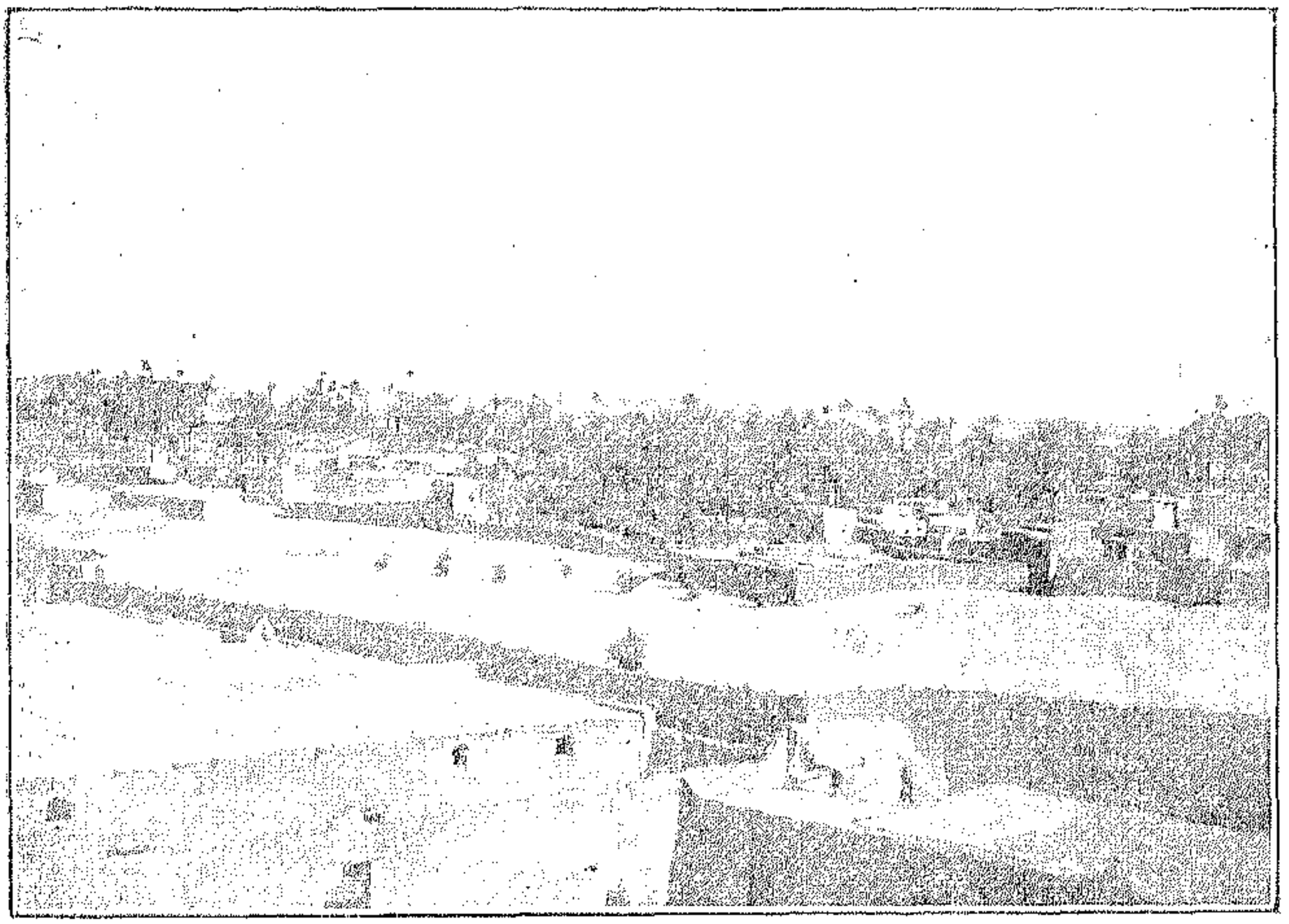

مرزق بلده‌سنك جنوب قسمی

بر چوق دوه سوریلرینی بسلین وتوارقلر طرفندن مسکون اولان تاسیلی و تادرارت جبالی وادیلرنده‌کی دوه سوریلری کاملاً صحرا جنسندندر. انجق دها جنوبده واقع «کله‌وی» جنسندن اولان دوه‌لر دها تویسز اولوب فزان وغات جوارینك موسم‌شتاده‌کی شدتنه تحمل ایده‌مزلر. کله‌وی دوه‌لری فزان جوارینه کتیرلدکدن برسنه صوکره دها زیاده تویلنه‌رك اوانلیمك تأثیراتنه مقاومت ایده‌جك بر حاله کلیرلر. توارقلر، بللری قیصه وصدرلرینك کنیشلکی حد مطلوبده اولمیان دوه‌لری یوك نقلنده قوللانمقده اولوب «باهول» تسمیه ایدرلر. هجن دوه‌لری ایسه بنه عین جنسدن بینك اوله‌رق تربیه ایدلمش دوه‌لردرکه بونلرده آرانیلان شرط تناسب بلك اوزون، صدرك کنیش و بیلك قسملرینك، قوللك قسم فوقانیسنه نظراً تیصه اولمسیدر. تیبو دوه‌لریله توارق هجنلری بیننده کلی برفرق مشهود دکلدر. انجق تیبودوه‌لرینك دهازیاده متحمل اولدقلری سویلنمکده ایسه‌ده توارق هجنلرنده‌کی تربیه درجه‌سی بونلرده یوقدر. توارق هجنلری صحرامنطقه‌سی ایچین اك اعلا بر بینك حیوانیدر. بوهجنلرده‌کی صبروتحمل وتربیه‌ایله برابر قوهٔ حافظه وخصوصاً استقامت تعیین ایتمك، یول‌بولمق کبی ملکات عقلیه آتلرده تصادف اولنه‌میه‌جق درجه‌ده مترقیدر.

دوه‌لرده اولدیغی کبی فزان وغات جوارنده‌کی قویونلرده ایکی جنسدر. بری ساحل‌بحردن جنوبده شاطی وادیسنه قدر تصادف اولنان شمال جنسی اولوب یوکاری اوزون و یومشاق مرینوسلر و دیکری، جنوب جنسی اولان تویلری قیصه

وسرت ، قویروق و باجاقلری اینجه و اوزون سودان قویونلریدر . بوندن باشقه تیبو قویونی نامیله تیبستی جبالنده یاشایان اوچنجی بر جنس دها واردرکه همان عمومیتله یوکی سیاه رنکده اولان بو جنسك‌ده تویلری سیاه وسرت و فقط سودان جنسی‌کبی قیصه اولیوب اوزوندر؛ کچیلرایسه عمومیتله سودان جنسی، کوچك تویلی کچیلردر .

جنس بقر وجنس فرسه منسوب حیوانات اهلیه‌یه نادراً تصادف اولنمقده وصحرالرك تورانلغیله متناسب اولەرق کوچك قطعه‌ده و نحیف‌البنیه اولدقلری کورلمکده‌در . باغچه‌لرده صو چکمکده قوللانیلان مرکبلر نسبة دها زیاده بولنمقده‌در ؛ بونلردن غات جوارنده‌کی «جانت» واحه‌سنده یتشدیریلن کوچك وفقط تحمیله مشهوراولان جنس‌اورالرجه مرغوبدر. فزان عربانی ، تیبو وتوارق قبائلی‌کبی بادیه اهالیسی نزدنده تصادف ایدیلن وبلده‌لرده نادراً کوریلن اجناس کلابده باشلیجه اوچ قسمه آیریلرلر: عربانك کوپکلری اوزون تویلی وطرابلس شمالنده عموماً مشهود اولان بکجی کوپکلردر . تیبو وتوارق قبائلی نزدنده کوریلن کوپکلر ایسه بری ودان وبقرالوحش صیدنده خدمت‌ایدن زاغارجنسی یرلی کوپکلری‌ایله جیلان صیدنده استخدام اولنان صحرایه مخصوص غایت مقبول تازیلردر.

* * *

شمالدن ساحله قدر دوام ایدن بردیزی واحه‌لری وجنوبدن سودانه قدر صحراده سرپیلمش بر چوق صولاق

موقعلری سایه‌سنده فزان پك قدیم زماندنبری برصحرا تجارت دربندی حالنی آلمشدی. فزان اهالیسندن وقت وحالی مساعد اولانلر همان‌عمومیتله بوتجارتله مشغول اولورلردی. هرنه قدر رومالیلر فزانه تدر ضبط واشغال ایتمشلرایسه‌ده کرك اودورده وکرکسه فتح اسلامدن صوکره وخصوصاً افریقای وسطی حکومات‌اسلامیه‌سنك تأسسنی متعاقب هرطرفدن مهم برتجارت باش‌کوسترمشدر. شمال ساحل‌ممالکندن اولان مصر، طرابلس وتونسدن معمولات صناعیه جنوبه دوغری وبالمقابله چادکولی اطرافنده‌کی ممالکك محصولات طبیعیه وصناعیه‌سی‌ده شمالله دوغری هپ فزان طریقیله کچمش وتومبوقتو ایله مصر بینده‌کی سودان غربی تجارتی بیله شمالده یعنی غات، سبهه و اوجله طریقیله اولق اوزره فزاندن کچمشدر.

شمالك معمولات صناعیه‌سنه مقابل آفریقای وسطی‌نك الك زیاده نقل ایدیلن مواد تجاریه‌سی: هاوسا وسقوطو دارالصناعه‌لرندن چیقان صاری وقیرمزی بویالی کچی دریسی، صو طولوملری، منسوجات قطنیه، چیوید، پاپاغان قوشلری؛ بورنودن ترهند و چیوید کبی محصولات طبیعیه‌دن ماعدا آرسلان وقاپلان پوستی، کانم، و ادای و باغیرمی قطعاتدن‌ده فیل دیشی، زرکردان بوینوزی کبی موادتجاریه ایسه‌ده بوتون بو افریقا قطعاتندن کاربانلرك کتیردیکی امتعهٔ تجاریه‌نك الك مهمی فیل‌دیشی ایله دوه قوشی توبی وهله اهمی ارککلی دیشیلی اسرای زنجیه ایدی.

یکرمی‌عصر قدر برزماندنبری دوام‌ایدن بوقوافل تجارتی،

نیژریا ممالك متوسطه‌سنك توز وكوچه آلتونلرینی مرزق پازارینه جلب ایتمش ایدی. برعصر اوله كلنجه‌یه قدر مرزقده «مثقال الذهب» واحد قیاسی‌اعتبار اولونمش ودادوستد مثقال ایله اقسامی‌اوزرینه اجرا ایدلمشدی. بوصورتله مصره متوجهاً تومبوقتودن كلن بیكلرجه نفوس حجاج وقوافل تجار وعكسنه حركت ایدن كاربانلر فزان واحه‌لرندن كچه‌رك و اورالرده توقفه مجبور اوله‌رق محصولات محلیه‌یی استهلاك ایله اورایه آلتون براقمغه مجبور اولمشلر و اسكی فزانك ثروتی حاصل ایتمشلردی. اولا «بوطیره» [*] و بونا مماثل اوروپانك كوموش مسكوكاتی وصوكره‌ده شمدی تداول ایتمكده اولان عثمانلی پاره‌لری انجق كچن عصر میلادی ظرفنده مرزق پازارنده رواج بولمشدر. [**] حتی سكه‌خالنده آلتونك تداولی پك یكی برشی اولوب غات پازارنده بوسبوتون مجهول اولدیغی كبی توارقلر بیع شراده حالا آلتون سكه قبول ایتمزلر.

ایشته فزان واحه‌لری شمالدن جنوبه، شرقدن غربه وبالمقابله كلوب كچن تجار قافله‌لری آراسنده مراكز مبادله‌یی تشكیل وبوسایه‌ده معمور اولمشلردی. اعصار اخیرده ساحل

---

[*] ماری ترز تالەری

[**] جهات اربعه‌دن كلن قوافل تجاریه، كچن عصرك بوتون اوروپا مسكوكاتی مرزق‌وغات پازارلرینه كتیرمشلردر. دلیك كوموش مسكوكات لسوانك باشلیجه تزیینات‌تدن اولمغله دوكون وبایرام كونلری قادینلرك باشنده هر جنسدن كوموش مسكوكاتك و اوزرنده پاپاده داخل‌اولق‌اوزره عصرسابقك بوتون اوروپا حكمدارلرینك تصویرلری قارماقاریشیق معلق اولدیغی كوریلور.

بلدان و ممالك اسلامیه‌سنده رونما اولان فترت وتذبذب اداره ایله افریقای وسطی حکومات اسلامیه‌سنده‌کی متمادی اختلالاتدن دولایی سودان تجارتی دوچار خلل اولمغله فزان معموریتی‌ده تدنی‌یه باشلامشدی . افریقا ممالك وسطیه‌سنك دیکر مخرجلردن دوغریجه اوروپایه کسب اتصال ایتمسی‌ده فزانی انقراضه سوق ایتمکه باشلادی . فقط فزان پازارینك کلیاً سونمسنه‌سبب‌اولان امرای زنجیه تجارتنك منعی وبالاخره قایده یتشدیریلن طیور اهلیه‌نك کثیر المقدار اولان مستحصلاتندن دولایی دوه قوشی توینك تنزل قیمتی کیفیتدر. بر یاندن قانو ایله طرابلس بیننده‌کی طریق تجارت غدامسلیلرك رقابتی یوزندن غائدن دوغریجه غدامسه دونمش ودیکر طرفدنده وادای و باغرمی اراضیسنك فیل دیشی محصولی اوجله ـ جالو اوزرندن دوغریجه بنغازی‌یه طاشنمغه باشلانمشدی. بو صورتله قافله‌لر سیرکلشدکجه فزاندەده اسباب عمران ضایع اولمغله نهایت ۱۸۹۳ سنه‌سی چاد کولی حوضه‌سنده‌بویوك تبدلاته سبب اولان «رابح» وقایعی اوزرینه ارتق بورنو طریق تجارتی کاملاً محو اوله‌رق مرزق مرکز تجارتی‌ده تماماً سونمش وبوشالمشدر .

بوکون فزان محصولات ارضیه‌سنی مبادله ایده‌مدیکی کبی اولجه بورنو وهاوسا ، سقوطوکبی دنیانك الك محصولدار مملکتلرندن کلن اموالدن‌ده محروم قالمشدر . شیمدی یالکز طرابلسدن قافله‌لرله کلن منسوجات ، چای وشکر، موم کبی مواد تجاریه مرزق پازارنده صاتیلمقده واسکی دورهٔ رفاه

وعمرانك بقيه‌سی اولان نقود موجـوده‌ده ساحـله دوغری هجرت ایتمکده‌در . بر یاندن فزان پازارینه پاره دوکن اسکی بویوك قافله‌لرك فقدانی‌ده بونا انضمام ایده‌رك مرزقده اقچه کاملاً مفقود برحاله کلمکده‌در .

مملکتده بو فقدان مسکوکات وتکلیف امیریه تضییقاتی اهالی‌یی تونس، طرابلس و بنغازی‌یه هجرته و اورالرده ایش آرایه‌رق کسب ثروته سوق ایدییور . طبیعه بك چالیشقان وناموسلی آدملردن اولان فزان اهالیسی اورالرده پك مقبول اوله‌رق قولایلیقله ایش بولمقده وکلی، جزئی نقود جمع ایتدکدن صوکره بونلره مخصوص برداءالوطن تأثیریله بر قاچ سنه صوکره مملکتلرینه عودت ایتمکده‌درلر .

* * *

سطحنده دوام ایدن شدتلی یبوسـتدن دولایی صحرا هواسی صوك درجه‌ده موافق صحت ایسه‌ده فزان مرکزی اولان مرزقکی اطرافی سبحـه تعبیر اولنان بطاقلقلره محاط وقویو صولری سطح ارضـه غایت یقین اولوب آغزی‌کنیش اولان بوقویولرك دیبنده بر چوق سازلقـلرك نشوونماسنه مسـاعد اولان دیکر بعض محللرده امراض حکمفرمادر . مرزقك مالاریاسی پك مشهور وحقیقة مدهش اثار تخریبات ترك ایده‌رك انسانی معلول ایتمکله معروفدر . صوك بهارده باشلیه‌رق ایلك بهاره قدر دوام ایدن بو حمالر وجـوددده طاقتدن اثر براقمز. مرزق بلده‌سی ایله شاطی وادیسی وحفره وشرقیه ناحیه‌لرنده مرزقه شبیه اولان بعض محللرده طول

مدت اقامت ایدنلر دوچار اوله‌جقلری حما هجومندن دولایی برچوق زمانلر وجودلرنده‌کی اثار تخریباتی حس ایدرلر. مالاریادن ماعدا واحه‌لرده ساکن اهالی بینده‌موجود برچوق امراض واردر. اکثریا بو مملکته ایراث خسارات عظیمه ایتمش اولان چیچك خسته‌لغی بورنو وسوداندن کلن اسرا قافله‌لریله سرایت ایتمشدر. فزانك بعض بلدانده همان بادی خسته‌لق دنیله‌جك قدر اکثریتله حکمنی اجرا ایدن امراض افرنجیه‌ده قافله‌لرله وقوعبولان اختلاطلردن دولایی بورنودن سرایت ایتمش اولدیغنه شبهه یوقدر. یرلی حلق بو مرض مدهشی داخلاً حنضل [*] و خارجاً ده تنفافیه میوه‌سنك عصاره‌سنی استعمال ایده‌رك تداوی واشفا ایتدکلرینی ادعا ایدرلر. فقط بو صورت تداوی‌یه قربان اولانلرده پك چوقدر.

فزان اهالیسنه بلده‌سنده امراض صدریه‌ده مجهول دکلدر: «بوجنب» تسمیه ایتدکلری ذات‌الجنب وذات‌الرئه و «مرض الرقیق» نامنی ویردکلری ادران الرئه امراضنه کثرتله تصادف اولنور. انجق بو خسته‌لقلر اکثریتله اطرانی قیالی واحه‌لرده ساکن اهالیده کوریلور. غات وسبهه بلده‌لری کبی همان صحرانك اورتاسنده دنیله‌جك‌قدر یابس وتوملق وقیالقلرله محاط اولان فزانك صحرا بلدانسده هوا غایت صاف اولوب حتی بعض مهم جریحه‌لربیله بلاتقیح التیام بولمقده‌در.

کاملاً صحرا نشین اولان قبائلده ایسه احوال مرضیه همان

---

[*] «Cucumis colocynthis» صحرا وادیلرنده پك مبذول اوله‌رق تصادف اولنور.

یوق کیدر . بو جمله‌دن اولان توارقلر ملبوسات ومسکن اعتباریله صوك درجه‌ده حال ابتدائی‌ده اولدقلری جهتله بلده‌لرده حکمفرما اولان امراض ساریه‌دن و خصوصاً «تاغاراوت» نامنی ویردیکلری نزله‌دن چوق قورقارلر . بر تارقی تاغاراوت اولان محلدن اولومدن قاچارکبی فرار وتباعد ایدر . معلومات طبیه‌جه حال ابتدائیده اولان صحرا اقوامی ایچنده تداوئ امراض خصوصنده اول امرده «طب‌العجوز» ك معاونتنه عرض افتقار اولنور و قادین علاجلری ایله تخفیف آلامه چالیشیلر ، اوندن اوته‌سی آرتق قوهٔ اعتقادیه‌یه ترك اولنور : یعنی نسخه‌لره و آفسونلره مراجعت اولنور .

* * *

بوکونکی فزان قرون ابتدائیهٔ تاریخیه‌نك ظلماتی آراسنده مبهم برصورتده معلوم اولان ورومالیلر طرفندن «فازانیا Phasania» تسمیه ایدیلن قطعه‌در . لاتین مورخلرندن «پلین» طرابلس جنوبنده «قورنه‌لیوس بالبوس Cornelius Balbus»ك اجرا ایتدیکی سفردن بحث ایدرکن : «فازانیا سرتدن یوقاری صحرایه دوغری «آلده‌لا Aldela» و «چللابا Cillaba» بلده‌لرینی حاوی اولوب سابراتا [*] حدودنده‌کی «سیداموس Cydamus» [**] بلده‌سی رومالیلر طرفندن تحت انقیاده

---

[*] طرابلسك غربنده بوعجیله قریسنده واقع بویوك بر بلده اولوب الآن ساحل بحرده خرابه‌سی موجوددر . اسکی طرابلسك قسم غربیسی ادارهٔ سابراتهیه مربوط ایدی.

[**] تونس حدودی اوزرنده‌کی یوکونکی غدامس بلده‌سی.

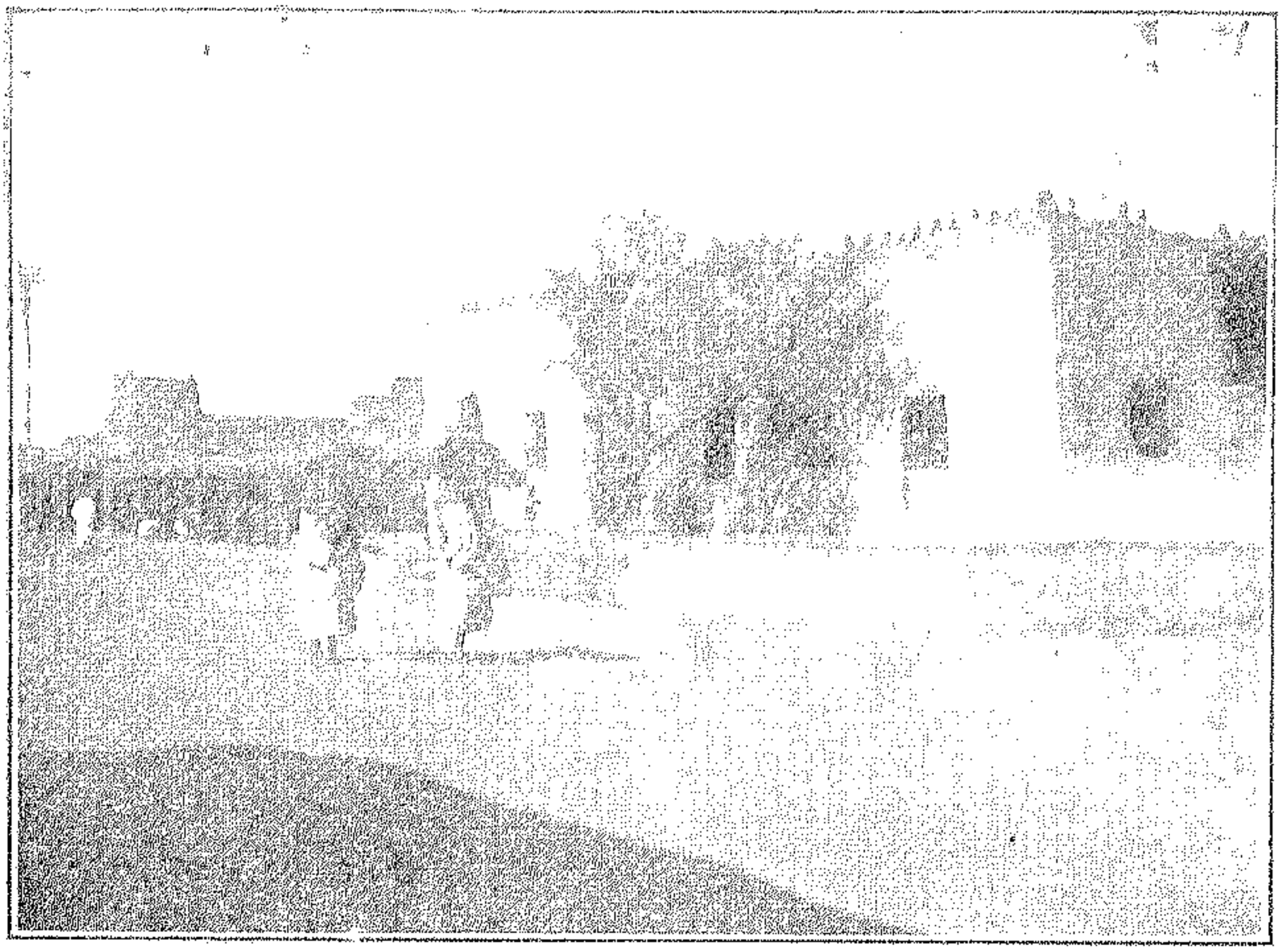

حمیده جاده‌سنده قره‌غول ودکانلر

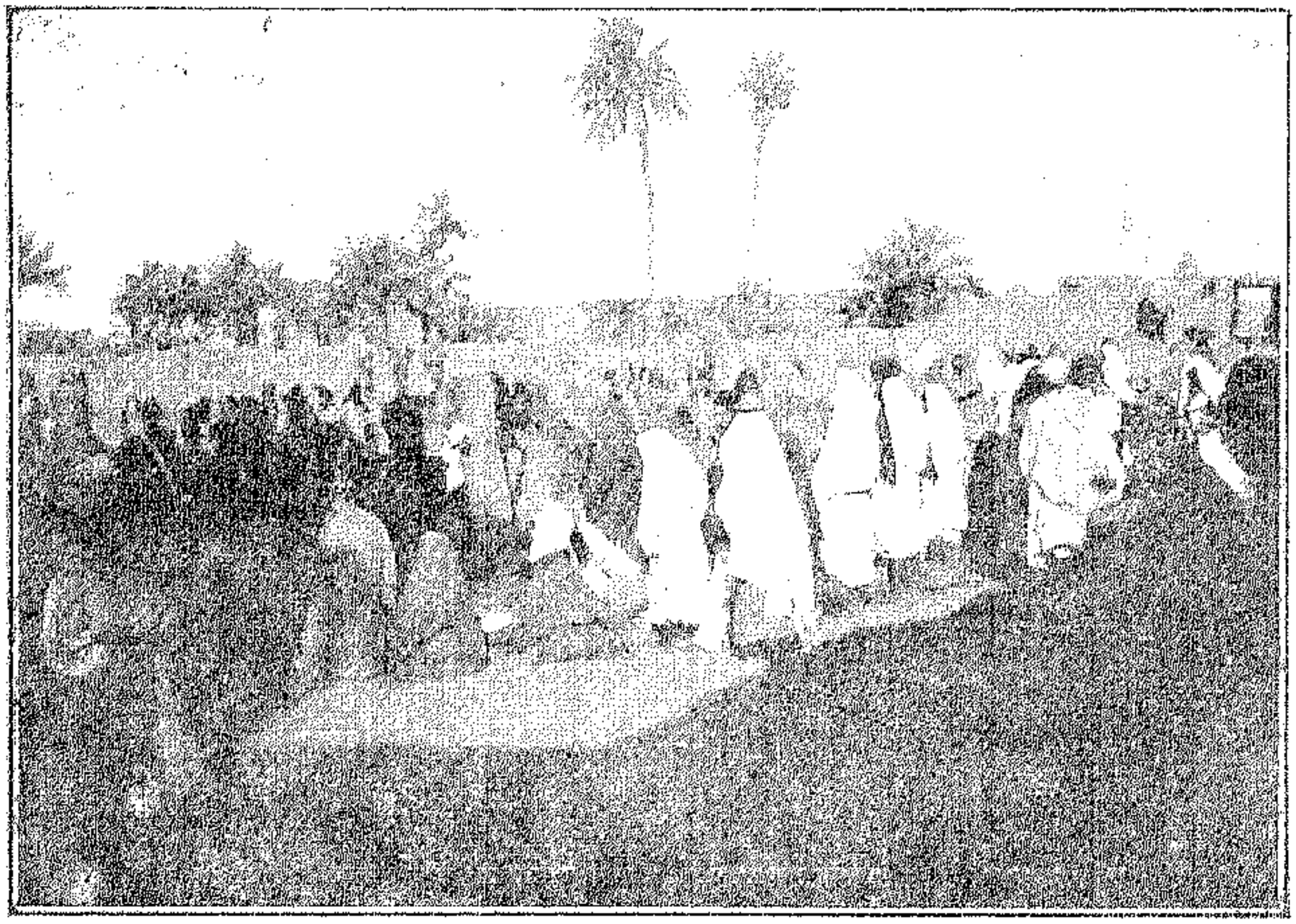

مرزقده قادین پازاری

آلنمشدی . براز دها اینریده، شرقدن غربه دوغری «سیاه داغلر» [*] اسمنده بر سلسلهٔ جبال دوام ایدرکه بونك‌ده ایلریسنده «ماته‌لجه‌س Matelgès» و «دبریس Debris» وغارمانتلرك مرکزی اولان غراما [**] موجوددر . » دیور.

غارا مانتلرله مسکون اولان بوممالك غراما بلده‌سی مرکز اولمق اوزره فازانیا نامی آلتنده روما مستملکه‌سی اولدقدن صوکره بونواحیه برچوق کره‌لر رومالیلر قوت‌سوق ایتمشلر واسفارمذکوره میانده«ژولیوس ماته‌رنوس Juluis Matermus» فزاندن دها جنوبه‌وسودانه دوغری ایلریلمشدر . قدیم جرما قریه‌سی جوارنده‌کی مساق جبالندن یونتلمش بویوك‌طاشلردن مبنی اولان اثار قدیمه خرابه‌لری رومالیلرك فازانیا داخلنده‌کی دورهٔ حاکمیتلرینه دلالت ایدییور . روماحاکمیتی متعاقب ایلك اعصار میلادیه‌ده افریقای‌شمالی‌ساحل قسمنی قاریشدیران وقایع مهمه آراده‌کی صوسز صحرالرله آیریلان وبذاته مقدرات خصوصیه‌سنه تابع قالان فازانیایه اجرای تأثیر ایتمه‌مشدی . بونابناء تاریخك بوقسمنده فازانیادن بحث اولونمامقده‌در .

فزان عصراول‌هجریه‌نك‌قرق‌بشنجی سنه‌سی «عقبه بن نافع» طرفندن ضبط وممالك اسلامیه عدادینه ادخال اولونمشدر . برنجی دور استیلای اسلامی‌متعاقب ایکنجی دفعه اوله‌رق قبائل بدویهٔ عربدن «بنی هلال» قبیله‌سی ارض حجازدن آفریقایه کچه‌رك بوتون بوقطعه شمالی غارت ایتدیکی زمان، قدیم فنیکه

---

[*] سوکنه‌نك جنوبنده واقع جبل‌السوده سلسله‌سی .

[**] وادیٔ آجال داخلنده بوکون جرما اسمیله معروفدر .

وروما بقیهٔ اثارینه هجوم ایتمش اولان بوقبائل بدویه‌نك فزانه‌ده ایصال دست خسار ایتمش اولدقلرینه شبهه‌یوقدر . طرابلس قبائلی میانده اولدیغی کبی فزانلیلرجه‌ده اولاد هلالك یادتخریباتی اودرجه مدهشدرکه بوبدویلری فوق‌الطبیعه خلق اولونمش مخلوقات کبی تلقی ایتمکده‌درلر .

وادیٔ آجالده یکدیکرینه اولدقجه اوزاقجه مسافه‌لرده وفقط برخط اوزرنده واقع بعض کوچك ودرینلکی آز چوقورلری اولاد هلال سواریسنك هجن ایزلری دیه‌باقا کوستردیکلری زمان بوخصوصده سرد ایتدکلری تفصیلاتدن اولاد هلالك فوق‌الطبیعه بر قامتده برطاقم مخلوقات مدهشه‌دن اولدقلرینه قناعت ایتدکلری اکلاشیلیوردی .

هجرتك بشنجی عصرینه قدر قبائل عربك اداره‌سنده قالمش اولان فزان قطعه‌سی اوتاریخدن اعتباراً افریقای وسطی حکوماتندن کانم وبالاخره بورنو حکمدارلرینك ایادیٔ استیلاسنه کچمش وبوحکمدارلر نامنه اجرای حکم ایدن عاملر همان، همان مستقل برصورتده فزانی ادره ایده‌رك «تراغن» بلده‌سنی مرکز اتخاذ ایتمشلردر. شرقای غربدن «سیدالمستنصر بن محمد» فزانی بورنو حکمدارلرینك النلن قورتارمش واخفادی «اولاد محمد» نامیله ۱۲۲۵ سنهٔ هجریسنه قدر حکمران اوله‌رق فزانك الیوم مرکز اداره‌سی اولان مرزق بلده‌سنده کی قلعه‌یی بنا ایده‌رك مقر اتخاذ ایتمشلردر. اولاد محمد سلطنتنك انقراضندن صوکره، طرابلس پرنسلرندن اولان قرامانلیلرك امراسندن «المکنی» طرفندن اداره اولونمش ویکرمی سنه صوکره‌ده فزان مرکزی

اولاد سلیمان قبیله رئیسی اولان شیخ عبدالجلیل طرفندن ضبط ویاغما ایدلمشدر . فزانك ادوار اخیره‌سی تاریخی طرابلسده اجرای حکومت ایدن مستقل پاشالر اداره‌سنك فزانی ویرکی‌یه ربط ایتمك خصوصنده‌کی تضییقلری وفزانلیلرك بونلره قارشی مقاومتلرندن عبارت برسلسلهٔ مجادلاتله مالیدر . حالا اصل طرابلس اهالیسیله فزانلیلر بیننده‌کی منافرت بوقدیم خصومتلرك اثری اوله‌رق قالمشدر . عبدالجلیل فزانك قرا وقصبانی نهب وغارت ایدرك اون ایکی سنه قدر تخریبات ایله حکم سورمش ونهایت ۱۲۵۷ سنه‌سی فزان حکومت عثمانیه طرفندن بالفعل ضبط واشغال اولنه‌رق برسنجاق اتخاذ اولونمشدر .

* * *

کرك وادیٔ آجال‌و شاطی‌کبی واحه‌لرده ساکن بلدیلر وکرکسه توارق وتیبوکبی بدویلر اولسون ، عموم فزان سکنه‌سنك اصل ومنشأ‌لری حقنده برفکر مخصوص حاصل ایده‌بیلمك ایچین افریقای شمالینك قدیم اهالیسنه وبونلرك اوغرادیغی تحولات عرقیه‌یه سریع برنظر شامل عطفلازمکلیر:

ازمنهٔ قبل‌التاریخیه‌ده‌کی شمالی افریقا سکنه‌سی حقنده قطعی معلومات فنیه‌موجود دکلدر . یالکز شمالده‌کی ساحل ممالکندن جنوبده تومبو قتویه قدر صحرا قسمنده بولنمش اولان ادوار اولیه واخیرهٔ حجری‌یه منسوب وچاقماق طاشندن معمول آلات وادواته‌نظراً اوروپاده‌اولدیغی‌کبی بورادەده‌دور حجری‌یه‌منسوب انسانلرك یاشامش اولدقلری اکلاشیلیور .

بوصحرا سکنه‌سنك جنوبدن شماله دوغری یاپیلمش اقوام

ابتدائیه‌دن اولدقلرینه حکم اولنه بیلیر. بر جهتدن‌ده افریقانك شمالاً ایبریا وسجلیایه براً مربوط اولدیغی زمانلرده‌ده اوروپادن واقوام آریه‌دن برنسلك افریقایه کچمش اولدیغی محققدر . زیرا اون دوقوزنجی سلالهٔ فراعنه‌دن مقدم اولان ادواراولیهٔ تاریخیه‌یه عائد محکوکات مصریه‌ده افریقای شمالینك اولا سیاه صاچلی عرق سامیدن برقوم ایله مسکون اولدیغی وصو کره‌ده بونلرك آراسنه صاری صاچلی برعرقك قاریشدیغی مسطوردر . حالا اطلس سلسلهٔ جبالنك مهم اقسامنی اشغال ایدن صاری صاچلی قبائل بربریه‌نك اسلافی مصر قدیم مضبوطات تاریخیه‌سنده « تاهننو Tahennou » اسمیله یاد اولنمقده‌در .

کندیلریله متعدد کره‌لر تماسده بولندقلری بواقوامه مصرلیلر « لی بو Libou » اسمنی ویرییورلرسه‌ده دها عمومی اولهرق « تاماهو Tamahou » ، تاهننو و« ماشواشا Machouacha » تاملریله‌ده یاد ایتمکده‌درلر . کتب مقدسه‌ده افریقای شمالی سکنه‌سی « لوبیم Loubim » و « له‌هابیم Lehabim » تاملریله مذکوردر. لی‌بو ولوبیم کلماتنك بالاخره یونان قدیم وروما مورخلری طرفندن بواقوامه ویریلن « لی‌بی‌یه‌ن Libyen » اسمنك اصلی اولدیغنه شبهه‌ابدیله‌مز .

مصر قدیم مدنیتنك بربرلر اوزرنده برتأثیری اولمشدر . انجق بربرلر علیهنده مصرلیلرك اجرا ایتمش اولدقلری اسفار متعده‌ده اونلردن طونجدن معمول اسلحه، التون وکوموش مسکوکات، یایلر ، وکوچك حربه‌لر ومحاربه آرابه‌لری اغتنام ایتدکلری مضبوطات قدیمهٔ مصریه جمله سندن اولدیغنه نظراً لی‌بی‌یه‌ن

مرزقلی برقادین

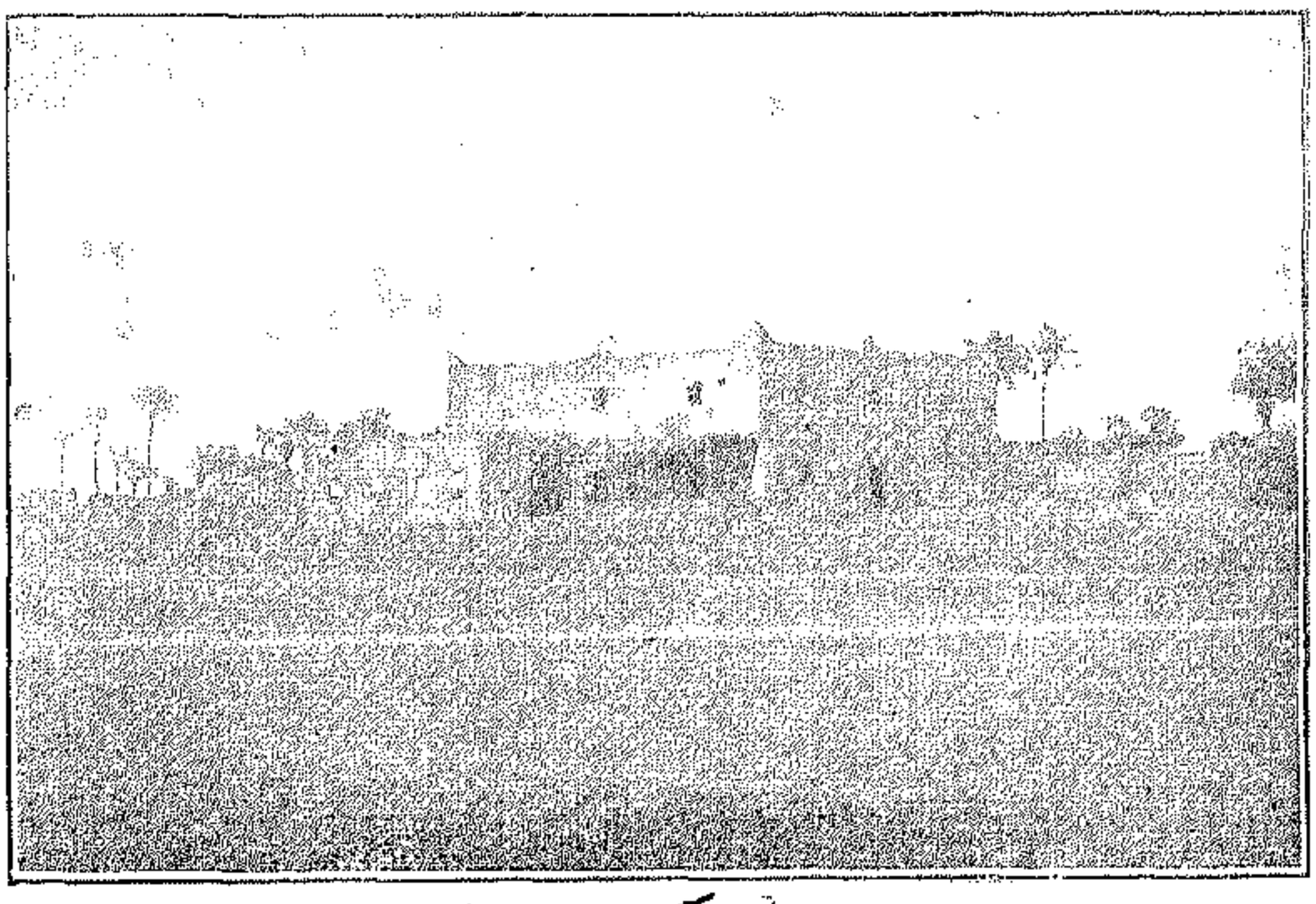

مرزقده عسکر خسته‌خانه‌سی

اقوامنـك میلاددن اون بش عصر اول وفنیکه‌لیلرك افریقا سواحلنده تاسیس مستعمرا تندن مقدم واصـل درجهٔ مدنیت اوله‌رق صنایعه انتساب ایتمش اولدقلری اکلاشیلیور .بومعلوماتله برابر ینه افریقای شمالی سکنه‌سنك اصلی مظلم قالیور . شمدی‌یه قدر مراقدقدیمه ومحکوکات حجریه‌نك تدقیقندن‌ده فطی‌برنتیجه حاصل اوله‌مامشدر .

قرون اولیهٔ تاریخیـه‌ده بوافوامك شرقدن غربه دوغری « لی‌بی‌یه‌ن » ، « نومید Numid » و « مور Maure » اسمی ویریلردی‌که هره‌دوتك روایتنه نظراً بولی‌بی‌یه‌نلردن شمال قسـمنده وبوکونکی طرابلس غربیده « پسیل Psylle » لر و « ماس Mace » لر بولنمقـده وسـاحل بوینجـه‌ده نازامون Nasamon » لر سرت کورفزی سـاحلندن اعتبارا اوچله واحنه قدر اولان قسم شرقیده ساکن اولمقده ایدیلر؛ « غارامانت Garamante » لر ایسـه فزان داخلنده ، وجنوبی صحرای کبیر قسمنده ایسه « ژه‌تول Getule » لر یاشـامقده ایدیلر . لی‌بی‌یه‌نلرك اولاد سام عرقنه منسوب قسمندن اولان ژه‌توللردن بالاخره زناته وصنهاجه قبائلیله توارق قبیـله‌لری ظهور ایتمشدر .

فنیکه‌لیلر میلاددن اون عصر مقدم افریقای‌شمالی ساحلنده معموره‌لر وجوده کتیردکلری زمان بوقبائلله تماس ایتدیلر . کرك اووقته‌قدر وکرکسه اوندن صوکره وقوعبولان استیلالر وهجرت اقوامدن الکزیاده متأثر اولان قبائل سـاحل شمالیده ساکن اولانلردر . اطلس جنوبنـده‌کی ژه‌توللر وبونلرك

شعباتی بوتأثیردن خارج قاله‌رق بوکونه‌قدر ازمنهٔ قبل التاریخیه‌ده‌کی حال وحشت وبداوتده قالمشلردر . بربری صنهاجه ومتعدد توارقلره منشأ اولان ژه‌تولاردن بحث ایدرلرکن متقدمین مورخینك تصویر ایتدکلری الواح وحشت وخشونت شیمدیکی توارق وقبائلنك حالتریله تماماً مطابقدر .

لیبی‌یه‌نلر استیلای اسلامدن صوکره‌کی مورخین اسلامیه طرفندن « بربری » نامیله یاد اولنمقده‌درلر . بوسبب تسمیه قطعی صورتده اکلاشیله‌مامقده ایسه‌ده ، نشزدین وتوسیع حاکمیت ایچین جزیرة العربدن عربه دوغری مصر ، یونان قدیم ورومالی مستعمره‌لرینی استیلا ایتمش اولان عرب فاتحلری بوتون شمالی افریقا یرلی اهالیسنی مصرعلیاده تصادف ایتدکلری « بربره » تطعه‌سی سکنه‌سنه منسوب عد ایتدکلرندن دولایی عموم بوعرقه بربری نامنی ویرمش اولدقلری ظن اولنیور . فقط الان برابره اسمنده‌کی قبائل اطلس سلسلهٔ جبالنك فاس داخلنده‌کی شواهقنده وجنوب ورسانلری اوزرنده بولنمقده اولدقلرینه نظراً بواسمك دها بشقه برمنشأ تاریخیسی اولمق لازمکلدیکی اکلاشیلیور . مورخین اسلامیه وبالخاصه ابن خلدون بربرلرك ارض فلسطیندن هجرت ایده‌رك شمالی افریقایی استیلا ایتمش اولدقلرینی ادعا ایدییور وبونی‌ده بعض مناسبات لسانیه‌دن استدلال ایدییورلرسه‌ده حقیقتده ارض فلسطین‌دن کلمش اولان بواستیلالرك تأثیری اولمغله برابر اصل اهالی مهاجرتله یرلشمش برعرق دکلدر ؛ وقدیماً مستقل برلسان وخصوصا استقلال تامی حائز حروف واشکال تحریریه‌یه مالك یرلی برخلقدر .

انجق اقوام سامیه طرفندن وقوعبولان بواستیلالرك لسان اوزرنده هرحالده برتأثیری اولمشدر .

قدیم ویرلی اقوام بربریه‌دن اولان غارامانتلر ایسه ، فزانك وضعیت مرکزیه‌سی وصحرا طرق مواصله‌سنك تقاطع نقطه‌سنده بولنمسندن دولایی هرطرفدن وبالخاصه جنوب جهتندن عرق اسودك استیلالرینه اوغرایه‌رق غائب اولمش وبونك یرینه شمال وجنوب اقوامی بینده متوسط برنسل مخلوط حاصل اوله‌رق بوکونکی فزانلیلرك اجدادی وجود بولمشدر . بوکونکی اصل فزانلیلر حقیقتده ایکی عرقدن هیچ برینه منسوب اولمیوب غایت بارز برعدم تجانس وکثرت تنوع اظهار ایتمکده‌درلر . جنوبدن شماله دوغری باقیلدیکی زمان تیبستی جبالنك سکنه‌سی اولان تیبولر هرنه‌قدر سیاه رنکده ایسه‌لرده عرق اسوده منسوب اولمیوب ظریف قامتلری، اوزون سیمالری، وخطوط وجهیه‌لرینك انتظامی ایله باشك تشکلاتی تماماً عرق ابیضدن وفقط اولاد سام جنسندن اولدقلرینه ویالکز تیبستی جبالنك قیزغین سماسی آلتنده پك زیاده قرارمش اولدقلرینه حکم اولنه‌بیلر .

بته جنوبی فزان اهالیسندن معدود اولان توارقلر ایسه تماماً بربری النسلدرلر . فزانك قسم شمالیسنده وشاطی وادیسیله سبهه ناحیه‌سنك برصره واحه‌لرنده ساکن عربان ایسه استیلای اسلام دورنده کلمش اولان قبائل عرب اخفادندرلر. ایشته هرطرفدن بوصورتله محاط اولان ووادیٔ آجال ، وادیٔ عتبه ، حفره وشرقیه کبی فزانك مرکزنده‌کی واحه‌لرده ساکن اولان فزان

اهالیسی ، اصللری غارامانتلردن اولدیغی حالده اقوام سائره ایله اودرجه قاریشمشلردرکه بوخلیطه ایچنده غارامانتلرك بوکونکی اخفادینی بولهرق سچمك قابل اولمیهجق برحاله کلمشدر . فزانلیلرده الکزیاده عرق اسوده تمایل واردر . بوتمایل یکدیکرینی متعاقب فزانی استیلا ایتمش اولان کانم وبورنو اقوام زنجیهسنك اجرای حکومت ایتدکلری زمانلرك نتیجهٔ طبیعهسی کبی کورینیورسهده سودانلن کتیریلن زنجیهلرله ازدواجکده بوخصوصده اجرای تاثیر ایتدیکی محققدر . بوصورتله بوکون عموم فزان سکنهسی اودرجه قاریشیق برعنصر تشکیل ایدرلرکه بونلرده تام بیاض رنکدن قویو سیاهه قدر بوتون طبقات ودرجاتآلوانه تصادف اولنور .

اطرافنی استیلا ایتمش اولان بربری بادیه اهالیسنه نظراً فزانلیلر غایت چالیشقان ، جسور ، فناعتکار وخصوصاً ناموسکار آدملردر . طرابلس ، بنغازی وتونس کبی ممالك مجاورهدهده فزانلیلر شایان امنیت اصحاب استقامتدن اولمغله معروف ومشهوردرلر .

وادیٔ آجال ، حفره وشرقیه کبی واسع واحهلری حاوی قطعاتده ساکن اصل فزانلی زراعتصنعی اونانکور ارضك بخیلانه پنجهلشهرك یتشدیردکلری حبوبات و خرما محصوللری ایله فزانك نفوس عمومیهسنی بسلهمکده وبوطاقتشکن خدمته قارشی کمال صبر و متانتله کوکس ویرمکدهدرلر .

حاجی عبدالله بن علوه

(اوروپالی سیاحین نزدنده معروف برسرزقلی)

مرزوق بلده‌سی

حاکمیت عثمانیه‌دن چوق اول انشا ایدلمش جسیم برطوپراق قلعه‌نك اطرافنده وجوده کلمش اولان بو بلده‌نك اصل اسمی عربجه « مرزوق » اولمسی لازمکلیور . شیمدی فزانلیلرجه « مورزوق » دنیلن بونیم خراب بلده اولاد محمد حاکمیتی زمانندنبری فزان خطهٔ جسیمه‌سنك مرکزی اوله‌رق‌قالمشدر .

حمادةالمرزق نامیله معروف اولوب وادیٔ احاك جنوبندن اعتباراً باشلیه‌رق مساق سلسلهٔ جبالنك جنوب و جنوب‌شرقی سطح مائلی تشکیل ایدن دوز اوودنك ، غات بلده‌سیله قطرون واجه‌سی بینده واقع اولوب شیمدی‌یه قدر صحرا کاشغلرینه الك زیاده مظلم قالمش اولان بویوك قوملغه منتهی اولدیغی محلده وبوعظیم قوملغك همان شمال کناره‌سنده مبنی اولان مرزق بلده‌سی عمومیتله برسورله محاطدر . مرزق سوری دیملنجه نظرده بلدان قدیمه‌نك عالی ، رصین ویونتمه طاشدن انشا ایدلمش اولان سورلری خاطره کلمسین . چوق یرلری منهدم، بعض یرلری ده مائل انهدام وسطی اوله‌رق اوچ متره ارتفاعنده ویکرمی سانتمتره قالینلغنده بردیوار غیرمنتظم فاصله‌لر ویره‌رك متعدد برجلرترسیم ایتمك اوزره بلده‌نك کاملاً اطرافنی احاطه ایتمکده‌در . بودیوارك

بعض محللری، خصوصاً غرب وشمال‌غربی جهتلری ٥ الی ٦ متره قدر ارتفاع اخذ ایدرسه‌ده جنوب قسمنده وباخصوص بطاقلقلر جهتنده اتحق ایکی متره قدر برارتفاعده‌در .

باب‌الکبیر (شرق) ، باب‌البحری یاخود باب‌الخیر (شمال) وباب‌الغمغ (غرب) مدخللرندن ماعدا برچوق بیقلمش وارتق تعمیره بیله لزوم کوریمه‌مش اولان محللردن شهره‌دخول‌امکانی اولدیغی کبی سورك همان هرطرفندن‌ده ایچری آتلانه‌بیلیر . بوسور آنجق صحرا اقوامنك شبخونه قارشی بلده‌داخلنده بولنان تجارقافله‌لرینی محافظه فکرینه مبنی بنا ایدلمش اولوب ادوار اولیهٔ تاریخیه‌ده مدافعات بلدان ایچین وجوده کتیریلن عالی سورلرله قابل قیاس دکلدر .

بلده‌نك الك بویوك مدخلی اولان باب‌الکبیره تقرب‌اولندیغی زمان شمالدن جنوبه دوغری دوام ایدن ذویو سنجابی رنکده طوپراق سورلر بوینجه بیریکمش بر دیزی نوم تپه‌لرینك اورتاسنده ، ایکی متره وسعتنده وتقریباً بش متره ارتفاعده بویوك برسور قاپیسندن ایچری کریلیر . داخلاً ایکی طرف دیوارلرینه‌دایانمش ایکی بویوك قانادك‌خرما کوتوکلری‌یارماسندن انشا ایدلمش اولدیغی کوریلور . ایکی طرفنده‌کی آلچق سور دیوارلری وکوچك برجلرله غیر متناسب اولان بوقابی ایچری دوغری تقریباً ٥ الی ٦ متره قدر کنیش برقوریدورکی‌دوام ایدرکه بونلرم مسقفك کولکه‌سنده فزانلیلر یازك صیجاق کونلرینی کچیریرلر . بوسقیفه[*]نك ایکی طرفنده واقع

[*] عموم طرابلس وفزان داخلنده قاپیلردن کریلنجه ایلك تصادف‌اولنان اوستی اورتیلی قوریدوره اطلاق اولنور .

اوزون کارکیرسدەلر ویان طرفدەکی قوغوش ایله قاپینك اوست طرفندەکی مدافعه ترتیباتی ، بورنو و وادای تجارتنك روحلی وتملکتك معمور اولدیغی زمانلرنده بورالره قوای مسلحه اقامه ایدلمکده اولدیغنه دلالت ایدییور .

باب الکبیردن ایچری کیریلدکدن صوکره ایکی طرفدن سورك قسم داخلیسی کورلمکه باشلار . برجلرك نصف اسطوانه شکلنده وهرتورلو تدابیر تدافعیەدن محروم اولان ایچ طرفلری ضیق ، ضیق ویان یانه موضوع محرابلرکبی دیوار بویجه دوام ایدر کیدر ؛ وانجق بعضلرنده برقاچ مازغال دلیکی کوریلور . همان قاپیدن باشلیەرق دائرهٔ حکومتله قیشله پیشکاهنده واقع میدانلغه قدر شمال غربی یه دوغری دوام ایدن کنیش« حمیده » جادەسی مرزوقك حیات داماریدر . بلدەنك مدخلندن اعتباراً وسطندن کچەرك عمومی میدانەمنتهی اولمق اوزره بویوك کنیش برجادەنك مملکتی ایکی قسمه تقسیم ایتمسی بورنو بلداننده متعامل براصول اولوب بوده فزانك طول مدت کانم وبورنو حکمدارلری نامنه اجرای حکومت ایدن والیلر طرفندن اداره اولندیغی زمانك اثری اولدیغنه شبهه ایدیلەمز . باب الکبیر طرفندن حمیده جادەسنه باقیلدیغی زمان اولا قادینلرك پازار محلی وصوکره صولده بلدیه دائرەسی ایله ژاندارمه مرکزی ودها ایلریده برقاچ خانه ایله صاغده عسکری قرەغولی ودها صوکره برصره دکانلر واك صوکرەده تشله وحکومت دوائرینك مدخل مشترکی اولان «باب الشریعه» منظور اولور .

قادین پازاری محلندەهیچ برترتیبات یوقدر . تخمیناً اون بش

متره قدر بروسعتده‌کی میدانلغك برجهتی مرور وعبوره آچیق براقیله‌رق ودیکر طرفنده قادینلر ایکندیدن صوکره اوچ درت صف تشکیل ایده‌رك صاتیجلق ایتمکده، ویالکز پازارك وسطنده بعضیلرینك حصیر وخرما دالللرندن معمول کولکه لکلری بولنمقده‌در . عسکر قره‌غولنی کچدکدن صوکره حمیده‌نك ایکی طرفنده‌کی دکانلر اوکلرنده برصره خرما ستونلرینك اوزرینه موضوع کولکه لکلریله نظره چارپار . بعض ممالك وبلدان متمدنه‌ده تصادف ایدیلن برصره دیرکلردن عبارت بوکولکه لکلر بوراده اودرجه نظرفریب‌دکلدر. دوقتور «ناهتی‌غال»ك سیاحتنامه‌سنده‌کی مرزق تصاویر مخیله سنده حمیده‌نك دکانلری وهیئت عمومیه‌سی کوریلدکدن صوکره بوبیچاره یامری‌یومرو خرما ستونلرینك وکوچوجك مظلم دکانلرك حاصل ایتدیکی شکل سفالتی کورمك انسانه نه‌قدر فنا تأثیرایدر .

حمیده‌دن چیقدقدن‌صوکره‌ایلریده شمالدن جنوبه دوغری دوام ایدن عسکر قیشله‌سنك سیره‌ك پنجره‌لی دیواری ایله ایکی طرفنده‌کی یوکسك طوپ برجلری وتام یولك قارشیسنده واوستنده عبدالمجید خان طغراسنی حامل کتابه‌سیله باب‌الشریعه مدخل عمومیسی بلده‌نك اقسام سائره‌سنه نظرا دها لطیف برتاثیر حاصل‌ایدر . قیشله‌نك قارشیسنده ومیدانلغك شمال‌شرقی قسمنده واقع خسته خانهٔ عسکری ایله قیشله آراسندن انجق ایکی متره ارتفاعنده اولان باب‌الخیرك بإصیق منظره‌سی ایله قیشله‌نك جنوبنده‌کی واسع تواملق میدانك منتهاسنده‌کی باب‌الغمغمك یوکسکلکی وکنیشلکی تضاد تام تشکیل ایدرلر .

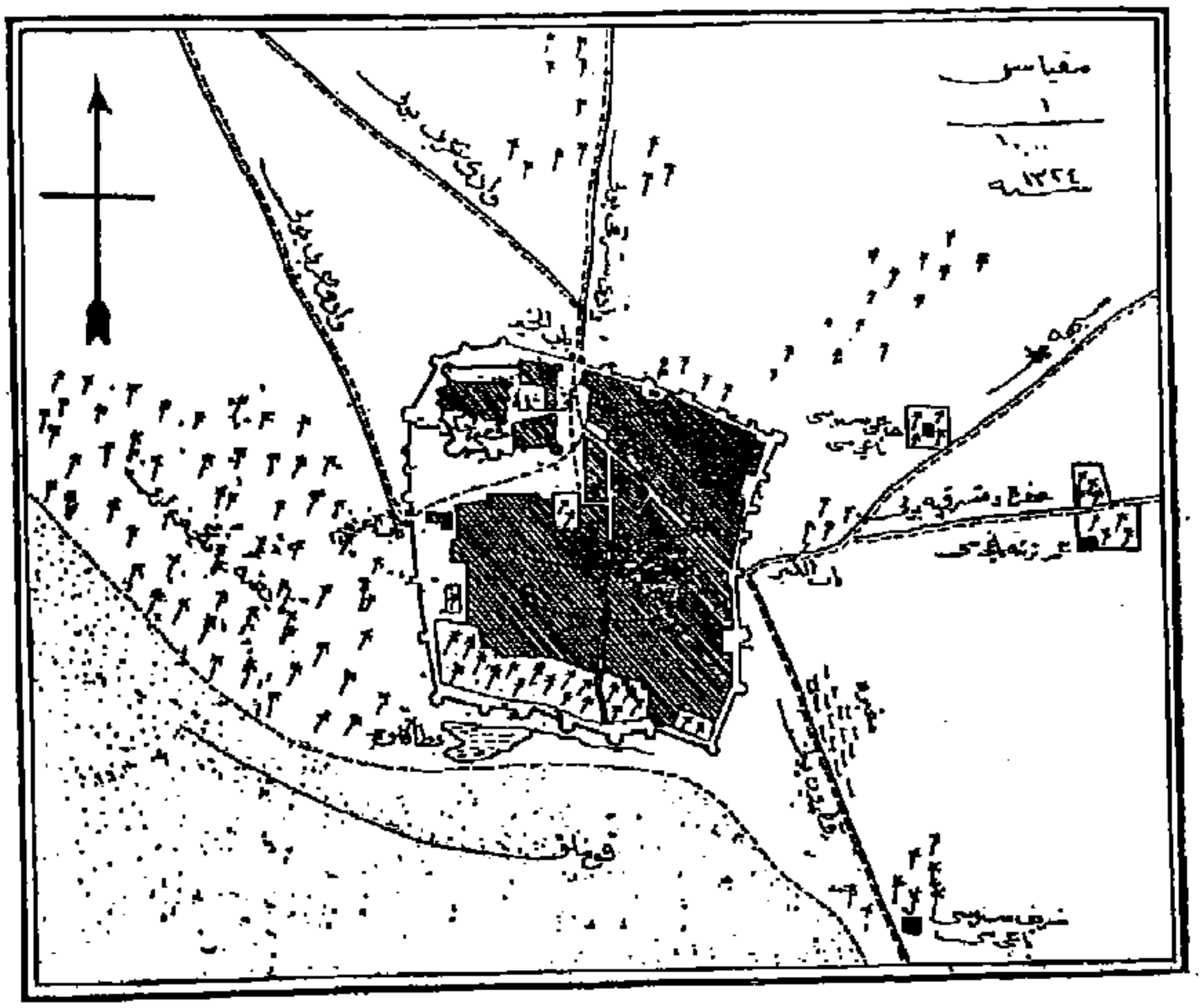

مرزق بلده سنك پلانى

بومیدانلغك جنوبنده‌ده خانه‌لری وخرمالقلری دهاسیره‌كاولان بلده‌نك اك مفرح قسمی واردر .

* * *

باب‌الشریعه‌دن ایچری یه کریلدیکی زمان طرفینده واسع برقیشله‌نك قوغوش، ده‌پو، دکرمن ، فرون وساثره اقسامی ایله قدیم جامع کبیر بناسی وبونلرك اورتاسنده کوچك برمیدانه ومنتهاسنده‌ده قصر حکومته تصادف اولنور . اولاد محمدزمانینده بناایدلمش اولان تخمیناً اون ایکی متره ارتفاعنده‌کی بوقصر حکومت اوچ قات اوزرینه مبنی اولوب آلت قاتی طوپراقله دولدیرلمشدر. فزاناك وسائط انشائیه‌سنه نظراً مرتفع اولدیغی جهتله متانت لازمه‌یی حائز اوله‌بیلمسی ایچین دیوارلرینه پك زیاده تخن ویریلمش وتمل طرفلرنده برچوق متره‌یی بیله تجاوز ایتمشدر . اصل مرزق بلده‌سنك اساسی تشکیل ایدن بوقلعه‌نك برچوق مناسبتسز ، بیچمسز چیقنتی وکیرینتیلر تشکیل ایدن زوایای خارجه وداخله‌لریله هیئت عمومیه‌سی غیرمنتظم برمعین شکلنده‌در بوقلعه وقیشله ایله جامع کبیر وفرون کبی باشلیجه مبانیٔ حکومت آیریجه برسور دیواریله محاط اوله‌رق بوده بلده‌یه قارشی مدافعه‌لی برصورتده بنا ایدلمش اولوب عادتا وسطنده‌کی قلعه‌دن اول برنجی رجعتگاه حالنده‌در .

قصر حکومتك شیمدیکی زمیندن ایکی متره قدر ارتفاعده واقع قاپیسنه مردیونله چیقیلیر ؛ قاپیدن ایچری کیریلنجه تقریباً درت‌متره اوزونلغنده بردهلیز کچلدکدن صوکره کوچك برمیدانجغه چیقیلرکه قصرك داخلنده‌کی ترتیبات واوطه‌لرك پنجره ومدخللری

هپ بومیدانه آچیلر . خرما ستونلرینك اوزرینه بنا ایدلمش بویوك برکولکه‌لك طرزنده‌کی سقفك آلتنده ومیدانجغك اطرافنده واقع کزینتیسنه چیقیلنجه متصرف مقامی ، مجلس اداره ، محاسبه وتحریرات کبی دوائر حکومت کوریلور که‌ایکنجی قاتده موجود بولنمیان خارجی پنجره‌لرله بواقسامك نظارت عمومیه‌سنده‌کی وسعتی وداثما اکسیك اولمیان صحرا روزکارلرندن متولد سرینلکی فزان مساکننه نظراً پك فرقلیدر .

تلعه‌نك دامنده‌کی سانجاق دیره‌کنك موضوع بولندیغی برج عالیه چیقلدیغی زمان بوتون مرزق بلده‌سیله جوارنده‌کی اراضی هیئت عمومیه‌سنه حاکم براحاطهٔ نظر حاصل اولور : اورتاده حمیده اولمق اوزره بلده‌نك شمال وجنوب قسمنری یك‌رنك وتك توك بیاض بادانه‌لی خانه‌لریله سوقاق ارالقلرنده‌کی خرمالقلری وشرق طرفنده‌کی منفرد باغچه‌لکلرله خانه‌لر وباب‌الخیرك شمالنده واقع زربه‌لر موعی نظره چارپار .

سورك جنوبنده واقع بیاض طوزلی برکوپوك حاصل ایدن کنیش بطافلق ایله دها جنوبده ووارای افقه دوغری یاییلوب کیدن واسع تومللرك پارلاق التون ذراتی کبی لمعه‌پاش اولان یك‌رنك صاریلقلری ، متوالی قوم دالغه‌لری وسلاسل رمالی ایله ، شمالده وبلده‌نك ایکی کیلو متره قدر بعدنده واقع اولوب همان برهلال شکلنده مرزقی احاطه ایدن واسع وامتدادلی صیق خرمالقلرینك تشکیل ایتدیکی قویو یشیل کثیف پرده آراسنده غریب برتضاد واردر . ایشته یکدیکرینه ضد الوان واشکالده اولان شو مختلف مناظر مرزقی چارچوه کبی احاطه ایتمشدر .

* * *

بورنو وواداى تجارتنك پارلاق زمانـه يتشمش اولان عصرديده بعض اختيارلرك حكايه‌لرينه ومملكتده موجود روايات منتقـله‌يه نظراً بوكون پك ايصسز وحركتسز دوران مرزق پازارى وحميده جاده‌سى اومعموريت ومسـعوديت دورلرنده باشـدن باشه تجار واسرا قافله‌لريله دولار ؛ كوندوزلرى بلده جوارنده‌كى « آتول » مرعالرنده اوطلانان تجـار دوه‌لرى ، قافله حيواناتى باب‌الشريعـه اوكنده‌كى ميدانده ، وقاشـله‌نك جنوبنده‌كى قوملقده كيجه‌يى كچرمك اوزره‌ياتيرلر واورالرده كيجه‌لى ، كوندوزلى عمومى برحيات وحركت اثرى كورىلور ايمش . بوكون ساكت‌وصامت دوران وانجق خارج‌خرمالقلردن عكس‌ايدن برايكى منفرد ومتباعد تغياته معكس اولان‌بوخرابه‌لر اوزمانلر صباحـلره قـدر دوام ايدن زقره وزمزملرك آهنكيله پرنشوه وطرب پرجهرهٔ ابتسام عرض ايدرمش .

بومسـعود ادوار قديمه‌دن،نشـان ويرن حميده جاده‌سى مرزق بلده‌سنى شمالده « نزله » جنوبده « زويه » اولمق اوزره باشـليجه ايكى بويوك قسـمه تقسيم ايدر . حميده‌نك وسـعت واستقامتنه رغماً اقسام‌مذكوره داخلنده‌كى يوللردارودولامباجلى سوقاتلردن عبارتدر . نزله محله‌سى ديكرينه نظراً دها معمور وايكى قاتلى بنـالرى حاوى اولوب حالا فزان تجارتى الارنده بولندىرن‌وقديم‌تجار عائله‌لرك‌انقاض‌ثروتيله‌قائم اولان‌سواكنه‌لرك خانه‌لرى بوراده‌در . اصل مملكتلرنده‌ده بونلره محاصم اولان هونليلر (هوانه) ايسه زويه قسمنده ساكندرلر . بونلردن باشـقه قديماً اوجـله‌دن مهاجرت ايتمش اولان بعض معروف

عائله‌لرده بوقسمده ساکندرلر . انجق زویه قسمی نزله‌یه‌نظراً دها خراب اولوب برچوق بیوت منهدمه‌نك عرصه‌لرینه‌ده خرما اغاچلری غرس اولنه‌رق باغچه حالنه‌افراغ اولنمشلردر .

سهه ناحیه‌سی‌ایله‌شاطی وادیسنده‌کی‌بعض بنالرمستثنا اولمق اوزره علی‌العموم فزان داخلنده‌کی مبانی طوپراق کرپیچدندر . مرزق بنالری ایسه جواردہ‌کی طوزلی چورافلرك سطح مقشرندن قازمه ایله قوپاریلان « فردغ » دیدکلری برنوع طوزلی سرت طوپراق پارچه‌لری‌ایله عین‌چوراقلرك چامورندن انشا اولنور . طوزلی چامورك یاغموره قارشی مقاومتی پك آز اولدیغندن سرعتله اریمکه وسوره‌کلی بارانی متعاقب انهدام اثاری کوریمکه باشلار ایسه‌ده صیجاق موسملرده غایت سرت ومقاومتلی برکتله تشکیل ایدر . مرزق خانه‌لرینك قسم‌اعظمی خارجاً صیوا وبادانه‌سزاولوب صره‌صره‌دیزلمش فردغلر آرالرنده‌کی چامورخرج پارچه‌لرندن عبارت‌برشکل حزین ومظلم‌ارائه‌ایدر. زیرا فردغلرك لونی غایت قویو کول‌رنکی ، دها دوغریسی قوبو سنجابیدر . پك مستثنا اوله‌رق تباشیری برنوع بیاض طوپراق صیواسیله ستر وتلوین ایدلمش اولانلری ایسه نظره دها خوش کورینور .

خانه‌لرك اقسام خشبیه‌سی: بویوك قنطره ، دیرك ، مرتك وسائره کاملاً خرما آغاجندن اولوب انجق کوچك اوداقاپیلری وپنجره‌کبی اقسامك قناد وسوکه‌لری بویوك توتون ، چای ، موم‌صندقلری‌کبی شمالدن کتیریلن‌تخته‌لردن اعمال وهمان‌عمومیتله قویو آچی یشیل برنکده بویانمقده‌در. مرزقده فزانك دیکر

زمزوق رقصی (رقاصەی فارشی فارشیە)

زمزوق رقصی (رقاصەی ژاپۆنیە)

محالرنده کورولمیه‌ن بویوك ودمیرلی پنجره‌لره تصادف اولنور .
فقط مالزمهٔ انشائیه‌نك تدارکی تصادفه‌مربوط برشی اولدیغی جهتله
براو داخلنده‌کی پنجره وقاپیلرك ابعادنده‌برآهنك موجوددکلدر.

اکثریسی داروباصیق اولان قاپیلردن کیریلنجه هرطرفده عرب اصول معماریسنك اساسنی تشکیل ایدن برمیدان‌داخلی‌یه کیریلر . بومیدانك اطرافده انشا ایدلش اودالرله اوست قاته چقیله‌جق مردیون یوقاریکی غرفه (فوقانی اوطه‌لر)دن‌عبارت اولان مرزق خانه‌لرینك آلت قاتنده کوریلن ایچ ایچه‌اودالر، اوزون مخزنلر ، آفریقای وسطی ایله مناسبات تجاریه‌نك دائم اولدیغی زمانلرده امتعهٔ تجاریه وضعنه واسرای زنجیه‌نك اسکانته مخصوص اولدقلری یکنظرده اکلاشیلیر. بوکون ایسه بومخزنلر همان کاملاً دنیله‌جك بر حالده بوش قالمغه محکوم اولدقلرندن وبوصورتله‌مائل‌خراب اولانلرك تعمیر وترمیمینه‌رغبت اولنمدیغی جهتله بلده‌نك ثلثان مساکنی خراب برحالده‌در .

فزان اصول معماریسنده الك زیاده جالب دقت اولان‌نقطه اصول تسقیفدر . محلك وسعتنه نظراً برویایکی قنطره‌دن‌عبارت اولان اساسی اوزرینه خرما یارماسندن عبارت کوچك برصره مرتکلر دیزیلدکدن صوکره اوزرینه مرزق باغچه‌لرینك قویولرنده اکثریتله‌تنبت‌ایتمکده‌اولان‌اوزون‌قامشلرسطرانجواری دیزیله‌رك یکدیکریله تقاطع ایتدکلری نقطه‌لرده بربرلرینه ایپله ربط اولنورلر. بو صورتله حاصل اولان شبکهٔ افقیه‌نك اوزرینه یکی اورولمش حصیرلر فرش اولنه‌رق دها اوزرینه‌ده طوپراق دوکیلر . داخلاً کوزل یونتلمش خرما کوتوکلرینك قویو صاری رنکلریله آهنك تام حاصل

ایدن قامش وحصیرلرك منظرهٔ عمومیه‌سی مفرحدر . هرنه‌قدر اندر ایسه‌ده وقوعنده صحرا اقلیمنه مخصوص برشدتله نزول ایدن یاغمورلردهٔ ، انجق برقاریش طوپراقله مستور اولان بوداملر طوزلی برچامورسیلی وجوده کتیره‌رك خانه اشیاسنی محو وبربادایدر .

فزان داخلنده وسوکنه‌دن اعتباراً جنوبده‌کی منطقه‌ده پیره یاشایه‌میور . بناءً علیه بوجهتدن فزانلیلر راحت‌ایسه‌لرده تحته توریسی وسیودی سینك کثرتله بولنمقده‌در . بوندن باشقه داخل مساکنده بعضاً تصادف اولنان عتربلر وفقط اکثریتله طاوانلرده ودیوارلرده همان هرکون وبالخاصه کیجه‌لری لامبه یاقیلدیغی زمان غایت عظیم برسرعتله قوشوشان ایری ایری «عقرب‌الریح»لر کوریلور . بونلر اوروپجك قاملیاسندن ایسه‌لرده وجودلری عادی اوروپجکاردن اوچ مثلی قدربویوك وباشلرینك قسم قدامیسنده ایکی قوتلی قصقاجلری واردر ؛ صحراده‌کی وادیلرده بدویلر بونلرك سمدار اولدیغنی ادعاوشدتله مجانبت ایتدکلری حالده هرخانه‌سنده کثرتله تصادف اولنان مرزقده شمدی‌یه‌قدر بوحیوان‌طرفندن‌وورولمش کیمسه‌یوقدر .

مرزقه ایلك واصل اولانلردیرلی حلقك برنجی نصیحتلری اموال واشیای بیتیه‌نك وخصوصاً کتاب‌وکاغدکی شیلرك‌دیوارلره یاقلاشدیرلمه‌مسی ودوغریدن دوغری‌یه طوپراق اوزرینه‌وضع ایدلمکدن توقی اولنمسیدر . زیرافزان قطعه‌سی داخلنده‌افریقای شمالینك ساحل قسملرنده‌موجودبولنمیان«ارضه» (بیاض‌قارنجه)لر اثار تخریباتلریله وجودلرینی کوسترمکه باشلارلر . باشنده‌کی

قصقاجلریله طاشیدیغی چامورپارچه‌لرندن دیوارلر اوزرنده‌تونللر انشا ایدن وبو وجهله کندینی کوسترمه‌دن تقرب ایدن بوحشرات بویوك برقاموس جلدینی برکیجه ظرفنده دلیك ، دشیك ایده‌جك ، پارچه‌لیه‌جق برقوت وفعالیتده‌درلر . بونلرالك زیاده کاغدومواد نباتیه‌دن اولان اشیایی اتراینمکه چوق حریصدرلر .

مرزق خانه‌لرنده بوموذیات وحشراتدن صوکره تهلکه‌سز وفقط صوك درجه ایکرنج اولان سینکلر واردرکه سنه‌نك ربیع وخریف موسملرنده تکثرایده‌رك انسانی اودرجه ازعاج وبیزار ایدرلرکه آرام وحضور منسلب اولور . فزانه ایلك وصولیله خرمالرك ادراك موسمنه تصادف ایتمش اولدیغی جهتله اودرجه مدهش برسینك هجومنه هدف اولمشدرکه بر ایکی لقمه یمك یيه بیلمك وحتی مکتوبلریمی یازه بیلمك ایچین جیبنلك قورمغه‌وایچنه‌صاقلامغه‌مجبوراولمشدم. بعضاًده کولمك ویایوکلك برشی سویمك کبی احواله چوق دقت اولنمق لازمکلیور . بومستکره حیواناتك وجهك رقیق وحساس جلدی اوزرنده قوشوشمه‌لری انسانی صوك درجه اغضاب ایدر . صوك زمانلرده ارتق جیبنلکده‌ده راحت بوله‌میه‌رق اثنای طعامده برخدمتجیيه یلپازه صاللاتمقدن وعین زمانده الریمزله‌ده اوکمزده‌کی اطعمه‌یی مدافعه ومهاجمینی دفع ایتمکدن باشقه چاره بوله‌مامشدق .

* * *

بلده‌نك داخل وخارجنده‌کی باغچه‌لرده واعلا جنس خرمالرك کولکه‌لرنده‌قازیلمش بویوك چقورلره تصادف ایدرسکز:

بوچقورلرك ديك اوچورم كنارلرى، اكثريا تاديب طرفلرنده برمتره قدر قورى طاش برديوارله ويا برقاچ خرما كوتوكنك تشكيل ايتديكى برسدله نهايتلنير . فقط بوترتيبات عمق نسبةً زياده اولان قويولرده موجود اولوب اكثريسى اوچ متره يى تجاوز ايتمهن و عمقى از اولانلرده ايسه هيچ بويله برترتيباته تصادف اولنماز . ايكى خرما اغاجنك يكديكرينه ربطندن حاصل اولمش درت طرفه اپيلرله مربوط ونظرده اولدقجه مغلق برترتيبات عرض ايدن جراره (چيقريق) طاقيله وجلددن معمول دلوه (قووه) سيله وبرآلاى ايپلريله باغچه لرك اوتارسنده كوريلن بوقويولرك انشاسى ايچين مرزق جوارنده مقدار كافى طاش بولنه مدينى جهتله بويله جه آچيق برافلدقلرندن صوسطحنده وبونا قريب اولان اقسام سلفيه سنده اوزون سازلر وقامشلر تنبت ايتمكده وبو نباتاتك كولكه سنده بلده نك هواسنى افساد ايدن سيورى سينكلر يتشمكده در .

مرزقده ـ خصوصاً فصل خريفده ـ شدتله حكمفرما اولان مالاريا خسته لقلرينك سببى باشليجه بلده جوارنده كى وبالخاصه سورك جهت جنوبيه سنده كى بطاقلقلرك وجودينه عطف اولنيورسه ده بونلرك صويى عموميتله چوق مقدارده املاحى حاوى اولوب سيورى سينكلرك يتشمه سنه مساعد اولدقلرينى وبوكبى اثار حيوانيه نك موجود اولديغنى بالذات مشاهده ايتمشدم. حالبوكه سيورى سينكلر عموميتله باغچه لرده كى قويولرك وخصوصاً متروك اولانلرينك اعماقنده كى قامشلرك ديبلرنده يتيشه رك مالاريا ميقروبلرينى نشر وتوزيع ايتمكده درلر . مرزق

قاده رقصی

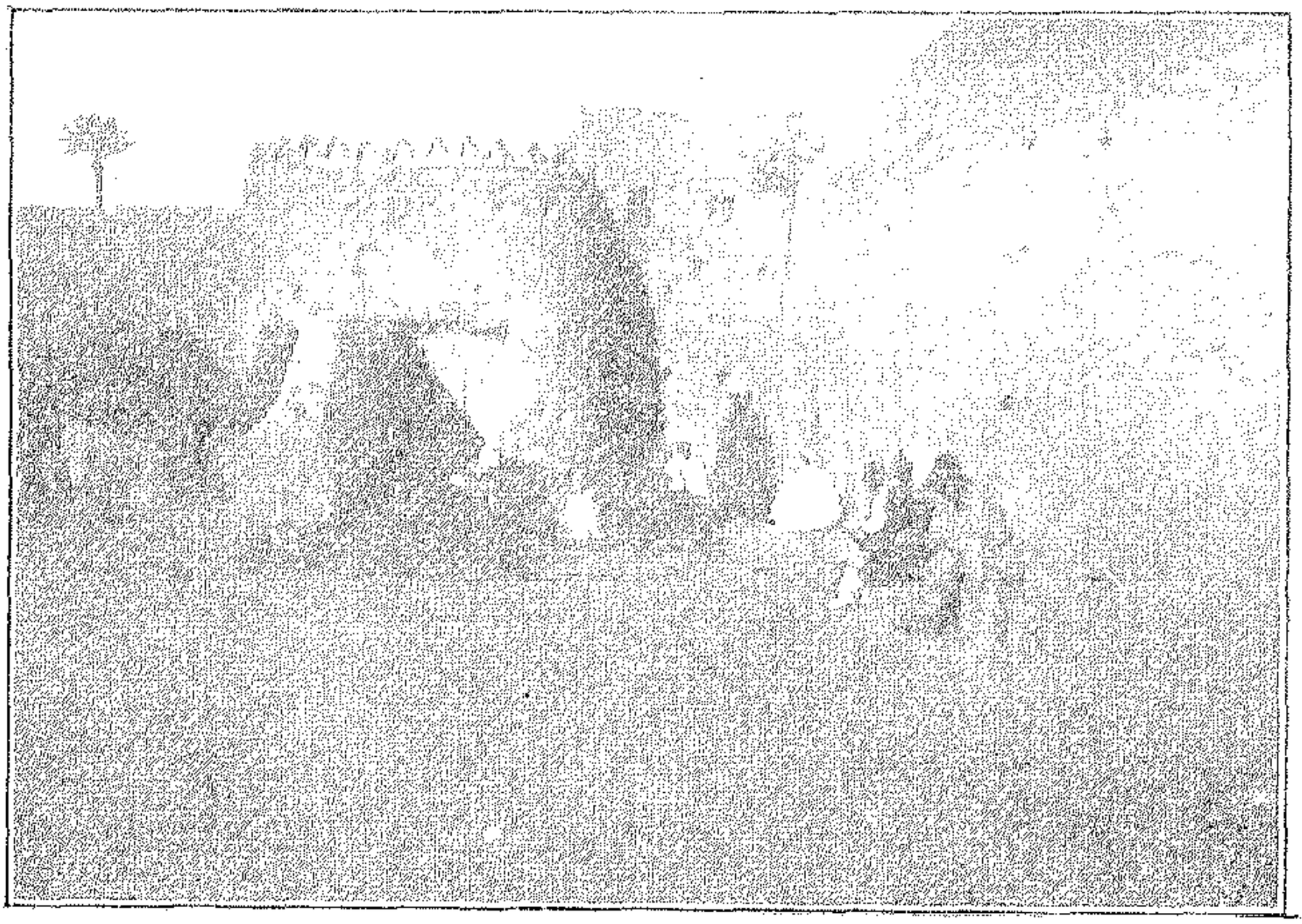

غاتك بويوك مدخلى (باب ڤاغث)

بلده‌سنه داخل اولان اکمتین وجودلر بیله‌انجق برایکی آی‌قدر مقاومتدن صوکره شدتلی صیتمه‌لرك النده زبون دوشه‌رك خسته‌لغه مغلوب اولور . وجوددده مقاومتی تقلیل‌ایدن اسبابدن بری‌ده فزانده عمومیتله‌مأکولاتك خواص غذائیه‌جه‌دون بردرجه‌ده بولنمسی وبلده‌نك وضع وحالی ایجابی اوله‌رق انسانك عطالته محکوم اولمسیدر . بوصیتمه‌لرك قرق درجه سانتیغرادی تجاوز ایدن شدتلی نوبتلری ایچنده قاووریلان وجودلرده اودرجه باهر برضعف وفقرالدم اثری حاصل اولورکه مرزقده ساکن یبانجلر وعرق ابیضه منسوب اولانلرینك اصفرار وجهی انسانی قورقوده‌حق بردرجه‌ده‌در . خصوصاً قوت لایموت ایله‌کچنمکه محکوم اولان سیاسی منفیلر وقلعه بندلرده بواصفرار وعدم طاقت اثاری کورنلرده برتأثیر الیم اجرا ایدردی .

***

یورغون وجودلر، نصف‌اللیلدن صوکره کیجه‌لرك صحرایه مخصوص سرینلکی ایله براز استراحت وقوت حاصل ایتدکدن صوکره؛ همان هرکس کونش اورتالغی قیزدرمادن اول‌یتاغندن چیقار . قایله زمانده قدر بوتون بلده‌نك حیات وحرکتنك تمرکز ایتدیکی حمیده‌نك‌دکانلری اوکنده‌کی کولکه‌لکلر آلتنده ودکانلر جوارنده‌کی قهوه خانه‌نك اوکنده ، بعضیلری کوچك تختہ اسکمله‌لره ، بعضیلری بوش‌پترول‌صندیقلرینه ، برقسمی‌ایسه کارکیرسده‌لراوزرینه اوطوریرلرویاخود یرلره‌سریلمش‌حصیرلرك اوزرینه شویله مبالاتسزجه اوزانیرلر . کیجه‌نك سرینلکنده قطع مسافه ایده‌رك کلن قافله‌لر و جوار قرا اهالیسی هپ بلده‌یه

بوساعتده داخل اولمغه باشلار. بمضاًده غزی (قافله وورغونی) وسائره کبی مهمجه خبرلرده قولاقدن قولاغه دوران ایتمکه باشلار .

بریده بردکانك اوکنده خارج باغچه‌لر سکنه‌سندن برقادینك مجموعی یکرمی پاره لق آلیش ویریش ایتدیکی، اوته‌ده کولکه‌لکلری تشکیل ایدن خرماستونلری دیبنده برایکی عرب ویاتوارقلك چومه‌لمش اوله‌رق اوتوردیغی وساکن ساکن قونوشدقلری ونیم مستور نقابلری آلتندن نافذ برنظر تجسسله هرکسك حرکاتنی تدقیق ایتدکلری کوریلور . جوار وادیلردن طوپلادیغی طلح اودونی ویاخود محصول صنعتی اولان کومورله دولدیرلمش چوالری یوکلتدیکی دوه‌سنی یولارندن چکه‌رك کچن که‌له‌نیل قوم توارقلرینك مشی مطردلری منظره‌یه برحرکت ویریر . بونلر ، هپ بوغیر متجانس صحرائی وبلدی مناظر یکدیکرینه قاریشمیه‌رق برلوحه ایچنده متوازیاً کویلور. مرزق بلده‌سی توارقدن زیاده یکدیکرینه عدوجان اولان تیبو قبائلیله شاطی عربانك پازاریدر .

بیاض وفقط اسمر، اکثریسی منقاری الخشم، سیاه کوزلی برعرب بدویسیله ، اوزون بویلی اینجه ، سیاه رنکلی وفقط خطوط وجهه‌سی عرق ابیضدن اولدیغنی کوسترن پارلاق نظرلی مغرور برتیبو حمیده‌ده یکدیکرلرینه تصادف ایتدکلری زمان هرایکی طرفك‌ده کوزلرندن برشعلهٔ برقیه کچر وانجق جوارده‌کی عسکر قره غولنك تفنکلری طرفینك یکدیکرینك بوغازلرینه صاریلمسنه مانع اولور . بونلر مرزقدن چیقنجه بری شماله دیکری جنوبه آیریله‌رق هیچ آرقالرینه بیله باقه‌دن قیله‌لرینك

ساکن اولدقلری جباله ووادیلره توجه ایدرلر . مرزق پازارنده کومورجی لقبیله استصغار اولنان کهل تهنیل تومارلردن ماعدا تك توك برایکی خالص تارقی‌یه تصادف اولنور . بوصحرا چقالاری نادراً کلدکلری بوبلده‌ده غائده کوردیکم درجه‌نك پك فوقنده برعظمت وکبر ونخوت اظهار ایده‌رك ، مشی مطردلرینه تطبیقاً الارنده چویردکلری، تهزیز ایتدکلری ایچه دمیر حربه‌لریله صلح و مسالمتدن باشقه برغایهٔ املری اولمیان بیچاره مرزقلیلرك قلبلرینه القای هراسه غیرت ایتمکده وکندیلرینه فضله براهمیت ویردیرمکده‌درلر .

قالین بزدن ، محلنده دیکلمش ، بیچمسز بیاض البسه‌لری آرقالرنده جمیده‌ده کزینن هرتوم وهردیندن سیاسی ومنفی قلعه‌بندلر [*] ، عسکر افراد وضابطانی بوبلدی وبدوی اشکال محلیه‌یه قاریشه‌رق منظره‌یه برشکل دیکر ویررلر : دیرکلرك آلتنده مجلس اداره اعضاسندن ومتحیزان محلیه‌دن برینك کوچوجك بردکانی اوکنده طوپلانمش ، اوتورمش برایکی ضابط ، برصحیه مأموری ویاسیویل البسه‌لی حکومت مأمورلرینك یانی باشنده تونسکاری رنکلی اوزون بر برنوس اکتسا ایتمش مرزقلی برتاجرك قونوشدقلری، دها اوته‌ده بربدوینك پازاره کتیرمش اولدیغی قویون وکچیلری بوینوزلرندن سورکله‌دیکی، دها بریده دلال باشی‌نك زیتون یاغی طارتمه‌رق اطرافنده طوپلانان تسوانه توزیع ایتدیکی کوریلور ؛ وبوجماعتلرك ،

[*] مرزقده‌کی مدت اقامتم ۱۰ تموز ۳۲٤ سنه‌سی انقلابندن اولکی دوره عائددر .

کومه‌لرك آراسندن کنج دلاللرك سودان امتعه‌سی ایله‌شمالدن کتیریلان‌اقمشه وسائره‌یی صاتمق‌ایچین باغیریشه‌رق قوشوشدقلری مشهود اولور . چونکه صباحك قایله‌یه قدر اولان سرین زمانلری حمیده‌نك دلالیه وقتیدر .

فایله زمانینك کونشی ارتق اورتالغی شدتله تسخینه‌باشلادیغی زمان مأمور وعسکرلر باب‌الشریعه‌یه دوغری چکیلمکه ، تجار، دلال وصاتیجیلرده خانه‌لرنده‌کی‌سقیفه‌نك سرینلکنه التجا ایتمکه، والحاصل بوتون حمیده‌نك اهالیسی یواش یواش داغلمغه‌باشلیه‌رق زوال زمانته دوغری بوتون بوحرکتلره بدل مدید برسکون قائم اولور. هرکس‌اوکلین‌طعامندن صوکره سینکلرك کیره‌میه‌جکی تمامیله قاراکلق وپنجره‌سز محللره التجا ایده‌رك تکمیل وجوده رخاوت نثار اولان کوندوز اویقوسنه دالارلر .

وقت عصردن صوکره کونش افق غربی‌یه دوغری تمایل ایدنجه تملکنده یکی برحرکت باشلار . فقط بودفعه بوتون حرکت حمیده‌نك باب‌الکبیر طرفنه وقادین پازاری محلنه‌دوغری توجه‌ایدر . باشلرنده خرما یاپراقلرندن اورولمش قطرون‌طبقلری ایچنده‌حبوبات‌متنوعه ویاصوغان، تازه‌دوماتس کبی‌مقداری‌جزئی سبزه‌یی حامل قادینلر ، برطرفده ماوی بونجوق، کوچك‌جیب آینه‌سی ، کوچك‌عطریات شیشه‌لری کبی امتعهٔ تجاریه دولدیرلمش طبقلر اوکلرنده یره اوطورمش مختلف‌اللون والقیافه نسوان حصیردن معمول چرکه‌لر التنده صفلر تشکیل ایده‌رك آلیم وصاتیمه باشلارلر .

غاتك سورى

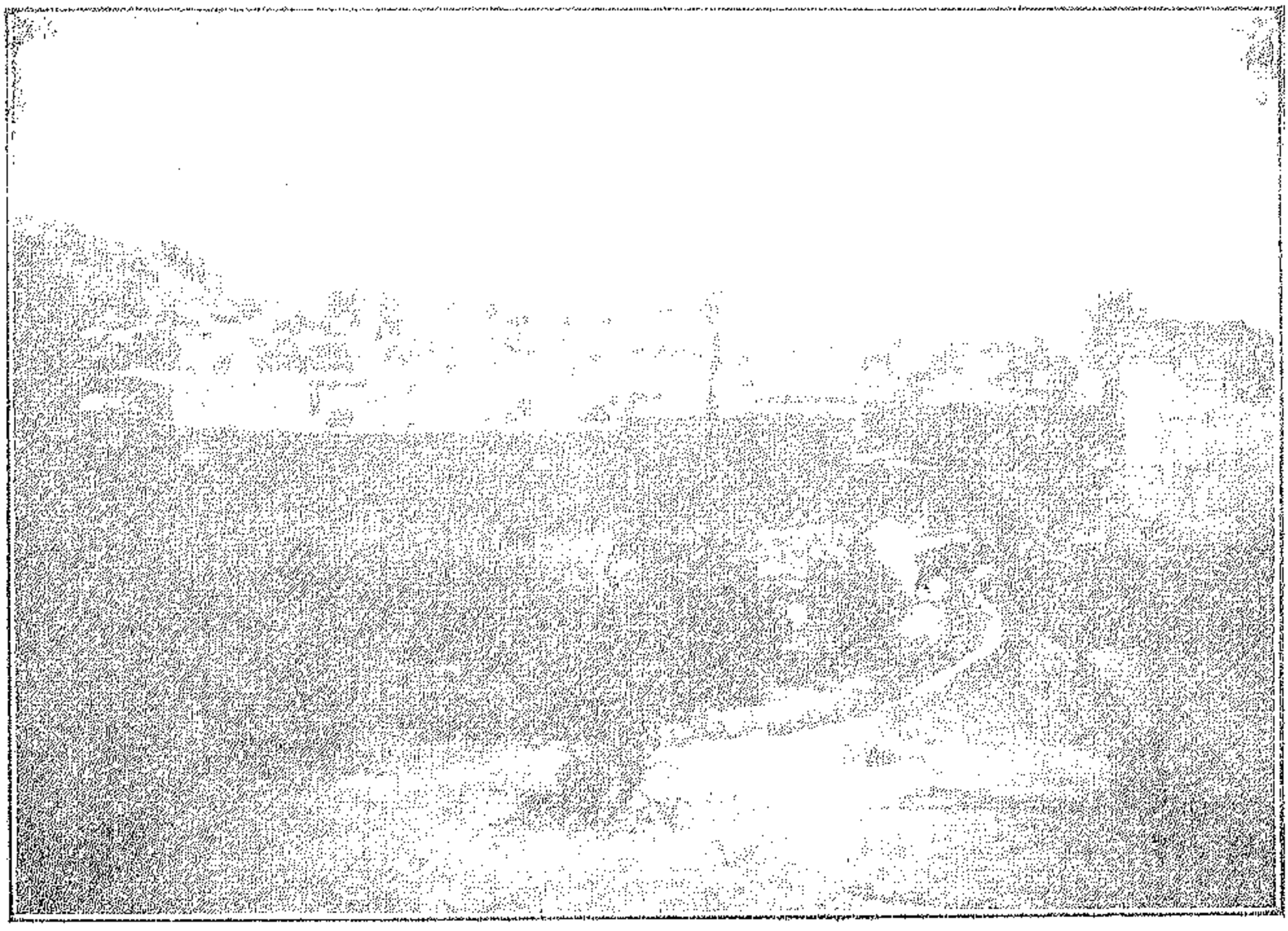

غات بلدەسى

دیکر طرفدن‌ده جوار باغچه‌لرك مختلف‌الجنس سبزه‌لرینی حاملاً ویاخود «حس حجیل» کبی‌درت ساعتلك کویلردن، باشنه قویدیغی خرمادالارندن وچالی کوکلرندن مرکب اودون‌دمتلریله، قوللرینی صاللایه‌رق وقالچه‌لرینك برـ رکت مطردهٔ جنبیه‌سیله صاللانه‌رق قونوشه قونوشه کلن‌قادین جماعتلری بلده‌نك‌بویوك مدخللرندن کورینمکه باشلارلر. برازصوکره وسطده‌چرکه‌لرله بریانده اودون ودیکرطرفده‌کی دیوار دیبلرنده حیوانلره‌یونجه صاتانلردن عبارت اولمق اوزره اوچ قسمه منقسم اولان قادین پازاری جانلانمغه باشلار . انجق حمیده‌نك صباحکی غلبه‌لك وفعالیتنه‌نظراً بورادهمشهود اولان‌حرکت دها کثیف‌اولدیغی کبی آلان وصاتان یوزلرجه‌نسوان‌ورجالك عین‌زمانده سویلدکلری سوزلر یکدیکرینه قاریشه‌رق عجیب برغلغله تشکیل‌ایدر .

غروب شمسدن برازاول‌قادین جماعتلری یواش‌یواش‌قاپیلردن چیقه‌رق کویلرینه ، جوار باغچه‌لرده‌کی زربه‌لرینه عودته‌باشلارلر. جماعت کیتدکجه سیرکلشه، سیرکلشه بعدالغروب انجق برقاچ اکلك صاتیجیسندن‌باشقه‌پازاریرنده کیمسه کورونمزاولور. قاپیلردن‌چیقان قادین‌جماعتلری‌حرارتلی حرارتلی حکایه‌لرا کلاته‌رق، کندیلرینه خاص‌اولان‌لاقیدانه قهقهه‌لری صاووره‌رق وبعضاًده تغنی‌ایده‌رك بلده‌دن تباعد ایدرلر. سرزقلك‌بوتون دیدی وقودیسی بوپازار یرنده‌ویاقویوباشنده صوآلمق ایچین طوپلاندقلری اثناده قادینلر بیننده تعاطی ونشر اولنور . مملکتده‌هیچ برشی‌حادث اولمازکه اوکون قویو باشنده قادینلر بیننده قونوشولماسین. ایشته بش، اون پاره‌لق آلیم وصاتیمدن صوکره بوشن، شاطر، چالیشقان

وفقط فقير جماعت زربه‌لرينه ، بيقيق ودوكوك خرابه‌لرينه چكيلديكلرى زمان صحرا اقوامنه مخصوص قناعت واندیشهٔ فردادن آزاده‌لك ايله باغچه‌لرده خرما داللرى ياقه‌رق حاصل ايتدكلرى ايشيقلر اطرافنده نصف‌الليله قدر تغنى وطربله وقت كچيريرلر .

صوانى (خارج سورده‌كى باغچه‌لر هيئت مجموعه‌سى) دن بوبعيد آهنك ذوق وطرب ايشيديلديكى حالده داخل سورده عميق برصمت وسكون حكمفرما اولور. آنجق نادراً وقوعبولان دوكون وشنلكلر استثنا ايديلنجه بوسكونى هيچ برشى اخلال ايتمز . يالكز ماهتابك مساعد اولديغى كيجه‌لرده ، سودانه مخصوص موسقينك بزم ايچين غيرمونس اولان نغمات مطرده‌سى آراسنده عيدصنفى « صامپانى » [*] اوينارلر . براز صوكره بلده‌نك بوماتمى سكونى تماماً اخلال ايده‌ميه‌رك انسانه غريب واسرار انكيز برتأثير معنوى اجرا ايدن صامپانى موسقيسنك يك آهنك ومطرد نغماتى صوانيدن كلن آهنك دورادور طربله برابر يواش يواش سونه‌رك نصف‌الليله دوغرى هرايكيسى ده سكوت ايدرلر. ايشته اوزمان صحرانك سرين كيجه روزكارلرينك تأثيريله ميرلدايان اوزون خرما داللرينك ، سعادت قديمه‌سنك زوال ابديسنه مرثيهٔ ماتم اوقويان فشافش خزينى ايچنده مرزق بلده‌سى درين براويقويه دالار .

***

ازمنهٔ قديمه مورخلرينك غارامانتلر نامى ايله تعريف ايتدكلرى فزان سكنهٔ قديمه‌سنك رومالىلر زمانده‌كى مركزى

---

[*] بر نوع سودان راقيصى

جرمابلده‌سی اولوب اولاد محمد حاکمیتی زمانمنده وقرون وسطی‌نك نهایتلرنده وجود پذیر اولمش اولان مرزق بلده‌سنده غارامانت نسلنك اخفادینه تصادف ایدیلهمیه‌جکی امر طبیعیدر . اساساً غایت محدود المقدار اولان جنوب غارامانتلری هرطرفدن کندیلرینی احاطه‌ایتمش اولان صحرا اقوامنك تضییق وصوکره‌لری جنوبدن کانم وبورنودن کلن استیلالرك تأثیریله‌ده همان کاملاً غائب اولمش وقرون قدیمه دنبری اسرای زنجیه تجارتیله متوغل اولان بلدان مهمه‌ده ساکن تجار صنفی‌ده عرق اسودله‌چوقجه اختلاط ایتمش اولدقلرندن بوکون عرق مذکورك فزان‌اهالیسنده دها بارز برصورتده غلبه‌سنی انتاج ایتمشدر .

قرون اخیره‌ده افریقانك علت مزمنه‌سی اولان اسرای زنجیه تجارتنك الك مهم برپازاری اولان مرزق بلده‌سنده عین نتیجه حاصل اولمشدر . مرزق سکنهٔ اصلیه‌سنی تشکیل ایدن اهالیٔ بلده جوارنده‌کی صوانی‌ده اقامت ایدن جباد [*] صنفیدر. داخل سوردهمقیم وجوه‌ومتحیزان بلده‌نك اکثریسی وحتی همان کافه‌سی سوکنه ، هون ، زله ودها شرقده واقع اوجله وجالوکبی شمال بلدانندن لاجل‌التجاره مرزقه کله‌رك بورادہ توطن ایتمش اولانلردر . صحرا تجارتنك باشلیجه ایکی مهم کاربانسرایی اولان مرزق وغات بلده‌لرنده‌سوکنه وهونلیلر ایله غدامسلیلرك وضعیتلری تماماً یکدیکرلرینه مساویدر . هرایکی طرفدن‌ده شمالی صحرا بلدانته منسوب اولان بوتجار صنفنك جنوبده‌کی تجارتکاهلرده کندیلرینه مخصوص جماعتلری وآیریجه ساکن اولدقلری محله‌لری کورلمکده‌در. بوحال بورنووسقوطوده

[*] باغچه‌لرده چالیشان رنجبر صنفی .

دخی عین صورتلهدر. قانوده حالا غدامسلیلرله مسکون برمحله موجوددر .

لسان وعادات مناسبتلرینه نظراً شمالی فارامانتلردن اولدقلری اکلاشیلان سوکنه وهو نلیلر، تشکلات وجهیه ولو نلری اعتباریله دیکر بربرلرك عینیدرلر . مرزقده سوا کنه همان عمومیتله نزله قسمنده وهوانه ایسه زویهده محلهلر وجوده کتیرمشلر ومملکتلرندهکی رقابت وخصومت قدیمهیی بورایهده نقل ایتمشلردر . خصوصاً برقاچ بطن صوکره مرزقلی اعتبار ایدلمش اولان بوذوات بلدهده اشغال ایتدکلری مواقع مهمه نتیجهسی اولهرق مجالس اداره اعضالقلری وبعض مأموریتلری ده مناوبةً اشغال ایدهرك بوصورتلهده رقابتی تزیید وتشدید ایتمشلردر . اصل مرزقلی اولهرق اوراده انجق برکیاری عائلهسی کوسترلمکدهدر. وجوه ومتحیزان قدیمهواسکی مرزق عائلهلری ایسه عبدالجلیل استیلاسی زمانندہ قتل عامه معروض اولمشلردر.

اسکی تجار صنفنك بقیهسی اولان متحیزان بلده شمالی طرابلس اهالیسی کبی تلبس ایدرلر . تحریٔ سعی وعمل ایچین تونسه یوزلرجه هجرت وبریاندن عودت ایتدکلرندن اورانك عادات وطرز تلبسیده برجهتدن فزانه انتقال ایتدیکی جهتله قوللری دوکمهلی اوزون کوملك اوزرینه قرمزی و صاری رنکلرده یاقالری ایشلهمهلی اوزون تونس بورنوسلری تلبس ایدنلرده چوقدر . باشلیجه سوکنهلیلرك چیره دستیٔ مهارتی اولان ایپك ایشلمهلی « بلغه » (صاری رنکلی دریدن برنوع یمنی)لر تلبسی ظرافتك باشلیجه شرائطندندر .

اکثریتی تشکیل ایدن جباد صنفنك لباسی ایسه : باشده بیاض تاکیه ، صرتنده دیزلرینه قدر وجودی ستر ایتمك اوزره بلندن برقوشاقله صیقلمش ماوی برکوملکدن عبارت اولوب آیاغنه برشی کیه‌نلر پك نادر و بلکه‌ده هیچ یوقدر. انجق صوانیده‌کی جرواسقا عملیاتنده افریقانك اوبی آمان کونشنه قارشی مقاومت ایچین اوموزلرینه قدر باش قسمنی محافظه وکوللکه‌سی آلتنده شعاعات شمسه قارشی مقاومت ایچین باشلرینه خرما یاپراقلرندن معمول کنیش برشاپقه تلبس ایدرلرکه بوسپر بوتون افریقای شمالی اقوامنجه مستعمل اولوب بوکون اوروپاده کوریلن حصیر شاپقه‌لرك بوندن مقتبس اولدیغنه شبهه‌یوقدر .

مرزق نسوانی باشلیجه ایکی صنفه آیریلر : متحیزان ووجوه بلده عائله‌لرینك نسوانی « محجوبه » تامیله معروف اولوب قطعیاً سوقاغه وپازار محلنه چیقمازلر وخارجله هیچ اختلاط ایتمزلر . اقوات یومیه‌لرینی تدارك مجبوریتنده اولان ایکنجی صنف نسوان ایسه آلیجی وصاتیجی صفتیله خارجله اختلاط ایدرلر وارککلر کبی داخل جمعیت اولورلر . اوچنجی درجه‌ده صوانی‌ده ساکن جباد قادینلری ایله اسرا ومعتوقه صنفلری الك پست بردرجه‌ده‌درلر .

قسم ثانی نسوانك طرز تلبسی وتوالتلرنده الك زیاده جالب دقت اولان باتن توالتیدر : صاچلری وسطدن ایکی یه منقسم اولوب یان طرفلری شقاقلردن اعتباراً آرقایه‌قدر متعدد کوچك کوچك اورکوللره اورولدکدن صوکره جبهه یه کلن قسم «محلب» تسمیه اولنان بولاماج قوامنده نباتی برنوع معجونله بولاشدیریلیر

وکونشده قورودلمق اوزره کوچك توالت آلاتی ایله قیوریلر، وآلتك قسم اعلاسنده منتظم قیورملرله طوپلی بروضعیتده یکدیکرینه یاپیشیق برکومه صاچ حاصل اولور. قادینلر، بو محلب توالتنی اجراده صاحب صنعت اولان باش اوروجی قادینلره مراجعت ایدەرك بوصنعتکارلرك اوکنده دیز چوکر وصوکره ده بومعجونلی صاچلری قورتمق ایچین ساعتلرجه کونشه قارشی کمال صبروسکون ایله اوطورورلر. محلبك رایحه‌سی آلیشمیانلرایچین مستکرهدر ، یان اورکولرینك منتهاسنی تشکیل ایدن کوچك کوموش مسکوکات ایسه هردوره وهردولته منسوب مختلف الجنس پارەلر اولمق اوزره باشقه‌جه نظر دقتی جالبدر .

زیتون یاغیله تدهین وبودرجه اعتنا ایله احضار ایدیلن بوباش اوزرینه قیرمزی وبویوکجه بریوك قماش پارچه‌سی اورتولر. ایپکلی اولان کنارلری اعتنا ایله ایشلەنمش، یاقه‌سی کنیش وقوللری قیصه وکنیش، بویی اوزون، ماوی برکوملك تلبس ایدر وبللرینه علی اکثر قرمزی وبیاض رنکلرده قالین بزدن قوشاق باغلارلر . اکثر نسوانك قوللرنده « طووقات » (بونجق ایشلەمه بیلەزیکلر) وآیاقلرنده توتیادن دوکمه قباخلخال (آیاق بیلەزیکلری) لر کوریلور . بعضیلری سختیان آیاق قابلری، فقط فقراسی اکثریا چپلاق وبعضاً ده خرما یاپراقلرندن معمول برنوع چاریق تلبس ایدرلرکه بواوت چاریقلر انجق برایکی کون قدر دایاندقلری جهتله، مثلا پازار یرینه باشنده اودون کتیرمکده اولان برقادینك اثنای طریقده الندەکی خرما یاپراقلریله بوظریف چاریقلری اعمال ایتدیکی ویوورایکن

ایاغنـــده‌کی اسکی‌یی آنه‌رق یکیسنی تلبس ایتدیکی کوریلور .

***

مواد تجاریه‌سندن الکمهمی اسرای زنجیه اولان آفریقای وسطی تجارتنك باشلیجه مبادله پازارلرنده عمومیتله کورولمش برحال واردرکه اوده‌سفاهتك ترقیسی وقواعد اساسیهٔ اخلاقیه‌یه قارشی عدم مبالاتدر . غایت اوزون سوره‌ن وآشیان عائله‌دن طول مدت تباعدی استلزام ایدن بوصحرا تجارتیله متوغل یبانجیلر اثنای عزیمت ویاعودتلرنده طریقك همان وسطنده‌واقع اولان مرزق بلده‌سنه اوغرادقجه ، طول مدت ابحار محیطه اوزرنده قاله‌رق ایلك اوغرادقلری اسکله‌ده بواوزون محرومیتلری تلافی‌یه‌جان آتان کمیجیلرکی پریٔ سفاهتك‌سوزکون انظارینه مجلوب اولورلر. بوخصوصده اسرای زنجیه‌نك‌ده تأثیر کلیسی اولمشدر . تجار ایچین ایسه مملکتندن اوزاق هرکسك مجهولی اولمقدن متولد مبالاتسزلق ، جمعیت بشریه‌نك عرف وتعامله مؤید قوانین اعتباریه ومشروطه‌سنه قارشی اولان اطاعت حسنی تنقیص ایدییور .

ایشته‌بواسبابدن‌دولایی مرزق بلده‌سنده‌اخلاق‌عمومیه صوك درجه‌ده بوزولمشدر . اولاً مشروبات کثولیه‌یه انهماك همان عمومی‌دنیله‌جك بردرجه‌ده‌در. الاکبی‌ایچکیسی وخرمامحصولندن محلنده تقطیراولنان برنوع خرما رافیسی رجالك وآیاق طاقمندن اولان نسوانك اکثریتی طرفندن استعمال اولنور . بوطاقم نسوان وخصوصاً بونلرك ذات‌الزوج اولمیانلری یبانجیلری‌دائرهٔ محرمیتلرینه ادخال وچای ضیافتنه قبولی هیچ محظور کورمزلر؛

وبوكبي مناسبات همان هركسجه معلوم اولور وافواه ناسده دوران ايدر . اخلاق عموميه بوقبيل نسوان ايچين بودرجهٔ سربستيي خوش كوره‌جك قدر مسامحه‌كار برحاله كلمشدر . بونك نتيجهٔ مؤسفه‌سى اوله‌رق‌ده ذرتيك برقسمى والده‌لر طرفندن اتلاف اولنمقده‌در .

***

مرزق پازارينك قادين صاتيجيلر النده اولمسى ، قادينلرك بووضعيت اجتماعيه‌دن استفاده ايده‌رك حقوق وحثيتلريني مدافعه ايچين تعطيل اشغال‌سلاحنى استعمال فكرينى حاصل‌ايتديرمشدر. بوتعطيل اشغاله « ناو » وفزانك ديكر بعض اقسامنده « شرماقشى» نامى ويريلر . بلكه‌ده قديم بربرى عاداتندن اولمسى‌ده محتمل اولان بوعادت ارككلر طرفندن برقادينه قارشى حيثيت‌شكنانه برمعامله وقوعبولديغى زمان ترضيه ويرىلنجه‌يه قدر بوتون اوكحل نسوانك دفعةً وكاملاً تعطيل اشغال ايده‌رك رئيسه‌لرينك اطرافنده اجتماع ايتملرندن عبارتدر . مثلا برقادينه تحقيرمقصديله، بش‌اون پاره‌كبي قيمتسز برمبلغ ويابر اكمك وياخودأت‌پارچه‌سى ويرمك ناوك اعلانته سبب اولور. اكثر بوكبي وقايع، نسوان ورجالك مجتمع بولندقلرى دوكون ، قانتازيه ، پازارمحلى‌وقويو باشلرى‌كبي يرلردر . دوچار تجاوز وتحقير اولان قادين مديد برزيغاريت [*] قوپاره‌رق شيخةالنسوانه مراجعت ايدر ، شيخه‌ده‌معلوم ومعين برطرزده‌بر زيغاريت‌ايله بوتون پازارده ،

[*] افريقااقوامنده قادينلره‌مخصوص‌برنوع‌صيحه‌دركه ديلك آغز ايچنده تدويريله حاصل اولور .

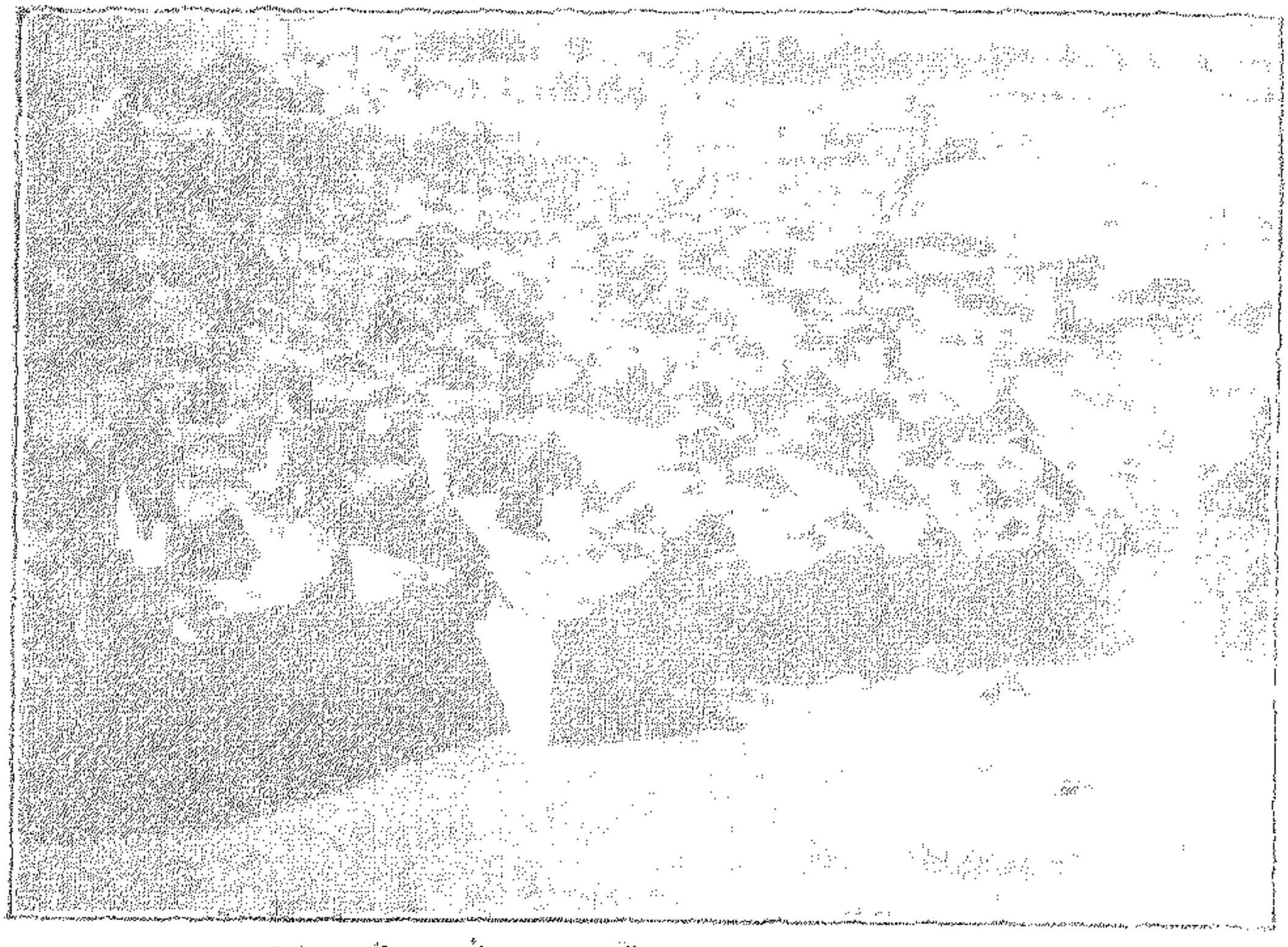

غات بلده‌سی (جبل قوقه‌ن اوزرندن پانوراما)

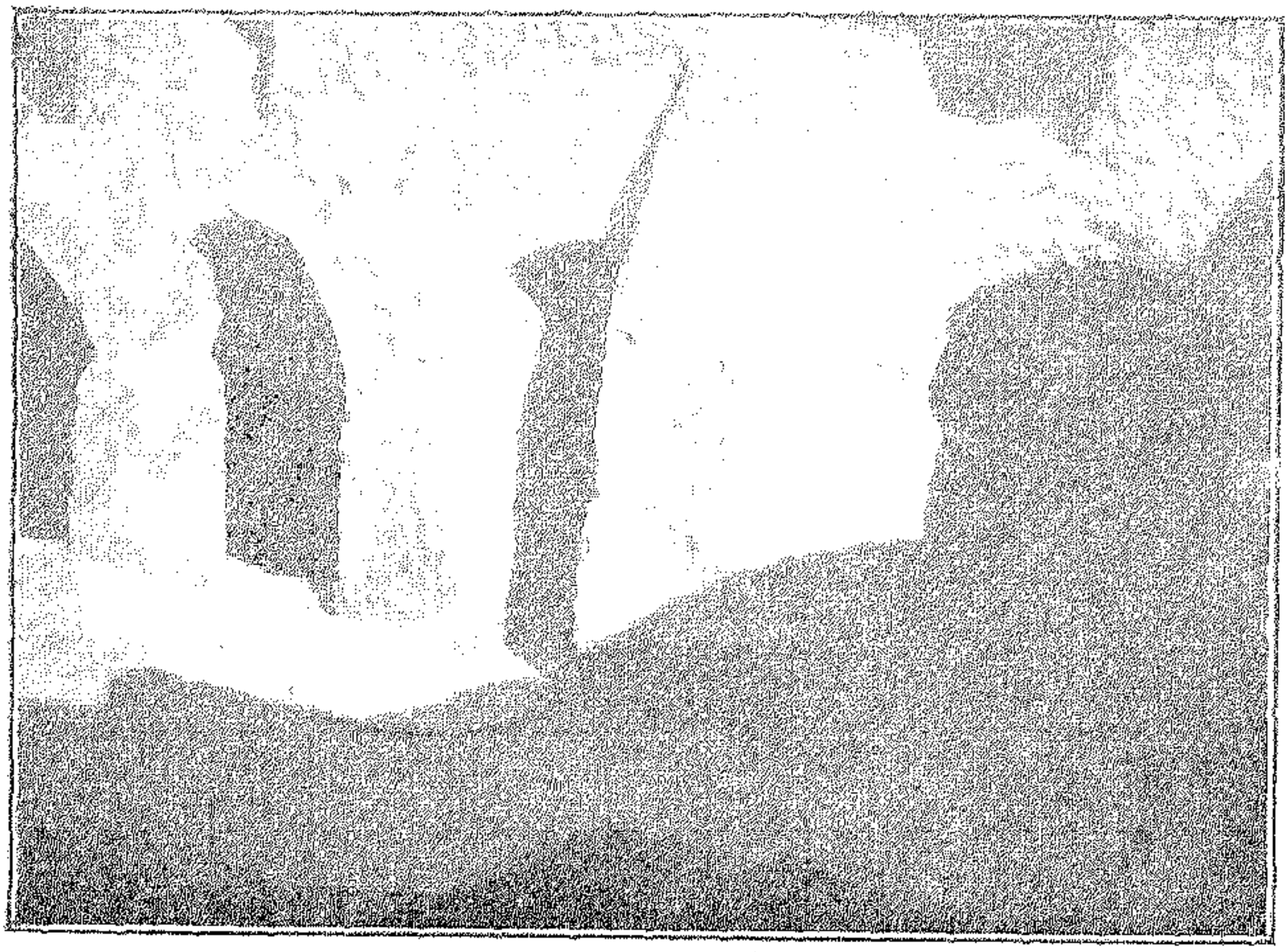

غاتده جامع کبیرك صوك جماعت محلی

بلده‌ده اولان ایکنجی صنف نسوانی جلب ایدر . شیخه‌نك بودعوتنه اجابت ایدنلر یمه‌دن ایچمه‌دن ساعتلرجه وبعضاً ده بر ایکی کون شیخه‌نك اطرافنده طوپلی اوله‌رق ناوه مخصوص تغنیات‌ایله وقت کچیررلر . پازارده ، بیوتده وصوانی‌ده‌خدماتك تعطیلی مملکتی آچ براقق تهلکه‌سنی حائز اولدیغی جهتله رجال طرفندن تألیف بین ایچین مراجعتلر باشلار وبعضاً حکومت محلیه بیله ایشه مداخله‌یه مجبور اولور . نهایت متجاوز اولان ذات طرفندن وکیللری تعیین اولنه‌رق شیخه ایله مذاکراته ابتدار ومتجاوزك درجهٔ ثروتنه کوره جزای نقدی تحصیل اولنور وبونکله بعض عطریات وصاچ توالتی ایچین زیتون‌یاغی اشترا ونسوانه تقسیم وتوزیع اولنه‌رق ارضا وایشلری باشنه سوق اولنورلر. بوکبی احواله ارضای نسوان خصوصنده اوته‌دنبری رعایتکارانه وتوسطکارانه حرکاتده بولنانلر ایسه قادینلرجه مقبول ومرغوب اولوب «ولدالناو» عنوانیله یاد وتعزیزاولنورلر. بوخصوصده‌مرزق جوارنده کائن حسن‌جیل نسوانی دها ایلری کیده‌رك متجاوزه اطالهٔ دست تعرضه قدر وارورلر . مرزق اکابرندن برذات حسن‌جیل‌ده تصادف ایتدیکی برقاچ قادینه حیثیت شکنانه برمعامله‌یه جرأت ایتدیکی ایچین بوتون کویك نسوانی بالاجتماع کندیسنی حیوانندن‌اشاغی ایندیرمشلر وکاملاً عریان برحالده قوللری باغلی اوله‌رق مرزقه سوق‌ایتمشلر؛ بیچاره آدم‌بوحقارتدن متولدحجاب ایله‌خانه‌سنه‌اختفا ایتمش وبرمدت صوکره وفات‌ایتمش اولدیغنی‌حکایه ایدییورلردی.

* * *

فزان دوكونلرنده‌ده كلين‌جهازى ، طرابلسده اولديغى كبى تغنيات مخصوصه وموسيقى ايله نقل اولنور ؛ بوراده فضله اولەرق بوجهازك اثنـاى نقلنده تفك آتەرق ، آت يارىشى يابەرق اعلان شادمانى‌ده ايديلر . جهاز آلايندن صوكره‌زفاف كيجه‌سى كرك كلين وكركسه كوكى خانەلرنده آيرى آيرى ضيافتلر ترتيب اولنور : نصف‌الليله ودها كيج وقته قدرموسيقه اجراى آهنك ايدر ورقصلر دوام ايلر .

مرزق فانتازيه‌سى وطرز رقصى متنوع ايسه‌ده صنعت وظرافتجه صوكره غائده كوردىكم درجه‌نك پك دونده‌در . «طبيله» ناميله معروف اولان طرز تغنى نصف كره شكلنده بويوكجه برداوولك اطرافنه اركك وقادين طوپلنه‌رق برآغزدن تغنى ايتملرى وهپسنك عين زمانده داوول اوزرنده‌كى اللريله مطرد برآهنكى اجرا ايتملرندن عبارتدر . «دقداقه» ايسه كوچك‌دنبلكلراوزرنده‌دكنكلرله‌اجرا ايديلن برنوع‌موسقيدر. كرك بوطرزلرده وكركسه على‌العاده تغنياتده كفته‌يى تشكيل ايدن اكثريا مملكتك معاشقاته عائد وقايعى وبعضاً ده وقايع تاريخيه‌سيدر. مثلا ظلم واعتسافاتيله مشتهر برمتصرفك بوتون افعالى بوكبى جمعيتلرده وبعضاً كندى زماننده بيله نسوان طرفندن تغنى ايديلر .

اويونلره كلنجه : «قاده» برنوع بورنو رقصيدر . رقاصەلر برقوس دائره اوزرنده اجتماع ايدر ومناوبةً اورتايه‌چيقارلر ؛ اورتايه چقان قادين ، بواويونه مخصوص برنوع موسيقى وتغنيات مطرده ومرقصه‌يه آياق اويديره‌رق، صاغنده وصولنده

ایکی ارکك دومبه‌لکجی اولدیغی حالده اوچ دفعه ایلری واوچ دفعه کری حرکتدن صوکره کندیسنی آرقا اوستی یره آتار وآرته‌دکی دیکر قادینلرك معاونتیله ینه صحرار . بوصورتله نوبتنی اکمال ایدنلر تکرار قوسه داخل اوله‌رق تغنی‌یه اشتراك ایدرلر . رقاصه‌نك باشنك آرقاسنه قالدیردیغی الیله افقی‌دیرسکنك وضعیتنده وحرکاتنده برظرافت واردر . حالبوکه «زمزوق» اویونی اسمندن‌ده اکلاشیله‌جغی وجهله مع‌التأسف پك‌چیرکین وحرکات شهوانیه‌دن عبارت ووجودك اقسام سفلیه‌سنك حرکاتیله اجرا اولنان برنوع رقصدرکه بونی رقاصه‌لر اکثریا چیفت، چیفت وفقط مطلق یوزلری قیرمزی باش اورتولریله مستور اوله‌رق اجرا ایدرلر . واطرافده دیزیلی اوطوران قادینلرده برقاچ دومبه‌لك ایله زوقره [*] نك آهنکنه تردیفاً تغنی ایتدکلری صوك درجه مرقص هوالرله رقصه رفاقت ایدرلر . دوکونلر وبونا مماثل احولده اجرا اولنان‌زمزوقلرده رجال سیرجی صفتیله بولنه‌بیلیر ، فقط رجال ایله نسوانك مختلطاً رقصلری عادت دکلدر . بخشیش انجق چالغیجیلره ویریلرکه مرقومون طرفندن صاحب عطا اولان ذاتك اسمی برطاقم مقدمات معلومه ومعینه‌یه تردیفاً اعلان وبوتون‌نسوان طرفندن زیقاریتله سلاملانیر. رقاصه‌لره ومغنیه‌لره پاره ویرمك‌حقارتدن معدود اولوب ناواعلانه سبب اولور. مرزقده بیانجی کوزلره اك زیاده عجیب کورینن‌شی بوکبی جماعتلرده تصادف اولنان

[*] غایطه توهندن طلوم

بدمست نسوانه بیله یرلیرك نظر بی قیدی ایله باقمالری کیفتیدر.

* * *

ایشته سعادت قدیمه‌سنك فیضیله بویومش وبویوکلکی ایله اخلاقنی غائب ایتمش وشیمدیکی حال اندراسی ایچنده بیله حالا اوزمان قدیمك آهنك ذوق وطربندن بر قسمنه اولسون ، آتی‌یه نقل صورتیله ، معکس اولمش اولان بو بلدهٔ صحرائی شوصوك ادوار تاریخیه‌ده بعض جرائم عادیه اصحابنه وادارهٔ ظالمهٔ مطلقه‌نك دیری دیری قبرنسیانه کومدیکی مجاهدین حق وعدالته منفا اولمشدی . چوق کره‌لر قراکلق کیجه‌لرده پنجره‌مدن مرزقلی‌دار سوقاقلرینی تماشایه دالدیغم زمان نسبةً پارلاق برسمای مکوکبك قویو لاجوردی اعماقی ایچنده وسماواته دوغری نازنین قامتلریله اوزانان خرمالرك متموج اکلیللری التنده‌کی بلدهٔ نائمه‌نك ایصسز خرابه‌لری آراسنده بیاض وسیاه نسلدن ، بلدی وبدوی ، حاکم ومحکوم ، حر واسیر برسوری عجیب خیالاتك سیر وحرکت ایتدکلرینی وبونلرك ایچنده جانی ومعصوم برچوق ارواح منفیونك‌ده حزین ومغموم دیوار دیبلرندن سوزیلان خیاللرکبی کچدیکنی کورورکبی اولوردم .

۱۰ تموز ۱۳۲۵ صبح فلاحندن صوکره منکسر الامل بکلیان بوتون بومحاهدلرك بقیه‌سی برزنده‌کیٔ نوین بوله‌رق وانجق مرزق خرابه‌لری آراسنده برقاچ قبر حزین براقه‌رق شماله دوغری قفسدن قورتیلمش قوشلرکبی اوچوشمشلردی . فقط مرزق لیای صامته‌سنك آشنالری اولان ارواح عجیبه آراسنده منفیلر خیالنی‌ده براقمشلردی .

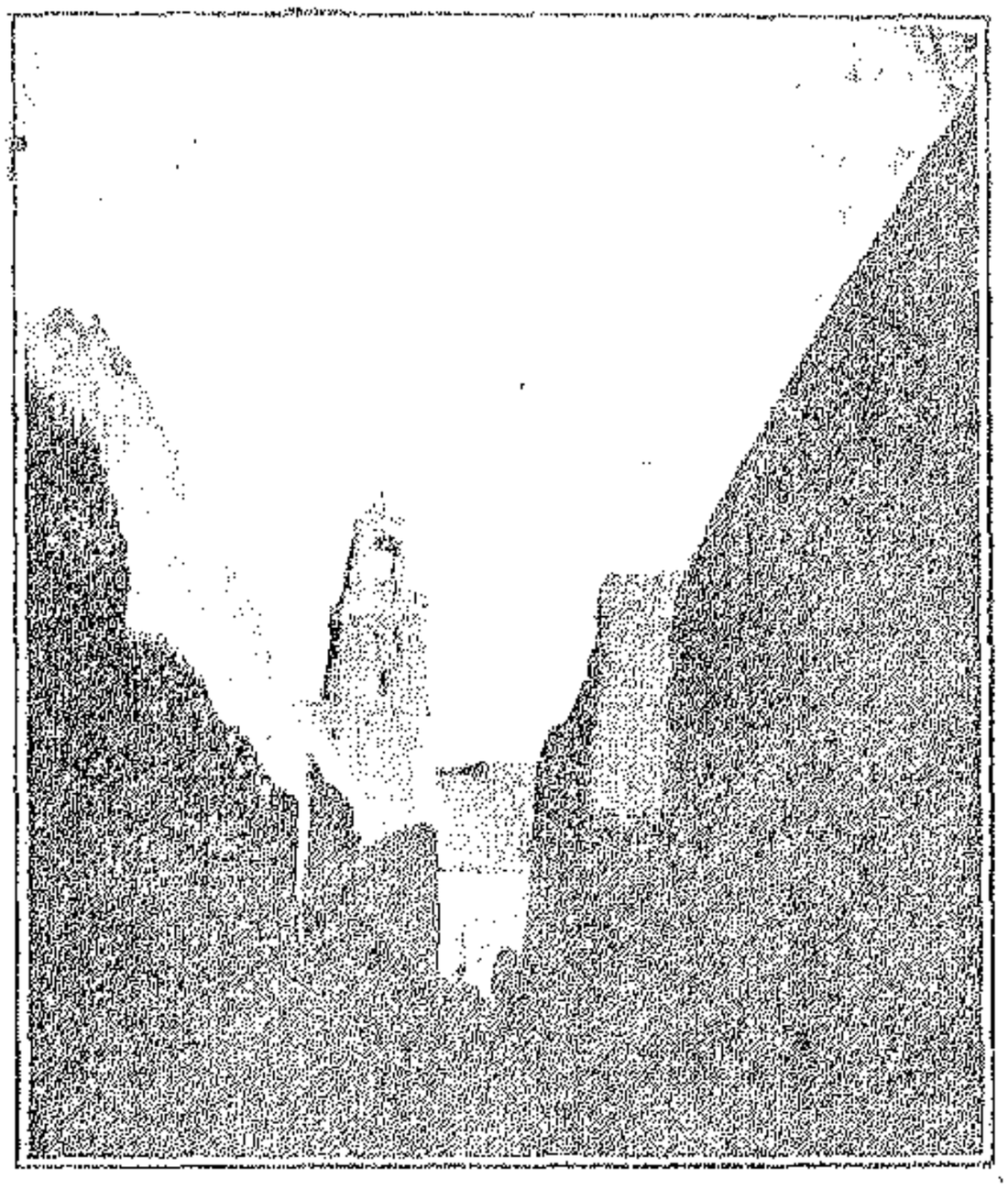

غائده سنوسی زاویه‌ی

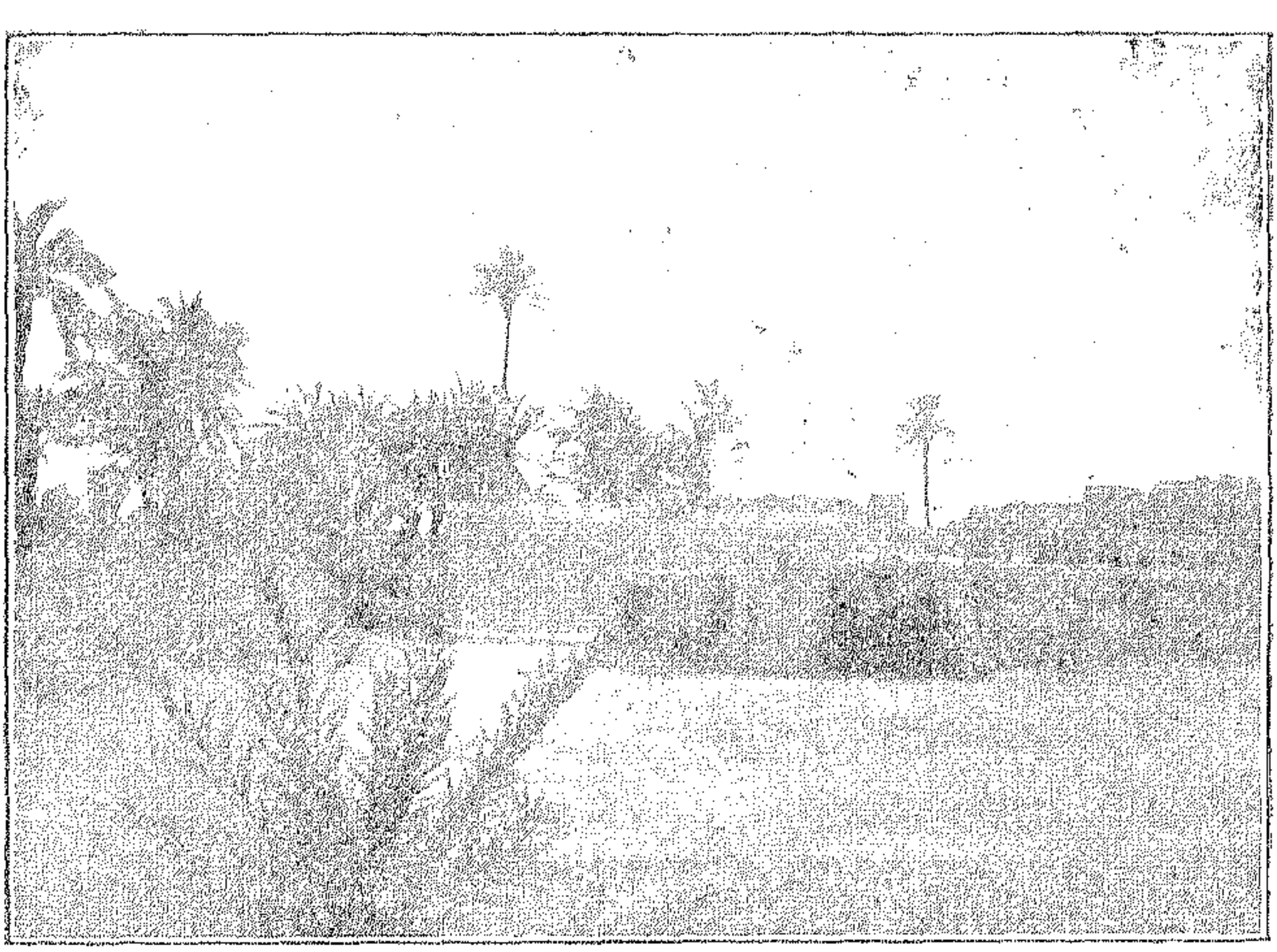

غات ـ تدرمت محامی

غات بلده‌سی

آزغر توارقلرینك وطن اصلیسی اولان یالچین‌قیالقلی ، یوکسك تاسیلی یایلاسنك سیللرندن تشکل ایدن «تهنه‌زوفت» وادیسنك،اولا جنوبه صوکره برنصف‌دائره ترسیم ایده‌رك تماماً شماله توجه ایتدکدن‌صوکره، تاسیلی وتادرارت‌داغلرینك آراسنده کنیش بریتاق تشکیل ایتدیکی محلده کائن‌وشمالدن وجنوبدن‌کلن طرابلس وسودان تجارت قافله‌لرینك ملتقاسی و فزان وتوات قبائل بدویه‌سنك پازار محلی اولان غات بلده‌سی صحرای کبیرك الکمهم برتجارتکاهیدر .

بوکونکی غات بلده‌سی رومالیلرك حاکمیتی زماننده‌کی‌قدیم تجارتکاهك مبنی اولدیغی محلده دکلدر . اثنای‌فلاحتده تصادف ایدیلن بعض قدیم دستی قیریقلرینه ، وازو پارچه‌لرینه وبعض قدیم کوموش مسکوکاته نظراً بلدهٔ قدیمه‌نك ، غاتك اون کیلو متره جنوبنده واقع «البرکت» قریه‌سنك مبنی اولدیغی محلده وبویوك البرکت منبعنك جوارنده بولندیغنه حکم‌اولنه‌بیلیر .

البرکتدن ایکی کیلو متره قدر جنوبده قیالق بر تپه‌نك اوستنده کوچوجك برقریه‌نك خرابه‌لرینه تصادف اولنور .

سقفلری کاملاً خراب اولان درت دیواردن عبارت بوانقاضك قوری طاشدن بنا ایدلمش درت دیوارلری وغایت ضیق ودولامباجلی سوقاقلری، قدیم بربری برقریهٔ متروکه اولدیغنی کوستریور . رومالیلره عائد مبانیٔ قدیمه آثار وانقاضی ایسه مفقوددر . البرکت وغات بلده‌لری جوارنده تصادف اولنان توارنلرك « ایدی بی نه‌ن » تسمیه ایتدکلری قبور قدیمه ایسه ادوار قبل التاریخیه یه ودور حجری یه عائد آثار دندرلر .

ایدی بی نه‌نلر شرقدن غربه دوغری قازلمش کنیش قبرلردن اولوب بونلرك اوستلری کوچك طاشلرله برقبه کبی دولدیرلمش واطرافنه کنیش برطاش دائره ترسیم اولنمشدر .

غات بلده‌سی و « تدرمت » و « تونین » نام واروشلری، تهنه زوفت فیضانلرینك حصوله کتیردیکی دوز وکنیش اراضیٔ لحقیه‌دن متشکل اووه اوزرنده وجنوبدن شماله دوغری امتداد ایدن اوچ تپه‌دن عبارت « توقمه‌ن » داغلرینك جنوب اتکلری اوزرنده مبنیدر .

صحرای کبیرك الك نامدار ومخوف حیدودلری اولان توارق وحشیلرینك قوت وشوکت زمانلرنده زراع ونیم بلدی یاشایان اهالیٔ محلیه بونلرك هجوم وتعرضلرندن محافظهٔ مال وجان ، وهجنلرك پازدهٔ صولتی اولمقدن تخلیص نفس ایچین محال مرتفعه‌ده التجا کاهلر وجوده کتیرمشلردر . غات جوارنده بوکبی التجا کاهلرك بقیهٔ اثاری الآن کورلمکده‌در .

قوقمه‌ن جبالنك اطرافنده‌کی متعدد میاه جاریه منابعندن

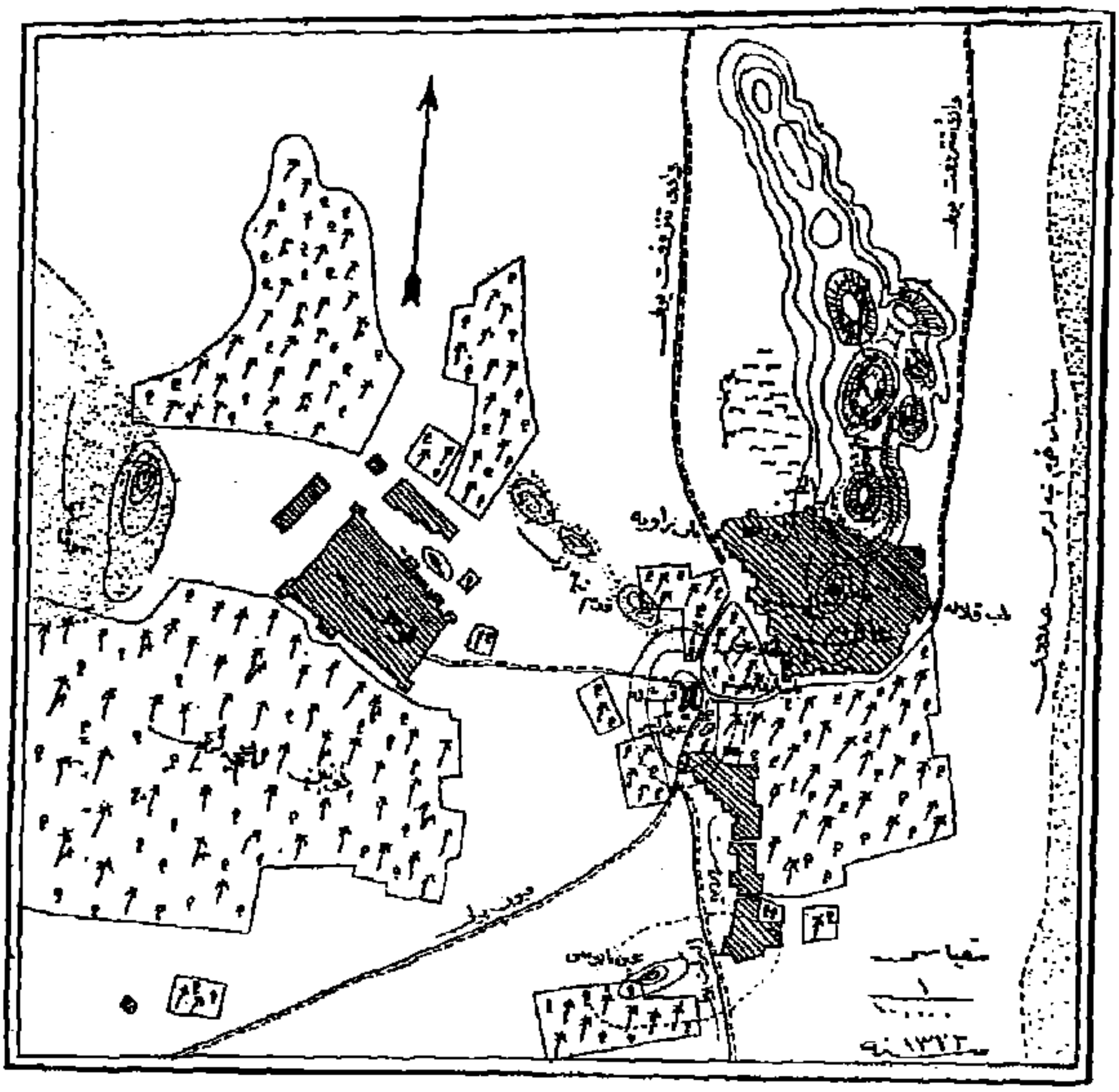

غات بلدەسنك پلانى

استفاده ایدن زراع اهالی بو هجوم وغارتلردن تخلیص نفس ایچین داغك یماجلری الك دیك و اوچوروملی اولان جنوب زروه‌سی اتکلرنده وجوده کتیرمش اولدقلری التجاکاه، بوکونکی غات بلده‌سنك اساسنی تشکیل ایدر . بوکونکی بلده‌نك شمالنده واقع تپه‌ده ایسه منتظم بربنانك بقیهٔ اثاری مشاهده اولنیور که انجق بر بچق متره قدر کوریله‌بیلن تل خرفلرنده‌کی دیوارلرك واورته‌ده کیرچلی خرچله صیوانمش کتیش صحرنجك بربر اثارندن اولیوب دوغریدن دوغری‌یه رومالیلره عائد اثاردن اولدیغنه قطعیاً شبهه ایدیله‌مز .

قوقه‌ن جوارنده‌کی بویوك غات منبعندن استفاده ایده‌رك فلاحتله کچینن اصل اهالیٔ محلیه توات مهاجرلرندن اولوب بوصنف حلق ارتق هجوم وغارتلره مقاومت ایده‌جك قدر قوت و کثرت پیدا ایتدکدن صوکره اووه سطحندن اون متره قدر مرتفع اولان قوقه‌ن داغنك جنوب اتکلری اوزرنده مدافعه‌لی بر رجعتکاه وجوده کتیرمشلردر . بر بولوك عثمانلی عسکرینك محصوراً هلاکنی انتاج ایدن توارق هجماتندن صوکره بر دها کیمسه طرفندن اسکان ایدلمه‌مش ، خراب و متروك قالمش اولان بوقلعهٔ قدیمه اصل شیمدیکی غات شهرینك چکردکی مقامنده اولوب بوکونکی صحرا دربند تجارتی بوقلعه اطرافنده ، تعدد وتعاقب سنین ایله یواش یواش توسع ایتمشدر .

چامور خرچله طاشدن بنا ایدلمش بوقلعه‌نك اطرافنده کیتدکجه تکثر وتشعب ایدن غاتلیلرك وجوده کتیردیکلری

مساكن جديده‌دیکر کارکیر براحاطه دیواریله چوریلمش اولدیغی کوریلیور. اورتاده‌کی نلمه‌ایله‌اون قدر کوچك بنایی‌احتوا ایدن قدیم غات قریه‌سی شیمدیکی بلده‌نك تام وسطنده‌در . کرك مرکزده‌کی قدیم قلعه ، کرکسه برنجی احاطه دیواری ایچنده‌کی مبانیٔ قدیمه صحرای کبیرك استیلای اسلامدن اولکی ادوار حیاتیه‌سنه عائد اولدیغی غات جامعنك بوبرنجی احاطه دیواری خارجنده بولنمسندن اکلاشیلیور . جامع کبیر ایله مبانیٔ متأخره‌یی حاوی اولان ایکنجی احاطه دیواری برنجینك اطرافنده وشرق وجنوبه دوغری قیالق‌سطح‌مائللری‌اوزرنده وجود بولمشدر. بوایکنجی‌دیوارك داخلنده‌کی بالجمله مبانی‌نك، دوردنجی عصر هجریدن یعنی عرب فاتحلرینك صحرای کبیری استیلالرندن صوکره بنا ایدلمش اولدیغنه شبهه ایدیله‌مز .

ایشته غات بلده‌سی‌وغات یرلیلرینك مسکنلری‌بوایکی احاطه دیوارینك ایچنده‌کی قسمده اولوب بونلرك خارجنده شرقه دوغری اووه سطحی اوزرنده وغربده قوملق تپه‌لری‌ومنابع جاریه‌نك وجوده کتیردیکلری خرمالقلره دوغری اوزانوب کیدن محلات کاملاً ادوار اخیره‌ده وجوده‌کله‌رك بوکونکی‌غات بلده‌سنی میدانه چیقارمشدر . ایکنجی احاطه دیوارینك شرقنده اووه سطحنه دوغری تمادی‌ایدن محله غدامس تجارلرینك وغربده‌کی محله‌لر ایسه طرابلس تجارلرینك ساکن اولدقلری محلاتدر . طرابلسلیلرك محله‌لری داخلنده‌کی سنوسی زاویه‌سی قرق‌بش سنه اول تأسیس ایدلمش‌بربنا اولدیغنه نظراً بومحله‌لرك

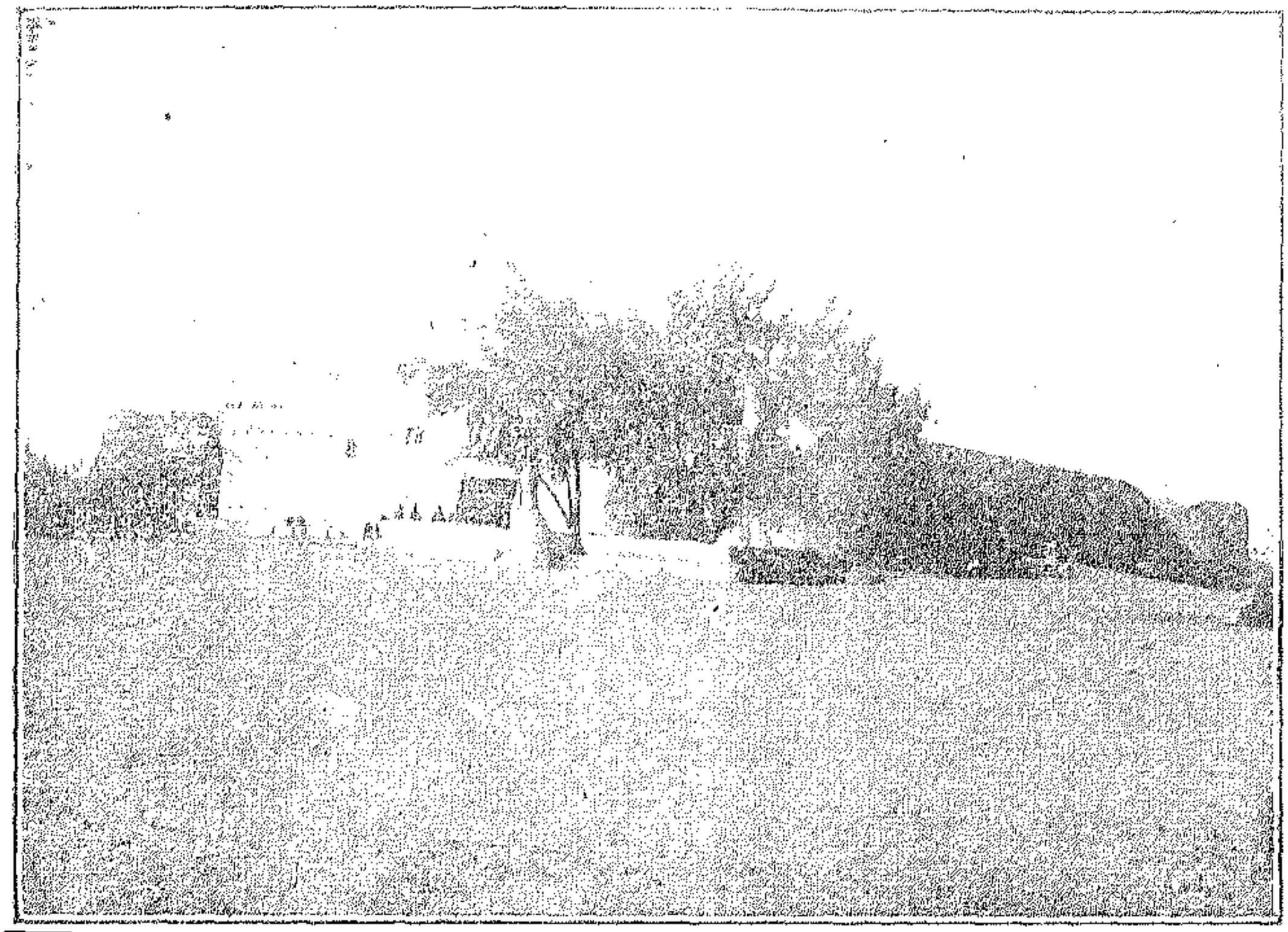

غات قیشلاسی

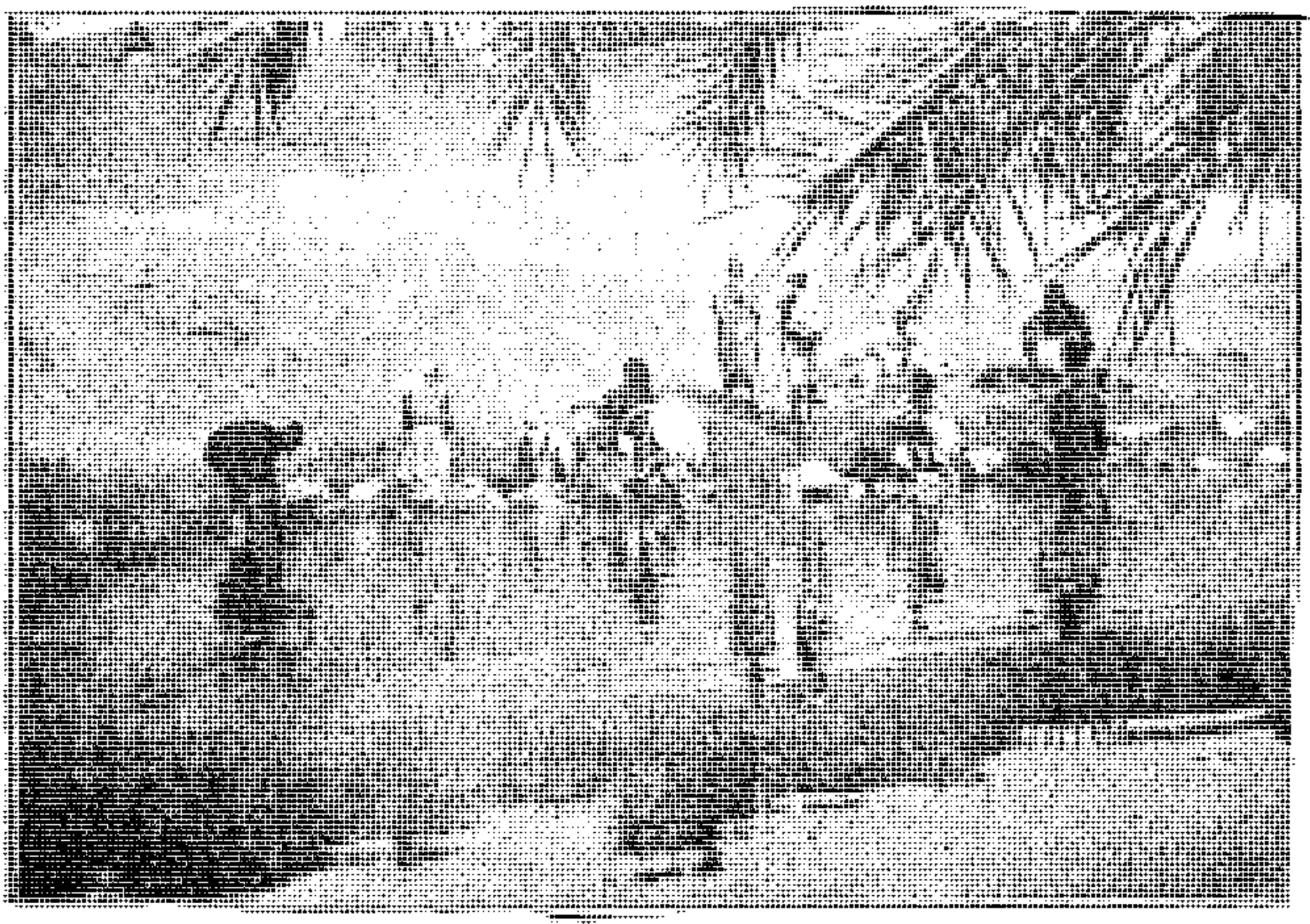

غاتده عین کبیر

ادوار جدیدهٔ اخیره‌ده بنا ایدلمش اولدیغی کوریلیور ؛ اساساً مبانی ومساکنك‌دها یکی‌ودهامنتظم اولمسیله‌ده کوزه‌چارپیور.

اسکی ویکی بوتون محلاتی احتوا ایدن محیط خارجی منتظم برهجوم ویامحاصره‌یه قارشی مدافعه فکریله بنا ایدلمش برسور دکلدر . انجق‌بیوت ومساکنك‌خارجی دیوارلرینك‌یکدیکرلرینه الصاق وخارجه منتهی اولان سوقاق باشلرینك دیوارلرله‌سدیله وجود بولمش معوج ومنکسر بر دیوار سلسله‌سندن عبارت اولوب‌توارق وتیپوکی‌قبائل وحشیه‌نك شبخونه‌قارشی‌مدافعه‌یه کافی‌برسد تشکیل‌ایدر. انجق بعض محللرده وخصوصاً بویوك مدخللر جوارنده تصادف ایدیلن برجلر ودارمازغاللر اسلحهٔ ناریه‌نك بورالره قدر انتشارندن صوکره علاوه ایدلمش ترتیبات تدافعیه دندرلر .

غات بلده‌سنه جهات اربعه‌دن اولق اوزره باشلیجه درت بویوك قاپیدن کیریلر :

جنوبده‌کی «باب تفاغت» مدخلی بلده‌نك‌الك‌بویوك قاپیسیدر. جنوب سوری ایله بودیواره موازی دوام ایدن باغچه‌لرك چیتلری آراسنده‌کائن‌کنیشچه برمیدانه آچیلان‌بو بویوك‌وفقط باصیق قاپینك صول طرفنده کوچك بر میدانه مرکوز اوچ آغاچ سنتونه‌باغلی دوه‌لر ، قویون وکچی‌کبی مواشی‌دن عبارت صاتیلق حیوانات‌ایله بونلرك اطرافنه طوپلانمش خلق و سور دیواری بوینجه ومدخلك داخلاً هرایکی طرفنه انشا اولنمش کرپیچ سدلر اوزرنده اوطوران غاتلی ، غدامسلی وطرابلسلی

تجار صنفی ایله زنجی عتاره‌لر ؛ صوطاشیمق اوزره چیقان وکیرن‌وچالیشان زنجیه عتریه‌لر واوزون احراملرینی صاتلیه‌رق ، پرلرده‌سوروکلیه‌رك کلوب‌کچن توارق قادینلرینك حاصل‌ایتدیکی منظرهٔ عمومیه‌ایله‌باب تفاغت غات‌بلده‌سنك الك ایشلك‌مدخلیدر. طرابلسدن ، سودانیدن ، فزان و تواتدن والحاصل جهات اربعه‌دن کلن قافله‌لرك حوله‌سی باب تفاغت اوکنه ییقیلر . بویوك‌بر قافله‌نك‌حرکت‌ویاوصولی کونی باب تفاغتك منظره‌سی برقات دها شایان تماشا برحال آلیر : کمال تقیدله صاریلمش اشیای تجاریه دنکلری، خرما وارزاق چوللری ، صوطلوملری وسهاریه صندقلرینك آراسنده ، یولجی وتجاری تشییع ویا استقبال ایچین کلن یرلی اهالی وتجار وکیللری ایله‌اشیا طاشیه‌ق ایچن چکیشن ، قاپیشه‌ن زنجی حمالرك تلاشلری وقایناشمالری منظرهٔ عمومیه‌یه باشقه برونق بخش‌ایدر .

باب‌تفاغتدن صوکره غدامس محله‌سی‌مدخلی اولان «باب قلاله» دها ساکن و شهرك شرفنده قوم تپه‌لریله مستور کنیش اووه‌یه ناظر، قراکلق‌واسرار انکیز برچشم متفکر کبی دورور. باب قلاله‌نك سدلرنده، اقشامك سرینلکندن استفاده ایچین اوطوران بر قاچ غدامسلی تاجر منظره‌نك سکون ووحشتنی اخلال‌ایده‌مزن . شمالده‌کی باب‌الخیر ، وغربده‌کی باب‌الزاویه ایسه بوسبوتون ایصسزدرلر .

باب تفاغتدن شهره کیریلنجه، قاپیلرینك‌اوکی‌مدیدسدلرله مزین کنیشجه برمیدانه آچیلمش الق ، یدی دکاندن عبارت

غات چارشيسى نظره چارپار. هركون عصر زماننده بوسدلرى اشغال‌ايدن تجار ويرليلرله توارق وعتاره جماعتى يومى‌مزايده‌يه اشتراك ايدرلر . اوروپا امتعهٔ تجاريه‌سندن پاموق منسوجات ورنكلى باصمه‌لر ، طرابلس ، تونس وتوات احراملرى ، سودان جلدلرى ، دوه قوشى تويلرى وسودان معمولات صناعيه‌سندن جلد ياصدق ، مندر ، مدس (بويوك چاريق)لر هپ بوپازارده مزايده ايدلمكده‌در . كرك دكانلر وكركسه آياق كزيجيلريله دلاللر طرابلسلى وغدامسلى تجارك امتعه‌سنى صاتمقده‌درلر . برطرفدن ايسه‌اخذ واعطانك مهم قسمى تجارك مسكنلرنده اجرا ايدلمكده‌در . غدامسلى وياطرابلسلى برتاجرك خانه‌سنه كريلديكى زمان اكثريا توارق وياعربلاندن برقاچ‌بدوينك پاموق منسوجات طوپلرى اورتاسنده چومه‌لمش قارشيسنده‌كى تاجرله‌پازارلق ايتديكنى‌ويا آچيق آووجنه سرپديكى مختلف‌الجنس مسكوكاتك كنديسنجه پك مغلق اولان حسابى بجره‌بيلمك ايچين رفقاسيله اوزون اوزادى‌يه حسابلاشديغنى كوررسكز .

بو پازار يرندن آيريلان ايكى سوقاقدن بريسى اولاشرقه صوكره شماله دوغرى دوام ايده‌رك جامع كبيره وقلعهٔ قديمه‌نك شرقنده واقع شيلى‌ميدانه منتهى اولور. شيلى ميدانى‌اوته‌دنبرى غات احرارى وتوارق كبارينك مجمعيدر ؛ غاتليلرله توارقلر بينشده وقوعبولمش اولان محاربات قديمه‌نك مصالحه‌سى ، مهم اختلافاتك تسويه‌سى وطرفينك ائتلافى هپ بوميداندهاجتماع‌ايدن اكابرطرفندن‌اجرا ايدلمش اولمغله‌بوراسى‌خصوصى‌براهميتى‌حائزدر.

بوندن باشقه غائليلرك ، عتاره‌لرك بويوك فانتازيا (شنلك) لرى هپ شيلى ميدانىنده اجرا اولنور .

توارقلرك محاصره‌سيله هلاك اولان بربولوك عثمانلى عسكرينك قلعه‌مزغالللرندن اجرا ايتدكلرى اتشلردن دولايى شنايدر مرميانىنك تأثيريله حالا دليك و دشيك دوران شيلى اطرافنده‌كى ديوارلر و عسكرله توارق آراسنده وقوعبولان سونكو ، قليچ مجادله‌لرينك صحنهٔ وقوعى اولان بوميدانجق بزم ايچين اليم خاطرات ايله مشبوعدر .

شيلى‌يه ناظر جامع كبيره كيريلنجه كچن عصرده توارقلرله غائليلر بينىنده ظهور ايدن محاربات اثناسنده ، صوسزلقدن دولايى توارقلره‌تسليمه‌مجبور اولان‌غائليلرك بووقعه‌دن صوكره تونسدن آلات و ادوات جلب ايده‌رك قازمش اولدقلرى يكانه قويو ايله اطرافده آبدست آلمق ايچين صره صره اوزون حفره‌لر كوريلور . ايكنجى برقاپيدن صوكره جامعك صوك جماعت محلى ايله غيرمنتظم ، مختلف‌الشكل درت كمردن عبارت اصل‌جامع بناسنك مدخللرى‌واهرام ناقص شكلنده‌كى كرپيچدن مناره‌سى ايله هيئت عموميه‌سى نظاره چاريار . جامع بناسى عموميت اعتباريله كرپيچدن اون عدد بويوك ستون اوزرينه مبنى اصول وشكللرى مختلف غيرمتجانس باصيق كمرلراوزرينه موضوع، أتل آغاچنريله مسقف لوش بربنادر . انجق محرابك آرقاسنده‌كى كمرلرله برنجى صفدن امامى كورملك قابلدر . محرابك صاغنده واقع ايكى قدمه‌لى كوچك برمرديون جامعك

منبرینی تشکیل ایدر . جامعك طرز بناسی ، اکری وبوکری دیوارلری ایله غیر متجانس و غیر متناظر کمرلری مجموعی عجیب بر منظره ارائه ایدر .

چارشیدن آیریلان ایکنجی سوقاق دوغریجه شمال استقامتنی تعقیب ایدەرك ، جوانب اربعەسی خانەلرله محاط مربع برمیدانه واصل اولور؛ بومیدان غائك سوق النسوانیدر. وقت عصر کونشندن متحصل مدید کولکەلر میدانك جهت غربیەسنی برپرده کبی ستر ایتمکه باشلاینجه ؛ دیوار دیبلرینه دیزیلمش ، اوطورمش عتریەلرك اوکلرینه موضوع زنبللرده کی حبوباتی ، بزلیه ومرجمك کبی قوری سبزەلرك یاپی باشنده قاباق ، فارپوزصاتمقده اولدقلری ، دها اوتەده اوچ ساعت یولدن باشنده طاشیەرق کتیردیکی اودون دمتلرینی دیواره دایامش برزنجیەنك اهالی وعسکردن مشتریلریله پازارلق ایتدیکی ؛ بریده بویوك ایکی زنبیله دولدیردیی مختلف الجنس قوری خرمانك اوزرینه موضوع، دیی دری قایلی تختەاولچکنەایکی الینی دایایەرق هر کسله چکیشن شیشمان برزنجیەنك اطرافنه طوپلانمش برقاچ کنج عتریەنك مدید کولشمەلریله ظاهر اولان ایکی صیره براق بیاض دیشلرك پاریلتیلری و؛ بوتون بوجماعتك ایچندن عظمتلی خطوەلرله صالینەرق کچن توارق قادینلرینك ساکن ووقور چهرەلری ، اوزون عصاسنه اتکا ایتمش برنوسلی برقاتلی ایله احراملی بر طرابلسلینك برکوشەده قونوشمالری و، هپ بومختلف یبانجی ویرلی سیمالرك هیئت عمومیەسی غریب برلوحه تشکیل ایدر .

سوق‌النسواندن شماله دوغری دوام ایدن دولامباجلی وقسماً مستور دار برسوقاق طریقت سنوسیه زاویه‌سنه منتهی اولور . مربع‌الشکل و جامع‌الکبیره نظراً دها منظم برینا اولان سنوسی زاویه‌سی کوچك کمرلی قاپیسی ، اوزون‌وآلچی ایله صیوانمش مناره‌سی ایله اطرافده‌کی کرپیچ بنالرك‌اسمرلون عمومیسی آراسنده بیاض برقارلکه‌سی‌کبی کوریلور. قاپیسنك اوك طرفنده‌کی آلچق سدلر اوزرنده صلات عصره انتظاراً اوطورمش ، یاری اوزانمش برقاچ تاجرله اخوان زاویه‌دن بعضلرینك نسبةً کورولتیسز وساکن اولان بومحلده ، تجارت قافله‌لرینك سیر وسفرندن ، اسعار بلده‌دن ویاطرق تجاریه اوزرنده وقوعبولمش بروقعه‌دن، نهب‌وغارتلردن بحث‌ایتدکلری وزاویه‌نك لوش بناسی ایچندن یوزلرجه صبیانك حفظ قرآن ایچین باغرد باغره اوقودقلری آیات قرانیه‌نك درینلدن رقیق برزمزمه حالنده عکس ایتدیکی ایشیدیلر . آراده برچوجغك اوکون حفظ ایده‌جکی آیات قرانیه‌یی حاوی بیاض درس تخته‌سی قولتوغنده کچدیکی کوریلور .

بورادن باب زاویه‌یه دوغری کیدن دار ومستقیم بریول وکوچك ، باصیق سور قاپیسندن چیقلدقدن صوکره بلده‌نك غربنده‌کی قوم ییغنلرینك کریسندن کثیف خرمالقلر ایله شرقده مدید قوقه‌ن تپه‌لری آرامنده شماله دوغری کیدن ته‌نه‌زوفت یولنك کچدیکی‌دوزلك کوریلور.یولك صاغنده واقع بویوك‌وحزین«للارّحمه»قبرستانی‌وقبورك‌حاصل‌ایتدیکی کوچك

دالغه‌جقلر زمینك اهنك استواسنی اخلال‌ایدر . صحرانك مدید وتحملشکن اسفاری ایله قوای حیاتیه‌سی سونمش غریبادن کیمسیلر قاچنی سینه‌سنه چکن بومقبرهٔ حزن انگیزده بیچاره قبورك برقاچ قیریق دستی پارچه‌لرندن باشقه نه‌برزینتی ونه‌ده سنك‌مزاری وکتابه‌سی کوریلور . یالکزجبل توقه‌ذاتکنده‌کی للاّرحمه‌نك تربه‌سی‌بیاض ، کوچك قبه‌سی‌وبرقاچ ملوزعلملریله بوتنکنای ماتمی‌ده نظری اشغال ایدر .

* * *

قدیم قلعه ایله داخلی محیطار ایچنده‌کی بعض مبانیدن ماعدا غات شهریله واروشلرنده خانه‌لر کاملاً کریچله‌بنا ایدلمشدر. بونواحی‌ده مع‌التأسف پك‌نادر اولان‌یاغمورلره قارشی مقاومتی پك آز اولان بواوزون کریچلر مرزقك فردغارینه نظرا دهامتینلدر . خانه‌لرك طرز انشاسی وتقسیملری همان بوتون بربرستان قطعه‌سنده‌کی بلدان صغیره مبانیسنه مشابهدر : دار وباصیق قاپیدن کیریلنجه خانه‌نك حولیسنه منتهی اولان‌وسقیفه تعبیر اولنان اوزون واورتولو برقوریدوره کیریلر ؛ سقیفه‌لر موسم صیفك حارومحنق صیجاقلرینی امرار ایتمك ایچین‌سکنانك الك مساعد وسرین محلنی تشکیل ایدر . اکثر غاتلیلر وتجاریازین زواری سقیفه‌ده قبول‌ایدرلر ، تمیز وبیاض قوم دوشه‌لی سقیفه‌نك دیوار دیبلرینه سرلمش حصیرلر وخالیلر اوزرینه اوزانه‌رق ایچی دل دولدیرلمش سودان محمولاتندن دری یاصدیقلر اوزرینه اتکا اولنور . همان عمومیتله طولانی ودار

برتونل حالنده اولان سقيفه‌لرك نيم ظلمتى غائده بك مدهش اولان سينكارك‌ده هجومنه مانع اولديغى جهتله ياز موسمنده أولرك الك تمز والك راحت برمحليدر . حوليلر ، اوستى آچيق ومبذول ضياى شمس ايله منور برميدان داخلى حالنده اولوب درت جهتدن اودالر ، مطبخ وسائره كبى اقسام بيتيه ايله محاطدرلر . كرك خارجى وكركسه داخلى بوتون قاپيلر مالزمهٔ خشيه‌نك معدوميتندن دولايى پك‌دار وباصيقدرلر . عرضاً ياريمش نصف خرما كوتوكلرندن معمول بعض بويوك سورقاپيلرى استثنا ايديله‌جك اولورسه همان عموميتله غات اولرينك قاپيلرى بالطه ايله يارلمش ويونتولمش معوج وغير منتظم فلاصلرك ايكى چفت دكنك قوشاقلر آراسنه ديزيله‌رك حام دوه دريسيله صاريمسندن وجوده كلمش باصيق ، كوچك تك قنادلردن عبارتدرلر. بوقلاصلرده تاسيلى وادياريلرنده بولنان بويوك اغاچلردن بالطه‌ايله ياريلان وسطحيجه دوزلتيلمن غيرمنتظم واكسر تخته‌لردر. يبانجيلر آليشنجه‌يه قدر خيلى زمانلر بوقاپيلردن هرگچدكجه باش چاريق كبى المناك برتعلمه مجبورقاليرلر . طرابلس تجارينك صوك زمانلرده وجوده كتيردكلرى برقاچ خانه استثنا ايديلنجه غات اولرنده عموميتله پنجره نامنه هيچ برمنفذ كوريله‌مز . بومبانىٔ جديده‌ده‌كى پنجره‌لرده اكثرمارته ويافته‌لرى بيله اوزرندن سيلنمكه ، قوپارلمغه بيله لزوم كورولمه‌مش اولان چاى وموم صندقلرى كرسته‌سندن معمول كوچك، تك‌قنادلى

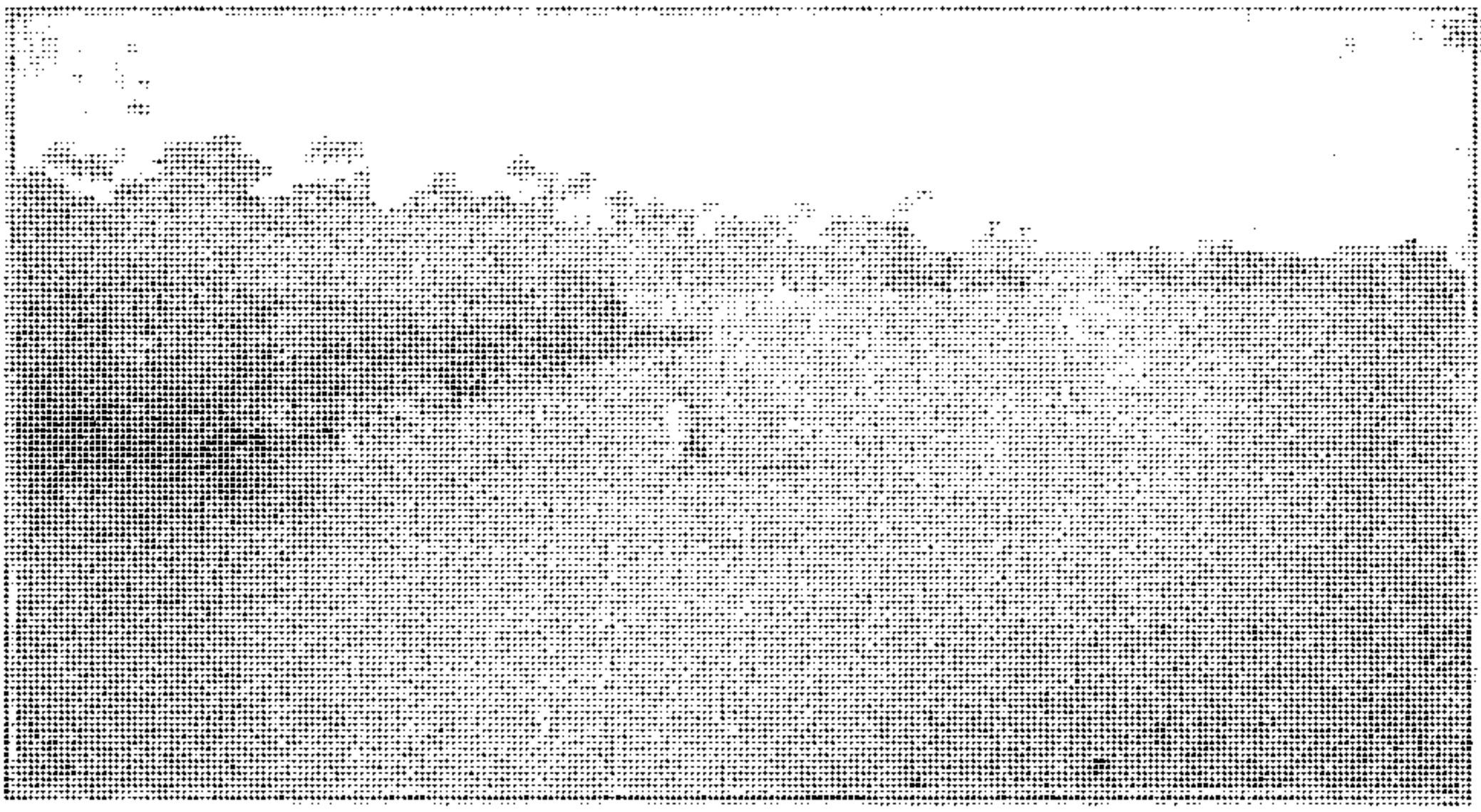

غات . تونین قریه‌سی

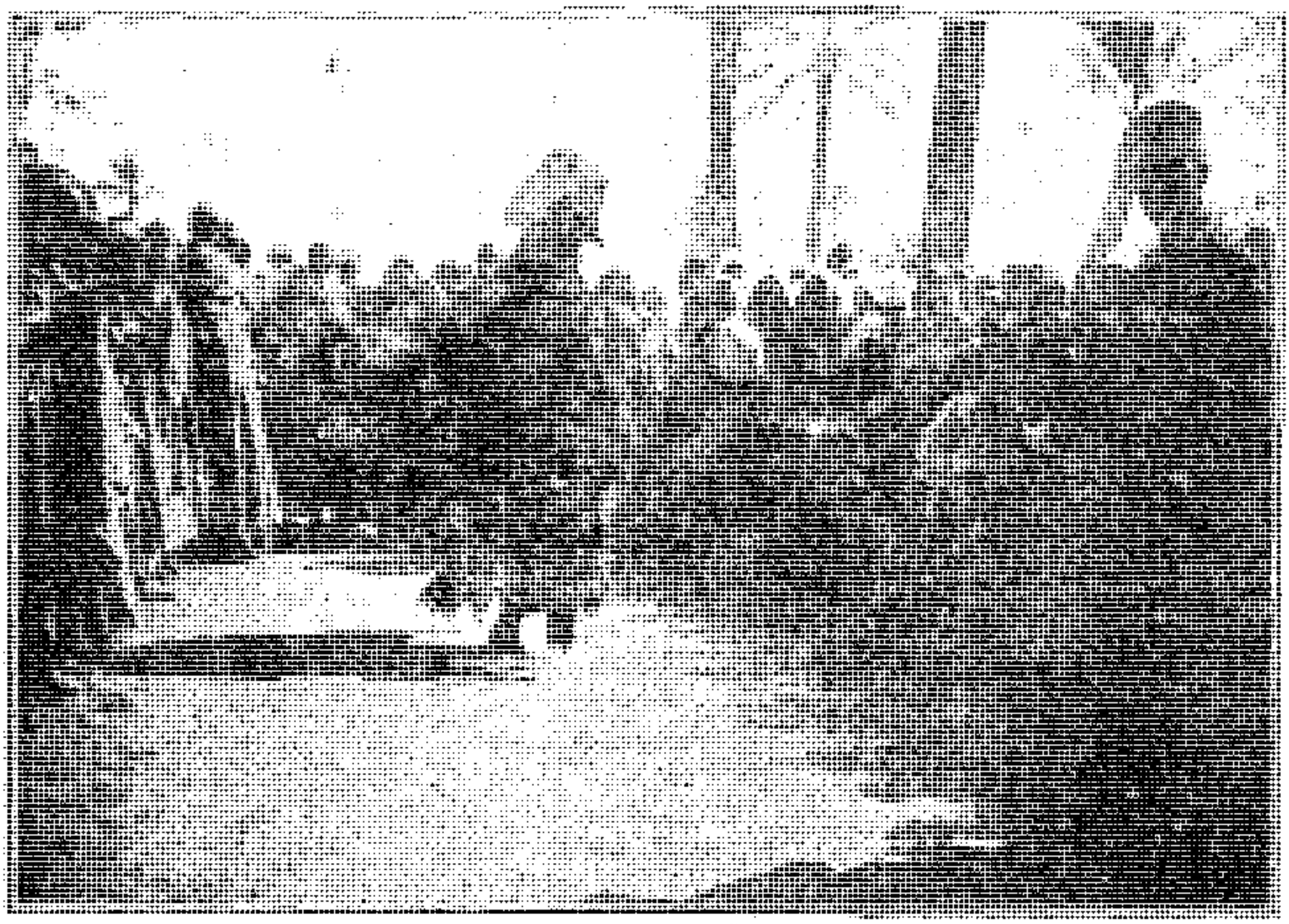

غاتده برفانتازیا

دار منفذلردرکه یاغمورلی وصووق زمانلرده قپادیلنجه اودانك داخلی مستغرق ظلمات اولور .

بوتون بربرستان قطعه‌سنده انشأت مالزمهٔ خشبیه‌سنك معدومیتی سبیله سقفلر ایچین خرما وأتل کبی متانت ومقاومتی قلیل کرسته‌یه مراجعت ایدلمسی یوزندن اودالرك همان اکثریتله مستطیل‌الشکل اوله‌رق بنا ایدلمسنه مجبوریت حاصل اولمشدر . یالکز دار وباصیق برقاپیدن حلول ایده بیلن ضیا ستونیله تنور ایله‌ن طولانی غات اودالری ؛ زمینده مفروش بیاض وکثیف قوم طبقه‌سی ، یونتلمامش أتل کوتوکلری ودالریله مستور طاوانی، بوایسلی وسیاه کوتوکلرك آراسندن صارقان یاپراقلر وایچه دالریله انسان اوزرنده برتأثیر مضیق اجرا ایدر. هراودانك اورتاسنده طوپراغه مدفون یرلی بر طوپراق‌مانغال کوریلور . غاتلیلر قیشك صحرا اقلیمنه مخصوص غایت شدید ومؤثر اولان صووقلرینی اقشامدن صباحه قدر آتش یاقه‌رق کچیررلر . محروقات ایسه منحصراً خرمادالاری و أتل‌اغاجندن عبارت اولدیغی جهتله وسطنده‌کی‌مانغالدن مبذولاً انتشار ایدن دومان اودانك‌طوانلرینی حزن انکیزبررنك ماتمی‌یه غرق‌ایدر. بومنغالك همان یانی باشنده واودانك برجدارنده کوچك برسدله تفریق‌ایدلمش‌اولان‌یتاق‌محلی زمینده‌کی‌قوم‌طبقه‌سندن‌دها کثیف بر قوم بیغنی ایله دولدیریله‌رق طبیعی بر دوشه‌ك وظیفه‌سنی ایفا ایدر . بوتون بوتفرحاتدن باشقه بواودالرده بعضاً تصادف ایدیلن دیوارلرده‌کی حجره‌لرله ، حجره کنارلرنده کوریلن قابا بربری تزیینات نادراتدندر .

جوانب اربعه‌سی اوه‌الر ومطبخ کبی مشتملات ایله‌محصور ومحاط اولان حولیدن دار برمرديون ایله یوقاری چیقیلدیغی زمان اطرافی بریحق متره قدر دیوارله محاط وطین ایله مستور اولان دام سطحنه چیقیلر. بلده‌فوقه‌ن جبالك طاشلق اتکاری اوزرینه مبنی اولوب خانه‌لره مجاری لازمه‌وحتی اوستی قاپالی قویولر بیله حفری ممکن اوله‌مدیغندن همان عمومیتله ممشالر دام اوزرنده یاپیلمشدر .

اطرافنده‌کی احاطه دیواری سایه‌سنده یازك سرین کیجه‌لرنده اهالیٔ محلیه دام اوزرنده یاتمقده‌درلر . اکثر مبانیٔ جدیده‌ده «غرفه» تسمیه‌ایدیلن فوقانی اودالروارسه‌ده غاتلیلر کوندوزلری دها سرین اولان زمین قاتلرینی ترجیح ایده‌رك فوقانی قاتلری ذخیره انباری اولمق اوزره استعمال ایدرلر . اولرك کریچدن دیوارلری یازین کونشك تأثیریله شدتله نیزارق نصف‌الیلدن صوکره‌یه قدر حرارتی محافظه ایتدیکی جهتله کیجه‌لری زمین قاتلرنده وخصوصاً اودالرده یاتمق ممکن دکلدر . غات رجالی وعتاره‌سی عمومیتله دها سرعتله کسب برودت ایدن خارج بلده‌ده‌کی قوملقلر اوزرنده کیجه‌یی کچیردیکلری کبی نسوان وکبار ناس‌دام اوزرنده‌وآچیقده اولمق اوزره، عقرب وامثالی سمدار حشراتدن محافظهٔ نفس ایچین خرما دالرندن اورولمش برنوع قاریوله اوزرنده واکثریا ینه خرما دالرندن معمول کولکه لکلر آلتنده یاتارلر . زیرا صاف وپاپس صحرا اهلیمنه‌مخصوص شعشعهٔ ماهتابك اچیقده یاتانلره تاثیر ایده‌رك باش آغریسی ویرمکده اولدیغی اهالیٔ محلیه‌جه مجربدر .

بلده‌نك دارومعوج سوقاقلری یازك یاقیجی کونشیله قیزه‌رق ایکی طرف دیوارلرینك انعکاساتیله بوغوجی بردرجهٔ حرارت حاصل ایدر. شمالك سرین روزکارلرینه فارشی عظیم برسد حائل تشکیل ایدن جبل توقه‌نك بلده‌یه متوجه جنوب اوچوروملری ده زوال زمانندن صکره‌کی انعکاساتیله هوایی تحملسوز بردرجهٔ حرارته ایصال ایدر . بودار ومعوج سوقاقلرده تونل کبی بعض مسقف محللره تصادف اولنور . کونك قایله زمانی کچیرمك ایچین یرلی وبدوی بعض اشخاصك بوتونللرك التنه التجا ایده‌رك قساً اوزانوب اویودقلری وبرقسمنك ده مصاحبت ایتدکلری کوریلور . صباحلری ایسه متحیزان ووجوه بلده‌نك ده بعض میدانجقلرده وبوسوقاق ایچلرنده طوپلانه‌رق، صباحك برودتیله صوك درجه صوغومش اولان قوملر اوزرینه اوطورمق قابل اوله‌مدیغی ایچین ، دیوار دیبلرینه چومه‌له‌رك وبرصره دیزیله‌رك ارقالری دیواره دایالی ساعتلرجه قونوشدقلری کوریلور .

* * *

سورك جنوبندن باشلیان خرمالق وباغچه‌لکلری غربه دوغری بعضاً قوملق واکثریتله اراضیٔ لحقیه اوزرنده یشیل جزیره‌لر تشکیل ایده‌رك دوام‌ایدر . اصل بلده ایله جنوبده زنجی عتاره [*] نك ساکن اولدیغی «تدرمت» ، غربده‌توات مهاجرلرندن انصارك‌توطن ایتدیکلری «تونین» واروشلرینك

---

[*]وقتیله عتق ایدلش اولان اسرای قدیمه‌نك تشکیل ایتدکلری جماعته اطلاق اولنور .

حاصل ایتدیکی مثلثك همان وسطنده واصل غات باغچه‌لرینك کنارنده‌کی بویوك «عین‌چه‌ت» منبعی جوارنده درت برجیله کریچدن انشا ایدلمش اولان عسکر قیشله‌سی کوریلور. سوك زمانلره قدر صحرای کبیر دربند تجارتنده حاکمیت عثمانیه‌نك یکانه اثری اولان بوقیشله ، بلده داخلنده‌کی قلعهٔ قدیمه‌ده محو اولان بربولوك عثمانلی عسکرندن صوکره ایکنجی دفعه اوله‌رق کوندریلن اشغال قوتی طرفندن انشا اولنمشدر .

تدرمت محله‌سی اوفاق تفك بنالری، قسماً بیقیق ودشیك دیوارلریله فقر وضرورتك تمثالیدر . حالبوکه تونین مدافعه‌لی برجلری ، مدید مازغاللی دیوارلریله خارجاً اصل بلده‌دن دها منتظم برمنظره ارائه ایتدیکی کبی داخلاً دار اولمغله برابر سوقاقلرینك انتظام ونظافتی وبنالرینك نسبتهً دها مکمل ووسعتجه غات أولرینه‌فائق بولنمسی بووارروشك صوك‌زمانلرده و خصوصاً اصحاب ثروت طرفندن وجوده کتیرلمش اولدیغنی کوستریور. طرز انشا وتقسیمات داخلیه‌جه‌تونین خانه‌لرینك‌ده غات اولرندن برفرقلری یوقدر . تونین مازغاللی دیوارلری ویوکسك برجلری ایله برابر سور داخلنده‌کی صو منبعی سایه‌سنده صحرا اقوام وحشیه‌سی کبی وسائط حربیه‌سی حال ابتدائیده اولان مهاجمینه طول مدت مقاومت ایده‌بیلر .

تدرمت محله‌سی منحصراً عتاره ایله مسکوندر . غاتده‌فلاحت ، دمیرجیلك ، مرانغوزلق ، قوندیره‌جیلق کبی صنایع ودلاللق وسمسارلق کبی امور تجاریه هپ عتاره صنفنك التده‌در .

غاندیلر

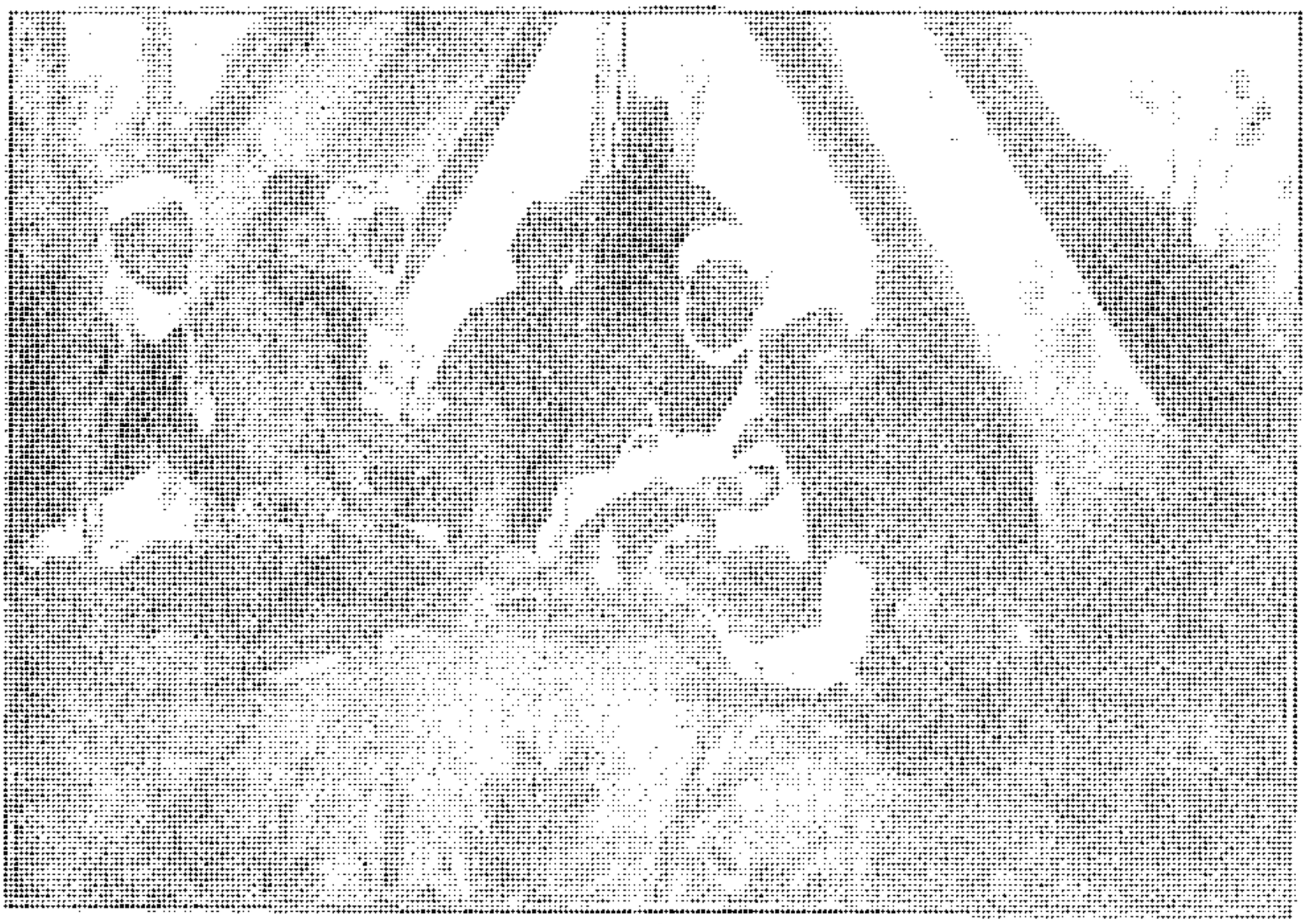

غات باشچه‌لرنده برچای عالمی

جوارده‌کی باغچه‌لرده زراعت ، منابع جاریه‌دن ویاخود مختلف وسائط جریه ایله قویولردن استحصال ایدیلن میاه ایله اسقا ایدلمك اوزره عمومیتله ایکی صورتله اجرا اولنمقده‌در . بلده خارجنـده‌کی وادیلرده واقع بویوك مزارعده زراعت عمومیتله مفقود کیدر . بروادی‌یی تمامیله اسقایه کافی بویوك سیللرك حصولنه خدمت ایده‌جك‌مبذول یاغمورلر آنجق ربع‌عصرده برکره نصب اولان شیلردندر . علی‌العموم افریقا صحاریٔ وسیعه‌سی میانده بنغازی جنوبنده واقع‌لیبی چولندن صوکره اك قوراق اولان طرابلس جنوبنده‌کی صحرا قسمی بحرسفید یاغمورلری ایله سودان یاز یاغمورلری منطقه‌لری آراسنده وهر ایکیسندن‌ده اوزاق بولنمش اولمق‌کی برفلاکته محکومدر . غاته واصل اولدیغم‌سنه جداً مبذول‌وطوفانی‌یاغمورلر یاغمش وبویوك وادیلر کاملاً سیل آلتنده قاله‌رق تهنه زوفت وادیسنده آرپه وبغدای زرع اولنه‌بیلمشدی . یرلیلرك تأمیناتنه نظراً اوتوز سنه‌دنبری بومملکت بویله مبذول ونافع یاغمورلره حسرت ایمش .

بلده جوارنده وتوابعنده بویوك، کوچك اللی‌یی متجاوز میاه جاریه منبعلری وادر . بونلردن «چهت» ، «تونین» و«نابوس» کبی‌بویوك‌منبعلرك‌درجهٔ‌حرارتلری‌عمومیتله۳۹ــ۴۰ سانتیغراد آراسنده‌متخالف اولدقلرینه‌نظراً اعظمی ۱۲۰۰متره عمقندن وغایت درین برطبقهٔ مشترکه‌دن کلمکده اولدقلرینه حکم اولنه‌بیلر . اکثر منابع بومنطقه‌ده قوملرك تسلطنه دوچار اوله‌رق قاپانمقده‌درلر . بویوك منابع همان عمومیتله

حصه‌لره تقسیم ایدلمش ایسه‌ده منبعك صو اخراجاتی دیکر محلاتده اولدیغی کبی بوری ویاخود یولاریك قطرلری اعتباریله تقسیم ایدلمه‌مش ، کون وساعت اعتباریله مناوبه‌یه نوبتمش اولدیغندن بعض حصه‌داران انجق ایکی کونده برکره باغچه‌سنی اسقایه موفق اوله‌رق بعض صیجاق جنوب روزکارلرینك دوامله وزان ایتدیکی کونلر مزروعاتنك قورودیغنی کورمك بدبختلغنه دوچار اولورلر . منبع صولرنده حصه‌لری اولیان کوچك باغچه‌لر ایسه اکثر صغیر ومرکب کبی حیوانات ایله قویولردن جر ایدیلن صولرله اسقا اولنور .

علی‌العموم غاتده، فزان داخلنده یتیشن حبوبات ایله برابر بحرسفید حوضه‌سنده یتیشن سبزه ومیوه‌لرك هان عمومی یتیشدیرلمکده وفقطا شجار مثمره‌نك عددی نلیل‌المقدار بولنمقده‌در . سبزه‌لری تازه ایکن تناول ایتمکی بیلمیه‌ن بوبچاره غاتلیلر ، ذوقنی اکلایه‌مدنلری بوانعام طبیعه‌یی پك آز یتشدیرمکده‌درلر .

بویوك برچوقورك عمقنی املا ایتدکدن صوکره کوچك برجدول ایله خارجه اساله ایدیلن عین صوینك باشنده بیاض ، سیاه ؛ عسکر ، عتاره ، عتریه ، ارکك وقادین برسوری خلق کوچك طاشلر اوزرنده چماشیرلرینی بیقادقدن صوکره قیزغین وپارلاق صاری قوملرك تمیز سطحنه‌یایارلر . ایصلاق چماشیر قوملره بولانه‌رق صاری‌برنك پیدا ایدر ، برکره نورودقدن صوکره سیلکیلنجه بوتون توم دانه‌لر دوشه‌رك بزك رنك اصلیسی عودت ایدر . شمال وجنوب اهالیسندن یرلی واجنبی

مختلف عرفلرك تشونه‌لرینه تبع اولان منبعلرك كناری مملكتك اولدقجه حركتلی واكلنجه‌لی یریدر . قافله زمانلری ایسه سوریلرله دوه‌لرك راكد صو سطحی اوزرینه اوزانمش بویونلری ، یكدیكرینی ایته‌ن قاقان باشلری ایله صوبی سوزه‌رك ایچملری ، وبرجهتدن‌ده كمال ممنونیتله صاللانان تویروفلرینك ایكی طرفه مطرداً ومتمادیاً حركتلری جداً كوریله‌جك برمنظره تشكیل ایدر .

* * *

غات بلده‌سنك سكنهٔ ندیمه‌سی اقضای غربدن هجرت ایتمش غرب بربرلرندن اولوب بوكون انجق ایكی اوچ فامیلدن عبارتدرلر. سكنهٔ موجودهٔ حاضره ایسه عتاره ، تارق وتونینده مقیم تواتلی انصار وتوات مهاجرلریله غدامسلیردن اولمق اوزره مختلف محللردن مخلوط صنوف اهالیدر . ایلك دفعه اولمق اوزره اجرا ایتمش اولدیغم ویركو تعدادینه نظراً غات بلده‌سیله بوتون توابعنده یرلی اوله‌رق بلدی اهالی مجموعی انجق بیك اوچیوز نفوسه بالغ اولیوردی .

اصل غاتلی وانصار اولمق اوزره اصیل عائله‌لرده تولدات پك آزاولدیغی حالده عتاره‌نك خانه‌لرنده چوجقلر قایناشمقده‌درلر. عین نسبت تولدات بوصورتله دوام ایده‌جك اولورسه عرق ابیضه منسوب احرار مرور زمانله غائب اوله‌جق ، عرق اسوددن اولان عتاره صنفی غلبه ایده‌رك برزمان كله‌جك كه غات كاملاً زنجیلرله مسكون بربلده حالنی آله‌جقدر .

غات بلده‌سی حاكمیت عثمانیه‌دن اول قدیم غاتلیلره

حاکمیتلرینی قوتله قبول ایتدیرمش اولان تواتلی انصارعائله‌لری طرفندن مستقلاً اداره اولونمش ، عساکر عثمانیه‌نك اشغالندن صوکره ایسه بوحاکمیت مستقلهیه بدل نفوذ حاکمیت عثمانیه‌یه نسبتا موقعك اداره‌سی انصار الندہ قالمشدی. بوحال، مامور یتم تاریخنه قدر دوام ایتمش وعادتا انصار ایچین برحق تاریخی کبی نظر اعتباره آلنمغه باشلامشدی .

غاتلیلر، عتاره‌لر وتارفیلرده باشلیجه کسوه، غایت اوزون بردون اوزرینــه قوللری کنیش، یاقا بیرتاجی بویوك وبول برباض کوملك اولوب بونك اوزرینه‌ده براز زنکین اولانلر کاربانلرله قانودن کلن قویولاجورد بویالی ســودان کوملکی تلبس ایدرلر . توارق‌ده اولدیغی کبی غاتلیلرجه‌ده باشــلرینی صارمق یوزلرینی وآغزلرینی چکه‌لرینه قدر سیاه برنقابله ستر ایتمك عادتدر ؛ هله احراردن برقادینه تصادف ایتدکلری زمان توارق عادتنــه توفیقاً نقابلرینی چکه‌رك یوزلرینی وتخصیص آغزلرینی صیقی صیقی ستر ایدرلر . براز زنکین اولانلر آیاقلرینه بویوك‌سودان‌مدسلری (ســوســلی وکنارلری کنیش چاریقلر) تلبس ایدرلر . بوتون بوکســوه‌یه قیش موســمنده اغنیاسی طرابلسلیلرك بویوك چوخه بورنوسلرینی فقراسی‌ده بیاض‌یوك احراملری علاوه ایدرلر .

غاتلیلرله توارق‌ده عادات واخلاق همان همان یکدیکرینه پك‌مشــابهدر ، خصــوصاً تلبس وتزین جهتلرنده همان هیچ برفرق‌یوق کیدر. کاملاً زینتدن عبارت اولمق اوزره‌بوابتدائی ملبوسات اوزرینه تعلیق ایدیلن شیلر الکزیاده جالب نظردقتدر.

:

غاتلی برچوجق

فقیر و غنی باالجمله غاتلیلرك بوینده ایچه دریدن بوکولمش اوزون برنوع قوردونه مربوط برچوق نسخه‌لر کوریلور . غاتده انجق بوکبی نسخه‌لری یازمقله تأمین معیشت ایدن برسوری شرلاتانلر واردر . نورشون کچمز، بیچاق، ایشه‌مز، اصابت عینه مقابله ایدر ، شیطان شرینه مانع اولور . . . اولور اولور بیکلرجه شیلره یازار برسوری دعالر ، عجیب اشکال وارقامی حاوی مهر سلیمانلرك، بعضاً مشین بعضاً تنکه ونادراً کوموش محفظه‌لر ایچنده اوله‌رق بونوردونه دیزلمش اولدیغی کوریلور. همان اکثریتله بومحفظه‌لر مستطیل الشکل اولوب حاملنك بوینده برسوری لوخه‌لر حالنده صاللانیر . بعضاً باشده‌کی صارغینك وسطنده وا لنك اوستنده‌ده برقاچ «حجاب» (نسخه)صاللاندیغی کوریلور ؛ بعض حجابلر ایسه تام تپه‌یه تونیلور . توارق مشایخندن هوغار قبیله‌سی شیخی «اتیسی Eteyssi» [*] نك بوینده تخمیناً اوچ کیلو ثقلتنده حجابله دولدیرلمش برقوردوندن باشقه باشنده‌کی اوزون تونسکاری قسده یکرمی درت عدد مختلف الشکل کوموش محفظه‌لر منتظماً دیزلمش اولدیغنی ایلك کوردیکم زمان چوق استغراب ایتمشدم .

---

[*] شیخ أتیسی دایسی «آهی‌تاغل Ahitaghil» ك هوغار ریاستی زمانده فرانسزلرك فلاته‌ر میسیونه مجوم‌ایدن هوغار غزوه‌سنه ریاست ایتمش واومیسیونك محوینه سبب اولمشدی. بالاخره دایسنك وقوع وفاتیله هوغار رئیسی اولمش ایسه‌ده فرانسزلرك هوغار ممالکنی استیلالرندن صوکره ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایتمشدر .

بونسخه قوردوننده ایریلی، اوفاقلی دعا محفظه‌لرندن باشقه همان عمومیتله برطاقم ادوات معلق بولنورکه بونلرده اوزونجه برسختیان قیطانه مربوط برچاغی ایله جلد محفظه درونننده برمقراصدن عبارتدر . قادین ، ارکك بوتون غاتلیلرك واکثر توارقلرك اللرنده برر تسبیح بولنمسی شرط اعظمدر . همان عمومیته قریب براکثریت توات معمولاتندن یاصمی دانه‌لی تسبیحلری طاشیرلرکه اوجنده صاری دوکمه معدندن کوچك برچنبره مربوط بردیش وقولاق طاقمی معلق بولنور .

قادینلر عمومیتله ارککلرکبی اوزون کوملك تلبس ایدر و «آبروق» تسمیه ایتدکلری عادی بزدن دیکیلمش بویوك براورتویه صاریلرلر ؛ اغنیا عائله‌لرنده ایسه قادینلر بوآبروقلرینه تواتدن کتیرلمکده‌اولان رنکلی احراملری استعمال ایتمکده‌درلر. بویونلرنده عین نسخه‌لری حاوی قوردون ایله‌اللرنده تسبیحلری واردر . یالکز قادینلرك صاچ توالتی توارقلك عینی اولدیغی کبی یالکز باشلرینه کوچك برلاجورد بزاورتدکدن صوکره مجامع تاسده یوزلرینی آچیق براقمالری‌ده توارق نسوانلك عاداتنه تماماً مشابهدر. غاتده نسوان احرارك آیاقلرینه کیدکلری کنیش مداسلر درست یوریمکه مانع اولدیغندن آرقاسنده‌کی اوزون توات احرامنك اتکلرینی یرلرده سوروکلیه‌رك ومداسلرینك عدم مساعده سندن دولایی ایکی طرفه صاللانه‌رق یوریمکده اولان غاتلی برقادینك هیئت‌عمومیه‌سی اوزاقدن باقیلنجه پایتاق، پایتاق یوروییه‌ن برپاپاغانه پك بکزر .

علی‌العموم غات نسوانی صاچ توالتلرنده تره یاغی استعمال

ایتمکده اولدقلری جهتله برقاچ کون صوکره بویاغ تحلل ایده‌رك اودرجه کریه رایحه‌لر نشرینه باشلارکه ، بریاز کونی یوزلرجه عتریه‌لرك صوتقل ایتمك اوزره باب تفاغتدن ایشله‌دیکلری برساعتده اورادە بولنانلر بوقادینلرك صاچلرندن انتشار ایدن رایحهٔ متعفنه‌یه قارشی بوروتلریی طیقامایه مجبور اولورلر . حتی طرابلسلی تاجرلر بورایحهٔ کریهه‌نك بورالرده اکثریتله اجرای حکم ایدن امراض عینیه‌یه سبب اولدیغنه ذاهب اولیورلر .

بوتون طرابلسك صحرا قسمنده‌کی بدویلرنده اولدیغی کبی توارقده وغات اهالیسنده‌ده «نیله» تعبیر اولنان قویولاجورد رنکه برابتلای مخصوص واردرکه بورنك بادیه اهالیسنده صابونك فقدانندن متولد ضروری کیرلری ستره خدمت ایتدیکی ایچین مقبول اولمسی لازمکلیور. توارقده وغاتلیلرده ایسه نیله‌یه ابتلا اودرجه‌ده‌درکه سوداندن کلن قویولاجورد بویالی منسوجاتی صوده ایصلاته‌رق اللرینه وقوللرینه ، قادینلر ایسه بوندن فضله اوله‌رق یوزلرینه ویاناقلرینه صیقی صیقی سوره‌رك اوروپانسوانلرك بیاض وپنبه‌پوده‌لرینك حاصل ایتدیکی لطیف الوانه بدل یوزلرنده لاجورد لکه‌لر حصوله کتیررلر . توارق مشایخ کبارندن بریله ایلك ملاقاتمده قولنده وبالخاصه دیرسك قسمنده‌کی نیله‌یی تعاقب سنین ایله تقشر ایتمش برحالده کوره‌رك تعجب ایتمشدم . عرق ابیضدن اولان غاتلیلر وتوارقی طائیمیانلرك انسال معلومهٔ بشر میانده برده عرق ازرقك موجودیتنه احتمال ویره‌جکی کلیور . زنجیه‌لرك فوق العاده قانتازیه کونلرنده تره یاغنك تأثیریله پارلایان قویو سیاه بویالی

صاچلری وقاشلریله پارلاق جلدلری اوستنه قیرمزی بویایله ترسیم ایدلمش دائره‌لر ایله مزین یاتاقلری ایسه پك غریب بر منظره حاصل ایدر .

* * *

غاتلیلرك مفروشات واثاث بیتیه‌لری : قالین برقوم طبقه‌سیله مستور اوزون مستطیل اودانك برکناریته موضوع توات منسوجاتندن اوزون تویلی برکلیمله ، ایچنه قیل دولدیرلمش سودان معمولاتندن برقاچ جلد یاصدیقدن عبارتدر . بوندن ماعدا برایکی شمعدان ایله تجارك طرابلسدن کتیردیکلری اسکی سهاریه‌لردن بری اوزرینه موضوع چای طاقمی ودها زنکینجه اولانلرك حجره‌لرنده ایکی اوچ کن صویی شیشه‌سی وبرقاچ طاقم باردای و چناقدن عبارتدر .

بوتون مطبخ طاقمی زنکینلرده باقر ، فقراده طوپراق تجره‌لردن ؛ یکانه یمك طاقمی ایسه سوداندن کتیرلمش ومرورزمانله ومواد شحمیه‌نك مساماتنه تأثیرایتمسیله‌سیاهلاشمش تخته برقاواته‌دن عبارتدر .

صنعت طباخته پك حال ابتدائیده‌درلر. باشلیجه اطعمه‌لری صوده قاینامش أت یخنیسی وبامیه ، ملوهیه ، قباق کبی سبزه‌لرك قورولرندن اولمق اوزره چوربا کبی قاینـاتیلمش برتورلودن عبارتدر. بوتورلو قاواته‌نك ایچنه قونور ، یوقاریدن بوش قالان قسمنه‌ا یخه خرما دالری برنوع افقی پارماقلق کبی دیزیلدکدن ویرلشدیرلدکدن صوکره بونك اوزرینه اکمکلر ودهااوزرینه‌ده خرمایایرافلرندن اورمه برقپاق (قطرون معمولاتندن طبافلر) ، اویوق ایسه یالکز براورتو اورتیله‌رك اورته‌یه قونور .

غاتلیلر و بالخاصه فقراسی فوق‌العاده کونلر مستثنا اولمق اوزره «غاجیره» و«دشیشه» ایله کفاف نفس ایدرلر . غاجیره معمولات محلیه‌دن اولان سرت کچی پنیری ایله قوری خرمانك برآراده دوکولمسندن متحصل برنوع بولاماج اولوبه دشیشه‌ده آرپه‌نك قاووروماشیدر . أت یمکلرینی آنجق احوال فوق‌العاده‌ده تناول ایدرلر . معمافیه تونینده ساکن انصاردن بعضلرینك ضیافتلرنده بولنه‌رق جداً لطیف طاتلیلر ، قورابیه‌لر احضار ایتمکده اولدقلرینی کوردم . فقط بونك‌ده طرابلسده تربیه کورمش برقاچ زنجیه‌نك موجودیتلرینه‌مدیون برفوق‌العاده‌لك اولدیغنه‌ده شبهه‌یوقدر .

بوتون آفریقای شمالی حوالیسنده اولدیغی کبی بونلرده ده هریمکدن صوکره وخصوصاً صباحلری بول شکرله یشیل چای ایچمك عادتی واردر . کونده بویله‌جه اوچ‌دفعه محقق صورتده ایچدیکلری بویشیل چای وخصوصیله شکر، عندلرنده اودرجه قیمتلیدرکه برغاتلی پاره‌سنی وسائر ذی‌قیمت اشیاسنی زوجه‌سنه تودیع ایده‌بیلر؛ فقط اینجه‌برقوردونله بوینه‌تعلیق ایتمش اولدیغی چای وشکر قوطوسینك اناختارینی هیچ کیمسه‌یه امنیت‌ایده‌مز. زیرا أوده چای وشکرك دشمنلری پك‌چوقدر .

غاتلیلرك حیات ومعاشرت بیتیه‌لرنده‌اك بویك حصهٔ‌مصیبت اركلكدر. توارقده اولدیغی کبی بونلرده‌ده ابوینك اموال عمومیهٔ غیر منقوله‌سی قیز اولادلره انتقال ایدر ، بناءً علیه غات‌ده‌کی اموال غیر منقوله همان کاملاً قادینلرك اولوب رجالك هیچ برشیلری یوقدر . اركك اولاد انجق ثمرهٔ مساعیسیله

کچینز و مال صاحبی اوله‌بیلرسه اولور . بوندن دولایی حیات عائله‌ده‌زوج ، زوجه‌سنك حکمی التنده‌در . چوق کره‌لر کوریلمشدرکه اهمیتسز برمنازعهٔ بیتیه‌دن صوکره افتراق واقع اوله‌رق بیچاره ارکك بوتون مالی اولان صیرتنده‌کی اشیاسی والنده‌کی‌اوزون عصاسیله قاپیدن دیشاری آتیلمشدر. مع‌مافیه اکثربوکبی منازعه‌لره سبب اولانلر اررککلردر : پك ضیق برترصد آلتنده بولندقلری حالده ــ بلکه‌ده بوشدت ممنوعیت سبیله ــ أتك پیشنده قوشمغه چوق مراقلیدرلر . بوحاللری معلوم اولدیغی ایچندرکه ، غات قادینلری زوجه‌لرینی‌زنجیه‌لریله تحت ترصدده بولندیررلر ، ویاتسی نمازندن صوکره خارجده قالان وکیج‌وقت خانه‌یه عودت ایدنلری قاپی آچمایه‌رق‌وسوقاق اورتاسنده براقه‌رق جزالندیررلر . غات احرارندن بعضلرینك بویله کچ قالمق یوزندن قاپی اوکنده صباحلادقلری روایت اولنیوردی . بوکبی کچ قالمالر تعدد ایدنجه ارتق مناسبات بیتیه‌ده عدم انتظام ونهایت افتراقه‌قدر دوام‌ایدن مجادله‌لر باش کوسترر. قادینلرك بو شدتنه مقابل اررککلر براز دها سربستلکلرینی توسیع ایده‌بیلمك ایچین یاتسی نمازینی بك کچ قیلمق صورتیله برچاره بوله‌بیلمشلردر .

بلده‌نك کبار نسوانی، احرار زوجه‌لری علی‌العاده‌احوالده خانه‌لرندن چیقمازلر، آنجق‌دوکون،بایرام وفانتازیه‌کبی‌فوق‌العاده احوالده وخصوصاً محرم بایرامی اولان «سبه‌ی‌با Sbeyba » فانتازیه‌لرنده جماعتله داملره چیقارق تماشایدرلر. برده ولادت نبوی کیبجه‌سی بوتون رجال جوامعده مولود قرائت

ایتدکلرندن نسوان بویوك جمعیتلر تشکیل ایدەرك بلدەنك بوتون جوامعنی زیارت ایدرلر .

* * *

فانتازیەلر، علی العموم عتاره وعتریەلردن عبارت اولمق اوزره ارکك وقادین برجمعیت مختلطه طرفندن اجرا اولنان رقصلردر. احرارك بالفعل فانتازیەیه دخولی ورقص ایتمسی صوك درجه معیباتدندر . ارکك وقادین صنفنك مختلف رقصلری عمومیتله قدیم بربری رقصلری اولدیغنه شبهه یوقدر. زیرا اشکال واوضاع اعتباریله جنوباً سودان وشمالاً غربانك وخصوصاً فزانلیلرك رقصلرینه هیچ مشابهتی یوقدر. فزان رقصلری اوضاع اعتباریله نەقدر شهوانی ایسه غات ارکك رقصلرنده اوضاع وحرکات حربیەلری، سلاح استعمالاری، چویك وسریع خطوەلرله منتظم ومطرد یورویشلری و قادین رقصلرنده ایسه متحرك مرکزلر اطرافنده غایت ظریف دونوشلری ، فزان رقصلرینك تماماً ضدینه اولەرق، وجودك قسم علویسیله صوك درجه ماهرانه هلزونلر ترسیم ایدیشلری و قوللرك سربست صالنیتیلری ایله وجودك ایکی طرفه حرکتی جداً لطیف اوضاع رقصیەدندر .

عمومی فانتازیەلرباشلیجه دوکونلرده، اعیاد دینیه وحکومتك ایام رسمیەسنده وبوندن باشقه اولەرق غات وجانت اهالیسیله عموم توارقجه یك اهمیتلی اعیاددن معدود اولان «سبەی با» بایرامنده اجرا اولنور . بوتون افریقای شمالی اهالیسنده خلافت امویه عاداتی بقیەسی اولان عشرۂ محرم شنلکلرینه توراقلرجه سبەی با اطلاق اولنور . بوفانتازیه محرمك اونجی

کیجه‌سی بویوك برجمعیتله واوکده داوول وزورنا اولق اوزره بلده‌نك اطرافنده‌کی مقابری زیارت وارواحی تطییب ایله‌باشلار وکیجه‌لی کوندوزلی اوچ کون دوام ایدر . غاتللیلر سبه‌ی‌با کیجه‌سنه‌سنهٔ مستقبله‌ده‌کی کذارش عمرلرینك تعیین‌وتقدیر ایدیلدیکی برکیجه نظریله باقارلر. اوکیجه قادین وارکك خرما یاپراقلرندن عجیب‌الشکل اکلیللر اعمال واونکله تزین ایدرلر. قرك‌ضعیف ضیاسی التنده هیچ ایشیقسز حرکت‌ایدن بوهیئت عظیمهٔ‌مظلمه وحشیانه نعره‌لر آته‌رق ، اللرنده‌کی اوزون نار داللریله یکدیکرلرینی قوالیه‌رق‌ودری قالقانلرله کندیلرینی مدافعه ایده‌رك برقص عجیب ایله نطع مسافه ایدرلر . مولوی درویشی‌کبی ایکی قوللرینی افقاً آچمش ، باشنی بر قولی اوزرینه یاتیرمش ، کوملکنی صاووره‌رق آیقیری خطوه‌لر ومتقطع صچرایشلرله اوزون وایصسز برصحراده آدوب کیدن یوزلرجه آدم فرض ایدیکز ؛ بوهیئت مسحوره‌نك بردبره توقف وعجیب حلقه‌لر تشکیل ایده‌رك‌رقص ایتدکلرینی ، یکدیکرینی‌دوکه‌رك کندیلرینی مدافعه ایله‌یه‌رك ، وحشیانه نعره‌لر آته‌رق جنونانه‌دورلر اجرا ایتدکلرینی تخیل ایدیکز وصوکره بوتون بوهیئته یك آهنك ومطرد بر موسیقی‌ده علاوه ایدیکز ؛ ایشته سبه‌ی‌باناك ایلك کیجه قانتازیه‌سنك مقدمه‌سنی کورمش اولورسکز .

بلده‌نك‌خارجی ایله مقابرمعلومه‌سی‌بویله‌جه طواف اوله‌رق ارواح ممنون ایدلدکدن صوکره شیلی میدانته عودت ایدرك اورادہ موحش برآهنك، عجیب برموسیقی ایله تابصاج‌برقص پریشان اجرا اولنور .

غائده برعتریه فانتازیا قیافتنده

سبه‌ی‌بانك ایکنجی واوچنجی کونلری اجرا اولنان رقصلر ایسه برنجی کیجه‌نك زیارت قبور رقصنه هیچ مقیس‌اوله‌من . بونلر غایت منتظم تلبس ایتمش برهیئت رقصیه طرفندن جداً کوریله‌جك برانتظام ولطافتله اجرا اولنورکه بوتون فانتازیه‌لر حقنده برفکر مخصوص حاصل اوله‌بیلمك ایچین بورقصلری تعرینه چالیشه‌جغم :

ارککلر اك قدیم توارق لباسی وقیافتنده وچاقمانلی ، قاپسوللی اسلحهٔ ناریهٔ قدیمه ایله مسلح اوله‌رق فانتازیه‌یه‌داخل اولورلر . غایت بویوك تونس فسلری ، اوچ اوقه‌لق ماوی پوسکوللر ،چهره یی تمامیله‌سترایده‌جك‌قویولاجوردپارلاق نقابلرله تزین‌ایدرلرو، رنکارنك‌متعدد کوملکلراوزرینه‌اوقه‌لرله‌نسخه‌لری حاوی قوردونلر تعلیق ایده‌رك قیرمزی پوسکوللی حمائللرله وجودلرینك تسم علیاسنی صیقیجه صاره‌رلر وکنیش سودان شالوارلرینی صاری سختیاندن عرب «بلغه» (برنوع یمنی) لرینك اوزرینه دوکه‌رك جداً کوزل وجالب نظر برقیافتده رقص ایدرلر .

قادینلرایسه هروقتکی لباسلرینك اوزرینه تمیز ویکی آبروقلر علاوه ، قولاقلرینه اون ، اون بش سانتمتره قطرنده کنیش کوموش‌حلقه‌لر، صاچلرینك اوك طرفنه بردیزی‌پارلاق کوموش مسکوکات ، بویونلرینه کوموش نسخه‌لر ودائره وی‌الشکل مزینات عجیبه تعلیق ایده‌رك ویاغلی وسیاه بویالی صاچلرینك اوجنه کوچك‌کوموش مسکوکات طاقه‌رق قویو سیاه جلدلری اوزرینه سورولمش آل رنکلرله یوزلرینی تزیین‌ایدرلر .

قادینلرده الکزیاده جالب دقت اولان مزیناتدن بری ده ماری ترز تاله‌رلرندن معمول یوزکلردرکه بونطرده برایکی یوزوکی حامل اولان اُلت پارماقلری ارتق عدم حرکته محکوم قالیر .

قانتازیه اجرا اولنان محلك اورتاسنده زورنا واویچ، دورت کوچك ترانپته‌دن عبارت بر ملی موسیقه طاقمی دیزیلر . یالکز زورنا آرککلرطرفندن وترانپته‌لر ایسه بتخصیص عتریه جماعتنك شیخه‌لری اولان نسوان طرفندن چالنیر ، اطرافدن طوپلانان عطیه‌لروهدیه‌لرده منحصراً بونلر بینلرنده تقسیم اولنور . موسیقه طاقمی رقاص ومغنیه‌لری جمع ایکین اجرای آهنکه وبرصف اوزرینه دیزیله‌رك تخمیناً اون بش خطوه‌لك بردائره ایچنده ایلری وکیری برحرکت مطرده اجراسنه ابتدارایدر . عتریه‌لر موسیقه‌نك صداسنه قوشارلر ودائرهٔ رقصك محیطنده برهلال تشکیل ایده‌رك تغنیه وبرطرفدن‌ده ال چارپه‌رق رقصه اشتراك ایدرلر. ارککلر محل رقصه واصل اولونجه دائره‌یه داخل اولمق ایچین مطلق بررفیق تدارکنه محتاجدرلر ؛ بوصورتله چیفت چیفت ، اوموز اوموزه ویره‌رك وسربست قالان دیکر الله‌ریله سلاحلرینی باشلری اوستنده اویناته‌رق ومطرداً صیچرایه‌رق دائره‌یی ایکی دفعه دورایدر وموسیقه طاقمنك آرقاسنه کچوب صف تشکیل ایدرلر . بوتون بوصفلر ایلری، کری حرکتله سلاحلریله بیکلرله‌جه اوضاع حربیه‌یی تقلید ایدرلر ؛ بعضاً ده مقابل ومخاصم صفلر تشکیل ایده‌رك موسیقه طاقمی اورتایه آلیرلر و ارتق رقص بویله‌جه ساعتلرجه دوام ایدر . بوتون بواثناده دائرهٔ رقص اوزرنده‌کی صف نسوان الچارپه‌رق ،

تغنی ایده‌رك وایکی طرفه خفیف برصالتی ایله صاللانه‌رق حرکات رقصیه‌یه تبعیت ایدرلر . بوقادین صفنك صالتیسنه اوزاقدن باقیلدیغی زمان جمله‌سنك مدید ومنتظم برموجه ایله متحرك اولدقلری ظن اولنور .

بربر رقص قدیمنك برقوپیه‌سی اولان بو اویونلردن باشقه غائده تواتلیلرك برقوماندا ایله سلاح بوشالتملری فانتازیه‌لریده اجرااولنور. قادینلرك «تمه‌للوق» تعبیر ایتدکلری رقصلری ایسه ارککلرك کنه نظراً دها صنعتکارانه ودها نظرربادر :

برمرکز مشترك ومتحرك اطرافنده دونمکده اولان ایکی رقاصه فرض ایدیکز . هم برمرکز اطرافنده وهم یکدیکری اطرافنده عین زمانده دور اجرا ایتملری ، عین دقیقه‌ده آیاق اوره‌رق دونشلری، وجودك اوست نسمیله و غایت لاقیدانه صاللانان قوللرك حرکات رقصیه‌سیله هوایده هلزونلر ترسیم ایدیشلری جداً جالب نظردر . انجق قادینلرك تمه‌للو قیلری آلات موسقیه ایله اجرا اولنماز . بنه‌قادینلردن عبارت بردائره اورتاسنده‌کی رقاصه‌لردیکرلرینك تغنیاتی، تیزوچالاك الشاقیردیلری آراسنده پروانه کبی دونرلر . بورقاصه‌لرك بعض اوضاع پریشانیلری لادانس سه‌رپانتینك بعض اشکالنه پك مشابهدر . تمه‌للوق اجرا ایدن رقاصه‌لر وجودك ، خصوصاً قسم علویسنك جداً لطیف اولان اوضاعنی تامیله کوسترمك اوزره بللرینه صیغی برقوشاق صاره‌رق کوملکدن ماعدا آبروق کبی کنیش اورتولری آرقایه آتارلر . وبوصورتله وجوده صیقیجه‌التصاق ایدن کوملکك آلتندن دونشلرده‌کی اوضاع وجود تامیله

مشاهده اولنور . تمه‌للوقى منحصراً قادينلر طرفندن وقادينلر آراسنده اجرا اولنور . بويوك فانتازيه‌لرده ايسه قادينلر يالكز تغنى ايده‌رك ارككلره رفاقت ايدرلر .

بويوك فانتازيه‌لردن ماعدا ايام عاديه‌ده ، خصوصا مهتابلى كيجه‌لرده رقصلى جمعيتلر اجرا اولنور . اوزمان عتاره جمعيتنك كبارى اويونه منفرداً داخل اوله‌رق هر كسك خصوصى هواسى چالنير . بوكبى فانتازيه‌لرده عتريه شيخه‌لرى مملكتنك احرارينه، توارق كبارينه ، مأمورين حكومته ، تجاره والحاصل هر كسه كيده‌رك براز تغنى واجراى طربله عطيه آليرلر . دهافضله‌جه عطيه آله‌بيلمك ايچين اكثريا بوكبى شيلردن ذوق آلان مملكتنك احرارى وتوارق كبارى ايچين آيرى آيرى هوالر ترتيب ايدرلر. بعض كره ايسه بوتوارق بالذات شيخه‌يه مراجعتله كندى باشنده ساعتلرجه ترانپته‌سنى چالديردقدن صوكره جيبنده نه‌قدر پاره‌سى وارسه چيقارير ويررلر. غايت صيجاق بركون توارق احرارندن عظمتفروشلى پك سودن بركنجى باب تفاغتنك ايچ طرفنده ديوارك دينه چومه‌لمش اوله‌رق باشنك اوزرنده اوچ ترانپته ايله بر زورنادن عبارت عتاره موسيقه‌سنك جهنمى برشماتت ايله اوتديكنى كورديكم زمان فضله پاره قوپارمق ايچين بيچاره بدوى پرنسنى سرسم ايتمكده اولدقلرينه ذاهب اوله‌رق مانع اولمق ايسته‌مشدم؛ حالبوكه اوراده بولنانلر تارفينك بالذات دعوتى اوزرينه باشى اوزرنده كندى هواسى چالنمقده اولديغنى تأمين ايده‌رك بنى مداخله‌دن منع ايتديلر. بوايكى نوع رقصدن ماعدا اون ايكى

غاده کنج قیزلرك رقصی

فانتازیه‌ده چای صندیقلریله تزین ایتمش برعتریه

یاشندن‌دون اولان کنج قیزلرك برقص مخصوصی‌ده وارایسه‌ده بك نادراً اجرا اولنمقده‌در .

* * *

سنه‌ده مطرداً ومنتظماً ورود ایدن تجار قافله‌لری ، شمال و جنوبدن کلن مختلف عرق ونسلدن یبانجیلری ، یرلیلری، توارقی ، حیات ومعاشرت عجیبه‌سی ، رقصلری وفانتازیه‌لریله غات بلده‌سی زائری اوزرنده قولایجه‌زائل اولماز برتأثیراجرا ایدر. بوکون بورنو تجارتنك انقراضندن متولد موت ایله پنجه پنجه‌یه اوغراشه اوغراشه زبون دوشمکده اولان مرزقك یانی باشنده غات بلده‌سی منتظم‌مواردا تیله صحرانك اورتاسنده برحیات کوسترمکده ، زنده‌وقوی ، زمانك هجوملرینه مقاومت‌ایتمکده‌در. فقط قانو تجارتکاهی جنوبدن کینه کورفزینه انکلیز شومندوفریله ربط اولندیغی وبرجهتدن‌ده صحرای کبیر تجارتی فرانسزلرك صرف ایتدیکی غیرتلردن دولایی تونسه دوندیکی وباشقه برمجرا آلدیغی زمان صحرانك وسطنده بوزواللی غات نه‌اوله‌جق ؟ اوده مرزق کبی بلکه‌ده دهاسریع برانقراض ایله سنه‌لرك بریکدیره‌جکی ردای غبار آلود نسیان آلتنده قاله‌رق اونوتیله‌جق .

نوارد

شمال ساحلندن وسطنه وچاد کولی ونیژریا حوضه‌لرینه متوجهاً آفریقایی یوقاریدن آشاغی یه دوغری قطع ایدن تجار قافله‌لرندن صسوریکز ؛ بوایصسز بوکیمسه‌سز صحاریٔ وسیعه‌ده اونلره الکزیاده هیجان بخش اولان نه‌در ؟

ساکن ومطرد خطوه‌لرله کوچك طاشلقلرك ستر ایتدیکی کنیش صحرالری ، واسع حماده‌لری کچن ، بوتنکنای مدید وعظیمك بخش ایتدیکی سکون واعتماد ایچنده دوه‌نك مطرد صار صینتیلرینه تبعیت ایتمش اولان مستغرق تفکرات برتاجر ، انجق افقده اینجه اوزون خیال متحرکیله بلیرمکه باشلایان هجنسوارلری کوردیکی آنده دوچار هیجان اولور . اوت ، هجنسوارلر ویرلیلرك تعریفی وجهله مهریلر ، بونلر کیملر ؟ دوستلرمی ؟ دشمنلرمی ؟ ایشته بوتون طالع کسب وکارینی صحرالرك برتصادفنه ربط ایده‌رك کیدن بویوك برقافلهٔ تجارتك اوآنده بوتون موجودیتنی لرزه‌دارایدن الیم سؤاللر !

افقده کوریلن خیاللر یاقلاشیر ، اینجه اوزون باجاقلرك اوستنده ، نسبةً ضعیف بروجود ایله اوزون بوینی وکوچك قفاسی ، ساکن وپارلاق نظری ایله هیئت عمومیه‌سی جاذبه‌لی

وبوتون وحشتی ایله برابر کوزل اولان مهریلر (هجنلر) اوزرنده لاجورد رنکلی کومکلره صارلمش ، یوزندهکی قویو لاجورد نقابنی چکهسنه قدر ایندیرمش دائما النده اویناديغی اینجه وقیصه دمیردن معمول مزراغنی هواده غیرمعین وکیفی اشکال ترسیم ایدهجك وجهله صاللایهرق دوهسنك بوینه ایاقلریله دایانمش وحشی قیافتلر ، فورتونج وبزم ایچین وهلهٔ اولیده پكموحش اشکال نمایان اولمغه باشلار . ایشته توارق! بوتون قافله کنیش برنفس آلیر . اوت ، هرتورلو فنالقلریله برابر صحرا اقوامی ایچنده مدافعهسی قولای ویارضالرلی ممکن اولان توارق ؛ یعنی آچلق ، یوقسوزلق کبی صحرا حیاتنك ایکی الیم شرطمعیشتی التنده زبون ، عصرلردنبری قومشوسندن غصب ونهب ایدهرك ادامهٔ حیاته آلیشمش برسوری صحرا حیدودلری ! بوقافلهدن ده یارضالریله ویاخود جبراً قارینلرینی دویوره جق، برمقدارماً کولات وملبوسات قوپاردقدن صوکره ینه یوللرنده دوام ایدهجکلر ؛ بلکهده هجوم وتعدی یهده جرأت ایدهجکلر .

بونکله برابر ینه توارق صحرا اقوامی ایچنده خونریزلکده پكمترقی اولان تیبولره نظراً دها اهون عد اولنمغه لایقدرلر . توارق حقنده اوروپالیلرك وعصر اخیر سیاحلرینك حاصل ایتدیرمش اولدقلری بعض یاکلش فکرلرارتق تصحیح اولنملیدر. بونلرله ایکی سنه متمادیاً تماسده بولنهرق بلدهده ، سفرده ، اردوکاهمده ، مرعالرنده ، چادرلرنده والحاصل بوتون صفحات حیاتیهلرنده اونلری تدقیقه ، ممکن اولدیغی قدر روحلرینه نفوذ

ایتمکه موفق اولدیغم جهتله بوخصوصده برفکر اجمالی حاصل ایتدیره‌جك قدر مختصر برقروکی چیزمکه چالیشه‌جغم :

***

بحر سفیدك جنوب ساحللرندن آطلس سلسله‌سنه قدر اولان معموره‌لرده اجرای حکم‌ایدن فنیقه‌لیلر وبالاخره بونلری تعقیب ایدن رومالیلر زماننده بوسلسلهٔ جبالك جنوب‌اتکلرنده ساکن و «ژه‌تول» نامیله معروف کوچبه، وحشی ، یاغما کر وجدالجو برنسل صحراوی موجود ومعلوم ایدی که بونلر دائما ساحل معموره‌لرنده‌کی اقوام مدنیه دوچار ضعف اولدقجه شماله دوغری آقین ایده‌رك تخریباته باشلارلر وبواقوام اعادهٔ شوکت ایدنجه قوت اوکنده رجعته مجبور اوله‌رق جنوبده‌کی صحرالرده یاشارلردی . بوژه‌توللردن قرون وسطی‌ده زناته وصنهاجه نامیله معروف اولان قبائل جسیمهٔ بربریه وشیمدی موجود بولنان مختلف توارق قبائلی نشئت ایتمشلردر .

نقابلی صنهاجه‌لردن بحث ایدرکن ابن خلدون بونرك اسلامیتدن اولکی ازمنهٔ قدیمه‌ده قوملی صحرالرك جهت‌جنوبیه‌سنده‌کی صحرامنطقه‌لرنده ساکن اولدقلرینی وجبال‌التل واراضیٔ منبته‌دن بویله‌جه اوزاق قالدقلرندن دولایی محصولات ارضیه‌یه بدل دوه‌لرینك سوتی وأتی ایله تغذی ایتدکلرینی سویلیور . ممالك متمدنه‌یه تقربدن اجتناب ایده‌رك حال انفراددده یاشارلردی وجسور اولدقلری قدرده خشین اوله‌رق اجنبی حاکمیتنه‌هیچ برزمان سرفرو ایتمه‌مشلردر دیور . مورخ شهیرك بوتون بوتعریفی بوکونکی توارقك حالیله تماماً مطابق واحوال روحیه‌لریله

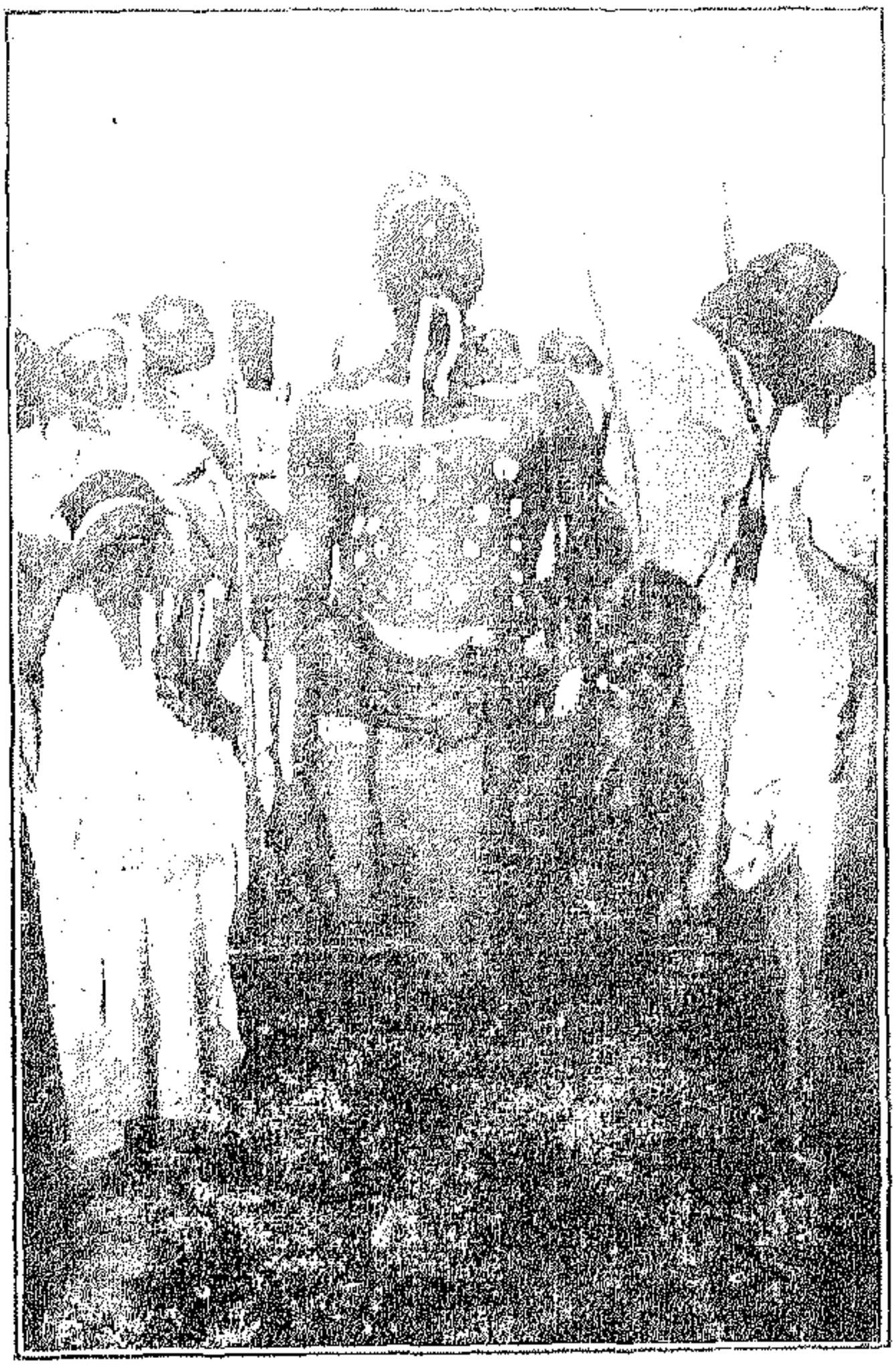

ییلان اویناداں برزنجی (دونقاراما)

متوافقدر . ینه ابن خلدون بوژه‌تولدر احفادینك یدنجی عصر میلادیده‌کی احوالنی توصیف صددنده : «مزراغی النده دوه‌سنه راکباً دائما صحرایی کشت وکذار ایده‌رك حیواناتی تکثیر وابناءسبیلی نهب وغارتله مشغول اولورلردی» صورتنده‌کی تصویری بوکونکی توارق تاماً نظرده تجسم ایتدیرر .

توارق کلمه‌سی تارقی کلمهٔ مفرده‌سنك جمعیدرکه دوقوزنجی عصرهجریده بحرمحیط ساحللرندن غدامسه‌قدر صحراده یاشایان قبائل بربریه‌دن «تارغا» قبیله‌سنه نسبتله عربلر طرفندن عموم توارق قبائل موجوده‌سنه علم ایدلمشدر . توارق کندیلرینی «ایموهاغ Imohag» ولسانلرینی «تاماهاغ Tamahag» تسمیه ایدرلرکه بوکلمه‌لرك اسکی بربری اسامیسندن اولوب مصر قدیم مضبوطات تاریخیه‌سنده‌کی «تاماهو Tamahou» کلمه‌سیله‌مشابهت تامه‌سی واردر .

عموم توارقك صحرای کبیرده یکوجود برحالده وبویوك برحکومت حالنده یاشامش اولدقلری تاریخجه مضبوطدر . دوقوزنجی عصر هجریه قدر صحرای کبیرده یاشایان قبائل «کده‌لا Guedela»، «لمتونا Lemtouna»، «مسوفا Messoufa» ، «لامتا Lamta» وتارغا قبیله‌لری اولوب بونلردن لمتونا برچوق زمانلر دیکرلری اوزرنده اجرای حکومت ایده‌رك نیژریا نهرینه قدر بوتون صحرا قسمنه حکمران اولمشلردر .

ابن‌خلدون بونلردن بحث ایده‌رك دییورکه : «ازجمله هجرتك ۲۲۲ نجی سنه‌سی وفات ایدن حکمدار «تلوتان» اعلاجنس هجن دوه‌لرینه راکب یوزبیك هجنسواری مستصحباً اجرای

سفر ایدردی . التنجی عصر هجری‌ده الڈمشهور تکمدارلری اولان « تنزما Tenezma » بوتون صحراده اجرای حکومت ایدییوردی . کندیسندن صوکره قومك وحدتی مختل‌اوله‌رق هرقبیله ایری بررئیسه تابع اولدی .

ابن‌خلدونك قید واشارت ایتدیکی لمتونا بوکونکی جنوب توارقدن اولان «اوله‌میدن» لرك اجدادی اولمسی پك‌محتملدر . حالا اوله‌میدلر توارق میانده الك اصیل برقبیله اولمق اوزره طانیلمقده‌درلر . هوغار وآزغر توارق قبائلنك ساکن اولدقلری صحرا قسمنك نقطهٔ متوسطه‌سنده وبویوك آمادغور مملکه‌سی جوارنده‌موجودیتی خبرویریلن بربلدهٔ قدیمه‌خرابه‌سی قدیم توارق حاکمیتی زمانده مرکز تجارت وحاکمیت‌اولدیغی ظن اولنمقده‌در . دها جنوبده تومبوقتو بلده‌سی‌ده صنهاجه‌لر طرفندن تأسیس اولنمشدی .

* * *

قسماً جزائر جنوبنده وقسماً فزانك صحرا قسملرنده ونیژریا حوضه‌سنك قسم شمالیسنده‌کی صحاریٔ وسیعه‌ده‌داغیلمش اولان شیمدیکی توارق قبائلی جغرافیا علماسی طرفندن شمال وجنوب توارقی‌نامیله باشلیجه ایکی قسمه تقسیم اولنورلر . شمال توارقی جنوبلیلره وخصوصا کهلوی توارقنه نظراً دها نجیب ومعتبرعدایدلمکده‌درلر، جنوبلیلر عرق‌اسودله چوقجه‌اختلاطدن دولایی پك قاریشقدرلر .

شمال توارقندن «آزغر Azgher » لرك نفوس عمومیسی انجق بش بیك و «هوغار Hoggar »لرك نفوسی ایسه‌بوتون

توابعیله برابر آزغرك ایکی اوچ مثلی درجه‌سنده تخمین ایدلمکده‌در . بوقلت نفوسله توطن ایتدکلری واسع صحرا منطقه‌لری مقایسه ایدیله‌جك اولورسه نه‌درجه داغنیق برصورتده یاشادقلری حقنده برفکر مخصوص حاصل اولور. هوغارقبیله‌سی صوك زمانلرده فرانسزلرطرفندن تحت تابعیته آلنمش بولنیور.

توارقدن زیر ادارهٔ عثمانیه‌یه کچمش اولان آزغر قبیلهٔ جسیمه‌سی « وراغن Vraghen » ، « أمنهن Emenen » و « من‌غساتن Menghassaten » نامله‌یله اوچ بویوك قسمه انقسام‌ایدر .

توارق ایکی‌صنف اجتماعی‌یه منقسمدرلر : برنجی « آهاغغار Ahaggar » احراردن و نجیب واصیل خاندان اولانلره ، ایکنجی « ایمغاط Imgad » عوام‌ناسه ونوعما اسراصنفنه اطلاق اولنور . ایمغاط ویاخود مغاطه‌لره توارق بیننده « کەل‌اوللی » اسمی‌ده ویرلمکده‌درکه تاماهاغ لسانینده کچی چوبانی معناسنی افاده‌ایدر. بوصنفلرك خارجنده هوغارقبیله‌سنه منسوب « ایساق قامارن » قبیله‌لری واردرکه بونلر نیم آهاغغار یعنی احرار ایله ایمغاط آراسنده ومتوسط برطبقه‌ده عدواعتبار ابدلمکده‌درلر . ایمغاط قبیله‌لری ازمنهٔ قدیمه‌ده احرار قبیله‌لرك تحت حکمنده یاشار برنوع اسراصنفی ودها دوغریسی احرارك جیشی مقامنده ایدیلر. بناءً علیه مغاطه قبائلی انقسام داخلیده احرار قبائلنه تابع اولوب مشیخت ورياست احرارك حین توارثنده مغاطه‌ده حیوانات واموال سائره کبی ارثاً یکی رئیسه انتقال ایدر. کرك احرار وکرکسه مغاطه‌قبیله‌لرینك رئیسلرینه

«آمغار Amgar» (شیخ، اختیـار) تسمیه اولنوب عمومه ریاست ایدن و سردار قوم مقامنده اولانلره‌ده «آمونوقال Amonocal» (حکمدار) عنوانی ویررلر .

توارثده حسب ونسب وتوارث کیفیتلری پدردن اولیوب والده‌دندر . بونلر والدله مولود آراسنده‌کی مناسبت طبیعیه‌ده والده‌یی نظر اعتبـاره آلمشـلردر ؛ و بونی افاده ایچین آچیقجه : «چوجغك والده‌سی هیچ برزمان مجهول اوله‌ماز پدری‌ایسه اویله دکل» دیورلر. بناءً علیه عندالتوارق احراردن معدود اوله‌بیـلمك ایچین مطلق صـورتده والده‌نك احرار قبیله‌لرندن اولمسی لازمدر . قبائله ریاسـت ومشـیخته تولی کیفیتلری‌ده والده‌دندر. بناءً علیه برشیخك وقوع وفاتنده اوغلی ایله قیزی بینده «طبل» نامی ویریلن مشیخت مقامی قیزینـه قالیر . بوقادین بالذات طبلك وارثه‌سی اولمق اوزره اعتباراولنمقله برابر ریاست امورینی برادری ویا اوغلی کبی عائله‌نك رجالندن برینه تودیع‌ایدر .

بربرلرك تاریخنده قادینلرك دوغریدن دوغری‌یه اجرای حکومت ایتدیکلرینه تصادف اولنور . بوجمله‌دن اولمق اوزره آفریقای شمالیده‌واستیلای اسلام دورینك اوائلنده ظهورایدن مشهور «کاهنه» وقعه‌سنی مثال اوله‌رق ذکرایده‌بیلرز :

خلفای امویه‌دن عبدالملك زمانده «ایفریقه» [*] والیسی

---

[*] آفریقای شمالینك عربلر طرفندن استیلاسنی متعاقب‌شمدیکی تونس ممالکی ایله جزائرك اقسام غربیه‌سنه ایفریقیه نامی ویرلمشدی، طرابلس غرب ولایتی‌ده بوایفریقیه‌دن عد اولنوردی .

اولان «زهیر» اطلس سلسله‌سندن قوپوب کلن بربر قبائلنك سیل عصیانه قارشی مغلوب اولمش وایفریقیه‌ده برفترت عمومیه ظهور ایتمشدی . قبائل بربریه‌دن «زنه‌ت» قبیله‌سندن برقسم اولان «جراوا» لرك قرالیچه‌سی «دیهیا» ویاخود «دامیا» اسمنده‌کی قادین بوحرکت عمومیه‌یی اداره ایتمشدی. بوقرالیچه وقایعی قبل‌الوقوع کشف ایتمکله شهرتشعار اولدیغندن عربلر کندیسنه کاهنه اسمنی ویرمشلردی . کاهنه‌نك خاکمیتی اپی‌مدت دوام ایتمش وزهیرك خلفی اولان «حسن بن نعمان» ه‌ده غلبه ایده‌رك عربلرك حرکاتی اشکال ایتمك اوزره بوتون ایفریقیه داخلنده‌کی معموره‌لری وواسع اورمانلری تخریب ایتدیره‌رك مملکتی صحرایه قلب ایتدرمشدی . کاهنه، حسن بن نعمان ایله اولان ایکنجی مصادمه‌ده مقتول دوشمشدر .

تاریخك بوقبیل مضبوطاتی من‌القدیم نسوان بربریه‌نك رجاله نظراً دها فائق برموقع اجتماعیه مالك اولدقلرینه دلالت ایدر .

آزغرلر مملکتنده بولندیغم مدت ظرفنده عموم آزغرك رئیسی مقامنده «انقددزن Inkeddezen » بولنمقده ایدی ؛ حالبوکه طبل انقددزنك تنزه‌سی‌طرفندن توارث ایدلمش‌اولدیغی حالده بوقادینك اوغلی شیخ «ماتوکو Matoukou » کوچك اولدیغندن همشیره‌سنك اوغلنی توکیل ایتمشدی .

آزغرك‌عموم رئیسی مقامنده اعتباراولنان‌بوشیخ، حقیقتده آزغرك الك مهم برجزئی اولان وراغن قبیله‌سنه ریاست‌ایتمکده اولوب قبائل سائره شیخلری اولان شیخ «أمود Emoud »

ایله «اوفنایت Oufinayt » بورئیسك هیچ برامرینه اطاعت ایتمیورلر وحتی آچیقجه مخالفت ایدییورلردی .

آزغرلر احرار ومغاطه اولق اوزره بروجه آتیدر:

غاتدن اعتباراً شمال غربی یه دوغری تاسیلی جبالی ووادیلرنده ساکن اولان وراغن قبیله‌سی احرار ومغاطه اولق اوزره اون آلتی قبائل صغیره یه منقسمدر :

احرار قبائلی	(*) کەل أرریکەن	Kiel Erriquen
	کەل ایزابەن	Kiel Izaben
	کەل ایمەهرو	Kiel Imehrou
	کەل ایندندن	Kiel Indenden
مغاطه قبائلی	مقارغاسان	Mekargassan
	ایفیلالن	Ifilalen
	کەل توبرەن	Kiel Toubren
	کەل اوهەت	Kiel Ouhet
	کەل ایتونین	Kiel Intunein
	کەل أراس	Kiel Erass
	ایقرقومەن	Ikerkomen
	جراجریوەن	Djeradjriven
	ازیکەکاتن	Eziquequaten
	فوغاسن ایغداد	Fogassen Igdad
	ایوارواردن	Ivarvaren
	ایفاراق قاتن	Ifarakkanen

(*) تاماهاغ لساننده «کەل» صاحب، متوطن، مقیم معناسنه‌در. بوکلمه‌یی تعقیب ایدن کلمات اکثریا بروادی ویاجبال ویا مرعا اسملریدر. مثلا کەل أرریکەن قبیله‌سی غات جنوبنده واقع أرریکەن وادیسنده ساکن اولان قبیله‌یه علم اولمشدر.

آزغرك الكبويوك برقولی اولان وراغنلرك اصللری جنوبی توارقدن اولوب اولوميده‌نلردن آيريلەرق غات جوارينه هجرت ايتمشلر واو جوارك اوزمانلر حاكم يكانه‌سی اولان امنه‌ن و من‌غساتن قبيله‌لريله برخيلی محاربادن صوكره احراز غلبه وتأمين تفوقه موفق اولمشلردر . بوغالبيتك كنديلرينه بخش ايتديكی فكرتسلطن و تجاوزدن دولايی آزغرك الك فنالرندن واك متجاوزلرندندرلر. عين‌سبيله أمنه‌ن ومن غساتن قبيله‌لری‌ده وراغنه قارشی باردبروضعده بولنەرق كتم خصومته مقتدر اولەميورلر .

آزغرك وراغندن صوكره الكزياده كثرتلی اولان وتاسيلی جبالنك جنوب ورسانسده وآدمار اووەسنده ساكن اولان أمنه‌ن قبيله‌سی اوراده بولنديغم وقت شيخ أمودك رياستی آلتنده بولنيوردی. بوتون طرابلس غرب باديه‌لرنده و حتی نيم بلدی اعتبار ايديلان قبائلده بيله نزاكت وآداب معاشرت جهتيله برمثلنه دها تصادف ايده‌مديكم بوذات اورالرجه يالكز بر تارقی دنن شرفادن عد ايدلمكده‌در .

أمنلر احرار ومغاطه اولەرق شويله‌جه تقسيم اولنيورلر:

احرار قبائلی	Ihadanaren	ايهادانارن
	Fogass Tobl	فوغاس طبل
مغاطه قبائلی	Kiel Eherer	كەل أهەرر
	Ibat Tanaden	ايبات تانادن
	Ibat Aman	ايبات آمان
	Kiel Touven	كەل تووەن
	Idjeressouten	ايجرەسوتن

أمنەن قبیلەسی آزغردن معدود اولدقلری ومن القدیم غات حکومتنه تابع اولدقلری حالده نفوسجه فلتدن دولایی وراغنك تعدیاتندن قورتیلمق ایچون اوللری هوغاره استناده واورادن استعانەیه مجبور اولمشلردی .

غاتك شمالدن فزانه وشرقه دوغری بوتون وادیلره یاییلمش اولان من غساتن قبیلەسی الك قدیم احرار توارقدن اولوب کندیلرینه تابع اسکی مغاطەلری تمامیله منقرض اولمشدر. غاتده بولندیغم هنکامده من غساتن قبیلەسی شیخی اوفنایت ایدی. هجنك اوزرنده پك کنج کورینن بویتمشلك اختیار حقیقة خوش صحبت واورالرده امثالنه نادر تصادف اولنور مجلس آرا برآدمدی . اورالرجه آته بینیجیلك ایلەذه شهرتی واردی .

* * *

توارق ارکك وقادین غاتلیلر کبی تلبس ایدرلر. اسکی توارقك اوزون تونس فسلری ، متعدد صاریق و یوز صارغیلری ، مکلف ومزین بورنوسلری ارتق نوادردندر ؛ انحق بوفنایت وأتیسی کبی یتمشلك، سکسانلك مشایخ قدیمەنك ایام مخصوصەده بو قیافتلری تلبس ایتدکلری کوریلور. شیمدی ایسه اساسی اعتباریله صورت تلبس بر اولمق اوزره دها ساده اشکال کورینمکدەدر. توارقده اساس ملبوسات بیاض پانتیسقەدن دون وکوملکدن عبارت اولوب بر از دها زنکینجه اولانلری بونك اوزرینه سودان معمولاتندن اولان قویو لاجورد رنکلی کوملکی تلبس ایدر؛ مشایخ وکبار احراردە دها اوستنه الوان مختلفەده تونسکاری برنوسلر تلبس ایدرلر . احادناس

آزغر مشایخی ایله اجتماعمز

وراغن شیخی انقادده زن

ومغاظـــه علی الاکثر عرب احرامارینه حتی قیش موســـمنده قوافل تجاریه ایله شمالدن کتیریلن حاضر قیرمزی یورغانلره بیله صاریلدقلری کوریلور .

توارق البسه‌سی میاننده الك زیاده غریب و جالب دقت اولانی رجالك باش کسوه‌سی و یوز نقابلریدر. تأهل ایتمه‌مش اولان کنجلر باشلرینه هیچ بر شی اکتسا ایتمه‌رك و یالکز یوزلرینه نقاب قویه‌رق تپه‌لری آچیق کزمکده و رأسك تام وسطندن بر خط تشکیل ایتمك اوزره صاچلرینی اوچ ، درت سانتیم اوزون برافقده‌درلر. متأهل رجال ایسه اوزون تونس فسلری ، ماوی پوسکلر و فس اوزرینه لایعد دعا نسخه‌لری دیکه‌رك ویوزلرینه یوقاریدن واشاغیدن ایکی قسم اولمق اوزره قویو لاجورد «توکولموست Toukioulmoust» (قویو رنك نقاب) واوزرینه بیاض «أشاش Echach» (بیاض نقاب) صاره‌رق هیئت عمومیه‌سی اعتباریله هیچ کورمیه‌نلر ایچین جداً قورقونج بر شکل آلمقده‌درلر . مع مافیه بو شکل غریب کیتدکجه ساده‌لشمکده اولوب عظیم تونس فسلری ارتق نادراً کورلمکده‌در . یالکز هوغار رئیسی أتیسی‌ده کورمش اولدیغم یکرمی‌درت عدد کوموشلی نسخه‌یی حامل قوجه تونس فسی ارتق پك نادراتدن اولمشدر . بیچاره آدم بو جسیم‌فسی دیك دوردیره‌بیلمك ایچین الله کچن پاچورالری ایچنه درلدیرمشـــدی .

قدیم لی‌بی‌ینلرك نقاب استعمال ایتدکلرینه‌دائر قرون اولی تاریخلرنده هیچ برقید واشـــارته تصـــادف اولونمیور . انجق

ابن خلدون لثامه (نقاب) استعمال ایدن صنهاجه‌لردن بحث ایدییورکه بوکونکی توارق‌ده اونلردندر . افریقانك قرون وسطی حکومات اسلامیه‌سندن اولان «مرابطین» حکومتنی تشکیل ایدن بربرلرده نقابلی ایدیلر. اساسی اعتباریله صحرانك بك مؤثر اولان شعاعات شمسیه‌سنه و قوم ذراتیله مشبوع اولان روزکارلرینه مقابله ایچین قبول وتطبیق ایدلمش اولمسی لازمکلن بونقابلرك عربلردن منتقل بر عادت اولدیغنه شبهه یوقدر .

ارکك ملبوسات و مزیناتندن برده پوسکللی حمائللر وسختیاندن معمول کمرله ایکی اوموز آتفیسی وقوللره طاقیلان بویونوز پازوبندلر جالب نظردر .

قادینلرك ملبوساتجه ارککلردن فرقلری بك آز اولوب یالکز کوملکلر یرده سورینه‌جك قدر اوزوندر . باشلرینه ایکی طرفدن صارقمق اوزره تویو لاجورد بر آتی ایله هپسنك اوزرینه‌ده برعرب احرامی ویاخود بیاض برآبروق (اورتو) کیرلر. قادین اولسون ارکك اولسون توارفك تلبس ایتدیکی «مدس» سوداده اعمال ایدیلان غایت کنیش وآیغنك باش و ایکنجی پارماقلری آراسنه طاقیلان بر ایپله آیاقده سورولکلن ولابسی ایکی طرفه صاللانه‌رق یورومکه مجبور ایدن برنوع چاریقدر.

قادینلر غاتلیلر کبی ساده یاغله ساچلرینی تدهین ایده‌رك ایکی طرفدن متعدد اورکولرله اوردکدن صوکره آیری آیری ایکی طرفك اورکولرینی برآرایه جمع ایده‌رك بردوکومله ربط

ایدرلر . توارق نسوانی‌ده نیله بویاسنه صوك درجه رغبت ایدرلر .

تواوقلك دمیردن اینجه واوزون حربه‌لرندن ماعدا ، قینی قرمزی مشیندن قبضه‌سی صلیب شکلنده یاصمی دمیر قلج وینه مشین بربیله‌زیکله بیله‌کلرینه مربوط اوزون قالری الات خارجه‌لرینی وشیمدی عددی پك آزالمش اولان سودان معمولاتندن بیاض دری قالقان‌ده آلت مدافعه‌لرینی تشکیل ایدر . صوآیغری (هیپوپوتام) دریسندن معمول اولان وفوق‌العاده آلستیقیتی سایه‌سنده نلیج ضربه‌لرینه مقاومت ایدن بو قالقانلر ارتق زینت مقامنده یالکز هجن اکرلرینك یان طرفنه تعلیق اولنمقده‌در .

ازمنهٔ اولیهٔ تاریخیه‌ده‌کی وحشی لی‌بی‌یلرك حالنی تعریف ایدرکن مورخلر هپ بونلری اوزون بر مزراقله مسلح ودریدن قالقانله مجهز ودویلرله ملبس ، نیم‌عریان برحالده تصویر ایتمکده‌درلر . بوکون بیله ناسیلی جبالنده یاشایان مغاطه‌نك برقسمی ینه کچی دریسندن تویلی اوزون لباسلرله تلبس ایتمکده اولدقلرینه نظراً صحرانك اعماقنده منسی قالمش اولان توارقك تعاقب اعصار ایله بویوك براثر تکامل کوسترمدکلری اکلاشیلیور . حتی بو صنف وحشی مغاطه انجق ودان آویله تعیش ایتمکده وزراعت وفلاحت حقنده الك ابتدائی معلوماتدن بیله محروم بولنمقده‌درلر .

توارق حالا بوآلات جارحه قولکسیونلرینی اوستلرنده طاشیمقده وکزدیرمکده ایسه‌لرده اسلحهٔ ناریه‌نك ترقیسندن

دولابی اوزاقدن محاربه اصولنك تفوقنی ده تصدیق ایتمش اولدقلرندن قاپسوللی چفته‌لردن صوك زمان سیستملرینه قدرهر نوع اسلحهٔ ناریه یه‌ده مالکدرلر. فقط اکثریسی یونانلی اسلحه قاچاقچیلری سایه‌سنده آفریقانك تاوسطنه قدر یاییلمش وکثرتله تعمم ایتمش اولان غرا تفنکلریله مسلحدرلر. مع مافیه جبخانه‌نك فقدانی بو وحشیلر النده‌کی غرالرك قوتنی چوق تحدید ایتمکده و اك زیاده هر نفرده تصادف ایدیلن ۲۵ الی ۳۰ فشنکدن عبارت جبخانه‌نك قسم اعظمی‌ده محلنده ایکنجی دفعه اوله‌رق دولدیرلمش اولمغله سلاحك قیمت بالستیقیه‌سنی تنقیص ایتمکده‌در. توارق اسلحهٔ ناریه استعمالنده پك بجرکسزدرلر. خصوصاً دقتسزجه قوللانمقده اولدقلری تفنکلرك اوتمه یه بریه چارپیلان، قیریلان نشانکاه لوحه‌لری وکذا آرپاجقلری آرتق انداخته غیرصالح برحاله کلمکده اولمقله برابرکندیلرینك‌ده بوخصوصده‌کی وقوفسزلقلری بونا انضمام ایدنجه یوز متره داخلنده برهدفه‌مرمی اصابت ایتدیرملری کوچلشیور. دائما یوکسك قوسله انداخت ایتدکلری جهتله بونلرله حین مصادمه‌ده ایکی یوز متره‌یه قدر تقرب اولنجه ضایعات آزالیور.

علی‌العموم صحرا اقوامی بیننده وقوعبولان مصادمه ومحاربه‌لرده پك‌مهم ضایعات وقوعبولماز. الك عظیم مصادماتدن معدوداولان هوغار وآزغر محاربه‌سی فات بلده‌سی پیشکاهنده وقوعبولمشدی. غاتلیلرك طرفین حقنده‌کی مبالغه‌لی عددلرله اولان حکایه‌لرینه نظراً بیك کتی یه قریب طرفین مخاصمیندن

من غساتن قبیله‌سی شیخی اوغلنایت

انجق میدان معرکه‌ده قرق ایکی نفر مقتول قالمش و نهایت آزغنلر بلده‌یه التجا ایتمشلردر .

هوغارلرك فرانسه حاکمیتنی قبوله مجبور اولدقلری (تیت Tit) محاربه‌سنده ۲۹۹ نفر هوغار ، برفرانسز ملازمنك قوماندانسنده وتوات یرلیلرندن عبارت ۱۳۰ نفره قارشی هجوم ایتمش وانجق میدان معرکه‌ده ۹۳ نفر قالمشدر. ایشته هوغارك اسارتنی انتاج ایدن و ۷ مایس ۱۹۰۲ ده وقوعبولان بو معرکهٔ عظیمه صحرا اقوامی میانده خاطره‌سی ابدی قاله‌جق وقایع حربیه‌دن معدوددر .

* * *

توارقك اصل مأوالری — عربانده اولدیغی کبی — چادر اولیوب حصیرله قورولمش چرکه‌در . قوملق بر زمینه صاپلانمش واعظمی ۱,۲۰ متره ارتفاعنده درت بیوك قازیغك اطرافنه صارلمش اکسز، اوزون برحصیر دیوار تصورایدیکز؛ اشته بو سقفسز بنای عجیب بیت‌التوارق‌در . ذاتاً کوندوز ایچنده اوطورمدیغی بومأوای عجیبه انجق کیجه‌لری التجا ایده‌رك اویومقده‌درلر . براز دها حالیجه اولانلری بوحصیر دیوارك اوزرینه برکولکه‌لك قورارلر. کبار مشایخده تصادف اولنان سودان سختیانندن معمول جلد چادرلر ایسه پك نادر کوریلور .

مغاطه‌نك پك فقیر قسمی همان اکثریتله طاش قووقلرنده و بویوك أتل آغاجلرینك دیبلرنده وینه بو آغاجك داللریله وجوده کتیردیکلری چاداقلرده ساکن اولمقده‌درلر .

انجق غات بلده‌سی ایچنده بولنان توارق افریقای وسطی اقوامنه‌مخصوص‌طرزده انشا ایدلمش — طرابلس وفزانده کیلر کبی — زربه‌لرده سا کندرلر .

مورخ شهیر هرودوت لی‌بی‌یلردن بحث‌ایدرکن دییور که: «قویون سوریلرینك سوتی وأتیله تغدی وتعیش ایدر کوچیه قبیله‌لردن عبارتدیلر . مسکنلری برواق وسازلردن اورمه زربه‌لر اولوب ایستدکلری زمان محل آخره نقل ایدرلردی» .

هرودوتك بوتعریفی بوکون‌بیله لی‌بی‌یلرك احفادی‌اولان توارقك مسکنلری وطرز معیشتلری حقنده عینیله واردر .

توارقده الکزیاده غیرمعین برشی‌وارسه اوده مأکولاتدر: توارق نه بولورسه یر، هم پك چوق یر، مفرط‌برحرص‌جوع ایله یر ؛ بولمدیغی زمان‌ده الك آز والك ابتدائی شیلره قناعت ایدر وحتی کونلرجه آچ قالیر. سکز کون آچ قالان ومعده‌نك مدهش اوجاغنه تحمل‌ایده‌میلمك‌ایچین ایچه چکدیکی وقاصدیغی قوشاغیله قارنك آراسنه کنیش ویاصغی برطاش صیقیشدیران برتارقی‌یی بالذات کوردم . اوزون غزوه وشقاوتلرده محیرالعقول صبروتحمل آثاری کوسترەن بو صحرا چقاللری بعضاًده راکب اولدقلری دوه‌لرك قانی الهرق ایچمك ویاخود هورکوجنی یاره‌رق مواد شحمیه‌سندن چیقارمق کبی بعض غریب چاره‌لره‌ده مراجعت‌ایتمکده والحاصل ایچنده یاشادقلری محیط عقامتك احکامنه تابع اولمقده‌درلر .

احوال عادیه‌ده توارقك باشلیجه طعامی دوه سوتیدرکه فیضلی برسنه‌نك مزهر فصل ربیعی بونلر ایچین موقت وفقط

مبسوط برسفرهٔ ضیافتدر. بوندن باشقه کچی سوتندن معمول سرت بر پنیر و نادراً — دوکون و سائره کبی احوال فوق‌العاده‌ده — دوه آتی ، بوله بلرلرسه بغدای و یا سائر حبوباتدن اعمال ایتدکلری «تاکیله» (توهده پیشمش توارق اکمکی) ونادراً خرما ، باشلیجه طعاملرندندر. تاسیلی وادیلرنده مبذولاً تصادف اولنان سبط اوتنك تخملرندن‌ده برنوع حمیر بولاماجی یاپارلر . بونلرك عندنده اکلی جائز اولمیان نبات یوق کیدر . هرنوعنی و بالخاصه عربلرك «ترتوت» تسمیه ایتدکلری قاره چالی کوکلرینی‌ده آتشده پیشیردرك اکل ایتمکده‌درلر . قارنجه یووالرینی آچه‌رق بو بیچاره حیوانجقلرك بوتون یاز طاشیه، طاشیه بریکدیره‌بیلدکلری برآووج حبوباتی بیله اکل ایتدکلرینی‌سویلیه‌جك اولورسه‌م ، بوصحرا پرنسلرینك نه درجهٔ سفالتد، اولدقلرینی افاده ایتمش اولوروم ظننده‌یم .

اصول طباختلری پك ابتدائی برحالده‌در . کرك غاتلیلر وکرکسه توارق ایکی یاصمی طاشی یکدیکرینه سورته‌رك حبوباتی اون حالنه فویتقده‌درلر . تمیز برقوم طبقه‌سنی اتشله ایچه قیزدیره‌رق واوحاله صوطاسنده اولجه‌حاضرلمش اولدقلری صولی قوامده حمیری دوکه‌رك ، اوزرینی‌ده قیزغین قوملە اورته‌رك تاکیله تسمیه ایتدکلری اکمکی احضار ایتمکده وأت یمکلری ایسه انجق یئه قیزغین طاش صفیحه‌لرینه یاپشدیریله‌رق احضار اولنان بر نوع کبابدن عبارت بولنمقده‌در .

سائر عادی اون بولاماجلری ایله غاجیره‌یی و دوه سوتنی ایسه تحته قواته‌لرده اکل ایتمکده‌درلر . انجق نظافتده‌کی

نقصانلرینی مدرك اولدقلرینی و هیچ برطعامی أل ایله اکل ایتمیه‌رك منحصراً قاشیقله یدکلرینی اعترافه مجبورز. بناء علیه برتارق ایچین قاشیق، نلیجی قدر مهم برآلت اولوب هرسفره چیقیشنده کمال اهتمام وتقیدله هجن اکرینه ربط‌وتعلیق ایده‌جکی برشیدر. استعمال ایتدکلری اکری صاپلی سودان قاشیغنی أونده اونوتمش ویا غائب ایتمش اولسه‌بیله همان بردال پارچه‌سی کسه‌رك واوجنی یاصیلته‌رق قاشیق‌کبی استعمال ایدر.

حالی‌مبسوط برتا قینك بوتون اثاث بیتیه‌سی کنیش‌برتوات کلیمی ایله ارزاق حفظنه مخصوص بر ایکی‌دری طوربه‌دن ومطبخ طاقمی نامنده‌ده برتخته هاوان، برتخته قواته وصاری باقردن معمول کنیش برصو طاسندن عبارت اولوب چادر سکنه‌سنك صو احتیاجی درت صیریقدن عبارت برسهپایه مربوط ومعلق طولوملرله تأمین اولنمقده‌د.

بونلر طاووق، خوروس‌کبی طیور اهلیه و علی‌العموم آو قوشلری أتلری ایله یومورطه یمزلر. کندیلری حیوانات مذکوره‌نك چوبلکده تحریٔ ارزاق اثناسنده برطاقم فنا شیلری‌ده اکل ایتمکده اولدقلرینی بونا سبب کوستریورلر.

حقیقتده ایسه بوده منشئی کندیلرنجه غائب اولمش عقائد باطله‌دندر [*]. مع‌مافیه هروسیله‌دن استفاده ایده‌رك بلدیلری

---

[*] توارقلرك اجدادی اولان‌صنهاجه‌لرك تأسیس ایتمش‌اولدقلری مرابطین حکومتی طرفندن دوچار هجوم اولدقلرنده محو اولمش اولان «برغواطه» قبیلهٔ جسیمه‌سی نزدنده مرعی مذهب خارجی آیینی مقتضاسی اولدقلری نماز وقتی خوروس صداسیله تعیین ایدلمکده

هوغار شیخی آیسی

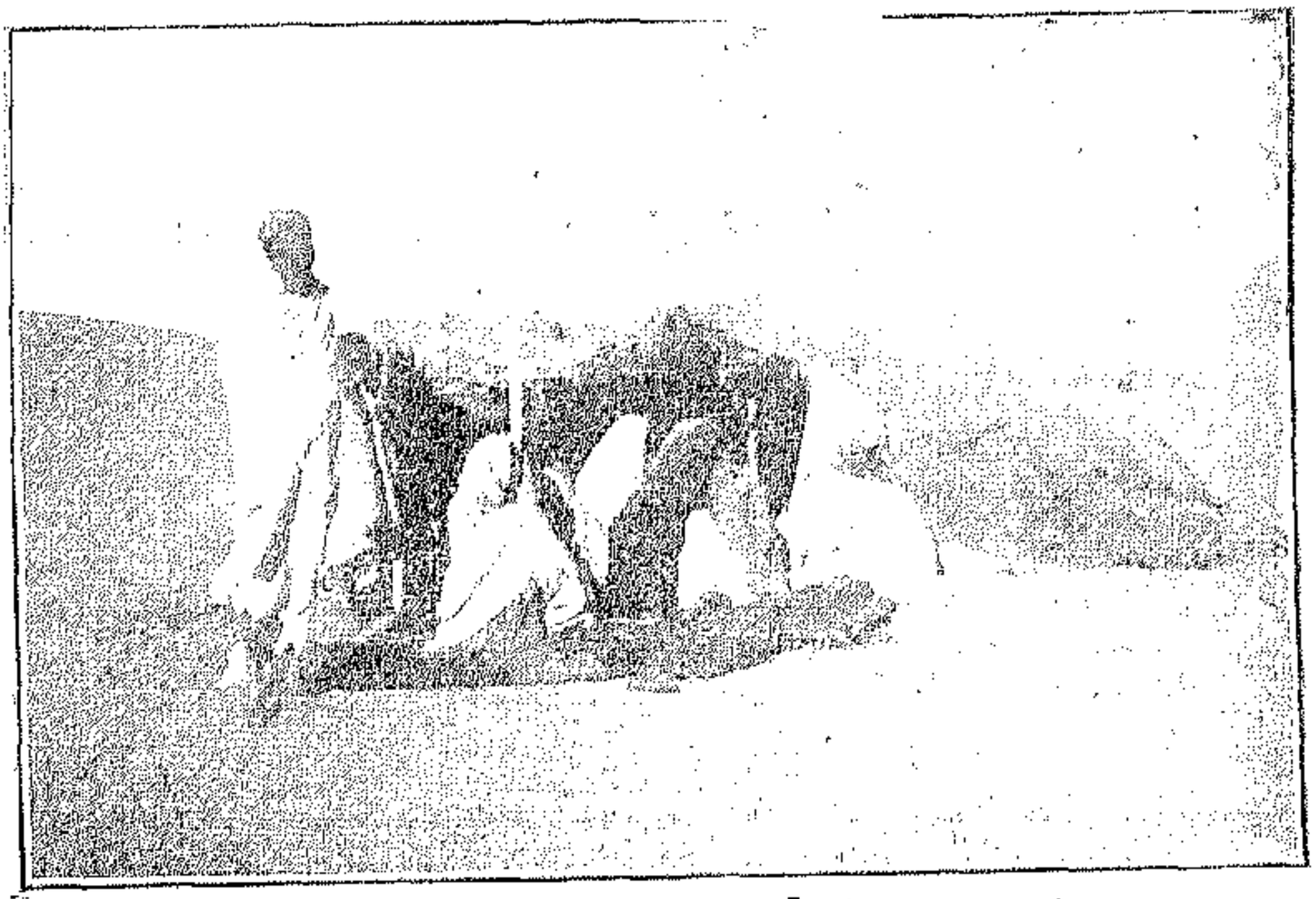

جلدن معمول توارق چادری اوکنده قادینلر

تحقیر و تزیف و بو صورتله غرور بدویانه‌سنی تطمین ایتمك توارتمك ضعیف نقطه‌سیدر :

بو مردار حیوانلری یمك بلدیلره لایق برشی اولدیغنی سویلیه‌رك تفاخر ایدرلر .

بوجمله‌دن اوله‌رق هوغار رئیسی شیخ أتیسی غاته کلدیکی زمان اکیداً وایع اولان اجبارم اوزرینه حکومت تونافته کلمش ایسه‌ده ، یتمش بش یاشنده اولدیغی حالده ایلك دفعه اولمق اوزره دام آلتنه ، انجق حکومتك امرینه اطاعت ایچین کیرمش اولدیغنی افاده وفقط دام التنده برشی اکل وشرب کبی هوغار شیخنه ذلعد ایدیله‌جك شیٔ یاپمقدن عفو ایدلمسنی بیان ایدرك کندیسنه ویریلن قهوه‌یی رد ایتمشدی . حقیقةً کندنجه بلدی اولمق مذلتنی ارتکاب ایتمه‌مك ایچین اویاشنه قدر متعدد کره‌لر غاته کلدیکی حالده بلده‌یه داخل اولمیه‌رق سور خارجنده‌کی قوملقلرده رکزخیام ایدرمش .

عادات غریبه‌لرندن بری‌ده بینك‌حیوانلرینك أتی‌حقنده‌کی معامله‌لریدر : اركلرك راکب اولمش اولدقلری بر هجن دوه‌سی ذبح ایدیله‌جك اولورسه بو دوه‌نك أتندن قادینلرك اکل ایتمسی وعکس تقدیرده اركلرك تناول ایتمسی الك بیوك

اولمسندن خوروس، طاووق ویمورطه اکل اولنمسی ممنوع ایدی . مرابطین بو آیینی محو ایتمکله برابر بوتون اقوام فاتحه‌نك ممالك مفتوحه عاداتنه محکومیتی تاریخجه مکرراً ثابت اولمش بر حقیقت اولدیغندن صنهاجه‌لرك‌ده اوراجه عادات بلده حکمنی آلمش اولان بو احکامه اتباع ایتمش اولمالری پك محتملدر .

معیاتدن معدوددر. توارق عندنده بربیانجی کندی آرالرنده مسافرتله بولندیغی زمانده ذبح ایتدیره‌جکی حیواناتدن احرار توارقه پیشمه‌مش أت تقدیم ایتمسی حقارت عد اولنور. زیرا کندیلری حیوانات صاحبی یایلا اهالیسندن اولدقلرندن بونی ذلعد ایدیورلر. حالبوکه شیمدی بوعادت قدیمه صوری برشیدن عبارت قالدیغنی‌ده صوکره‌لری بالتجربه ا کلادم.

* * *

توارق عربان قبائلی کبی مجتمعاً اقامت ایتمزلر. انجق برتهلکه ظهورنده حیوانلرینی و بوتون نسوان وعجزه‌یی، مدافعه‌سی قولای بروادی‌یه جمع ایتمك مجبوریتی حاصل‌اولونجه عربانك نجع اصولی‌کبی برمحله طوپلاندقلری کوریلور.

علی‌العاده احوالده اودرجه طاغنق اقامت ایدرلرکه اساساً نفوسی قلیل اولان صحاریٔ وسیعه ایچنده هروادئنك قعرینه، بویوك طاش قووقلرینه، أتل آغاجلری کومه‌لرینك ایچنه کیزلنمش، صوقولمش اولان زربه‌لرینی وچادرلرینی کورمك قابل اولماز. هله آلیشمامش برآدم بونلری اوزاقدن قطعیاً فرق ایده‌مز. بر تارقی چادرینی قوردیغی قووغی قارداشنه‌بیله خبر ویرمز، تصادفاً برچوق آدملر طرفندن مسکنی کوریلورسه همان تبدیل موقع ایدر. بومردمکریزانه حال انفراد بوتون صحرا اقوامنده جسارتدن زیاده خیانتله تأمین مقصده آلیشمش اولملرندن وبناءً علیه یکدیکرلرینه قارشی عدم امنیتدن متولددر. بنه عدم امنیت وبناءً علیه عدم تمرکزدن دولایی مسکنلرنده یك‌لزوملی اونیان اثاث بیتیه وفضله ارزاقنی‌ده شتری طوزیه‌لره قویه‌رق

تاسیلینك یالچین اوچوروملری آراسنده موجود بیکلرجه قووقلره صاقلارلر. خصوصا نقود موجوده‌لرینی حتی زوجه واولادلرینه بیله ارائه ایتمیه‌رك بو قیالرك اراسنه صاقلارلر . بوصورتله صاحبی وفات‌ایده‌رك طاغلرده قالمش ایچه مسکوکات حتی اسکی تومبوقتو پازارندن کلن آلتون توزی‌ده اولدیغی تخمین اولنمقده‌در . بو حال عمومیتله شمالی آفریقا بربریلرنده اسکی بر عادت اولدیغی دها شمالده‌کی بربریلرك داغ تپه‌لرنده وبویوك اوچوروملرك کنارلرنده‌واقع قدیم ارزاق‌مغاره‌لرندن آکلاشیلمقده‌در .

شیمدیکی حالده بوتون توارق قبائلی دیکر صحرا اقوامی کبی عمومیتله مسلم ومحمدیدرلر .

قرون اولیهٔ تاریخیه‌ده بربریلر تحت حاکمیتنه کیردکلری اقوامك دینی‌ده قبول ایده‌رك ادیان واعتقادات مخصوصه‌لرینی موفقاً فدا ایدرلردی . میلاددن سکز عصر اقدم بربریلر معبودلری اولان «آمون» یرینه قارتاجالیلرك «بعل» نام معبودینی اقامه ایتدیلر . اونلره خلف اولان رومالیلرك معبودلرینی‌ده قبول ایده‌رك قبل المیلاد التنجی عصرده‌ده ینه اعتقادات اولیه‌لرینه رجوع ایتمشلردی . بو وجهله بوتون اقوام غالبه وحاکمه‌نك ادیان واعتقاداتنی ظاهراً قبول‌ایتدیکلری حالده باطناً هیچ برعقیدهٔ صحیحه صاحبی اولمیه‌رق بر چوق زمانلر سحرباز قادینلره و یك باطل عقائده تبعیت ایتدکلری کورولمشدر . اوچنجی ودردنجی عصر هجریده عرب فاتحلری تومبوقتویه قدر اولان بوتون صحرا ممالکنی فتح واستیلا

ایتدکلری آوانده بونلرکده اسلامیتی قبول ایتدکلری وبوندن اقدم عیسویتله متدین بولندقلری محققدر .

بوخصوصده معلومات تاریخیه صریحدر :

خلفای امویه‌دن «هشام» زمانده ایفریقیه والیسی اولان «عبیدالله» اوغلی اسماعیلی «سوسه» عاملی تعیین ایده‌رك عسکر قوماندانی اولان «الحبیب بن ابوعبیده»یی کندیسنه ترفیق ایتدی، وصحرایه دوغری قوای عسکریه اعزامنی امر ایتدی. عربلر بواسفار آشناسنده ، شیمدیکی توارقك اجدادی اولان نقابلی صنهاجه قبائل بربریه‌سنه دین اسلامی قبول ایتدیردیلر ، وسودانه قدر اولان صحرا ممالکنده توسیع دائرهٔ نفوذ ایتدیلر.

شیمدیکی توارق‌ده ایسه دین یوزلرنده‌کی نقاب کی عارضی برشی اولوب حقیقتده دیندار اولمقدن زیاده روزکارلردن تفأل ایدن ، بعض جبالی طائفهٔ جنه مقر عد ایده‌رك تقربدن تخاشی ایلیان افکار باطله‌یه محکوم جاهل اقوامدندرلر .

بو قبیلدن اوله‌رق غات جوارنده‌کی « ایدینه‌ن Idinen » و « اودان Oudan » داغلری پك معروفدر: ایدینه‌ن داغنده « شم‌هروش » وجهت شرقیه‌سنده ومقابلنده واقع اودان‌ده ایسه « مان‌تاروجا » اسملرنده یکدیکرینه خصم ایکی جن حکمداری و بونلره تابع طوائف جنون ساکن بولنوب یکدیکرلریله محارب اولدقلرینه واسلحهٔ ناریه استعمالیله بربرلرینه مرمیلر انداخت ایتدکلرینه قانع اوله‌رق اوجوارده مبذولاً بولنان کلیتلی مواد حدیدیه‌یی حاوی چاقیل طاشلرینك‌ده بوجنلرك مرمیاتی اولدیغنی ادعا ایدرلر و بوجبال جوارینه

تقربدن صوك درجه قورقارلر . روزكارلرك سمت واستقامت و زانلرینه نظراً قافلهلرك نه طرفدن كلهجكنی و بولوطلرك شكل و وضعیت وجهت سیر وحركتلرینه كوره‌ده بنه قافلهلرك كلهجكنی ویاغمزوه باصیقلری وقوع بوله‌جغنی تفأل ایدر و عادتا بوفال واعتقادلرینه كوره حركت ایدرلر . بركون « البركت » جوارنده‌توارق اكابرندن بری افقده بریكن كثیف بربولوطله شدتله اجرای فعل ایدن برق ورعدی ارائه ایده‌رك « ایشته بوطرفدن دشمنك حركتی‌خبری كلهجكدر » دیه ادعا ایتمشدی. بونلرك صحراده اك زیاده حائز اهمیت اولان روزكارلر و بولوطلردن معنا استخراج ایتملری محیطك الجنأت ضروریه‌سندندر . انجق بو عقائد باطلهنك دوام واستمرارینه سبب اولان حال ، حقیقةً بو نواحیده قوافلك وقت حركت وغایه مواصلتلرینك مطرد ومعین موسملرده واقع اولمسی وعلی‌الاكثر عین جهتدن وزان ایدن روزكارلره تصادف ایتمسی كبی احوال طبیعیه در.

توارقده ارواح میته‌دن استحانه عادتی‌ده واردر : غزوه ویاتجار مالی سوقی ایچین دبار آخره عزیمتله طول مدت غیبوبت ایدنلردن خبر آلمق ارزو اولندیغی‌زمان ویابوكبی بعض احواله قادینلر بر كنج قیزی سوسلیه‌رك « ایدی‌بی‌نه‌ن Idibinen » [*] تسمیه ایتدكلری ازمنهٔ قبل التاریخیه‌دن قاله

---

[*] ایدی‌بی‌نه‌نلر ازمنهٔ قبل التاریخیه فن‌مخصوصنده « مغالی‌تیك Mégalithique » آثاردن اولوب شكلاً بر «تومولوس Tumulus» ایله اطرافنه دیزلمش برصره «قرومله‌ش Cromlech»دن عبارتدر .

مقابر قدیمه‌دن برینه کوتوررلر . کنج قیز اوکیجه قبرك اوزرنده اویویه‌رق ایرتسی صباح کندیسنی آلمق ایچین کلن نسوانه عالم منامده کوردیکی شیلری نقل ایدرکه بعض کره‌لر اساساً اولجه مخیله‌ده شدتله تمرکز ایدن انطباعاتدن دولایی غرزوه‌لره و دها بوکبی صحراحیاتنك مختلف صحنه‌لرینه عائد اوله‌رق کورلمسی طبیعی اولان رؤیالرده‌کی تصادف بو جاهل قومك عقیدهٔ باطله‌سنی تأیید ایتمکده‌در .

بوکون توارق قبائلنده مشهود اولان بو عادت فنیکه‌لیلر زمانینده طرابلس غربك سرت ساحلنده ساکن بولنان ندیم لی‌بی‌یه‌نلردن « نزامون »لرده موجوددی . بونلر ارواح اموانه تعبد ایده‌رك ارواحه یمین ایدرلر و مزارلر اوزرنده استخاره ایده‌رك حرکتلرینی اونا کوره اجرا ایدرلردی .

بین التوارق توارث بحثی یوقاریده ذکر اولنمشدی . ازمنهٔ قبل التاریخیه‌دن بلکه‌ده — مناسبتی جهتله — مغاره‌لر حیاتی دورندن منتقل بو عادته تبعاً اولاد حسب ونسبجه پدره دکل والده‌یه تابعدر . بر تارقی ، پدری نه درجه معتبر برعائله‌دن اولورسه اولسون والده‌سی احرار قبائلندن اولمدقچه خالص تارقی یعنی اشراف قومدن اعتبار ایدیله‌مز . بو اجلدن بین‌التوارق دایی و تیزه کبی والده جهتندن اولان اقربا عمجه وخاله‌دن دها معتبر اولوب دایی‌زاده‌لر وتیزه‌زاده‌لر اوزقارداش مقامنده اعتبار ایدلمکده و پدر طرفندن اولانلر اجنبی نظریله باقیلمقده‌در . طبایع وراثتده والده‌دن اولاده وهمیشره‌زاده‌لره انتقال ایدرکه بو صورتله قادین طرفندن

بروارث بولنه‌مزسه ینه بیوك‌والده‌لر وتیزه‌لر طرفندن ایکنجی درجه‌ده دیکر وارثلر تحری اولنور . غائده بولندیغم اثناده اصل طبل ازغره صاحب اولان شیخ قدیم «اخنوخن Ahnouhen» ك قیزی ایدی .

بر تارق اصل والده‌سنك قبیله‌سندن عد اولنور و والده‌سنك قبیله‌سی ایله پدرینك منسوب اولدیغی قبیله بینده برحرب وجدال ظهور ایده‌جك اولورسه پدرینك حال حیاتنده بی طرف قاله‌بیلرسه‌ده وفاتندن صوکره دایی‌لری طرفنی التزام ایدرك عمجه‌لری علیهنده استعمال سلاحدن برآن حالی قالماز .

احراردن اولوبده کفوی اولمیان نسوان ایله ازدواج — که پك نادر و هر حالده معیوبدر — ایدنلرك اولادی نیم احراردن عد اولنورلرسه‌ده طبله وراثتدن محروم قالیرلر .

* * *

آفریقای شمالیده سقوطو حکمدارلغی و نیژریا وادیسنه دوغری صحرای کبیردن کچن طرق، مواصله‌یی تعقیب ایدنلر وجزائر، تونس اقسام جنوبیه‌سنده‌کی بربرستان قطعه‌سنده سیاحت ایدنلرجه مشهود ومعلوم اولان احجارجسیمه اوزرنده محکوك اشارات «تی‌فی‌نه‌غ Tifinegh» خطوطیدر . تی‌فی‌نه‌غ محکوکات مختلفه‌سندن طوپلانیلان اشکال خطوطك مجموعی سکسانه قریبدر . توارق قبائلی عندنده الآن مستعمل اولان بوحروف هر یرده فضله و اکسیك اختلاف ایله استعمال

اولنمقدەدر . آزغر قبائلنك استعمال ايتديكى يكرمى درت عدد حروف غيرصوتيەدن عبارتدر :

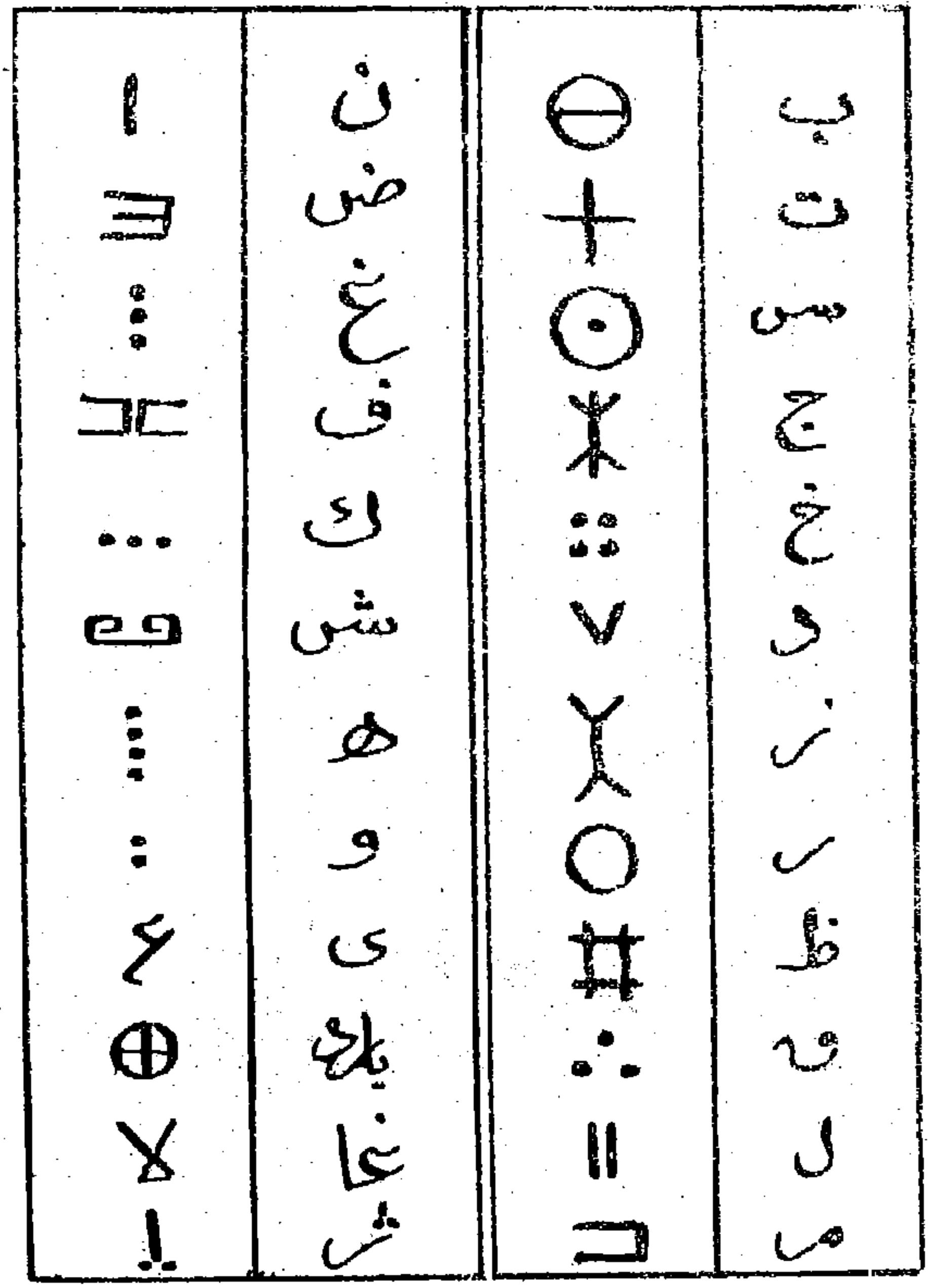

بوتون شمالى افريقاده انجق ساحللرده مستعمرەلر وجوده كتيرمش اولان فنيقليلرك لسانوعادتلرى ساحلدن پك ايچريلره

کنج برتارقی

دوغری نفوذ ایده‌میه‌رك قبل‌المیلاد بشنجی عصرده ارتق بولسان ساحللرده‌بیله اونودولمشدی . حالبوکه فنیکه‌لیلردن دها اول ، بوکون منشئی مجهول اولان لی‌بی‌یه‌ن خطوطنك شمالی افریقاده مستعمل اولدیغی، شرقده سینا شبه‌جزیره‌سندن افریقای غربیده قناریه آطه‌لرینه قدر بوقطعه داخلنده کشف ایدلمش اولان اثار قدیمه ایله ثابتدر . همان اوتوز اوچنجی عرض دائره‌سنك جنوبندن نیژریا نهرینه قدر بوتون صحرا اقسامنده‌کی محکوکات حجریه دخی بتخصیص تی‌فی‌نه‌غ حروفندن عبارتدر . قدیم لی‌بی‌یه‌ن خطی‌ایله بوکونکی تی‌فی‌نه‌غ حروفی بیننده بك جزئی برفرق واردر .

اصل شایان حیرت اولان جهت شمدی بربری نامی التنده معروف اولان شمالی افریقا اقوامنك ازمنهٔ قبل‌التاریخیه‌دنبری استعمال ایتدکلری اشکال وخطوط مخصوصه‌لرینك منشأ جهتیله دیکر خطوط قدیمه ایله هیچ برمناسبتی اولمیوب تماماً مستقل اولمسیدر .

فزان داخلنده وخصوصاً مساق سلسلهٔ جبالی‌ایله تاسیلی‌ده واقع وادیلرده طاشلره محکوك اوله‌رق کثرتله تصادف اولنان تی‌فی‌نه‌غ خطی شیمدیکی حالده بین‌التوارق نسوانه مخصوص کبی‌در . نسوان توارق موسیقی وکتابتی کندیلرینه بر زینت تلقی وبناءً علیه تعلم ایتدیکلرندن احرار توارق تی‌فی‌نه‌غ یازیسنی یازمغی معایبدن عد ایدرلر . مع مافیه بعض مغاطه بو یازی‌یی یازمقده‌درلر . بوخطوط شمدیکی حالده توارقجه مکاتبه ومخابره‌ده استعمال اولنمیور . انجق طاشلر اوزرنده‌کی

محکوکات وخاطراته وپازوبندلر ، خنجر وقلیج قبضه‌لری ایله قالقان کبی الات حربیه و الات موسیقیه‌نك اقسام حشیه‌سنه اسم حکنه منحصردر . توارق مکتوبلری خطوط عربیه ایله و اورالرده فقیه تعبیر ایدیلن شارلاتانلر طرفندن یازیلمقده‌در . بلای جهلك اکثریت بشره حاکم اولدیغی هر یرده اولدیغی کبی اوراده‌ده بو قبیل طفیلیات مضره بو بیچاره صحرا اقوامنه قورشون کچمز ، قلیچ کسمز دعا نسخه‌لری یازه‌رق انواع علل وامراضه افسون و اوفوروك ایده‌رك کچنمکده‌درلر .

توارق تغیناتی عربلرك کنه‌نظراً دهایك آهنك ومطرددر. «ایمزاد» [*] تعبیر اولنان بر نوع کوچك کمانك اوزرینه کریتش آت قویروغندن چیقان بوغوق صدا ومطرد ویك آهنك نغمات ، صحرانك وحشتی ایله پك متناسب بر تاثیر اجرا ایدر . ایمزاددن باشقه نسوان توارقجه نوللانیلان باشلیجه آلات موسیقیه ایکی طرفی دری قاپلی مدور و هلال شکلنده کوچك ترانیته‌لردرکه بونلر انجق دوکون وسائربوکبی احوالده چالنیر . ایمزاد منحصراً قادین چالغیسیدر، ارککلردن کنجلر بو مطربه‌لرك اطرافنه طوپلانه‌رق تغنی و ایمزادك بوغوق وحشی نغماتنه رفاقت ایدرلر . احراردن بیله کنجلرك بر چوق کره‌لر تغنی ایتدیکلرینی ایشتمش اولدیغم جهتله بو خصوصك توارقجه مقبول وحتی اکثر تغنیاتك روایات وحکایات حربیه‌یه تعلق جهتیله ایجابات رجلیتدن اولمسی لازمکلیور . اکثریسی غزوه‌لرده‌کی شقاولره دائر نظم

[*] ایمزاد تاماهاغ لسانده قیل معناسنه‌در .

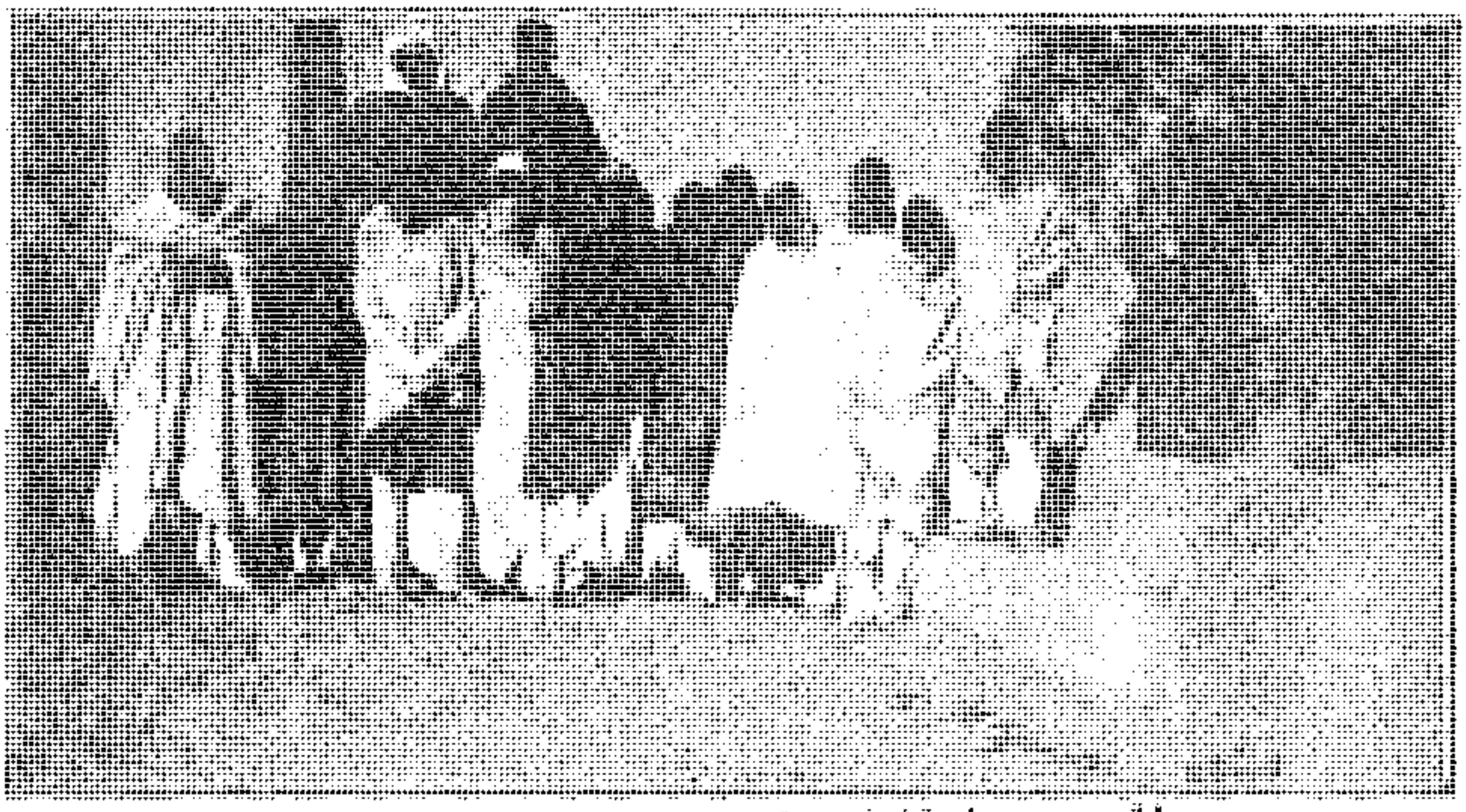

شاه سوڤ اشياق غازيەسنى تيرق ەنوى نوازلى

كنيج برتارقى سفر قيافتندە

ایدلمش اولان بو تغنیاتدن آرالرنده اقامتم اثناسنده ضبط ایتدیکم ایکیسنی احوال روحیه‌لرینه مثال اوله‌رق شورایه نقل ایدییورم . بری تفاخر و دیکری بیان عشق حاوی اولان بو ایکی منظومه‌یی حروف عربیه ایله ضبط و تحریرده مشکلاته بناءً بالجمله لاتین حروفیله یازییورم :

(۱)

ترجمه‌سی : تاماهاغ لساننده‌کی کفته‌سی :

دویراته غزوه‌یه کیتدك . Nékide éfout sé douveyrat.

سریر یوللرینی قطع ایتدك . Nouat abadé sé Sérirat.

دوه‌لری سرعاده اوتلارکن بولدق Noussin tiléhat ilazlazintat

وبونلری وطنمزه دوغری سوردك. Nikesaghil sezquerin dat.

بو غیرتی غائده کیلرك (مونت) شرفنه یاپدق . Foulsinén tindeghin hanin gat.

«مومه‌غبه‌ت»[*] که‌پیزکی‌پیاضدر Moumagbet ténenbivan takmart.

نه اولوردی قارداشی اونی دلاله چیقارسه‌یدی . Indértiké éngas dagledellalt.

بیك اینکله بیك دیشی دوه‌ویردم . Nékéf tilémin dakimin tisagt.

(۲)

«قونووه»[*]نك عشق صدرده . Trau kounouven degh idmarin

مزراق یاره‌سنك آتشی کیدر . Istemsi valtenned allaghen

اویله مزراق که خصم جانك اوردی . Diki kemiksin veziznahilem

برنجی منظومه بووحشی اقوامه لایق عادی بر داستان اولمقدن باشقه برقیمتی حائز دکلدر . ایکنجیسی ایسه اوصحرالرك

[*] قادین اسمی .

محرق کونشی التنده سرتلمشمش بر وجوده غیر مأمول برروح حساسك موجودیتی کوستریبور .

غات بلده‌سی جوارنده خرما دالرندن معمول زربه‌لر اوکنده و یا برمرعانك منفرد بر أتل آغاجی دیبنده کوچوك غروپلر کوریلور ؛ ایشته اوراده توارق کنجلری یاز کیجه‌لرینك سیمین ماهتابلرندن بالاستفاده ایمزاد چالمقده اولان بر قاچ کنج قادینك باشنه طوپلانیر و صباحلره قدر حرب ومعاشقات دستانلری اوقویه‌رق فجرك ایلك حمرتلرینی استقبال ایدرلر . بویله بر جمعیت طربه اختیارلرك اشتراك ایتمدیکنی سویملك زائددر ظن ایدرم . بوکبی جمعیتلرده برکنج قیزك اطراقنه نه قدر چوق دلیقانلی طوپلانیرسه قیزك ابوینی طرفندن اودرجه‌ده حسن تلقی اولنمقده‌در . ایشته — دائمی حرکت وجولاندن عبارت اولان صحرا حیاتی ایچنده پك نادر اولان ازدواجلردن دولایی حیاتنك قسم اعظمنی تك باشنه کچیرمکه محکوم قالان توارق نسوانی ایچنده — اطرافنه چوق آدم طوپلایه‌بیلن او بختیار کنج قیزلرده الك زیاده معاشقات داستانلرینه موضوع تشکیل ایدرلر .

* * *

بین‌التوارق مراسم ازدواجیه بسیطدر . یالکز قبل‌العقد قیز طرفندن تیزه و سائره کبی بوتون عجوزه‌لرك ارضاسی وحرص و طمعلرینك تطمینی براز کوچجه برشیدر . بو مشکلات اقتحام اولندقدن صوکره توارق عندنده مرعی عادات قدیمه‌یه توفیقاً اوغلان طرفی قیز طرفنه — بری

دوکونده ذبح اولنمق اوزره — یدی دوه ویرمکه مجبوردر .
کلینك حلیات وملبوساتندن باشقه قیز طرفنك عجوزه‌لرینه‌ده
البسه‌لر اهدا اولنمق لازمکلیر . زوجه‌نك مهری دیمك اولان
بو آلتی دوه حال حاضرده عادی بر تعهد شفاهی درجه‌سنه
تنزل ایتمش اولوب توارق رجالی طرفندن — ایلك غزوه‌ده
غصب ونهب اولنه‌جق حیواناتدن حصهٔ شقاوتنه نه دوشرسه
اوندن تادیه اولنمق امیدیله — آتی‌یه ترك اولنمقده ایسه‌ده
دوکونده ذبحی معتاد اولان بر دوه مطلق ویرلمکده‌در .

دوکون مراسم دینیه‌سی غات جوارنده ایسه‌لرسنوسی
زوایای مشایخی طرفندن بادیه‌لرده ایسه کندیلری طرفندن
اجرا اولنور . مراسم سائره ایسه پك بسیطدر : کنیج
قادینلر طرفندن چالنان ترانیته هوالریله رجالك هجن یاریشلری
وزنجیه‌لرك تمه‌للوقی رقصلری اجرا اولندقدن صوکره دوه‌آتی
وسبط خمیریله املای بطون ایدیله‌رك کلین وکوکی — کلینك
ابوینی جوارینه بنا ایدلمش اولان درت دیواری حصیردن
معمول وقبهٔ مکوکبهٔ آسماندن باشقه بر سقفی اولمیان حجلهٔ
زفافه تودیع اولنور .

یکی تشکل ایدن عائله‌لر ، ایلك ذریتك تولدینه‌قدر آیریجه
صاحب بیت اوله‌مزلر . ارکك و قادین ، ایکی طرفده ، کیجه
قرا کلغندن بالاستفاده حصیر زربه‌ده اجتماع وصباحلری افتراق
ایدرلر . یکی کلین کوندوزلری ابوینك زربه‌سنده بولنور .
ایلك چوجقلرینك تولدندن صوکره آیریجه چادر قورمغه
ومستقلاً یاشامغه باشلارلر .

توارق رجالی سنه‌نك بر چوق شهوریی سیر وسفرله ومرعالرده حیوانلرینك آرقاسندن کزمکله امرار ایتدیکلری جهتله قادینلر غات بلده‌سی ومضافاتی جوارنده اقامت ایده‌رك و غائده‌کی تجاردن ومتمولاندن قارنلرینی دویوره‌رق تسأله کچیرلر . فقط توارق نظرنده بوحال تسأل اولمیوب — ایلریده ایضاح ایده‌جکم وجهله — شرط وحق حاکمیتدن معدوددر .

علی‌العموم صحرا اقوامنده اولدیغی کبی توارقده‌ده قلت تولداتك باشلیجه سببی یك‌نظرده بوحیات سرسریانه اولدیغی ظن اولنه‌بیلرسه‌ده عین قلت تولدات آفتنك غات و مرزق کبی صحرا بلدانده‌کی یرلی و بلدی خلق میانده‌ده عین صورتله اجرای حکم ایتمسی ، بو محیطك انجق بوقدر قلیل‌المقدار برعنصری بسلیه‌بیلمکده اولمسی‌کبی اسباب اساسیهٔ طبیعه‌دن متولد اولدیغی‌حکمی‌ویردیرمکده‌در . واقعا فرانك بوتون بلدی اهالیسی مناسبات زوجیه‌یی سؤاستعمال ایتدیکلرندن رجالده ذریت قابلیتی تناقص ایتمکده ایسه‌ده عین آفته معروض اولان سودان زنجی رجالنده بو سؤ استعمال کیفیتی تامیله واقع اولمقله برابر تولدات زیاده‌در . بناءً علیه طرابلس قبائلی کاملاً داخل اولمق اوزره بالجمله صحرا اقوامنده قلت تولدات کیفیتی طوپراغك‌کافی‌درجه‌ده‌محصول‌یتشدیره‌مامسی یعنی‌اوزرنده کیلرینی بسلیه‌مامسی‌کبی برسبب طبیعیده آرانمق ایجاب ایدر .

* * *

مدافعه ایدیله‌جك اموال غیر منقوله‌سنك معدومیتی وحتی

حیواناتی بیله اعاشه ایچون واسع بر منطقه ایچنده متمادیاً تبدیل موقع ایتمك مجبوریتی بوتون صحرا اقوامنی جبین ایتمشدر. عین عرقدن اولدقلری حالده شمالی بربرلر نه قدر جسور ایسه‌لر توارق او درجه جباندرلر. تهلکه زمانی قادینلری بیله زوجلرینه فرار ایتمکی توصیه ایدرلر و دشمنك نسوانه تعرض ایتمیه جکندن امین اوله‌رق یالکز قالیرلر. توارقچه فرار بویوك بر هنردر.

بوندن باشقه صوك درجه خودکاملك، وفاسزلق، یالانجیلق وخیانتکبی الك مدهش نقیصه‌لری واردر. بعض کره‌لر برتارقینك یالانجیلی سبی تحری اولندیغی زمان پك کولنج برخودکاملك نتیجه‌سی اولدیغی اکلاشیلیر. غاتلیلرجه معلومدر: خارجدن کلمش بر تارقی باب تفاغت اوکنده‌کی طوپراق سدلرك اوزرینه دیزلمش اولان جماعتك آراسنه صوقولونجه مطلق غزوه‌لر، باصقین و برقافله‌نك دوچار تعرض اولمسی کبی خبرلر ایجاد ایده‌رك نشر ایتمزسه راحت ایده‌مز. بوندن مقصدی ایسه سکنه‌سی اکثریتله تجاردن اولان وبناءً علیه بوکبی احوال ایله علاقه‌دار بولنان اهالی بینده برهیجان تولید ایده‌رك هرکسی معلومات طلبی ایچین کندیسنه مراجعته مجبور ایتمك و بو صورتله ایاغنه جلب ایتدیکی اصحاب مراقه عظمت صاته‌رق حب‌نفسنی تطمین ایتمکدر. بعضاً بویله بر هوس طفلانه ایله ایجاد ایدلمش اولان بوکبی اکاذیب بوتون وادیلر سکنه‌سنی دوچار تلاش وهراس ایده‌رك امنیت وراحت عمومیه‌یی بیله سلب ایتدیکنی کوردم. بعضاً ده قورقاقلق

نتیجه‌سی اوله‌رق بیك تورلو یالان خبرلر اشاعه ایدرلر . یالانجیلقلری کندیلرنجه‌ده او درجه معلوم بر قضیه‌درکه بویوك برمیعاد (جمعیت استشاره)ده کبار مشایخدن بعضیلرینك‌اوزون اوزادی‌یه اکلاتدیغی برشیئه طرف معارضك «باهو ، باهو !» (یالان، یالان) دیه مقابله ایده‌رك اسکات‌ایتدیکنی کوردم. بیلمم بویله برمعامله‌یه معروض اولان ذات حدتلنیورمی ؟ هرحالده یوزنده‌کی نقاب کثیف، علائم وجهیه‌سندن برشی استدلالله مانع اولدیغی ایچین حاصل اولان تأثیری تعیین ایدیله‌میور .

برتارفی نفسندن باشقه‌سنی سومز؛ قرق‌یللق‌بردوستنی‌بیله الك کوچك براغبرارینه فدا ایدر . جبانلری کندیلرینی دشمنلرینه قارشی خیانته سوق ایتمشدر . کندیلری ایچین قولای دشمنلری ایچین مخرب اولان پوصو ، باصقین کبی خیل حربیه‌دن باشقه حیاتنه قصد ایتمك ایستدکلری یولجی وسیاح کبی منفرد آدملری بیله اویقو حالندن استفاده ایله اولدیرمك درجه‌سنه قدر ارتکاب خیانت ایدرلر . بوجمله‌دن اولمق اوزره تاسیلی وادیلرینك بعضیلرنده مبذولاً تنبت ایتمکده اولان فلزلز [*] نبات سمدارینك تخملرینی صویه وسوته قارشدیره‌رق تسمیم‌ده ایدرلر .

---

[*] غات جوارنده وته‌نه‌زوفت وادیسی ایچنده بونبات پك چوقدر . همان هرسنه غاتده فلزلزدن تسمم وقوعبولمقده‌در . بوده، اکثر جنوبدن وژان ایدن صحرا روزکارلریله کلن چکرکه‌لرك قوراق موسملرده بیله یشیللکلرینی محافظه ایدن فلزلز اوتی اکل ایتملری واهالیٔ محلیه‌نك چکرکه اکلنده‌کی انهاکلرندن ایلری کلیور .

توارق قبائلنی اوروپالیلره طانتدیران ایلك سیاح ۱۸۶۱ده غاتدن کچمش اولان «دوبریه»در . دوبریه او وقتلر حقیقةً شدت اداره‌سی ایله کندیسنی طانتمش اولان شیخ الآزغر آخنوخن زماننده و شیخ مومی‌الیهك حمایه‌سی آلتنده وبالخاصه مبذولاً توزیع ایتدیکی هدیه‌لر سایه‌سنده وراغن قبیله‌سی آراسنده سیروسفر ایتمش وعودتنده بوچاپولجی اشقیایی اوروپالیلره صحرا شوالیه‌لری صورتیله تقدیم ایتمشدی .

ایشته بو یاکلش ذهابك نتیجه‌سی اوله‌رق فرانسزلر توارق اراضیسی داخلنده برقاچ میسیونی خیانته و سؤقصده فدا ایتدکدن صوکره توارقك اخلاقنی اکلایه‌بیلمشلردر .

بوتون بوحاللریله برابر توارقده دیکر صحرا اقوامندن زیاده استقلال داعیه‌سی واردر . نه شکلده اولورسه اولسون آخر برقومك حاکمیتنی قبول ایتمزلر . انجق قوته قارشی مغلوب اولدقلری حالده بیله ظاهراً مطیع کورینه‌رك قدیم بربریلرکبی ایلك فرصتده عصیان ایدر واخذ ثاره قیام ایدرلر .

فرانسزلر طرفندن صحرانك خطوه خطوه استیلا ایدلمسی توارقی اوته‌دنبری طانیمق ایسته‌مدکلری حکومت عثمانیه‌یه التجایه مجبور ایتمشدر . فقط بو حرکت حکومت عثمانیه‌یه محبتدن زیاده فرانسزلر طرفنده‌کی شدت وتعقیباته مقابل بزم

چکرکه‌لرك جهاز هضمیسنده هنوز تمثل ایتمه‌مش اولان اقسام نباتات السانلری تسمیم ایتمکده اولوب بوده سسك قیصلمسی ، علائم تهجن کبی علائم مرضیه‌یی تفاهم‌ایدیور . بوکبی احواله یرلیلر بول قرمزی یبرله ساده یاغ ایچیرمکده‌درلر . بوصورتله تسمه مالع اولابیلیورلر .

حدودمن داخلنده — نقصانیٔ تشکیلاتمز نتیجه‌سی اوله‌رق — واسع برتسا محله معامله ایدلمسی یعنی تارقی ایچین یکه بردرجه‌یه قدر حکومت خصوصیهٔ مستقله‌سنی اجرایه مساعد برمحیط بولمسی منفعتته مبنیدر .

ایشته بوتوارق حاکمیتی من القدیم تحت رعیتنده‌کی مغاطه‌لردن آلدیغی عوائد سنویه ایله قالمه‌رق اراضیسی داخلندن کلوب کچمکده اولان نباتلدن‌ده — طوپراق باصدی حق کبی — برنوع عوائد مقطوعه‌ده آلمقده ایدی . انجق کرك مغاطه وکرکسه غات والبرکت کبی بلدان اهالیسی ایله تجاردن آلنان بو عوائد و واردات‌ده بالاخره انقسام بوله‌رق عادتا بوتون بو یوللردن کلوب کچن تجار ، یولجی وسیاحلر منسوب اولدقلری مملکتلره کوره بین المشایخ تقسیم اولونمشلردر . بوجمله‌دن اوله‌رق اوروپا سیاحلری‌ده تقسیم اولنه‌رق فرانسزلر وراغن مشایخنك ، ایتالیانلر کلین‌دندن قبیله‌سی ؛ انکلیزلر و پروسیالیلر (آلمانیا اسمی بورالرده مجهولدر) من غساتن قبیله‌سی شیخلرینك حصه‌لرینه دوشمشلردر . روسلر واوستریالیلر ودیکر اوروپالیلر بورالرده معلوم دکلدر .

ایشته بو عادت سقیمه‌یه یعنی بر حکومت ایچنده دیکر برحکومتك بقاسنه قارشی اغماض عین ایدلمش اولمسندن دولایی وراغنلرك آلدقلری آووچ ، آووچ عوائدی حلول ونفوذ ایچین الك ایی بر سلاح اتخاذ ایدن فرانسز میسیونلری یکه بوتوارق مشایخنك سوقیله تاغاته‌قریب وادیلره قدر ایلریله‌رك بوکون ادعای ملکیت ایدییورلر . غاته وصولمدن برقاچ آی

توارق اکابرندن برشیخ

توارق غزوه‌سی

صوکره قضا تشکیلاتنه ابتدار ایله عوائد مذکوره‌یی الغا ایتمشدم. فقط چه‌فائده‌که ابدلش فنالقلرك تعمیری قابل‌دکلدی.

بو حاکمیت سوداسیله وزعم قطعیسیله‌درکه کندیلرندن باشقه شریکمدن نه آلیرلرسه آلسینلر ، آزلغنه ، چوقلغنه باقمیه‌رق بونی حقوق‌حاکمیتدن فرض ایدرلر . ایشته بو وجهله غات سوقاقلرنده سورو سورو کزه‌رك کندیلرینی جبراً تجاره دویورتان احرار توارق نسوانی حتی کندیلرینه بر آووچ خرما و یا آرپه بیله ویرلسه تحقیر وتذلیل‌کبی عد ایتمیه‌رك بونی برویرکی تحصیل ایدرجه‌سنه قبول ایتمکده‌درلر . دیکر طرفدن رجال و نسوان مغاطه‌نك — حتی اك سفیل اولانلرنده بیله — بویله برحال کورولمز .

* * *

توارقده رجال نقاب ایله یوزلرینی ستر ایدرلر ، .نسوان ایسه یوزلری آچیق جماعته داخل اولورلر . خصوصاً بونلرك عندنده قادینلرك یاننده نقابنی صیره‌رق یوزینی وخصوصاً آغزینی کوسترمك ، طعام ایتمك اعظم معایبدندر . بو خصوصه دائر عجیب بر وقعه حکایه ایدیورلر :

آزغرله هوغار بینده ظهور ایدن محاربات متمادیه‌نك مذاکرات صلحیه‌سی عقبنده وراغن مشایخ‌معتبره‌سندن«وانوکروف Vanoukrouf » دیکر مشایخ آزغرله برابراون‌بش کونلك مسافه‌ده واقع هوغار قبیله‌لری نزدینه دعوت اولنمشلر. اورایه وصوللرینی متعاقب عادت‌توارق‌وجهله نسوان قبیله حضورندن هجن یارشلری اجراسنه باشلامشلر . وانوکروفك باشنده‌کی ایچی

پاچاوره‌لرله دولديرلمش اوزون تونس فسی ثقلتی‌حسبيله يارپش اتناسنده دوشه‌رك ، نقابنی‌ده برابر كوتورمش اولديغندن يوزی آچيلمش وهمان ديكرلرينك معاونتيله باشنه‌بويوك براحرام آتيله‌رق اورادن چيقارلمش وارتق قادينلره قارشی محجوبيتندن دولايی هوغارلر نزدنده اقامتی قابل اوله‌مديغندن هجينندن اينه‌دن مملكتنه عودت ايتمشدر .

يالكز نسوان دكل اكابر قبيله حضورنده‌ده نقابك آچيلمسی معايبدن معدوددر .

توارق يكديكرينه قارشی صوك درجه عظمتفروشانه معامله ايتمكده‌درلر . خصوصاً ميعاد تعبير ايديلن مجلسلرده هپسی نقابلرينی صيغی صيغی چكه‌رك ويكديكرلرينه قارشی پك مغرورانه اوضاع طاقنه‌رق آغير وقالين صدا ايله مكالمه‌يی پك سوه‌رلر . خصوصاً بوميعاد مختلف قبائل جسيمه رؤساسی بينده اولورسه دها جالب نظردر .

ميعاد علی‌الاكثر قوملق بر محلده طوپلانير . اولا اورايه واصل اولمش اولانلر برقوس دائره تشكيل ايده‌رك قوم اوزرينه اوطوررلر . تحته‌دن اويولمش توتون چوبوقلری تلله‌نير ؛ سرت سودان دريسندن انفيه قوطولری ميدانه چيقار ؛ يواشدن مكالمه باشلار . اوته‌دن ديكر قبيله اركانتك ظهور ايتديكی كوريلور . بو يكی كلنلر قابل اولديمی قدر صاللانه ، صاللانه يورومكه ، ممكن اولديمی قدر آياق سورويه‌رك ديكرلرينه عظمتفر وشلق ايتمكه غيرت ايتدكلری كبی طرف مقابل‌ده هيچ يرندن قيلدامه‌رق مقابله‌ٔ بالمثله چاليشير . نهايت

ملاقات اولور : هرایکی طرفدن صامتانه الله اوزادیلر ، مصافحه باشلار، هم نه‌مصافحه ، دوه‌چوبانلغندن وصوسزلقدن تحته‌کبی تصلب ایتمش اولان او پارماقلرك شدتله یکدیکرلرینه تماسلرندن عادتا قوری بر « شاق ! » صداسی ایشیدیلر ؛ فقط بو مصافحه اثناسنده برکلمه‌بیله سویلمك اصوله مخالفدر .

بعض کره جماعتدن بری دالغین بولنور ویا یاریسنی چکمش اولدیغی یشیل توتون توزندن عبارت اتفیه‌نك پارماقلرینك اوجنده قالمش اولان بقیه‌سنی‌ده چکمکله مشغول بولنورده اوزاتیلان الی کوره‌مزسه ایفای سلام ایچین ایاقده ، الی اوزاده‌رق بکلیان تارقی هیچ سس چیقارماز و انجق پارماق شاقلاته‌رق دیکرینی ایقاظه چالیشیر . بعدالمصافحه اوزون بر « ماتوله‌ن » (سلام و استفسار خاطر) سلسله‌سی باشلارکه طرابلس عربانلرنك بیتمز ، توکنمز استفسار خاطر مراسمنه رحمت اوقوتور .

بومیعادلرده بالخاصه اکابرناسك یکدیکرینه‌قارشی مغرورانه معامله‌لری ایله دائرهٔ میعادك محیط خارجیسنده اوطوران مغاطه‌تك اوطوردیغی یرده اوکه دوغری بوکیله‌رك نسبةً مطیع ومنقاد طرز استماعلری نظر دقتی جالبدر. برمیعاد محلی اوزاقدن پك غریب کورینور :

قومده صاپلانمش بر سوری مزراق اورمانی ایچنده ، کنیش قلیجلرینی دیزلری اوزرینه اوزاتمش سیه‌پوش برسوری ارواح خبیثه‌نك مجمعی ظن اولنور .

* * *

جوار قبائلك اموالنى ياغما ايتمك حرص وطمعي يوزندن توارق ، كرك مجاور همعرق قبائل وكركسه تيبو و عربان كبي ديكرصحرا اقواميله همان دائمى دنيله‌حك برحال حرب‌وجدالده بولنورلر . غزوه بونلرك فاكهٔ ممنوعه‌لريدر : هر تورلو آفات وبلياته بويوزدن كرفتار اولدقلرى ، دشمنلرى‌ده بالمقابله ماللرينى ياغما ايتديكلرى وبويوزدن راحتلرى منسلب اولديغى حالده يىنه غزوه‌دن باش آله‌مزلر . زيرا غزوه بونلرجه بر تعامل مستحسن اوله‌رق حيات اجتماعيه‌لرينك باشليجه بركنني تشكيل ايديور . چوجقلقلرندن اعتباراً غزوه حكايه‌لرينى ، بوحيات شقاوتك يتشديرديكى قهرمانلرى و اونلرك مناقبنى ديكليه ديكليه بويويه‌رك بو شقاوتى باشليجه بر هنركبي تلقى ايتمكده‌درلر .

توارقله تماس ايدنلره خفى دكلدركه بونلرك عندنده نهب وغارت ودشمن قبائلك مرعاده ساكن ساكن اوتلايان حيواناتى سوره‌رك وكونلرجه قوشديره‌رق مملكتلرينه كتيرمك بويوك برهنر وشجاعتدن معدوددر. حتى حكايه ايديورلركه : ايفاى حج ايچين جبل‌عرفاتده بولنوركن برتارقى، پيش جبلده دوران وحجاج نقل ايتمش اولان يوزبيكلرجه دوه‌لرى كوردكى زمان اللرينى اوغوشديره‌رق و حريص نظرلرله اطرافنه باقنه‌رق : « آه ، شونلرى بزم مملكته سورمك ايچين شوراده برقاچ كيشى اولسه‌يدق » ديمش .

يالكز على العموم مغاطه احراردن زياده حيوان صاحبى وبناءً عليه قبيله‌لر بينده ظهور ايدن حال حربدن الك زياده

توارق هجنری (مهریلر)

متضرر اولدقلرندن غزوه‌نك علیهنده‌درلر . فقط احرار هروقت مغاطه‌یه اجرای نفوذ ایده‌رك بو بیچاره‌لری کرهاً غزوه‌یه سوق ایدرلر .

بعضا غزوه — مثلا قبیله‌دن برینك دوه سرقت ایتمش اولمسی کبی — عادی بربهانه ایله باشلار . مال مسروقك اعاده‌سی ایچین صاحبی طرفندن ونوعبولان مراجعات ثمره‌دار اوله‌مینجه بونی غزت نفسنه لایق کوره‌میه‌رك مقابلهٔ بالمثله قیام ایدر . بوصورتله نهب وغصب ونادراً ده قتل نفوس کبی احوال سنه‌لرجه دوام ایدر ودوه‌جیلرك خصم قبیله‌دن اولمایی بهانه‌سیله تجار قافله‌لری ده یاغما ایدلمکه وطرق تجاریه‌نك امنیتی منسلب اولمغه باشلار .

بویله سنه‌لرجه دوام ایدن حال حرب چوق کره‌لر بوندن متضرر اولان تجارك توسطیله مبدل صلح وصلاح اولورسه‌ده مع‌التأسف فاتحه‌لرله ، دعالرله بین‌القبائل عقد ایدیلن صلح ومسالمت چوق زمان دوام ایده‌مز ، آجلق وچپلاقلق کبی ایکی سائق بی‌آمانك تأثیری التنده بولنان بوسفیل صحرا اقوامی جزئی برزمان صوکره کوچك بربهانه ایله آج قورتلر کبی یینه یکدیکرینه صالمغه باشلارلر .

* * *

بوکونکی توارق کافهٔ احوال وافعالیله اوتوز عصر اول افریقای شمالیده ساکن بربریلره تمامیله مشابهدرلر . بو قوم سفیلك شوناچیز اثرده تصویرینه چالیشدیغم الواح حیاتیه‌لرینه

خاتمه اولهرق سجلیالی مورخ قدیم «دیودور»ك لی بی یه نلر حقنده کی شوسوزلرینی تکرار ایده جکم :

«حیوانکی یاشارلر ، آچیقده یاتارلر ، پك وحشیانه شیلرله تغذی ایدرلر ومسکنسز ، البسه سز ، یالکز کچی دریسیله تستر ایدرلر . کرك تعقیبده اولسون کرکسه رجعتده دشمنلرینه سرعت سیرایله تفوق ایتمکدن باشقه برغایه تعقیب ایتمیه رك اللرنده اوچ عدد حربه وطاش پارچه لری دولدیرلمش دری برطوربه اولدیغی حالده محاربه یه کیدرلر . عمومیتله اجنبیلره قارشی اولان معامله لرنده نه عهده ونه ده بر قانونه رعایت ایدرلر . »

ایشته تمامیله یکدیکرینه بکزه ین اوتوز عصر اولکی اجدادله بوکونکی احفاد !

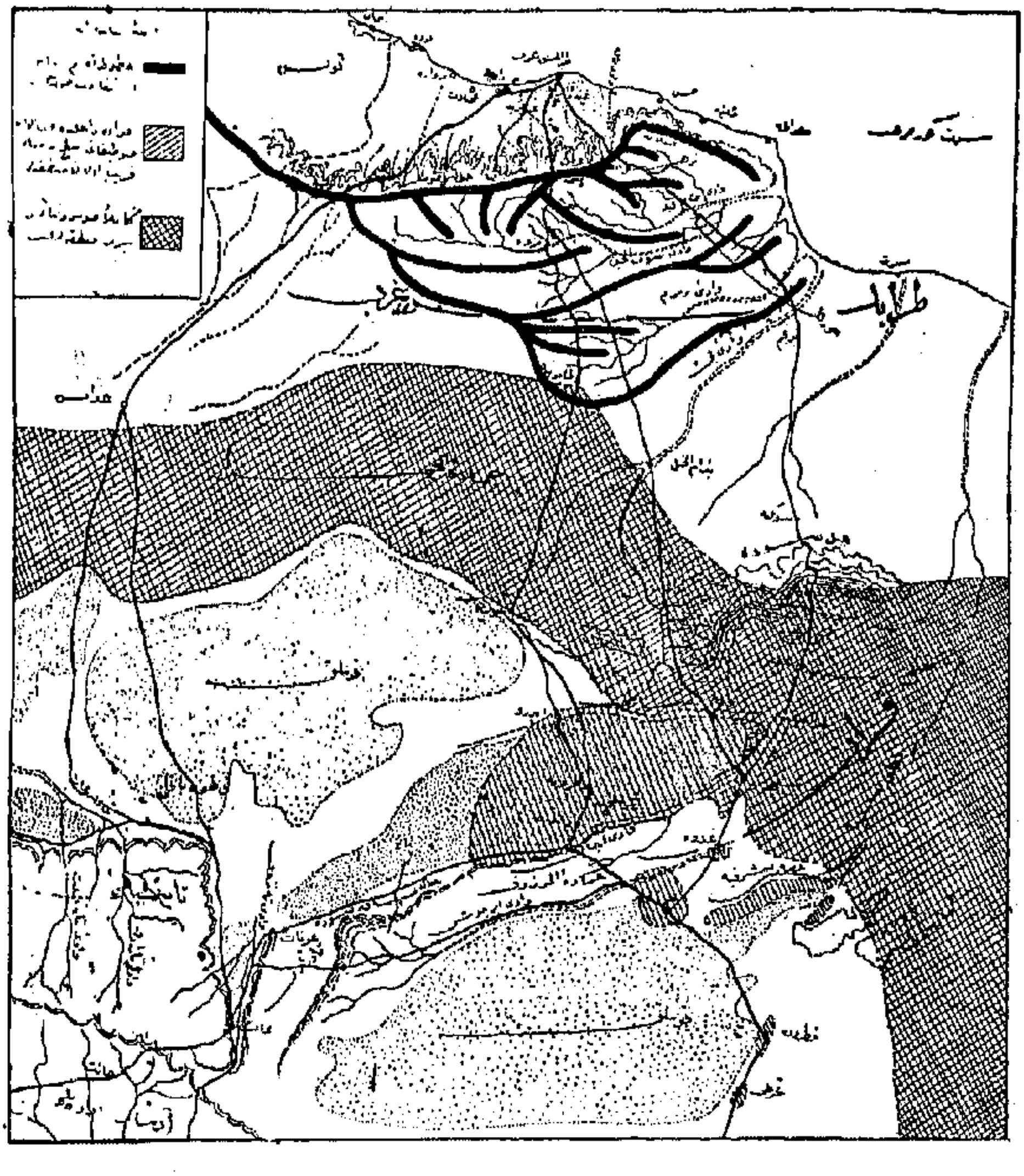

فهرست

	صحیفه
مقدمه	۳
طرابلس غرب بلده‌سی وجنوبه کیدن یوللر	۹
عامره یولی	٦۹
فزانك منظرهٔ عمومیه‌سی وفزانلیلر	۸۹
مرزق بلده‌سی	۱۱۷
غات بلده‌سی	۱٤٥
توارق	۱۷۸